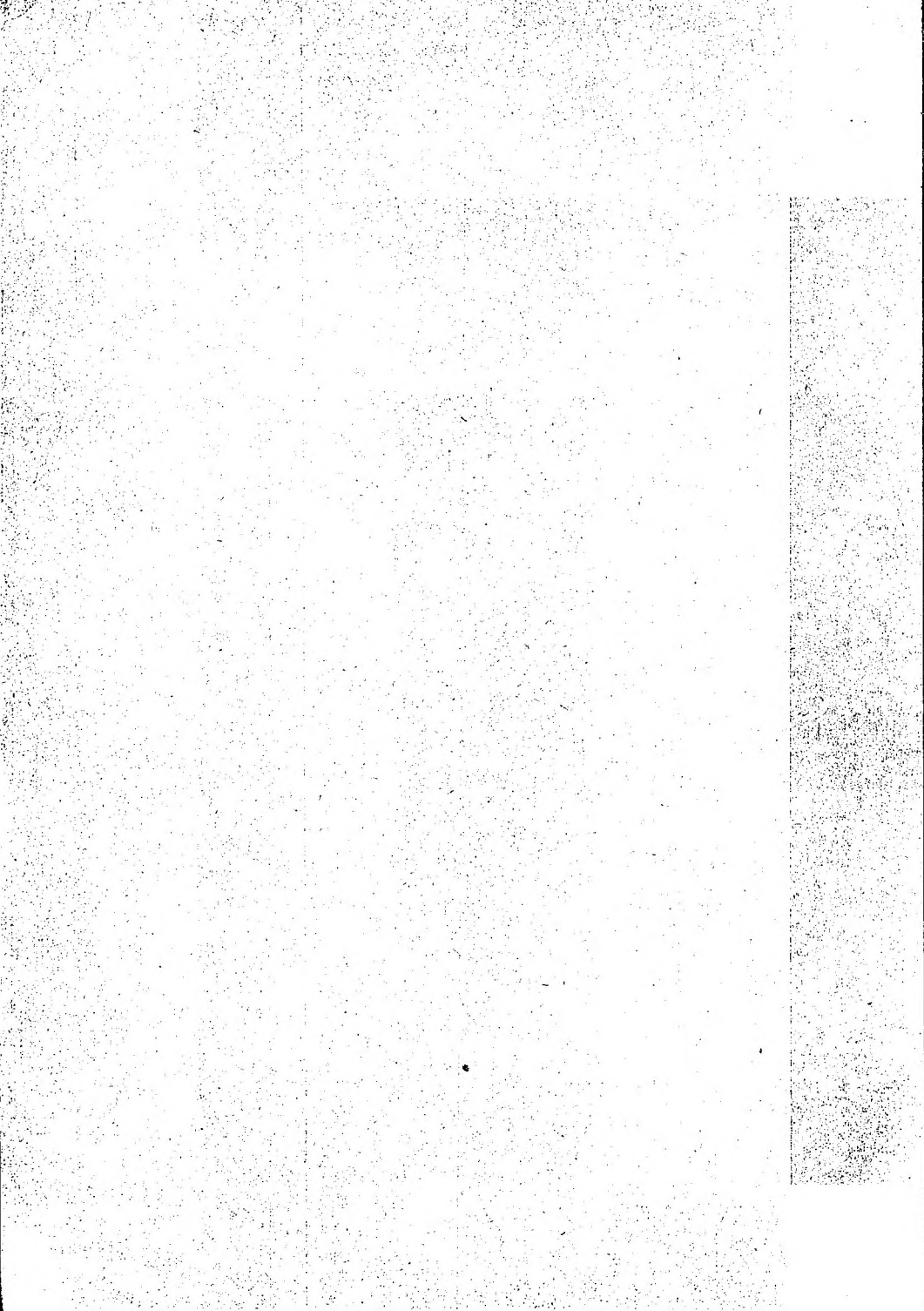

TÊK OŞİN

**KÛRDİSTAN DEVRİMİ
UZERİNE
TOPLU GÖRÜŞLERİMİZ**

IV

TÊKOŞÎN

INSTITUT KURDE DE PARIS

ENTRÉE N° 2382

Sahibi: Raşit Aslanoğlu

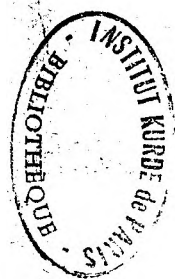
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Yaşar Unutkan

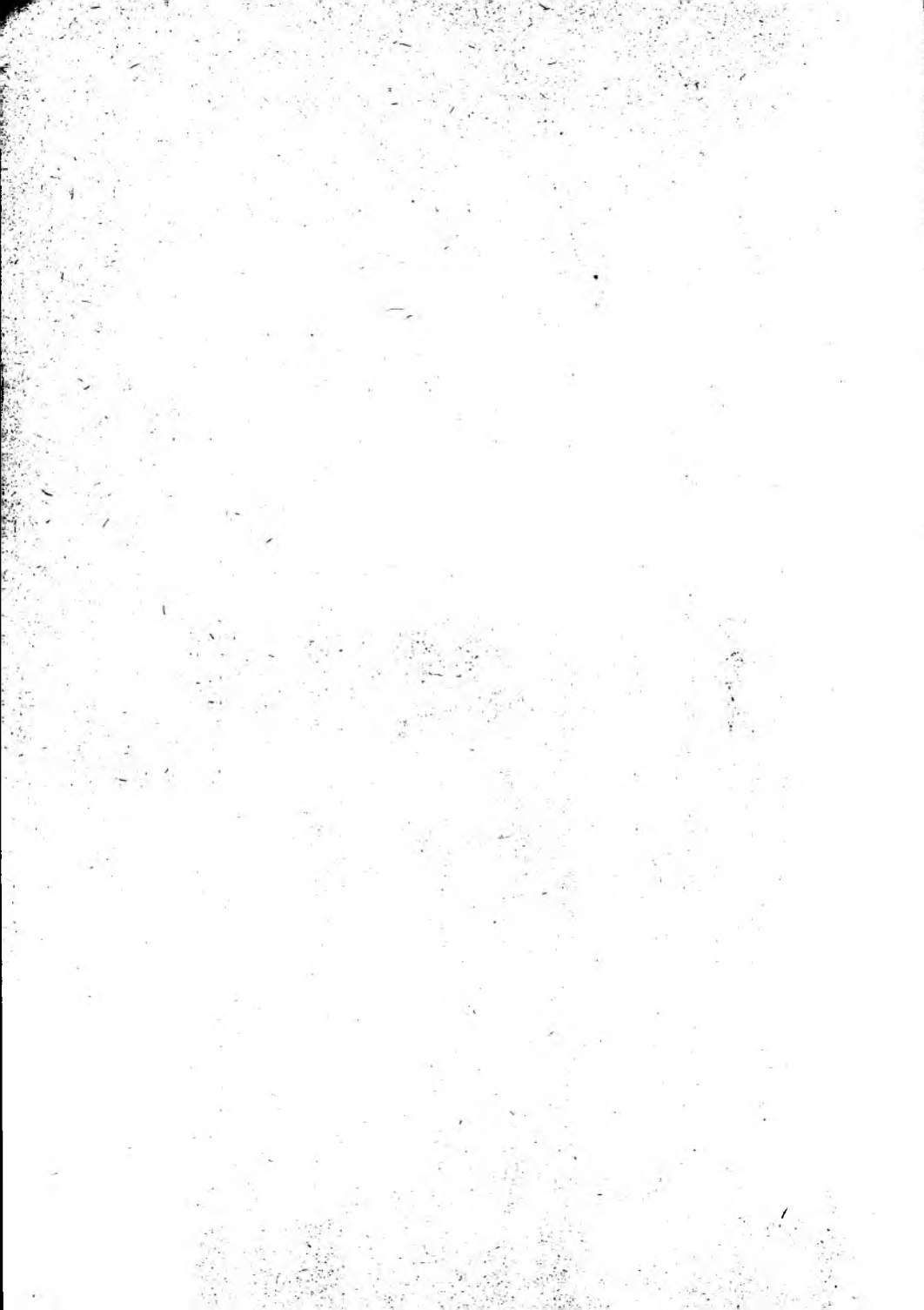
Yönetim Yeri: Selamet Paşası - Gaziantep

Basıldığı Yer: Kent Basımevi

İstanbul, Eylül 1979

TÊKOŞÎN

ÇAĞRI

Günümüze kadar Kürdistan'daki ulusal hareketin önderliği burjuva-feodal geleneksel güçlerin tekeline olagelmıştır. Önderliğin burjuva karakterinin yol açtığı durum ortadadır: Uzlaşma, oyalama, ihanet ve yenilgi. Ulusal Kurtuluş Hareketinin önderliği geleneksel güçlerin elinden sökülüp alınmadıkça, hareketin önderliği üzerinde proleteryanın hegemonyası sağlanmadıkça Kürdistan devriminin bir adım bile ileri atması olanaksızdır. Kürdistan halkları geleneksel önderliğin yeteneksizliğini ve tükenmeye yüz tuttuğunu bizzat kendi tecrübeleriyle görmeye ve kavramaya başlamışlardır. Bu yüzdendir ki hareketin kurmayı •yeni strateji•ler yayınlayarak, strateji yeniliyor gözükmeye çalışmaktadır. Bu bir aldatmacadan öte anlam taşımaz. Öz eski öz'dür. Değişen şey eski özün yeni kılıflarla kamufle edilmesidir. Geleneksel önderlik yığınların gözünde umut olmaktan çıktıkça bu tür yöntemlere sık sık başvuracağa benzer.

Kürdistan'da ulusal-demokratik muhalefet her geçen gün genişliğine ve derinliğine boyutlanmaktadır. Güçlü bir proleter önderlik yaratılmadıkça bu toplum-

sal muhalefetin milli ve küçük burjuvazinin siyasal örgütlerine kanallıze olması engellenemez. Burjuva-feodal önderliğin çarpıtılmış talepler uğruna halkımızın devrimci enerjisini heder etmesi önlenemez. Yenilgiler birbirini kovalayacak, sonuçta ne «otonomi» ne bağımsızlık ne de başka birşey elde edilemeyecektir.

Tek çözüm yolu ülkemizdeki yurtsever-devrimci hareketi proleteryanın öz politik örgütünün öncülüğü ile birleştirmektir. Harekette proleteryanın hegemonyasını gerçekleştirmektir. Hem Kürdistan bütünündeki ve hem de Kuzey Kürdistan özgülündeki objektif şartlar proleterya partisinin inşa sürecini olabildiğince hızlandırmayı dayatmaktadır.

Biz, K. Kürdistanlı sosyalistler, özgül görevlerimiz ve içinde bulunduğumuz aşamanın özellikleri gereği proleterya partisini öncelikle üzerinde bulunduğumuz parçada yaratmalıyız.

K. Kürdistan'da proleterya partisi, işçi sınıfı hareketi içerisindeki akımların birleşmesi yoluyla da oluşabilir. Bu bir biçim sorunudur. Örnek vermek gerekirse, Çarlık Rusyası ve Vietnam'daki proleterya partileri ve Mozambik'te FRELIMO, bu şekilde, yani birkaç grubun birleşmesi ile yaratıldı. Şüphesiz ki her halükârda birliğin temeli marksizm-leninizm'in ülkemizin somut koşullarıyla birleşmesinden doğan ideolojik-politik çizgidir. Marksist görüş ve ilkelerden taviz verilerek, pazarlık konusu olamayacak şeyler üzerinde pazarlıklara girilerek bolşevik anlamda birlikler oluşturulamaz. İhtiyaç duyulan şey, BOLŞEVİK bir partidir, başka türden bir parti değil.

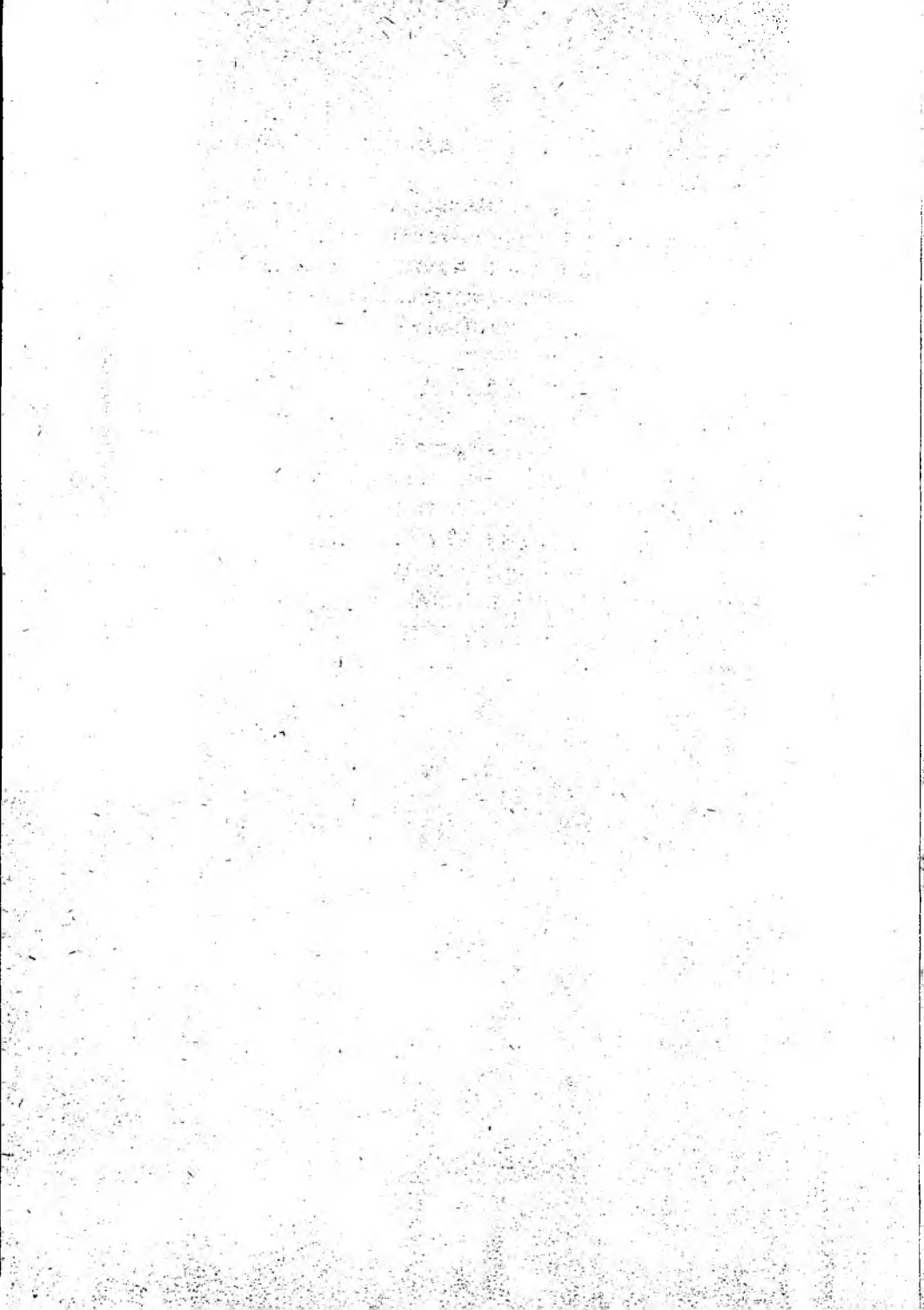
TEKOŞİN, Kürdistan devriminin ideolojik-politik hattını esas olarak belirlemiş durumdadır. TEKÖŞİN 1, 2, 3 ve 4'te bu görev esas olarak yerine getirilmiştir.

Hareketimiz program sorununa eğilme aşamasındadır.

Tüm sosyalist grupları, burjuva ve küçük-burjuva milliyetçiliğinin saflarını terkederek «bağımsız» kalan güçleri hareketimizin görüşlerini yapıcı ve canlı bir tarzda tartışmaya çağırıyoruz. Tartışma platformu, yayın platformu başta olmak üzere, görüşmeler yoluyla saptanabilecek çok çeşitli platformlar olabilir. Bu tartışmalar öncelikle siyasetler düzeyinde gerçekleşmelidir.

Sosyalist siyasal birlik ertelenemeyecek bir aşamadır. Sosyalist akımları, içinde bulunulan aşamayı objektif olarak değerlendirmeye, her türlü tabuyu yıkarak, küçük hesapları ve yapay çelişkileri bir kenara iterek, savunageldikleri görüşleri yeniden gözden geçirmeye ve sosyalist siyasal birliğin önündeki engelleri temzilemeye çağırıyoruz. Bu tarihsel önemde bir görevdir.

TEKOŞİN

I. BÖLÜM

TOPLUM BİÇİMLERİ ÜZERİNE GENEL

Tarihte başlıca toplum biçimlerinin sayısı beştir. Bunlar, sırasıyla; İlkel Komünal Toplum, Köleci Toplum, Feodal Toplum, Kapitalist Toplum ve Sosyalist Toplum'lardır. Bu toplum biçimleri genel kural olarak birbirlerini izlerler. Ancak kimi halkların bütün bu aşamaları bir bir yaşamadıkları da bir gerçektir. Yani tüm toplumların bu aşamalardan geçmeleri gerektiği gibi bir kural yoktur. Bazı halkların, örneğin, köleci aşamayı atladığı ve ilkel toplumdan doğrudan doğruya feodaliteye geçtikleri bilinmektedir. Yine bazı halkların ekonomik evrimin kapitalist aşamasını atlayarak doğrudan doğruya sosyalizme ulaştıkları da gerçektir. Çarlık Rusya'sında iktisadi ve kültürel bakımdan oldukça geri olan halkların (Moğolistan gibi) tarihi bunu kanıtlamaktadır. Bazı iç ve dış etkenlerin bileşimi bu tür durumları da mümkün kılmaktadır.

Toplumların evrimini, bir toplum biçiminden daha ileri bir toplum biçimine geçişi belirleyen şey, maddi servetlerin üretim biçimidir. Üretim biçimi ise üretici

güçler ve bu üretici güçler düzeyine uygun düşen, bu üretici güçlere tekabül eden üretim ilişkilerinden oluşur. Üretici güçler denildiğinde, üretim araçları, bu araçları (aletleri) kullanarak maddi servetleri üreten insan, insanın emek-gücü, yani iş yapma gücü ve bilgi, deney vb. gibi yetenekler anlaşılır. Üretim ilişkileri denildiğinde ise anlaşılması gereken, üretimde bulunan insanların, bu üretim faaliyeti sırasında birbirleriyle kurdukları zorunlu ilişkiler ve üretilen ürünlerin bölüşüm biçimleridir; ki bu ilişkileri belirleyen şey de üretici güçlerin mevcut düzeyi ve üretimde bulunanların verili üretim araçları karşısındaki konumlarıdır. Bir başka deyişle (hukuksal) üretim araçlarının mülkiyet biçimidir. Belirli bir topluma özgü üretim ilişkileri, o toplumun ekonomik temelini oluşturur. Bu ekonomik temel, bütün ideolojik ve siyasal üst yapıyı belirler.

«Varlıklarının toplumsal üretiminde, insanlar, ...belirli ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkileri, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesine tekabül eder. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç şekillerine tekabül eden bir hukuksal ve siyasal üst yapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entellektüel yaşam sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey, bilinçleri değildir, tam tersine, onların bilincini belirleyen, toplumsal varlıklarıdır. Gelişmelerinin belirli bir aşamasında toplumun maddi üretici güçleri, o zamana kadar içinde hareket ettikleri mevcut üretim ilişkilerine, ya da bunların hukuksal ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkilerine ters düşerler. Üretici güçlerin gelişmesinin biçimleri olan bu ilişkiler, onların en-

gelleri haline gelirler. O zaman bir toplumsal devrim çağı başlar. İktisadi temeldeki değişme, kocaman üst yapıyı, büyük ya da az bir hızla alt üst eder. Bu gibi altüst oluşların incelenmesinde, daima, iktisadi üretim koşullarının maddi altüst oluşu ile —ki, bu, bilimsel bakımdan kesin olarak saptanabilir—, hukuksal, siyasal, dinsel, artistik ya da felsefi biçimleri, kısaca, insanların bu çatışmanın bilincine vardıkları ve onu sonuna kadar götürdükleri ideolojik biçimleri ayırdetmek gerekir. Nasıl ki, bir kimse hakkında, kendisi için taşıdığı fikre dayanılarak bir hüküm verilmezse, böyle bir altüst oluş dönemi hakkında da, bu dönemin kendi kendini değerlendirmesi gözönünde tutularak bir hükme varılamaz. tam tersine, bu değerlendirmeleri maddi yaşamın çelişkileriyle, toplumsal üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çatışmayla açıklamak gerekir... Geniş çizgileriyle, asya üretim tarzı, antikçağ, Feodal ve modern burjuva üretim tarzları, toplumsal-ekonomik biçimlenmenin ileriye doğru gelişen çağları olarak nitelendirilebilirler.»

(K. Marks, E.P.E.K., abç.)

Üretim biçimlerindeki altüst oluşlar, değişmeler, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki uzlaşmaz çelişkilerden kaynaklanır. Bu uzlaşmaz çelişkiler belirli bir üretim ilişkisinin sınırları içerisinde ortaya çıkan uzlaşmaz çelişkilerdir. Üretici güçler ve özellikle de üretim araçları, üretimin en hızlı gelişen en devrimci unsurudur. Üretici güçlerdeki gelişmeler öyle bir düzeye ulaşır ki, üretim ilişkileri ile üretici güçler arasında daha önce varolan uygunluk, tekabülîyet bozulur. Eski üretim ilişkileri yeni üretici güçlerin gelişmesi önünde ayakbağı olmaya başlar. Bu uzlaşmaz çeliş-

ki ancak toplumsal bir devrimle, yeni üretici güçlerin gelişim düzeyine uygun düşen yeni üretim ilişkilerinin kurulmasıyla çözümlenebilir.

Cesitli toplum biçimleri arasındaki temel farklılık ilkel komünal toplum ile sosyalist toplum hariç tutulursa, artı-ürüne elkoyma biçimleri, yani sömürü biçimleri arasındaki farklılıktır. Bu biçimleri incelerken, her toplum biçiminin kendine özgü sömürü biçimlerine de değineceğiz.

Her özgül toplumsal-ekonomik biçimleniş, insanlığın tarihsel evriminin belirli bir çağına denk düşer. Ne var ki bu çağları birbirinden kesin ve keskin sınırlarla ayırdetmek güçtür, «çünkü toplumun tarihindeki çağlar, jeolojik devirler gibi birbirlerinden kesin ve belirli sınır çizgileri ile ayrılmamıştır.» (K. Marks, Kapital, cilt: I, s. 386, Sol Yayınları)

Cesitli toplum biçimleri saf halde, homojen bir biçimde de varolamazlar. Her özgül toplumsal-ekonomik biçim, kendinden önceki biçimlerden kalma kalıntıları ve kendisinden sonraki, daha ileri biçimin tohumlarını yapısında şu ya da bu ölçüde taşır. Sosyalist üretim ilişkileri hariç tutulursa, köleci ekonomi, ilkel komünal toplumun, feodal ekonomi köleci toplumun ve nihayet kapitalist ekonomi de feodal ekonominin yapısından doğup gelişmiştir. Bu durum üretim biçimlerinin neden saf halde bulunamayacağını açıklar. Ayrıca, iki ekonomi biçiminin özelliklerinin yanyana ve birbirleriyle birleşmiş, kaynaşmış bir biçimde varolduğu geçiş halindeki biçimlerde mevcuttur. Yarı-feodal toplum biçimi, böyle geçiş halindeki toplumun bir örneğidir.

Şimdi ise ana hatlarıyla, ilkel toplum, köleci toplum, feodal toplum ve kapitalist toplumu ele alacağız.

1 — İLKEİ KOMÜNAL TOPLUM

İnsanlık tarihinde veralan ilk toplum biçimi ilkeİ komüenal toplumdur. Bu biçimin özelliğı sınıfların ve sömürünün olmayışdır. Bu nedenle bu toplum biçimi, ilkeİ komünizm olarak da adlandırılabilmektedir. İlkel toplumda üretici güçlerin düzeyi oldukça düşüktü. İlkel denilmesinin neşni de budur. Toplumsal işbölümü ve uzmanlaşma henüz mevcut değildi. Üretici güçler geri, ilkel ve dolayısıyla emeğın üretkenliğı de aynı düzeydeydi. Bu şartlarda insanlar yaşamak için gerekli olan ürünleri yalnız başlarına üretemezlerdi. Bu durum onları, ortaklaşa üretimde bulunmaya ve emeklerinin ürünlerini eşit olarak bölüşmeye zorlamıştır. Ancak bu koşulla, yaşamlarını yeniden üretebilme imkânlarına, hem de çok güç olarak sahip olabilmişlerdir. Üretim araçları ve özellikle toprak bu sistemde tüm toplumun mülkiyetindeydi. Bu çağdaki toplumsal örgütlenme biçimleri kan bağlarına, akrabalık ilişkilerine dayalı olan klan ve aşiret örgütlenmesiydi. Klan ve aşiretlerin içinde bir kastlaşma sözkonusu değildi. Topluluğun yöneticileri, topluluk iradesi ile belirlenirdi ve herhangi bir ayrıcalığa sahip olamazlardı.

Süreç içerisinde üretim araçlarında, topluluğun bilgi, tecrübe ve yeteneklerinde bir gelişme oldu. İlk toplumsal işbölümü olarak tarım ve hayvancılık birbirinden ayrıldı. Bunu yavaş yavaş zanaatçılığın ortaya çıkışı izledi. Bu, ikinci büyük toplumsal işbölümü idi. Tarımcı ve Hayvancı topluluklarda tedricen bir uzmanlaşma görüldü. Bu gelişme ve değişmelerin sonucu olarak ortaklaşa üretimde bulunmanın şartları ortadan kalkıyordu. Çünkü üretim güçlerindeki yenilikler bir artı-ürünün doğmasına neden oldu. Ve artı-

ürünün ortaya çıkması ile birlikte topluluk bünyesinde özel mülkiyet boyverdi. Artı-ürünün ortaya çıkması değişim olayını da gündeme getirdi. Değişim, başlangıçta, hayvan yetiştirici topluluklarla tarımcı topluluklar arasında, toplulukların sınır noktalarında ve nadiren görölüyordu. Ürün fazlası topluluklar arasında trampa ediliyordu. Bu işlem vavas vavas rastlantılara bağlı ve sevrekle rastlanan bir olay olmaktan çıkıp boyutlandı ve bir düzenlilik kazandı. Topluluklar arasında ortaya çıkan ve giderek süreklilik kazanan değişim bilâhare topluluğun kendisi içinde gündeme geliyordu. Topluluk içi değişim, klan, aşiret tarzı eski toplumsal örgütlenme biçimlerinden ataerkiyle aile örgütlenmesine geçişe paralel olarak doğuyordu. Özel mülkiyetin yerleşmesi topluluk bünyesinde aileler arasındaki yeni değişim tipini yaratıyordu.

Açıktır ki, değişim ancak toplumsal işbölümü ve uzmanlaşma varsa mümkün alanına giriyor. Bütün bu gelişmeler, yani toplumsal işbölümü ve uzmanlaşma, artı-ürün ve özel mülkiyet, ilkel komünal topluluğun dağılıp-parçalanması aşamasında, üretici güçlerdeki ve emeğin üretkenliğindeki artışın sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Daha önce üretici güçlerin düzeyi ile verili üretim ilişkileri arasında bir uygunluk sözkonusuydu. Ne var ki bu toplumun ekonomik evriminin belirli bir aşamasında, ilkel topluluğun parçalanıp dağılması aşamasında, üretici güçlerdeki gelişimin zorunlu sonucu olarak bu uygunluk bozuldu. Üretim araçlarının ortak mülkiyetinin nitelendirdiği eski üretim ilişkileri üretici güçlerin gelişmesine engel olmaya başladı. Eski üretim ilişkileri yerini yeni üretici güçler düzeyine uygun yeni üretim ilişkilerine bırakmalıydı. İkel komünal

toplumun yerini daha ileri bir toplumsal-ekonomik biçim olan Kölecilik aldı.

2 — KÖLECI TOPLUM

İlkel komünal toplumun ekonomik yapısından doğup gelişen kölecilik toplum tarihsel olarak daha ileri bir toplum biçimidir. Toplum, tarihte ilk kez, kölecilik biçiminde, üretim ve geçim araçlarına sahip olanlar ile üretim araçlarından yoksun olanlar biçiminde sınıflara bölündü. Yani üretim ilişkilerinin niteliği değişti. Kölecilik toplumdaki iki temel sınıf, üretim araçlarından ve her türlü mülkiyetten yoksun ve kendileri de özel mülkiyet konusu olan köleler ile köleler dahil bütün üretim araçlarının mülkiyetini ellerinde bulunduran efendiler'dir. Bu iki temel sınıftan başka kölecilik toplumunda kendi üretim aletlerine sahip olan küçük mülkiyet (işletme) sahibi özgür üyelerin oluşturduğu ikinci derecede önemli bir sınıfta mevcuttur. Şüphesiz ki bu sınıflar birdenbire oluşmadı, ilkel topluluğun bağrında yavaş yavaş şekillenmişlerdi, kölecilik toplumunda ise tam anlamıyla belirginleşerek temel sınıflar haline geldiler. Eskiden topluluklararası savaşlarda tutsak edilenler, va öldürülüyorlar ya da ender olarak topluluğun eşit bir üyesi olarak kabul ediliyorlardı. Çünkü topluluk kendi gereksinmelerini zor karşılayabiliyordu. Oysa kölecilik toplumunda bu savaşlardan elde edilen tutsaklar öldürülüyor, köle statüsüne sokularak amansızca sömürülüyorlardı. Çünkü emeğin üretkenliğindeki artış birerin artı-ürün yaratmasını mümkün kılıyordu. Kaldı ki, kölenin tüm emeğine el konuluyor, kendisine ise yaşamını zar zor devam ettirebileceği kadarı veriliyordu. Ancak, karnı doyuruluyordu. Tek köle kaynağı savaş tutsakları değildi, elbet, topluluk içerisinde mülk-

süzleşen, yıkıma uğrayan özgür üyelerde bir başka kaynağı oluşturunuyordu.- Ne var ki, en önemli kaynak savaşlarda ele geçirilen tutsaklardı. Bu iki kaynaktan devşirilen unsurlar salt fiilen değil, hukuki olarak da köle statüsündeydiler ve efendilerin yasal malı sayılıyorlardı. Köle, bir efendiden bir başka efendive geçebilen, yani alınıp-satılabilen bir meta'dan başka bir şey değildi. Kölenin kendisi bir meta olmakla beraber, emek-gücü henüz bir meta haline gelmemiştir. Kendisinin emek-gücü üzerinde kendisi tasarrufta bulunamaz, onu kendi öz metası olarak satabilemez. Köle kendi iradesi ile efendisini terkedemez. Bu durum köleyi özgür emekçiden, yani proleter'den ayırır. Köle'nin statüsü serf'in statüsünden de geridir. Gerçi, serf de (köylü) kendi iradesi ile toprağı ve dolayısıyla toprağın sahibini (feodal bey'i) terkedemez. Ne var ki, o, toprakla birlikte alınır ve satılır, birey olarak değil. S erf köle'ye nisbetle daha özgürdür.

Açıktır ki, köle sahipleri sınıfı, bu ölçüde korkunc bir sömürü ve zulüm düzenini zor kullanmaksızın sürdüremezdi. Toplumun özgür üyelerini ve köleleri ellerinde tutabilmelerinin tek yolu vardı. Bu ancak topluluktan ayrı, sürekli bir zor örgütü olabilirdi. Böylece egemen sınıfın baskı aracı olan devlet doğdu. Bu devlet, köleci tipte bir devlettir. Köleci devletin değişik biçimleri varolmuştur. Köleci demokrasi ve Oligarşi gibi. Köleci demokrasi adı verilen devlet biçimi, tüm köle sahipleri sınıfının çıkarlarını temsil ediyordu. Oysa Oligarşik denen siyasal egemenlik biçiminde tüm köle sahiplerinin değil, köle sahibi sınıfın içerisinde, sadece bir zümrenin, en büyük köle sahipleri zümresinin egemenliği ve iktidarı söz konusuydu. Oligarşik devlet biçiminde, ayrıca yurttaşlık haklarından yararlananlar

da, toplumun oldukça küçük bir bölümünü teşkil ediyordu. Bunlar «yurtluk»lara sahip olanlardı.

Değişimin, yani ürünün meta haline gelişinin küçük çapta da olsa daha ilkel komünal toplumun dağılma aşamasında, toplumsal işbölümü zemini üzerinde ortaya çıktığına işaret etmiştik. Toplumsal işbölümü zemini üzerinde diyoruz, çünkü toplumsal işbölümü olmaksızın değişim olanağı yoktur. Değişimin ortaya çıkması ve gelişmesi genel eşdeğeri de yaratmıştı. Ancak o dönemde, genel eşdeğer rolünü, kimi zaman ve yerde deri, hayvan, kürk, fildişi vb. gibi önemli sayılan ürünler oynuyordu. Köleci toplumda ise genel eşdeğer rolü madenlere geçti. Demir, bakır, gümüş, altın gibi değerli madenler sırasıyla genel eşdeğer işlevi gördüler. Böylece, para genel eşdeğer olarak ortaya çıktı.

Paranın genel eşdeğer olarak ortaya çıkışı meta üretiminde ve dolaşımında bir gelişmenin ifadesi idi. Meta üretiminin ve ticaretin gelişmesi sonucunda ise bir tüccar tabakası ortaya çıktı. Tüccarlar, doğrudan üretimde bulunmuyor, sadece doğrudan üreticinin ürün fazlasını, yani ürünün meta olarak üretilen bölümünün değişimi ile uğraşarak ve bu ürünün değerinin bir bölümünü kendilerine malederek para şeklinde servet ediniyorlardı. Bu hareketin formülü P-M-P'dir. Meta üretiminin ve ticaretin gelişmesinin sonucunda tüccarların ortaya çıkması ile köleci toplumda üçüncü toplumsal işbölümü doğdu.

Köleci toplumda zanaatçılığın ve ticaretin gelişmesi ile pazar merkezleri olarak kentler belirdi. Ticari hayatın gelişmesi, paranın eşdeğer rolünün yanısıra ödeme aracı olarak yeni işlevler kazanması ile tefeciler ortaya çıktı. Bunların başlıca mesleği faize para vermek suretiyle daha fazla para vıgmaktı. Buradaki hareket (P-P) ile formüle edilir.

Komünal toplumdaki eski toplumsal örgütlenme biçimlerinin, klan ve aşiret tarzındaki örgütlenmelerin ekonomik temeli adım adım çöküyor, sınıfsal kurumlar tedricen bunların yerini alıyordu.

Köleci toplumun çerçevesi içerisinde gelisen yeni üretici güçlerin düzevi yeni üretim ilişkilerini gerekli kılıyordu. Köle emeği verimli olmaktan çıkıyordu. Köleci düzenin yerini, köleciliğe kıyasla daha ileri bir toplumsal-ekonomik biçimlenme olan Feodalite aldı. Köleci ilişkiler, ilkel komünal topluluğun bağrında ortaya çıktığı gibi, feodal ilişkiler de embriyon halinde köleci düzenin bağrında ortaya çıkıp geliştiler. Feodal ilişkilerin gelişmesi önünde engel teşkil eden köleci üst yapı, köleci devlet devrimci bir ayaklanmayla yıkılabildi. Köleci Batı Roma İmparatorluğunun yıkılış tarihi olan 476 yılı (5. yy.) köleci düzenin son bulduğu tarih olarak kabul edilir.

3 — FEODAL TOPLUM

Feodalite çağı kendi içerisinde üç aşamaya ayrılmaktadır. Avrupa ülkeleri açısından bu üç dönemin sınırları şöyle belirlenmektedir:

- 1 — 5/11. yüzyıl; feodalitenin biçimlenme dönemi.
- 2 — 11/15. yüzyıl; feodalitenin açılıp-gelişmesi dönemi.
- 3 — 15/17. yüzyıl; feodalitenin dağılması, kapitalist ilişkilerin gelişmesi dönemi.

Feodal toplumda en basta gelen (temel) üretim aracı toprak'tır. Feodal sömürünün asıl kaynağı doğrudan üreticiler olan köylüler ve zanaatçılar üzerindeki sömürüdür. Yani feodalizmin özünü doğrudan üreti-

cilerle feodal bey arasındaki ilişkiler oluşturur. Doğrudan üreticiler olan köylülerle üretim araçları, en başta da toprak arasındaki sıkı bağ feodal baskı ve sömürünün koşuludur.

Feodal işletmede üretilen herşey köylü emeğinin sonucudur. Köylünün emeği iki ana kısımdan oluşur:

1 — Köylünün ve ailesinin yaşaması için gerekli olan kısım, bu, gerekli-ürün ya da gerekli-emek'tir.

2 — Feodal beyin kendisine malediği kısım, bu da, artı-ürün ya da artı-emegi oluşturur. Yani ödenmemiş artı-emek'tir.

Feodal toplumda, «ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticilerden çekilip alınmasının özel iktisadi biçimi...» (Marks) Rant; daha doğrusu, feodal-rant adını alır. «Burada ödenmemiş artı-emeğin kendisini ifade ettiği biçim, kâr değil, ranttır.» (K. Marks, Kapital, cilt: III, 47. Bölüm, s. 828). Oysa, örneğin, kapitalizm koşullarında, ödenmemiş artı-emeğin kendisini ifade ettiği biçim rant değil kâr'dır. «Şimdi rant yerine kâr, artı-değerin normal biçimi olmuştur. ...» (A. y, s. 838). Daha önce çeşitli sınıflı toplum biçimlerini ayıran esas ölçüt'ün sömürü biçimlerindeki farklılık olduğunu vurgulamıştık. Feodal-rant'ın üç temel biçimi mevcuttur: 1— Emek-rant ya da Angarya, 2— Aynı-rant ya da ürün-rant ve, 3— Para-rant.

Feodalite, rant'ın bu temel biçimlerine göre de aşamalara ayrılmaktadır. Hangi rant— biçiminin, rant'ın ağırlık merkezini, egemen ve normal biçimini oluşturduğuna göre yapılır bu ayırım. Çünkü, emek-rant feodalitenin başlangıç aşamasında; aynı-rant, daha gelişmiş bir aşamada, ve son olarak para-rant ise feodalitenin parçalanıp-dağılma aşamasında rant'ın egemen ve normal biçimleri olurlar.

➤ Emek-rant, rant'ın basit ve ilkel bir biçimidir. Emek-rant, doğrudan üreticinin, -gerçekte ya da hukuken kendisine ait olan iş aletlerini (saban, sığır vb.) kullanarak, haftanın bir kısmında gerçekten kendisinin sahip olduğu toprağı ektiğı ve geri kalan günlerde, feodal beyden hiç bir karşılık almaksızın feodal beyin malikânesinde çalıştığı.» (K. Marks, A. y, s. 838) durumudur. Doğrudan üretici, bir parça toprağı ve iş aletlerine, yani üretim araçlarına sahiptir. «O, tarımsal faaliyetini ve onunla bağlantılı olan kırsal ev sanayilerini bağımsız olarak yürütür.» (K. Marks, A yy.) O halde, nasıl oluyorda doğrudan üretici iktisadi açıdan belirli bir bağımsızlığa sahip olduğu halde, feodal toprak beyi için çalışmaya mecbur olmaktadır. Açıktır ki bu ekonomi-dışı zor yoluyla olmaktadır.

•Böyle koşullar altında, toprağın ismi sahibi için artı-emek, bürünülen biçim ne olursa olsun, onlardan ancak ekonomi-dışı baskı ile alınabilir. Bu, köle ya da plantasyon ekonomisinden, kölenin yabancu üretim koşulları altında ve bağımsız olmadan çalışmasıyla ayrılır. O halde kişisel bağımlılık koşulları gereklidir, ne ölçüde olursa olsun kişisel özgürlük eksikliği ve toprağın bir eklentisi olarak toprağı bağılı olmak, sözcüğün gerçek anlamıyla bağımlılık. Eğer doğrudan üreticiler özel bir toprak sahibi ile karşılaşmayıp, Asya'da olduğu gibi, toprak beyleri ve aynı zamanda hükümdarları olarak başlarında duran bir devletin doğrudan emri altında iseler, o zaman, rant ve vergiler çıkarılır ya da daha doğrusu, burada, toprak rantının bu biçiminden farklı olan hiçbir vergi bulunmaz. Böyle koşullar altında, bu devlete bağılı herkes için geçerli olandan daha güçlü bir siyasal ya da iktisadi baskının varlığına gerek yok-

tur. Devlet bu durumda en yüksek beydir. Burada, egemenlik ulusal çapta yoğunlaşmış olan toprağın sahipliğinden oluşur. Ama öte yandan toprağın gerek özel, gerek ortaklaşa zilyedliği ve tasarrufu olmasına karşın, toprağın özel mülkiyeti yoktur.

Ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticilerden çekilip alınmasının özel iktisadi biçimi, doğrudan üretimin kendisinden doğan ve kendisi de belirleyici bir öge olarak onu etkileyen, yönetenler ile yönetilenlerin ilişkisini belirler. Ama, bunun üzerine de, üretim ilişkilerinin kendilerinden doğan iktisadi topluluğun tüm oluşumu, böylece de aynı zamanda onun özel siyasal biçimi yerleşmiştir. Tüm toplumsal yapının ve onunla birlikte egemenlik ve bağımlılık ilişkisinin siyasal biçiminin, kısacası, buna uygun düşen özel devlet biçiminin, en içteki sırrını, gizli temelini açığa vuran şey her zaman, üretim koşullarına sahip olanlar ile doğrudan üreticiler arasındaki ilişkidir—bu, her zaman doğal olarak, emek yöntemlerinin gelişmesinde belli bir aşamaya ve böylece de onun toplumsal üretkenliğine uygun düşen bir ilişkidir. Bu aynı iktisadi temelin —esas koşulları açısından aynı—sayısız farklı deneyimsel durumlar, doğal çevre, ırksal ilişkiler, dışsal tarihsel etkiler vb. yüzünden yalnızca deneyimsel olarak verilen koşulların tahlili ile anlaşılabilen görünüşteki sonsuz değişimler ve nüanslar göstermesini engellemez.

En basit ve en ilkel rant biçimi olan emek-rant bakımından şu kadarı açıktır; **rant burada, artı-emeğin ilkel biçimidir ve onunla çakışır.**

(K. Mars, Kapital III, Sol Yayınları, s. 828-830, abç.)

Görüldüğü gibi, her üretim biçimi, hakim sömürü biçimiyle, ilişkisiyle belirlenir. Bu ilişki, yani belirleyici ilişki, doğrudan üreticiler ile üretim koşullarına (yani araçlarına) sahip olanlar arasındaki ilişkidir. Köleci toplumda hakim ilişki köle sınıfı ile köle sahipleri sınıfı arasındaki ilişkidir. Feodal toplumda, hakim ilişki, doğrudan üreticiler olan köylülerle feodal beyler arasındaki ilişkidir. Kapitalist toplumda da ücretli emekçiler, yani işçi sınıfı ile sermaye, yani burjuvazi arasındaki ilişkidir. Her özel ilişki biçimi açıktır ki üretici güçlerin ve emek üretkenliğindeki gelişimin belirli bir aşamasına tekabül etmektedir. Ne var ki her toplum biçiminde sözünü ettiğimiz temel sınıflardan başka, örneğin, köleci toplumda özgür çiftçiler, zanaatçılar vb. aynı şekilde feodal toplumda da zanaatkarlar ve özgür üreticiler vardır. Bunlar üzerindeki sömürü de devlet aracılığıyla gerçekleşmektedir.

➤ Aynı-rant feodal toplumun daha yüksek bir aşamasını öngörür. Burada feodal bey artı-emeği, ürün olarak alır. Değişen şey rant'ın niteliği değildir, sadece alınıs biçimidir. Eskiden feodal bey artı-emeği doğrudan biçimiyle, doğal biçimiyle alıyordu, burada ise, «...bunun yerine içinde gerçekleştiği ürünlerin doğal biçimiyle alır.» (Marks) Doğrudan üretici artık eskiden olduğu gibi feodal beyin malikânesinde değil, kendisinin islediği toprağın üzerindeki üretim alanında çalışmakta ve feodal beye artıyı ürün cinsinden vermektedir. Eskiden üretici toprak beyinin ya da onun temsilcilerinin doğrudan gözetimi ve zorlaması altında, kırbaç zoruyla çalışıyordu. Şimdi ise böyle bir zorlama olmaksızın kendiliğinden emek harcamaktadır. Dolayısıyla emek-zamanının bir bölümünü, artı-ürünün bir bölümünü kendisine ayırabilmektedir. Bu da gerekli-ürün sayılır. Açıktır ki burada, eskiye oranla,

doğrudan üreticinin statüsünde nisbi bir ilerleme vardır. «Aynı-rant, ne ölçüde egemen ve üstün toprak rantı biçimi olursa olsun, ayrıca, her zaman daha önceki biçimin kalıntıları, yani toprak beyi ister özel bir kişi, ister devlet olsun, emek olarak, angarya-emek olarak ödenen rantın kalıntıları azçok buna eşlik eder.» (Kapital III, s. 832)

✂ Para-rant'ta ise doğrudan üretici rantı, ürün olarak doğal biçimiyle değil, ürünün fiyatı olarak yani para olarak verir. Bu demektir ki ürünün bir bölümü metaya dönüşmüş olmalıdır. Bu durum, yani ürünlerin bir bölümünün meta olarak, pazar için üretilmesi, feodal ekonomi üzerinde çözücü etkilerde bulunur. Feodal ekonomi, kendine yeten niteliğini, yalıtık durumunu azçok yitirir. Burada ürünün paraya çevrilen bölümü ile hem yeni üretim araçları ve hem de geçim araçları alındığına göre, yeniden —üretim için zorunlu olan bu harcamaların üzerindeki fazla belirleyici rol oynar, Aynı-rantın para-ranta dönüşmesi ve para-rantın ulusal capta egemen ve normal biçim olarak ortaya çıkması; kentleşmede, sanayide, meta üretimi ve dolaşımında önemli ölçüde bir gelişmeyi öngörür. Rantın en son biçimi, nihai biçimi, olmakla birlikte para-rant'ta da doğrudan üretici hâlâ en temel üretim aracı olan toprağa bağımlı durumdadır ve üretim araçlarının sahibi olan feodal beve, para olarak (paraya dönüştürülmüş ürün) karşılığı ödenmemiş emek harcamak zorundadır.

«Aynı-rantın bir biçim değiştirmesi ve onun anti-tezi olarak para-rant, şimdiye kadar incelediğimiz toprak rantı tipinin, yani artı-değerin ve üretim koşullarının sahibi için harcanması gereken ödenmemiş artıtemeğin normal biçimi olarak top-

rak rantının sonal (nihai, Tekoşin) biçimi ve aynı zamanda da son bulma biçimidir.» (A. y, s. 836)

Belirtmeye gerek yok ki para-rantın egemen biçim olarak ortaya çıkması halinde de daha önceki biçimlerin kalıntıları şu ya da bu ölçüde kendisine eşlik eder. Yani emek-rant ve aynı-rant egemen olmayan biçimler olarak varlıklarını sürdürürler.

Feodal ekonomi biçiminin ayırddedici özellikleri, kendi içine kapalı, kendi kendine yeten bir ekonomi oluşu, artı-ürün elde etme yönteminin (sömürü yönteminin) köylüye üretim araçları (özel olarak toprak) verilmesi koşuluna bağlı oluşu, doğrudan üreticilerin (köylü çiftçilerin) feodal beye kişisel olarak bağımlı olması, yani «iktisadi baskı dışında baskı» (Marks)'nın varlığı ve son olarak da teknolojinin son derece geri (ilkel) ve durağan oluşudur. Feodalitenin temel nitelikleri bunlardır. «Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi» adlı yapıtında, Lenin, feodalitenin bu dört ayırıcı özelliğini şöyle açıklar:

«Bu sistemin varlığı, açıktır ki, aşağıdaki şu zorunlu koşulları öngörür: birincisi, doğal ekonominin hakimiyeti. Feodal malikâne, kendi kendini yöneten, kendi içine kapalı, dış dünya ile çok az ilişkisi olan bir varlık olmalıdır. Özellikle, serfliğın son döneminde gelişen, toprak beyleri tarafından satış için tahıl üretimi, daha şimdiden eski rejimin yıkıldığını müjdelemektedir. İkincisi, böyle bir iktisat, doğrudan üreticiye, genel olarak üretim araçlarının özel olarak toprağın dağıtılmasını ve aksi taktirde toprak beylerine, işçi sağlanması güvence altında olmayacağından, bu üreticinin toprağa bağlanmasını gerektiriyordu. O halde, angarya iktisadında ve kapi-

talist iktisat kosullarında, artı-ürün elde etme yöntemleri tamamen birbirinin karsıtıdır: birincisi, üreticiye toprak sağlanması temeline dayanır, ikincisi ise, üreticinin topraktan koparılmasına dayanır. (Engels bu konuda şöyle diyor: '...ortaçağlarda, halkın toprağının elinden alınması değil, tam tersine, onlara toprak verilmesi feodal baskının kaynağı olmuştur. Köylü toprağını koruyordu, ama ona bir serf ya da soylu olmayan köylü olarak bağlıydı ve beye emek ya da ürün olarak haraç vermek zorunda bırakılmıştı.', Tekoşin, RKG, s. 170'den aktarma) üçüncüsü, böyle bir iktisat sisteminin bir koşulu da, köylünün toprak beyine kişisel bağımlılığıdır. Eğer toprak beyi köylünün kişiliği üzerinde doğrudan güç sahibi olmasaydı, bir parça toprağa sahip ve kendi çiftliğini işleten bir adamı, kendisi için çalışmaya zorlayamazdı. Dolayısıyla, bu iktisat rejimini tanımlarken Marks'ın dediği gibi, 'iktisadi baskı dışında baskı gerekliydi, (ve yukarda daha önceden de belirtildiği gibi, Marks, bunu emekrant kategorisine dahil ediyordu; Das Kapital III, 2, 324) Bu zorlama, köylünün serf olma durumundan, toplumsal mevkilerde hak sahibi olmayışına kadar uzanan, çok çeşitli biçim ve derecelerde olabilir. Dördüncüsü ve sonuncusu, tanınlanan bu iktisat sisteminin bir kosulu ve sonucu da, tekniğin son derece düşük ve durgun halidir. çünkü çiftçilik yoksulluğun ezdiği ve kişisel bağımlılık ve cehaletin alçalttığı, küçük köylülerin elindedir.

(Lenin, 'Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 170, Sol Yayınları)

Feodalitede kentleşme önemli ölçüde gelişti. Kentler, zanaatçıların yerleştiği (ki zanaatçılar artık meta üreticileri olmuştu), tefeci ve tüccar sermayenin yoğunlaştığı, ticari üretim merkezleri haline gelmişti. Ticari hayatın canlanması, gelişmesi, paranın önemini daha fazla artırıyordu. Paranın rolü arttıkça doğrudan üreticiler, emekçiler ve feodal beyler paraya daha fazla ihtiyaç duyar oldular. Bu sebeple feodal beyler, köylüden artı-ürünün karşılığını para olarak istiyordu. Üreticilerin ve feodal beylerin paraya duydukları gereksinime, tefeciler tarafından karşılanıyordu. Parayı çok yüksek bir kâr yüzdesi ile borç veren tefeciler önemli miktarda para-servet ediniyorlardı. Meta üretiminin ve ticaretin gelişmesi tarımsal nüfusu da etkiliyor, para-rantı egemen ve normal biçim yapıyordu. Emek-rant ve ürün-rant biçimleri giderek kayboluyordu.

Kapitalist üretim biçiminin gelişleri yavaş yavaş feodal ekonominin bağrında boyveriyordu. Feodalitenin üretim ilişkileri, gelişmekte olan üretici güçlerle uzlaşmaz bir çelişkiye dönüşüyordu. Yeni üretici güçleri temsil eden sınıflar, henüz oluşmuş burjuvazi, proleterya ve köylü güçleri feodal sınıfın egemenliğine karşı, feodal yasalara ve lonca kurallarına karşı savaşıyorlardı. Savaş burjuvazinin önderliğinde esas olarak yığınlar kazandı. Feodal toplum biçiminin yerini kapitalist toplum aldı.

4 — KAPİTALİST TOPLUM

Kapitalist ekonomi, meta ekonomisinin gelişiminin sonucu olarak doğmuştur. Meta ekonomisi gelişiminin belirli bir aşamasında kapitalizme dönüşmüştür. Bu dönüşümün nasıl gerçekleştiğine geçmeden önce meta ekonomisinin evrimini kısaca izleyelim.

Her emek ürününün, her toplumda bir kullanım değeri varolmuştur. Fakat ürünün meta halini alabilmesi için kullanım değerinin yanısıra ikinci bir niteliğe, yani değişim değerine de sahip olması gerekir. O halde ürünün meta haline geldiği çağ, değişim değeri kazandığı çağdır. «...bu çağ, yararlı bir nesnenin üretimi için harcanan emeğin, bu nesnenin nesnel niteliklerinden birisi, yani onun değeri olarak ifade edildiği çağdır. Bundan şu sonuç çıkar ki, basit değer biçimi, aynı zamanda, bir emek ürününün, tarih içinde meta olarak ortaya çıktığı ilkel biçimdir, ve bu ürünlerin metalara dönüşmesi, değer-biçiminin gelişmesi ile aynı hızla ilerler.» (K. Marks, Kapital, cilt I, s. 77, Sol Yayınları, abç.)

İşte paranın değer-biçimi olması, bu nedenle, meta üretiminde bir gelişmenin ifadesi olmaktadır.

O halde, ürünlerin meta haline dönüşmesi, yani doğrudan doğruya değişim için üretilmesi oldukça eski bir tarihe dayanır. Değişim ilk kez, ilkel toplulukların birbirleriyle temas haline geldikleri sınır noktalarında olmuştur. Bilahare topluluğun kendi içerisinde gerçekleşmiştir.

«Ne var ki, ürünler, bir topluluğun dış ilişkileriyle bir kez metalar halini alınca, bunlar gerisin geriye toplum içi ilişkilerde de meta halini alırlar.» (A, y, s. 103)

Değişimin zamanla süreklilik kazanması ürünlerin bir bölümünün değişim amacıyla üretilmesini gerektirmiştir. «İşte o andan itibaren, bir nesnenin tüketim amacı için yararlılığı ile, değişim amaçları için yararlılığı arasındaki fark kesinlik kazanır. Artık kullanım değeri, değişim değerinden farklı hale gelmiştir.» (A, y, s. 103)

Bir ürünün meta halini alması için, üreticinin bizzat kendi gereksinimleri için değil, yani kullanım değeri olarak değil, değişim amacıyla üretilmesi gerekir. İşte değişim değerinin kullanım değerinden ayrılması ürünlerin bir bölümünün meta olarak üretildiğini gösterir. Başlangıçta ürünler trampa ediliyordu, giderek çeşitli değer-biçimleri ortaya çıktı, (Hayvan, deri, kürk vb. gibi) ve süreç içerisinde para değerini ifadesi oldu. Bu daha çok köleci toplumda madenlerin işlenmeye başlanması ile gerçekleşti. Ürünlerin metalara dönüşmesi için zorunlu bir ön koşulda toplumsal iş bölümünün varlığıdır. Ürünleri birbirleriyle değişen topluluklar, kabileler ve aileler, farklı koşullarda yaşadıkları için, ürettikleri ürünlerin türleri ve üretim araçları da farklı oluyordu. Topluluklar arasındaki bu farklılıklar, ilişki kurduklarında değişimi mümkün kılıyordu.

Meta üretimi ve dolaşımı görüldüğü gibi ilk evvelâ boyutları çok küçükte olsa ilkel komünal toplumda ilkel biçimde görülebilmektedir. Özellikle, ilkel komünal toplumun son aşamasında, ki toplumsal işbölümünün gerçekleştiği aşamadır bu. Kölecilikte ve feodalitede ise meta üretimi ve ticaret bir hayli gelişmişti. Ticaret merkezleri olarak kentler belirmişti. Ancak bu üretim biçimlerinden hiçbirinde ürünlerin tümü ya da büyük çoğunluğu meta halini almamıştı. Feodal toplum biçimi gördüğümüz gibi kendi içine kapalılığı ile karakterize olmaktadır. Ürünlerin büyük çoğunluğunun ya da tümünün metalar haline geldiği üretim biçimi, kapitalist üretim biçimidir. Şimdi kapitalist üretim biçimine geçebiliriz.

•Kapitalist üretim daha başlangıçta iki karakteristik özellikle ayrılır:

Birincisi, ürünlerini metalar olarak üretir. Meta

retmesi olgusu onu öteki üretim tarzlarından ayırmaz; ama, meta olmanın, ürünlerin egemen ve belirleyici karakteristiği olması olgusu, onu diğer üretim tarzlarından ayırır. Bunun ilk ve başlıca anlamı, emekçinin, bizzat, sırf meta satıcısı olarak ve dolayısıyla serbest ücretli-emekçi olarak ortaya çıkması, böylece emeğin genellikle ücretli emek olarak kendisini ortaya koymasıdır. Yukarıda söylenmiş olanlar gözönünde bulundurulursa, sermaye ile ücretli-emek arasındaki ilişkinin, üretim tarzının tüm niteliğini belirlediğini yeni baştan göstermek gereksiz olacaktır. Bu retim tarzının belli başlı araçları, kapitalist ile ücretli-emekçi, bu nitelikleriyle, yalnızca, sermaye ile ücretli emeğin somutlaşması, kişileşmesidir; toplumsal üretim sürecinin bireyler üzerine damgaladığı belirli toplumsal niteliklerdir; bu belirli toplumsal üretim ilişkilerinin ürünleridir.»

(K. Marks, Kapital, cilt: III, s. 918, ab.)

«Kapitalist retim tarzının ikinci ayırdedici özel-liği, üretim dolavsız amaı ve belirleyici dürtüsü olarak artı-değer üretimidir. Sermaye, z bakımından, sermaye yaratır ve bunu, ancak, artı-değer üretmesi ölçüsünde yapar.»

(A, y, s. 919, ab.)

«retim ve geçim araçları kendiliklerinden nasıl sermaye değilse, para ve metalarda kendiliklerinden sermaye değildir. Bunların sermayeye dönüşmeleri gerekir. Ama bu dönüşümün kendisi, ancak belli koşullar altında olabilir, yani birbirinden çok farklı türden iki meta sahibinin yüzyüze ve temas haline gelmesi gerekir; bir yanda, başkalarına ait emek-gücünü satın alarak, ellerinde-

ki değerler toplamını artırmak isteğinde bulunan, para, üretim aracı ve geçim aracı sahipleri; öte yanda, kendi emek-güçlerini ve dolayısıyla emeklerini satan özgür emekçiler. İki anlamda özgür emekçiler: Çünkü bunlar, ne köleler, serfler, vb. gibi üretim araçlarının ayrılmaz bir parçasıdır- lar, ne de mülk sahibi köylüler gibi üretim araçlarına sahiptirler; demek ki bunlar, kendi üretim araçları bulunmayan, böyle bir engel ve yükten kurtulmuş kimseler olmalıdırlar. Meta pazarındaki bu kutuplaşma ile kapitalist üretimin temel koşulları sağlanmış olur. Kapitalist sistem, emekçilerin, emeklerini gerçekleştirebilecekleri araçlar üzerinde her türlü mülkiyet hakkından tamamen ayrılmış ve kopmuş olmalarını öngörür. Kapitalist üretim, ayakları üzerinde doğrulur doğrulmaz, yalnız bu ayrılığı sürdürmekle kalmaz, bunu gitgide artan boyutta yeniden üretir de. Bu nedenle kapitalist sistemin yolunu açan süreç, emekçinin elinden üretim araçlarının sahipliğini alan süreçten başkası olamaz; bu süreç, bir yandan toplumsal geçim araçlarını sermayeye dönüştürür; öte yandan, doğrudan üreticileri ücretli emekçilere dönüştürür. İlkel birikim denilen şey, bu nedenle üreticiyi üretim araçlarından ayıran tarihsel süreçten başka birşey değildir. İlkel olarak görünür, çünkü, sermaye ve buna uygun düzen üretim tarzının tarih-öncesi aşamasını oluşturur.

(K. Marks, Kapital, cilt: I, s. 729, 26. Bölüm. 'İlkel Birikimin Sırrı')

Görüldüğü gibi kapitalizmin iki ayırtedici özelliği vardır: Birincisi, ürünlerin hemen hemen tümünün ya

da büyük çoğunluğunun meta halini almasıdır. Bu dö-
nüşümde ancak işgücünün meta halini alması ile
mümkündür. İşgücünün meta halini alabilmesi için
doğrudan üreticinin üretim araçlarından tam anla-
myla kopması gerekir. Yani özgür-emekçi haline gel-
mesi gerekir. Emegin özgür-emek olmasının birinci an-
lamı budur. İkinci anlamı ise, kendi emekgücünü ken-
di öz malı gibi satabilmesi demektir. Yani her türlü
kişisel bağımlılıktan tam anlamıyla kurtulmalı, kendi
emek-gücü üzerinde sadece kendisi tasarrufta buluna-
bilmelidir. Doğrudan üreticinin özgür emekçi olarak
meta pazarına girmesi, belirli bir süreci gerektirmiştir.
Bu süreç, adına ilkel birikim denilen süreçtir. İlkel
birikim süreci, üreticinin üretim araçlarından zor yo-
luyla koparttırıldığı, yani mülksüzleştirildiği süreçtir.
Bu nedenle Marks, «Ve onların mülksüzleştirilmesini
anlatan bu öykü, insanlık tarihine, kandan ve ateşten
harflerle yazılmıştır.» diyor.

Kapitalizmin ikinci ayırtedici özelliği, üretimin
amacıdır, burada amaç, artı-değer üretmek olmalıdır.
Oysa, meta üretiminin amacı artı-değer üretmek değil,
değer üretmektir. Değer yasası tüm meta üretimi döne-
mi boyunca geçerli olmuştur. Meta üretiminin ekono-
mik yasası, değer yasasıdır.

Meta üretiminin geliserek kapitalizme dönüşme-
si, kapitalist üretimin özgül ekonomik yasası olan artı-
değeri doğurmuştur. Ancak artı-değer üretimi kapita-
list üretimi gerektirir, kapitalist üretimde daha önce
varolan bir para-sermayeyi zorunlu kılar.

Kısaca kapitalist üretim için iki ön koşul, özgür-
emekçilerin ve sermayenin (para) varlığı gereklidir.
Meta pazarında kendi metainı satan özgür-emekçi ile
üretim araçları, para ve geçim araçları sahibinin kar-
şılaşması kapitalist üretim sürecini başlatır.

Kapitalist meta üretiminin ikinci koşulu olan para-sermaye de başlıca iki yoldan sağlanmıştır: Birincisi, ticaret ve tefecilikten sağlanan tefeci-tüccar sermayesi; ikincisi, ilkel birikim çağında sömürgelerin yağma ve talanından sağlanan sermayedir. Sermaye diyoruz, ancak, sermaye gerçekte kapitalizmin bir kategorisidir; kapitalizmde ortaya çıkan bir ilişkidir. Tefeci-tüccar sermayesi ve sömürgecilikten sağlanan sermaye, para-sermayedir. Bu para-sermaye ile emek-gücü satın alınıp, artı-değer üretilmeye geçildiğinde, artı-değer ilâvesiyle bu para-sermaye, kapitalist anlamda sermayeye dönüşür. Sanayi sermayesi böyle ortaya çıkar.

«Üretim ve geçim araçlarının, ilk üreticinin mülkiyetinde kaldığı sürece sermaye olmadıklarını biliyoruz. Bunlar ancak, aynı zamanda, emekçiye hem sömürme ve hem de boyunduruk altına alma aracı olarak hizmet ettikleri zaman, sermaye halini alırlar.»

(K. Marks, Kapital cilt: I, s. 786, 32. Bölüm, 'Kapitalist Birikimin Tarihsel Eğilimi.')

Açıktır ki tüccar ve tefeci sermaye ile sanayi sermayesi farklı kategorilerdir. Tüccar sermayesi üretken bir sermaye değildir. Tüccar sermayesinin amacı üretim değil, değişimdir. Tüccar sermayesi değer yaratma sürecine katılarak değil yaratılan değerlerin değişimi sürecinde, yani dolaşım alanında büyür. O, salt aracı rolü oynar. Oysa sanayi sermayesinin amacı, üretim ve esas olarak artı-değer üretimidir. Dolayısıyla sanayi sermayesi üretim sürecine katılarak büyür. Tüccar ve tefeci sermaye birikiminin sanayi sermayesinin önkoşulu olduğu, tarihsel olarak sanayi sermayesinden önce mevcut olduğu açıktır.

Kapitalizmde belirleyici ilişki, sermaye ile ücretli-emek arasındaki ilişkidir. Kapitalist üretim tarzının niteliğini belirleyen ilişki biçimi budur. Kapitalizmde emek, genellikle ücretli-emeğe dönüşmüştür. Ücretli-emek ve sermaye ilişkisi proleterya-burjuvazi ilişkisi olarak somutlaşır. Kapitalizmde hakim sömürü biçimi, ücretli-emek üzerindeki sömürüdür. Feodal baskı ve sömürü biçimi yerini belirleyici olarak kapitalist baskı ve sömürüye, ücretli-emeğin sermaye tarafından sömürülmesine bırakmıştır. Feodal sömürü kapitalist sömürüye dönüşmüştür.

Kapitalizmde, «ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticilerden çekilip alınmasının özel iktisadî biçimi...» rant değil, kâr'dır. Bu temel bilgileri, ülkemizin toplumsal-ekonomik yapısını ele aldığımız bölümde kulanacağız.

«Kapitalist toplumun ekonomik yapısı, feodal toplumun ekonomik yapısından doğup gelişmiştir. Bu ikinci toplumunda çözülmesiyle birincinin öğeleri serbest kalmıştır.»

(Kapital, cilt: I, 26. Bölüm, 'İlkel Birikimin Sırrı', s. 730)

Kapitalist üretim ilk kez İtalya'da ve diğer bazı Akdeniz ülkelerinde 14. ve 15. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ancak kapitalist dönemin başlangıcı 16. yüzyıldır. Kapitalizm çağı bu yüzyılla birlikte başlar. Feodalitenin dağılıp parçalanma çağı, kapitalist ilişkilerin doğuş çağı oldu. Kapitalizmin şafağı ile birlikte, milliyetler ulus olarak evrimleştiler. Ulusal pazarlar ortaya çıktı. Ancak pazar, kapitalizme özgü bir kategori değildir, meta ekonomisine ait bir kategoridir. Ne var ki meta ekonomisi altında ulusal ölçüde bir pazar ortaya çıkamazdı. Ulusal pazarın ortaya çıkması meta ekono-

misinin, kapitalist meta ekonomisine dönüşmesi ile birlikte oldu. Bu dönüşüm, meta ekonomisi altında varolan yerel pazarları birbirleriyle bütünleştirerek bir tek ulusal pazar haline getirdi. «Pazar, gelişimi sırasında kapitalist ekonomiye dönüşen meta ekonomisine ait bir kategoridir ve ancak kapitalist ekonomi altında tam egemenlik ve evrensel geçerlilik kazanır.» (Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Lenin, s. 25, Sol Yayınları)

«Meta ekonomisi ortaya çıkınca, iç pazarda ortaya çıkar: İç pazar bu meta ekonomisinin gelişmesiyle yaratılır ve toplumsal iş bölümünün yayılma derecesi, onun gelişme düzeyini belirler; iç pazar, meta üretiminin, ürünlerden işgücüne uzanması ile yayılır; ve ancak işgücünün meta haline dönüşmesiyle orantılı olarak, kapitalizm, tüm ülke ekonomisini kucaklar, ki bu ekonomi, esas olarak, kapitalist toplumda gitgide daha önemli bir yer tutan üretim araçları sayesinde gelişir. Kapitalizm için «iç pazar», toplumsal iş bölümünü derinleştiren ve doğrudan üreticileri, kapitalist ya da işçiye dönüştüren, gelişen kapitalizmin kendisi tarafından yaratılır. İç pazarın gelişme derecesi, ülkedeki kapitalizmin gelişme derecesidir.

(Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 52, abç.)

Sanayide kapitalist üretimin ilk aşaması basit elbirliğidir. Elbirliğinde el-emeği belirleyici rol oynar. Teknik pek az gelişmiştir. Sadece eski zanaat tekniği kullanılarak üretimin boyutları genişletilmiştir. Burada bir tüccar, tefeci, ya da paralı bir zanaat ustası olan girişimci kapitalist, işçi haline gelen doğrudan üreticileri bir atelyede toplayarak çalıştırır. Söz konusu bu kapitalist atelyede henüz işbölümü yoktur. İşçilerin

hepsi aynı işi yapar. Buna rağmen emeğin üretkenliğinde nisbeten bir ilerleme vardır.

Sanayi kapitalizminin ikinci aşaması Manüfaktür Kapitalizmi aşamasıdır. Manüfaktürde teknik temel eskisi gibi kalmıştır. Fakat burada işçilerin hepsi aynı işi yapmamaktadır. Bir işbölümüne gidilmiştir. Yani manüfaktür işbölümüne dayanan elbirliğidir. Bu manüfaktürün en tipik özelliklerinden biridir. Manüfaktür kapitalizminde eskiye oranla teknik temel pek değişmediği için büyük kapitalist atelyeler küçüklerin yaşama şansını büyük ölçüde yok edemezler. Küçük kuruluşlar bazı yöntemlere başvurarak varlıklarını korurlar. Manüfaktür aşamasında sanayi tarımdan ayrılmakla birlikte, bu ayrılma tam olmaktan uzaktır. Üreticinin toprakla (tarımla) bağları hâlâ mevcuttur. Sanayi sermayesi, tüccar sermayesi ile sıkı bağlara sahiptir. Sanayi sermayesinin tam egemenliği henüz kurulamamıştır. Üretimde tüccar sermayesinin büyük rol oynaması sanayi sermayesinin geriliğini gösterir. Çünkü bu ikisinin gelişimi birbiriyle ters orantılıdır. Manüfaktür aşamasında evde çalışma biçimi oldukça yaygındır. Kısaca, sanayi kapitalizminin manüfaktür aşamasının tipik özellikleri bunlardır. (Geniş bilgi için bkz: RKG)

Sanayi kapitalizminin üçüncü evresi geniş-çaplı makina sanayiidir. Bu aşamada kol-emeğinin yerini makina almıştır. Bu nedenle manüfaktür aşamasından makineli sanayie geçise Sanayi Devrimi denir. Sanayi Devrimi ilk kez İngiltere'de ve 18. yüzyılda gerçekleşiyor, 19. yüzyılda ise bütün kapitalist ülkelere yayılıyor. «Bu aşamanın bas ve en önemli özelliği, üretim için bir makineler sisteminin kullanılmasıdır.» Makinenin üretime katılması manüfaktür tekniğinde bir devrimdir. Bu aşama açıktır ki, rekabetin yoğunlaştığı sa-

nayi ile tarım arasında tam bir kopuşun gerçekleştiği ve sanayi sermayesinin tüccar sermayesini kesin olarak kontrolü altına aldığı aşamadır. Lenin, «...manüfaktür evinden fabrikaya geçiş, kapitalizmin gelişmesiyle uğraştığımız zaman özellikle önemlidir. Her kim bu iki aşamayı karıştırırsa, kapitalizmin dönüştürücü, ilerici rolünü anlama olanağından yoksun kalır.» (A, y, s. 397) demektedir.

Kapitalizmin, en son, en yüksek aşaması da bildiğimiz gibi Emperyalizm aşamasıdır. Emperyalizm aşamasının en temel özellikleri, ise, serbest rekabetin yerini tekellerin alması, sanayi sermayesi ile banka sermayesinin kaynaşarak mali sermayeye dönüşmesi, dünyanın paylaşılmasının tamamlanması ve yeniden paylaşım savaşlarının gündeme gelmesi, dünyanın bir avuç ezen ulus ile dünya nüfusunun ezici çoğunluğunu oluşturan ezilen uluslara bölünmesi vb.dir. Kapitalizm bu aşamada asalak ve can çekişen kapitalizmdir.

Kapitalizmin sözünü ettiğimiz bu aşamalarını, sermaye biçimlerine göre, ticaret sermayesinin belirleyici olduğu aşama, sanayi sermayesinin belirleyici olduğu aşama ve mali sermayenin belirleyici olduğu aşama biçiminde de üç aşamaya bölebiliriz.

Kapitalist üretim biçiminin tarımdaki gelişimini ele alırsak, bu üretim biçimi, emeğin koşullarının (araçlarının), doğrudan emekçilerinin elinden alınması olduğuna göre, tarımda da üreticilerin mülksüzleşmesi ve ücretli-emeğin gelişmesi kapitalizmin başlıca göstergesidir. Ücretli-emeğin ortaya çıkması ile, tarımı kâr amacıyla yürüten kapitalist kiracı çiftçinin varlığı birbirini tamamlar.

«O halde, kapitalist üretim tarzının ön koşulları şunlardır: Toprağı gerçekten işleyenler, bir kapi-

talist tarafından, tarımla, yalnızca sermayenin özel bir sömürü alanı olarak, özel bir üretim dalındaki sermayesi için bir yatırım olarak uğraşan kapitalist çiftçi tarafından istihdam edilen ücretli işçilerdir.»

(K. Marks, Kapital, cilt: III, 36. Bölüm, s. 653)

«O halde, burada, birlikte ve karşılıklı zıtlık halinde, modern toplumun çerçevesini oluşturan üç sınıfın hepsi-ücretli işçiler, sanayici kapitalistler ve toprak sahipleri — ortaya çıkmış oluyor.»

(A, y, s. 654)

Kapitalist kiracı çiftçilik, devreye sanayici kapitalistin girmesiyle oluyor. Burada tarımsal emeği de boyunduruğu altına alan artık toprak değil, sermayedir.

Tarımda kapitalizmin gelişmesinin başta gelen göstergesinin ücretli-işçiliğin varlığı olduğuna isaret ettik. O halde tarımsal emeğin, ücretli-emeğe dönüşme derecesi tarımda kapitalizmin gelişme derecesidir. Ülkemizde hakim üretim biçimi hangisidir sorusunun cevabını ararken, elimizdeki en önemli ölçütlerden biri budur.

Tarımda kapitalist gelişimin bir diğer göstergesi de tarımsal nüfusla, tarım-dışı nüfus arasındaki orandır. Kapitalizm, gelişmesi boyunca, sürekli bir biçimde, ticari ve sınai nüfusun (tarım-dışı nüfusun) tarımsal nüfusun aleyhine büyümesini sağlar. Bu konuda Marks, şöyle diyor:

«Tarım-dışı nüfusa oranla tarımsal nüfusu sürekli olarak azaltmak, kapitalist üretimin niteliğinde vardır, çünkü sanayide (dar anlamda) değişmeyen sermayenin değişen sermayeye göre artışı, değişen sermayede, nispi bir azalma olsa da, mutlak bir artışla bir arada gider; öte yandan, tarım-

da, belirli bir toprak parçasından yararlanmak için gerekli olan değişen sermaye mutlak olarak azalır; böylece, bu, ancak yeni toprakların ekime açılması ölçüsünde artabilir, ama, bu da gene, ön koşul olarak, tarım-dışı nüfusta daha da fazla bir büyümeyi gerektirir.»

(A, y, s. 672)

Kürdistan'da hakim üretim tarzını araştırırken kullanacağımız önemli bir ölçüt de bu olacaktır. Diğer ölçütleri konuyu ele aldığımız bölümde belirteceğiz.

Tarımda kapitalizmin gelişmesinin iki tipik yolu vardır: Birinci gelişme yolu, bir toprak devrimini ve toprakların köylülere dağıtılmasını içerir. Böylece üretici güçler ve kapitalizm hızla gelişir. Bu gelişme çizgisi Amerika'da ve Fransa'da izlenen çizgi olduğu için, buna «Amerikan Sistemi» de denilmektedir. Amerika'da, 1861-1865 Kuzey-Güney iç savaşından sonra 1862'de Lincoln hükümeti devlete ait toprakları çiftçilere bedelsiz olarak ya da az bir para karşılığında dağıtmış ve yine aynı tarihte kölelere özgürlük verilmişti. Bu durum Amerika'da kapitalizmin çiftçiler eliyle geliştirilmesini sağladı.

❖ Tarımda kapitalizmin gelişmesinin ikinci yolu, kapitalizmin feodal beyler aracılığıyla geliştirilmesidir. Bu çözüm devrimci bir çözüm değildir. Burada toprak sahipleri topraklarını ve eski nüfuzlarını korurlar. Sadece toprak beyliği ekonomisi adım adım kapitalist ekonomiye dönüşür. Toprak sorunu çözülmeden kalır. Bu gelişme çizgisi Prusya'da ve Rusya'da izlenen gelişme çizgisidir. Bu nedenle tarımda kapitalizmin gelişmesinin bu biçimine «Prusya Yolu» da denir.

Kapitalizmle birlikte üretici güçler düzeyinde ve

emeğin üretkenliğinde büyük bir ilerleme olur. Kapitalizm emeği toplumsallaştırır. Bu yüzden kapitalizm, feodalizme kıyasla, kapitalizm-öncesi üretim tarzlarına kıyasla, tarihsel bakımdan devrimci ve ilerici bir rol oynar. Kapitalizmin ilerici ve devrimci rolü emeği toplumsallaştırma derecesine bağlıdır.

Kapitalizmin hangi anlamda ve neden ilerici bir tarihi rol oynadığını Lenin'den dinleyelim:

•Kapitalizmin ilerici tarihi rolü, iki kısa önermede özetlenebilir: toplumsal emeğin üretici güçlerinde artış, ve o emeğin toplumsallaşması.

Toplumsal emeğin üretici güçlerindeki gelişme, ancak geniş-çaplı makineli sanayi döneminde tam olarak görülebilir. Kapitalizmin bu en yüksek aşamasına (Lenin bu sözleri 19. yüzyılın sonlarında, 1897'lerde söylemektedir. Tekoşin) erişilinceye kadar, tamamen kendiliğinden ve son derece yavaş gelişen el üretimi ve ilkel teknik, hâlâ varlığın ısırdır. Reform-sonrası dönem, bu açıdan, Rusya tarihindeki önceki dönemlerden büyük ölçüde ayrılır. Kara saban ve tokaç, su değirmeni ve el tezgâhı Rusya'sı, hızla pulluk ve harman dövme makinası, buharlı değirmen ve motorla çalışan tezgâh Rusya'sı haline dönüşmeye başlamıştır. Ulusal ekonominin kapitalist üretimin egemen olduğu her dalında aynı ölçüde derinlemesine bir teknik değişimi görülür. Bu dönüşüm süreci, bizzat kapitalizmin yapısı gereği, bir dizi eşitsizlikler ve oransızlıklar ortasında gerçekleşir; refah dönemlerinin yerini bunalım dönemleri alır, bir sanayi gelişmesi, bir başkasının zayıflamasına yol açar, bir alanda, tarımın bir yönünde ilerleme vardır, bir başka alanda, bir

başka yönde ise ticaret ve sanayideki büyüme tarımındaki büyümeyi aşar vb. Narodnik yazarların işledikleri hataların önemli bir bölümü, bu oransız, kasınlı ve ateşli gelişmenin gelişme olmadığını kanıtlama çabalarından kaynaklanır.

Kapitalizmin toplumsal üretici güçleri geliştirme-
sinin bir başka özelliği de, üretim araçlarındaki büyümenin (üretken tüketimin), kişisel tüketim-
deki büyümeyi çok aşmış olmasıdır: bunun tarım ve sanayide nasıl ortaya çıktığını birçok kereler belirtme fırsatını bulmuştuk. Bu özellik, kapitalist toplumda ürünün gerçekleştirilmesi genel yasalarından kaynaklanmakta ve bu toplumun uzlaşmaz karşıtlıklar taşıyan yapısına tamamen uymaktadır.

Kapitalizmin emeği toplumsallaştırması aşağıdaki süreçlerde kendini gösterir: Birincisi, bizzat meta üretimindeki büyüme, doğal ekonomiye özgü olan, küçük iktisadi birimlerin dağınık durumunu yok eder ve küçük yerel pazarları büyük bir ulusal (sonra da dünya) pazarı halinde birleştirir. Kendi için üretim, bütün toplum için üretime dönüşür ve kapitalizmin gelişmesi ne kadar büyük olursa, üretimin kollektif niteliği ile mal edinmenin bireysel niteliği arasındaki çelişki o kadar güçlenir. İkincisi, kapitalizm eski dağınık üretimin yerine, gerek tarımda, gerekse sanayide görülmemiş bir yoğunlaşma getirir. Bu, kapitalizmin incelemekte olduğumuz özelliğinin en dikkate değer ve en göze çarpan belirtisidir, ama tek belirtisi değil. Üçüncüsü, kapitalizm, önceki ekonomik sistemlerin ayrılmaz bir parçasını oluşturan kişisel bağımlılık biçimlerini yok eder. Rusya'da, kapitalizmin bu yöndeki ilerici niteliği özellikle be-

lirgindir, çünkü ÷lkemizde, üreticinin kişisel bağımlılığı, yalnızca tarımda değil, manüfaktür sanayiinde (serf emeği kullanan fabrikalar-da), madencilik ve metalurji sanayiilerinde, balıkçılık sanayiinde vb. gibilerinde mevcuttu. (Bu durum, bugünde kısmen sürmektedir.) Bağımlı ya da köle köylünün emeği ile karşılaştırıldığında ücretli işçinin emeği, ulusal ekonominin bütün dallarında ilerici nitelik taşır. Dördüncüsü, kapitalizm, zorunlu olarak, nüfusta hareketlilik yaratır; bu, önceki toplumsal ekonomik sistemlerin gereksinmediği ve bu ekonomik sistemlerde geniş-çapta gerçekleşmesi olanaksız olan bir şeydir. Beşincisi, kapitalizm (en geri toplumsal ve ekonomik ilişkilerin her zaman hüküm sürdüğü) tarımla uğraşan nüfus oranını, sürekli olarak azaltır, ve büyük sınaî merkezlerin sayısını artırır. Altıncısı, kapitalist toplum, nüfusun birleşme, örgütlenme gereksinmesini artırır ve bu örgütlere eski günlerdekinden ayrı bir nitelik kazandırır. Kapitalizm, ortaçağ toplumunun, dar, yerel, lonca birliklerini yıkıp, amansız bir rekabet yaratırken, bir yandan da, bütün toplumu, üretimde farklı yerler işgal eden büyük insan gruplarına böler, bu grupların her biri içinde, örgütlenmeye büyük bir hız verir. Yedincisi, kapitalizmin, eski ekonomik sisteme getirdiği yukarda değinilen bütün bu değişiklikler, ayrıca kaçınılmaz olarak nüfusun kafa yapısında da bir değişikliğe yol açar. İktisadî gelişmenin kasınlı niteliği, üretim yöntemlerinin hızla değişmesi, üretimin büyük ölçüde yoğunlaşması, tüm kişisel bağımlılık biçimlerinin ve ilişkilerdeki ataerkilliğin yok olması, nüfusun hareketliliği, büyük sınaî merkezlerin etkisi vb... bütün bun-

lar, bizzat üreticilerin niteliğinde derin bir değişikliğe yol açmak zorundadır; Rus araştırmacılarının buna uygun gözlemlerini belirtmek fırsatını bulmuştuk.»

(Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 516-519)

Açıktır ki kapitalizm daha önceki üretim biçimlerine kıyasla ve iktisadî bakımdan ilericidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki burada sözü edilen kapitalizm, kendi iç dinamiği ile gelişen milli bir kapitalizmdir. Emperyalizm çağında ise kapitalizm gelişen üretici güçlere ayakbağı olmaya başlamıştır. Üretimin toplumsal niteliği ile mülk edinmenin özel niteliği arasındaki uzlaşmaz çelişki iyice keskinleşmiştir. Kapitalizmin bu temel çelişkisi sosyalist devrimle çözümlenir.

**MÜLKSÜZLEŞTİRENLER
MÜLKSÜZLEŞTİRİLECEKTİR.**

II. BÖLÜM

YAPI TAHLİLİNDE GÜDÜLEN AMAÇ ve TOPLUMSAL SINIFLAR ÜZERİNE

Devrimini yapmış ülkelerin deneylerini incelediğimizde, sözkonusu ülke devrimcilerinin ilk iş olarak, kendi ülkelerinin iktisadi ve toplumsal yapısını, olgulara dayanarak ciddi bir tahlile tabi tuttuklarını görüyoruz. Lenin'in 1894'de yazdığı «Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal-Demokratlara Karşı Nasıl Savaşırlar?» adlı yapıtı bir bakıma bu amaca yönelik bir araştırmadır. Konunun özel olarak ve derinlemesine ele alınması ise «Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi» adlı yapının amacı olmuştur. Yine Mao Zedung'un ilk yazıları Çin toplumunun toplumsal-ekonomik yapısının tahlili üzerinedir. Diğer ülkelerin devrimcileri de kuşkusuz aynı şeyi yapmışlardır.

» Toplumsal-ekonomik yapı tahlili şu konulara açıklık kazandırmak amacıyla yapılır:

- » 1 — Devrimin Hedefleri,
- » 2 — Devrimin Görevleri,

- 3 — Devrimin İtici Güçleri,
4 — Devrimin Niteliği.

Birbirine bağlı olan bu dört temel meselenin çözümlenmesi ülkemizin toplumsal-ekonomik yapısını tahlil ederek mümkündür. Dogmatizme ve subjektivizme düşmemek için bu tahlil ülkemizin gerçeklerine, somut verilere dayanmalıdır. Bilimsel yöntem gerçeği olgularda arar. Ne var ki aynı olgulara dayanarak farklı sonuçlara ulaşmakta mümkündür. Siyasal sonuçlar üzerinde birleşmek için, yaklaşım birliği sağlamak gereklidir. Bu sebeple, ülkemizin iktisadi ve toplumsal yapısına ilişkin verilerin değerlendirilmesine geçmeden önce benzer toplumlarda çoğunlukla mevcut olan toplumsal sınıfların iktisadi özelliklerine ve bu toplumsal sınıfları ayırt etmek için kullanılması gereken ölçütlere değinmeliyiz. Çünkü sınıfları ayırt etmek için kullanılması gereken doğru kıstaslara sahip olamazsak doğru bir tahlil yapamayız.

KÖYLÜK BÖLGELERDEKİ SINIFLAR

Köylük bölgelerdeki sınıfları aşağıdaki başlıklar altında ele alacağız:

- 1 — Feodal Toprak Ağaları,
- 2 — Zengin Köylüler,
- 3 — Orta Köylüler,
- 4 — Yoksul Köylüler,
- 5 — İşçiler.

Köylülük içindeki farklılaşmanın boyutlarına bağlı olarak (ki bu da tarımda kapitalizmin gelişme derecesine bağlıdır.), «Köylülüğün bölündüğü temel iktisadi grupları», üç ana grup olarak ele almakta mümkündür: 1— Kırsal Burjuvazi, 2— Kır Proleteryası, 3— Or-

ta Köylülük. Nitekim, Lenin, «Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi» adlı yapıtında köylülük nüfusunu «üç ana grup» halinde inceler. Lenin, yoksul köylüleri kır proletaryasının kapsamına dahil etmektedir. Bunlar «yaklaşık» olarak yapılan saptamalardır. Köylülüğün hangi iktisadi gruplara bölüneceği, biraz evvel belirttiğimiz gibi köylülük içindeki kutuplaşmanın derecesine bağlıdır. Biz, köylülüğü yukarda belirttiğimiz gruplar halinde ele alıp, bu grupların iktisadi özelliklerini kısaca belirteceğiz.

1 — Toprak Ağaları

Toprak ağası kırsal alanda geniş topraklara sahip olan, doğrudan üreticilerin artı-emegine (artı-ürün'e) ekonomi-dışı zor yoluyla el koyarak sömürde bulunan kimsedir. Bu tarz sömürüye feodal rant denir. Feodal toprak rantı, toprak ağasının başlıca sömürü biçimidir. Rant'ın üç ana biçimine daha önce değinmiştik. Ancak bu ana biçimlerin dışında çeşitli ülkelerde özgül rant biçimlerine de rastlanabilir. Rant'ın üç temel biçimi, sırasıyla; angarya (emek-rant), ürün-rant (aynı-rant) ve para-rant'tır. Bu temel biçimlerin herbiri daha önceki bölümde işaret ettiğimiz gibi feodalitenin belirli aşamalarında egemen ve normal rant biçimini oluştururlar. İşte toprak ağasının esas geçim kaynağını hangi biçime bürünürse bürünsün köylülerden alınan bu rant oluşturur.

Ancak toprak ağasının farklı ülkelerde farklı bazı özellikleri de olabilir. Bu yüzden hangi unsurların toprak ağası sınıfına dahil olduğunu tespit ederken bu özellikler bizi yanıltmamalıdır. Örneğin, Mao Zedung. Çin'deki toprak ağası sınıfını şöyle tanımlar:

1/ «Toprak ağası, toprağa sahip olan, çalışmayan ya da çok az çalışan ve köylüleri sömürerek yaşayan

bir kimsedir. Toprak rantı, onun başlıca sömürü biçimidir; ayrıca tefecilik yapabilir, işçi çalıştırabilir, sanayi ya da ticaretle uğraşabilir. Ama köylülerden toprak rantı almak, onun başlıca sömürü biçimidir.

İflâs etmiş bir toprak ağası, çalışmayıp başkalarını dolandırarak ya da çalıp-çırparak ya da akrabalarından ve dostlarından yardım görerek hayatını sürdürüyorsa ve sıradan bir orta köylüden daha iyi bir durumdaysa, gene toprak ağası olarak sınıflandırılacaktır.

.....

Toprak ağalarına toprak rantını toplamada ve mülklerini idare etmede yardımcı olan, başlıca gelir kaynağı olarak toprak ağalarının köylüleri sömürmesine bel bağlayan ve sıradan orta bir köylüden daha iyi durumda olan kimseler, toprak ağalarıyla aynı sınıflamaya girer.

Tefeciler, başlıca gelir kaynakları tefecilik yoluyla sömürü olan ve sıradan orta köylüden daha iyi durumda bulunan kimselerdir ve toprak ağalarıyla aynı sınıflamaya girerler.»

(Mao Zedung, Seçme Eserler I, 'Köylük Bölgelerdeki Sınıflar Nasıl Ayırt Edilmeli', Ekim 1933, s. 160-161)

Görülüyor ki, bir toprak ağası pekâlâ tefecilik yapabilir, sanayi ve ticaretle uğraşabilir, işçi çalıştırabilir vb. Bütün bunlar onu toprak ağası olarak nitelemeye engel değildir. Çünkü, bütün bunlara rağmen toprak ağasının esas sömürü biçimi ve esas geçim kaynağı rant'tır.

Toprak ağası ile köylüler arasında aracı fonksiyonu taşıyan, doğrudan emekçinin karşısına toprak ağa-

sını temsilen çıkan unsurlar da bu sınıfa dahil edilmiştir. Çünkü, bu tip unsurların da esas geçim kaynağı üreticinin karşılığı ödenmeyen emeğine, dayanır.

Eskiden toprak ağası olupta iflâs etmiş kimi unsurlar ile esas gelir kaynağı tefecilik olan kimseler de toprak ağası sınıfına dahil ediliyor.

Ancak, toprak ağasını temsil eden unsurları, iflâs etmiş eski toprak ağalarını ve tefecileri toprak ağaları sınıfına dahil etmek için bunların 'sıradan bir orta köylüden daha iyi' bir durumda olmaları gerekir.

2 — Zengin Köylüler:

Zengin köylülük tarımda meta üretiminin ve kapitalizmin gelişmesinin sonucu ve köylülük içindeki farklılaşmanın ürünüdür. Zengin köylülük kırsal (köylü) burjuvazi ya da hali-vakti yerinde köylülük olarak da adlandırılır.

Lenin, zengin köylülük için şunları söyler:

«Tahıl satmak amacıyla kirayla toprak tutma (tarımsal kuşakta) bunların çiftliklerinde çok büyük bir rol, çoğu kez verilmiş topraklardan da daha önemli bir rol oynadığından, bu hali-vakti yerinde köylüler arasından bir kapitalist çiftçiler sınıfı doğar. Çoğu durumda, çiftliğin büyüklüğü, ailede mevcut olandan daha büyük bir emek-gücü gerektirir, bu nedenle, bir çiftlik emekçileri ve daha önemlisi, bir gündelikçiler grubunun oluşması, hali-vakti yerinde köylülüğün varolması için zorunlu bir koşuldur. Bu köylülerin net gelir biçiminde elde ettikleri fazla nakit, ya bizim kırsal bölgelerimizde son derece gelişmiş olan ticari işlemlere ve tefeciliğe yöneltilir, ya da elverişli ko-

şullar altında toprak satın almaya, çiftliği iyileştirmeye vb. yatırılır. Bir sözcükle bunlar, küçük tarımcılardır.»

(Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Sol Yayınları, s. 159)

Yine Mao Zedung bu grubu şöyle tanımlar:

«Zengin köylü kural olarak toprağa sahiptir. Ama bazı zengin köylüler işledikleri toprağın sadece bir kısmına sahiptirler, geri kalanını ise başkalarından kiralarlar. Diğer bazılarının ise kendilerine ait hiç toprakları yoktur ve bütün topraklarını başkalarından kiralarlar. Zengin köylü, genellikle ortalamadan daha fazla ve daha iyi üretim araçlarına ve daha fazla sermayeye sahiptir, ve kendisi de çalışır, ama gelirinin bir kısmı ve hatta önemli kısmı sömürden elde edilir. Başlıca sömürü birimi iş gücü (uzun süreli işçi) kiralamaktır. Ayrıca topraklarının bir kısmını kiraya verebilir ve toprak kirası yoluyla da sömürde bulunabilir, ayrıca tefecilik yapabilir ya da sanayi ve ticaretle uğraşabilir. Zengin köylülerin çoğu aynı zamanda kamu topraklarının idaresiyle de uğraşırlar. Oldukça çok miktarda iyi toprağa sahip olan, toprağının bir kısmını işgücü kiralamadan kendisi işleyen, ama başka köylüleri toprak kirası, borç faizi ya da başka yollarla sömüren bir kimse de zengin köylü olarak ele alınacaktır. Zengin köylüler düzenli bir şekilde sömürüye katılır ve bir çoğu gelirlerinin büyük kısmını sömürden sağlarlar.»

(Seçme Eserler, cilt: 1, s. 161)

Mao Zedung bir başka yerde şunları da ilâve eder: «Çin'deki pek çok zengin köylü, topraklarının bir

kısmını kiraya verdikleri, tefecilik yaptıkları ve tarım emekçilerini amansızca sömürdükleri için, nitelik olarak yarı-feodaldirler. Fakat genel olarak kendileri de üretime katılırlar ve bu anlamda köylülüğün bir parçasıdır.-

(Seçme Eserler, cilt: 2, s. 322-323)

Kısaca özetlersek, zengin köylülüğün iktisadi özellikleri şunlardır:

- 1 — Ekonomisinin ticarî niteliği (satış için üretimde bulunmak),
- 2 — Esas gelir kaynağı sömürüye dayanır ve esas sömürü biçimi işgücü sömürsüdür.

Bu özellikleri ile zengin köylü bir burjuvadır yani kapitalisttir.

3 — Kural olarak toprağa sahiptir.

4 — Kural olarak kendisi de üretime katılır.

Bu nitelikleri ile de, o bir köylüdür. Köylü burjuvadır.

Ancak tarımda meta üretiminin ve kapitalizmin gelişme düzeyine bağlı olarak değişik ülkelerde değişik özellikleri de olur. Lenin'in tanımına baktığımızda, Rusya'da zengin köylülüğün ekonomisinde sahip olunan toprağın daha az kirayla tutulan toprağın daha fazla rol oynadığını görüyoruz. Mao'nun tanımına baktığımızda ise, Çin'deki zengin köylü ekonomisinde sahip olunan toprağın daha fazla, toprak kiralamanın ise daha az rol oynadığını görmekteyiz. Birincisinde, zengin köylü-ekonomisi daha çok kapitalist, ikincisinde ise daha çok yarı-feodaldir.

3 — Orta Köylüler:

Orta köylülük kırsal burjuvazi ile kırsal proleterya (tarım işçileri) arasındaki ara kategoridir.

Lenin, bu grubun ekonomisi hakkında şunları söyler:

«Bunlar meta üretimindeki gelişmenin asgari düzeyde oluşuyla göze çarparlar. Bu köylü kategorisine ait bağımsız tarımsal emek, muhtemelen, yalnızca en iyi yıllarda ve özellikle elverişli koşullar mevcut olduğu zaman geçimlerini karşılarlar, bunun için de durumları son derece tehlikelidir. Orta köylü çoğu kez, emek-hizmetli vb. ile ödemek üzere borçlanma yoluna başvurmadan, gene kısmen, işgücünün satılması demek olan, fazladan bir 'yardımcı' iş aramadan vb. iki yakasını biraraya getiremez. Her kötü hasat, orta köylü yığınlarını proleterya saflarına fırlatır. Toplumsal ilişkilerinde bu grup, eğilim duyduğu ama ancak küçük bir mutlu azınlığın dahil olmayı başardığı üst grupla, tüm toplumsal evrim hareketiyle itildiği alt grup arasında sallanıp durur. Böylece, özel olarak, kapitalist ekonomiye has olan bir süreç yer alır, ortadaki üyeler silinip gider, üçtakeriler pekişir, bu, 'köylülükten çıkma' sürecidir.» (Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 162)

«Pek çok orta köylünün toprağı vardır. Bazıları işledikleri toprağın sadece bir kısmına sahiptir ve gerisini başkalarından kiralarlar. Diğer bazılarının ise hiç toprakları yoktur ve bütün topraklarını başkalarından kiralarlar. Hepsi de oldukça çok sayıda tarım aracına sahiptir. Orta köylü, gelirinin tümünü ya da büyük kısmını emeğiyle sağlar. Kural olarak başkalarını sömürmez ve az da olsa toprak ve faiz ödemek zorunda olduğundan, çoğu zaman kendisi başkaları tarafından sömürülür. Ama genellikle işgücünü satmaz. Bazı orta

köylüler (hali-vakti yerinde orta köylüler) küçük çapta sömürde bulunurlar, ama bu onların düzenli ya da esas gelir kaynağı değildir.

(Mao Zedung, Seçme Eserler, cilt: 1, s. 161-162)

Özetle, bu grubun iktisadi özellikleri şunlardır: İktisadi bakımdan kendilerine yeterlidirler. Sık sık işgülerini satmak ya da borçlanmak zorunda kalsalar da esas geçim kaynakları işgülerini satmak ya da borçlanmak değildir. Esas gelir kaynakları, kendi bağımsız çiftlikleri ve kendi emekleridir. Küçük çapta sömürde bulunsalar bile, bu da onları nitelendiren bir özellik değildir. Kural olarak başkaları tarafından sömürülürler.

4 — Yoksul Köylüler

Yoksul köylülüğün ekonomisi hakkında Mao Zedung şunları söylüyor:

«Bazı yoksul köylüler bir kısım toprağa ve birkaç tarım aracına sahiptirler, diğerlerinin ise hiç toprağı yoktur, ama birkaç tarım aracı vardır. Kural olarak yoksul köylüler, üzerinde çalıştıkları toprağı kiralamak zorundadırlar, ve toprak kirası ve borç faizi ödemek ve bir ölçüye kadar işgülerini kiralamak zorunda oldukları için sömürülürler.

Genel olarak, bir orta köylünün kendi işgücünü satmaya ihtiyacı yoktur, oysa yoksul köylü işgücünün bir kısmını satmak zorundadır. Bu, orta köylüyle yoksul köylüyü birbirinden ayırt etmenin başlıca kistasıdır.

(Mao Zedung, Seçme Eserler, cilt: 1, s. 162)

Özetlersek, yoksul köylüler orta köylüler gibi genellikle kendi kendilerine yeterli değildirler. Toprakları ve tarım araçları azdır. Bu nedenle kural olarak kendi tarım aletleri ile işlemek üzere toprak kiralarlar ve işgüçlerini kısmen satarlar. Mao'nun belirttiği gibi bunları orta köylülerden ayıran esas ölçü, orta köylüler kural olarak işgüçlerini satmadıkları halde yoksul köylülerin işgüçlerinin bir bölümünü satmadan yaşayamaz oluşlarıdır. Ancak bunlar tarım işçileri gibi geçimlerini bütünüyle ya da esas olarak işgüçlerini satarak da sağlamazlar. Yoksul köylülük, köylük bölgelerin yarı-proleteryasıdır.

5 — Kırsal Proleterya

«İşçinin (tarım işçisi de dahil) kural olarak hiç toprağı ya da tarım araçları yoktur, ama bazılarının çok az miktarda toprağı ve çok az sayıda tarım araçları olabilir. İşçiler geçimlerini bütünüyle ya da esas olarak işgüçlerini satarak sağlarlar.»

(Mao Zedung, Seçme Eserler, cilt: 1, s. 162)

Köylük alandaki grupların '...sınıf durumunun belirlenmesinin tek kıstasının sömürü ilişkisi olması gerektiği...' (Mao, SE, cilt: 4, s. 273) açıktır. İktisadi bakımdan geri bıraktırılmış, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin çoğunluğunda, köylülük nüfusunun ezici çoğunluğunu yoksul köylülük + kırsal proleterya oluşturur. Kırsal proleterya yoksul köylülüğün ya da proleteryanın kapsamına alırsak, «Köylülük' terimi esas olarak yoksul ve orta köylüleri içine alır.» (Mao, SE, cilt: 2, s. 323)

1 — KÜÇÜK BURJUVAZİ

Mao Zedung, Çin toplumundaki sınıfları tahlil ettiği, 'Çin Toplumundaki Sınıfların Tahlili' (SE, cilt: 1, s. 11-18, Mart-1926) adlı yazısında Çin toplumundaki sınıfları: 1) Toprak Ağaları Sınıfı ve Komprador Sınıfı, 2) Orta (milli) Burjuvazi, 3) Küçük Burjuvazi, 4) Yarı-Proleterya, 5) Proleterya şeklinde ayırmaktadır. Burada köylülüğü ayrı bir sınıf olarak belirtmemektedir. Mao, köylülüğü adı geçen sınıflar arasında şu şekilde dağıtmıştır: Zengin köylülüğü milli burjuvaziye orta köylülüğü küçük-burjuvaziye; yoksul köylülüğü yarı-proleterya; tarım işçilerini proleterya.

'Çin Devrimi ve Çin Komünist Partisi' (SE, cilt: 2, s. 318-325, Aralık-1939) adlı bir başka makalesinde ise, 'Çin Devriminin İtici Güçleri' alt başlığı altında Çin toplumundaki sınıfları şöyle sıralamaktadır: 1) Toprak Ağası Sınıfı, 2) Burjuvazi (Komprador Burjuvazi + Milli Burjuvazi), 3) Küçük Burjuvazinin Köylülük Dışındaki Diğer Kesimleri, 4) Köylülük, 5) Proleterya, 6) Başboşlar.

Görüldüğü gibi, ikinci tahlilde; birincisinde tek sınıf olarak tahlil edilen küçük-burjuvazi ikiye bölünecek ele alınmıştır: 1) Küçük Burjuvazinin Köylülük Dışındaki Diğer Kesimleri, ve 2) Köylülük (zengin + orta + yoksul köylülük). Köylülük teriminin esas olarak yoksul ve orta köylüleri kapsadığını ve genellikle bu anlamda kullanıldığını belirtmiştik.

Mao, yazılarında genellikle küçük-burjuvaziye, köylülük ve köylülük dışındaki küçük-burjuva kesimler olarak ele almıştır.

Küçük-burjuvazinin köylülük dışındaki diğer kesimleri şu kategorileri kapsamaktadır: Aydınların alt kademeleri (öğrenciler + ilk ve ortaokul öğretmenle-

ri + alt kademedeki devlet memurları + büro memurları + küçük avukatlar vb. gibi grupları kapsar), küçük tüccarlar, zanaatkarlar ve serbest meslek sahipleri.

Aydınlar ve öğrenci gençlik ayrı bir sınıf ya da tabaka meydana getirmezler, «...bunların pek çoğu, aile kökenleri, yaşama şartları ve siyasi görüşleri bakımından küçük-burjuva sınıflamasına dahil edilebilirler.»

«İkinci olarak, küçük tüccarlar. Bunlar genellikle küçük dükkanlar işletirler ve birkaç yardımcı çalıştırır, ya da hiç yardımcı çalıştırmazlar.»

«Üçüncü olarak, zanaatkarlar. Bunların sayısı çok fazladır. Kendi üretim araçlarına sahiptirler, ya hiç işçi çalıştırmazlar ya da sadece bir, iki yardımcı ya da cıracak çalıştırır. Durumları orta köylülerin durumlarına benzer.»

«Dördüncü olarak, serbest meslek sahipleri. Bu kesim doktorları ve diğer meslek sahiplerini kapsamaktadır. Başkalarını sömürmezler ya da çok az miktarda sömürürler. Durumları zanaatkarların durumuna benzemektedir.»

(SE, cilt: 2, s. 321-322)

Mao, küçük-burjuvaziyi iktisadi güçlerine göre de ayırır:

«Bu sınıfın bütün tabakaları aynı küçük-burjuva iktisadi temele sahip olmalarına rağmen üç ayrı bölüme ayrılırlar.» diyor.

(SE, cilt: 1, s. 13)

- 1 — Her yıl kol ya da kafa emeğiyle tükettiklerinden fazla kazananlar. Bu bölüm orta-burjuvaziye yakın olan ve ona özenen küçük-burjuvazinin sağ-kanadını oluşturur.

- 2 — İkinci bölüm, iktisadi bakımdan esas olarak kendi kendine yeterli kimselerden meydana gelir. Bu orta-kanat, küçük-burjuvazinin en kalabalık kesimidir.
- 3 — Durumları sürekli kötüleşen, «zar zor» geçinebilen sol-kanat, küçük-burjuvazidir.

Bu bölümü tamamlamak için, yarı-sömürge ve sömürge ülkelerde (ezilen ülkelerde) genellikle mevcut olan komprador burjuvazi ve milli burjuvaziye de değinmeliyiz. Bu sınıflarında iktisadi özelliklerini belirlemeliyiz. Biraz ilerde Kürdistan toplumundaki sınıfları tahlil edeceğimizden, sözünü ettiğimiz sınıfların ülkemizde mevcut olup olmadığını araştırırken bu iktisadi özellikleri gözönünde tutacağız.

2 — KOMPRADOR BURJUVAZİ ve MİLLİ BURJUVAZİ :

'Komprador burjuvazi' kavramını ilk kez kimlerin kullandığını kesin olarak bilemiyoruz. Ayrıca bu konu o kadar önemli de değildir. Ancak, bildiğimiz kadarıyla, bu terimi ilk kullanan Mao Zedung olsa gerek. Önemli olan komprador burjuvazi terimi ile anlatılmak istenenin ne olduğudur. Bu noktanın açıklaması da etraflı olarak Mao'da vardır.

'Komprador' kavramını salt aynı milliyetten olmayan burjuvazi için, yabancı (ezen) milliyete mensup burjuvazi için kullananlar yok değildir. Hatta, denilebilir ki, bu yaygın bir kavrayıştır. Ne var ki, bu kavrayış tarzı yanlıştır. 'Komprador' terimi bir ülkede ezen milliyete mensup burjuvazi için olduğu kadar aynı milliyete mensup burjuvazi için de kullanılır ve doğru olan da budur. Komprador burjuvazi ile milli olarak nitelenen burjuvazi arasındaki başlıca fark milliyet farkı

değildir. Esas fark komprador karakterdeki kapitalizm ile milli karakterdeki kapitalizm, bu iki tür kapitalizm arasındaki farktır. Komprador burjuvazi, komprador karakterdeki kapitalist ilişkilerin; milli burjuvazi ise, bunun anti-tezi olan milli karakterdeki kapitalist ilişkilerin temsilcisidir. Dolayısıyla bu ikisi arasındaki fark basit bir milliyet farkından ibaret olmayıp, bir nitelik farkından ibarettir. Bu iki tür kapitalizm ile bunlara tekabül eden iki tür burjuvazi arasında uzlaşmaz bir çelişki mevcuttur. Bu uzlaşmaz çelişkidir ki, belli dönemlerde ve belli ölçülerde de olsa milli burjuvazinin devrimci saflarda yer almasını, komprador burjuvazinin ise hemen hemen daima karşı-devrimci saflarda yer almasını açıklar. Komprador burjuvazi emperyalist ve sömürgeci burjuvaziye göbeğinden bağlıdır. Sömürgeci ve emperyalist burjuvazinin sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki uzantısıdır. Uluslararası burjuvazinin bir parçası olan komprador karakterdeki burjuvazinin, «...Varlığı ve gelişmesi emperyalizme bağlıdır.» (Mao). Ezilen ülkelerdeki '...en geri ve en gerici üretim ilişkilerini temsil eder' ve '...üretici güçlerin gelişmesini engeller.' Bu sebeptendir ki, komprador niteliğindeki burjuvazi, bir toplumda gelişen, değişen, artık eski üretim ilişkilerinin kabına sığmayan yeni üretici güçler düzeyine tekabül eden üretim ilişkilerini değil, üretici güçlerin gelişmesinin önünde barikat olan eski üretim ilişkilerinin sınıfsal düzeydeki temsilcisidir. Kısaca Mao'nun çokça kullandığı bir deyimle ifade edersek, 'yeni' olanın değil, 'eski' olanın temsilcisidir. Oysa milli karakterdeki burjuvazi bir yere kadar ve belli ölçüde 'yeni' üretici güçler düzeyine tekabül eden ilişkileri temsil eder. Yani 'eski' olanın değil, 'yeni' olanın unsurlarından birisidir'.

Mao Zedung, 19. yüzyılın ortalarına gelinceye ka-

dar Çin'de 'üçbin yıl kadar' hüküm süren feodalitenin büyük bir değişikliğe uğramadığını, fakat, 19. yüzyılın ortalarında Çin'e 'yabancı kapitalizmin' girmesiyle birlikte bu durumun değiştiğini, duraklanlığın son bulduğunu anlatır. Mao, yabancı kapitalizmin zorlaması olmasaydı bile, Çin toplumu kendi içsel dinamiği ile giderek kapitalist bir topluma dönüşebilecekti, fakat, yabancı kapitalizmin zorlamasının bu süreci hızlandırdığını belirterek, «1840 Akyon savaşından sonra Çin giderek yarı-sömürge, yarı-feodal bir toplum haline gelmiştir.» diyen Mao, devamla şöyle diyor:

«Çin'in toplumsal ekonomisinin çözülmesinde yabancı kapitalizm önemli bir rol oynadı; bir yandan Çin'in kendine yeterli tabii ekonomisini baltaladı ve hem şehirlerdeki hem de köy evlerindeki el sanatları sanayisini yıktı; öte yandan, il ve ilçelerdeki meta ekonomisinin gelişmesini hızlandırdı.

Olayların bu şekilde gelişmesi Çin'in feodal ekonomisinin temellerine yaptığı bu çözücü etkilerin dışında, Çin'de kapitalist üretimin gelişmesi için belirli objektif şartların ve imkânların doğmasına yol açtı. Çünkü, tabii ekonominin yıkılması, kapitalizm için bir meta pazarı yarattı; aynı zamanda çok sayıda köylünün ve zanaatkârın iflâsı, kapitalizme, emeğin bir meta olarak alınıp satılması imkânını sağladı.

Aslında, altmış yıl kadar önce, 19. yüzyılın ikinci yarısında yabancı kapitalizmin etkisi ile ve feodal iktisadi yapıdaki bazı çatlaklardan dolayı bazı tüccarlar, toprak ağaları ve bürokratlar modern sanayiye yatırım yapmaya başladılar. Bundan kırk yıl kadar önce, yüzyılın başlarında, Çin'in

milli kapitalizmi ileriye doğru ilk adımlarını attı. (Mao'nun bu makalesinin tarihi; Aralık-1939'dur. Kırk yıl öncesi de, 1899-1900'lerdir. Tekoşin). Sonra, yirmi yıl kadar önce, birinci emperyalist dünya savaşı sırasında Çin milli sanayisi özellikle dokuma ve un değirmenciliği alanlarında gelişti. Çünkü, Avrupa ve Amerika'daki emperyalist ülkeler savaş ile uğraşıyorlardı ve Çin üzerindeki baskılarını bir süre için azaltmışlardı.

Milli kapitalizmin ortaya çıkışının ve gelişmesinin tarihi aynı zamanda Çin burjuvazisinin ve proleteryasının doğuşunun ve gelişmesinin tarihidir. Nasıl ki, tüccarların, toprak ağalarının ve bürokratların bir kesimi Çin burjuvazisinin müjdecisi idiye, aynı şekilde köylülerin ve zanaat işçilerinin bir kesimi de Çin proleteryasının müjdecisiydi. Çin burjuvazisi ve proleteryası ayrı birer toplumsal sınıf olarak, yeni doğmuş ve daha önce Çin tarihinde görülmemiş sınıflardır. Bunlar feodal toplumun bağrında gelişerek yeni toplumsal sınıflar olarak ortaya çıktılar. Bunlar, Çin'in eski (feodal) toplumunun doğurduğu ikiz kardeşlerdir; hem birbirlerine bağlıdır hem de birbirleriyle uzlaşmazlar. Bununla beraber, Çin proleteryası sadece Çin milli burjuvazisi ile birlikte değil, fakat, Çin'de doğrudan doğruya emperyalistler tarafından yönetilen işletmelerle birlikte ortaya çıktı ve gelişti. Bundan dolayı Çin proleteryasının çok büyük bir kesimi Çin burjuvazisinden daha yaşlı ve daha tecrübelidir, dolayısıyla daha büyük ve daha geniş bir tabana sahip olan bir toplumsal güçtür.

Bununla beraber kapitalizmin ortaya çıkması ve gelişmesi, Çin'deki emperyalist müdahaleden bu

yana meydana gelen değişikliğin sadece bir yönüdür. Bu değişikliğin, kapitalizmle birlikte gelişen ve onu engelleyen bir yönü daha vardır: Emperyalizmin, Çin feodal güçleri ile birleşerek, Çin kapitalizminin gelişmesini durdurmak için kurduğu tuzak.

Çin'i istilâ etmekte olan emperyalist devletlerin amacı, hic de feodal Çin'i kapitalist bir Çin haline getirmek değildir. Tam tersine, amaçları Çin'i kendi yarı-sömürgeleri ve da sömürgeleri haline getirmektir.

Bu konuda, Çin'in giderek bir yarı-sömürge ve sömürge haline gelebilmesi için, emperyalist devletler, askeri, siyasi, iktisadî ve kültürel baskı yollarına başvurmuşlardır ve başvurmaktadırlar. »

(SE, cilt: 2, s. 308-310)

Bu uzun alıntıyı aktarmayı gerekli gördük, çünkü, milli kapitalizm ile emperyalizme bağımlı komprador kapitalizmin ilişkilerini ve sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde emperyalizme bağımlı burjuvazinin rolünü öğretici bir tarzda özetlemektedir.

Başlangıçta, 'yabancı kapitalizm'in Çin'de ilerici bir rolü de vardır. Binlerce yıldan beri hakimiyetini korumuş olan feodalitenin temellerini sarsmış, feodal toplumsal ekonomik yapı üzerinde çözücü etkilerde bulunmuştur. Böylece, Çin feodal toplumu 19. yüzyıl ortasından itibaren adım adım yarı-feodal bir topluma dönüşmüştür. Kapitalist üretim ilişkileri hızla gelişmiştir. Ancak, unutmamak gerekir ki, bu 'yabancı kapitalizm', 19. yüzyıl toprağının kapitalizmidir, serbest rekabetçi kapitalizmdir. Çok geçmeden (1860-1870) adım adım emperyalizme dönüşen bu kapitalizm gerici karakterini açığa vurmuştur. Fakat, 'yabancı ka-

pitalizmin' ve emperyalizmin iktisadi ve siyasi baskısına rağmen, bu şartlarda, milli karakterde bir kapitalizm ve burjuvazi de iktisadi ve siyasi bakımdan cılız da olsa doğup gelişebilmiştir. Bu milli kapitalizmi yaratan da emperyalizm olmuştur. Fakat, o esas olarak komprador kapitalizmi geliştirir. Milli kapitalizmin gelişmesini ise engeller.

Emperyalistleşen kapitalizmin amacı artık girdiği ülkelerde kapitalizmi geliştirmek değildir. Aksine, o ülkeleri sömürgeleri haline getirmektir. Bu amaçla iktisadi, siyasi, askeri ve kültürel her alanda baskısını yoğunlaştırır. Nüfuzunu pekiştirmek için, kendi lehine bir takım siyasi ve askeri antlaşmalar yapar, o ülkenin ticaretini, ulaşımını, gümrüğünü denetimi altına alır, hammadde bol ve işgücü ucuz olduğundan, bu imkânlardan yerinde yararlanmak amacıyla bir takım yatırımlara girer, emekçi halk yığınları üzerindeki baskı ve sömürsünü kolaylaştırmak amacıyla ülkenin her yanında kendisine bağımlı bir komprador ve tefeci-tüccar sınıfı ve bu sınıfa dayalı bir sömürü şebekesi örgütler.

Mao, «Emperyalist devletler, komprador sınıfı kadar feodal toprak ağası sınıfını da Çin'deki hakimiyetinin temel direği haline getirdiler.» diyor.

Emperyalizm;

«İlk önce, kendinden önceki toplumsal yapının hakim tabakasıyla, yani feodal ağalar, ticaret burjuvazisi ve tefeci burjuvazi ile halkın çoğunluğuna karşı ittifak yapar. Emperyalizm, her yerde, kendi gerici müttefiklerinin varlığının temeli olan bütün kapitalizm öncesi sömürü biçimlerini (özellikle köylerde) korumaya ve devam ettirmeye çalışır.» (Stalin, MDD...)

Feodal toprak ağalarını, tefeci-tüccar burjuvaziyi hakimiyetinin temel dayanağı yapan emperyalizm, böylece üretici güçlerin gelişmesini engellemiş olur. Bir yönüyle eski (feodal) üretim tarzı üzerinde çözücü etkilerde de bulunur, fakat, bu durum kendi iradelerine rağmen ortaya çıkar. Çünkü, emperyalizmin amacı esas olarak eski üretim tarzını tasfiye etmek değil, onu ayakta tutmaktır, girdiği ülkelerde azami sömürüyü gerçekleştirmek, hammadde kaynaklarını ve ucuz işgücünü sömürmek, yağma ve talan etmektir. Dolayısıyla eski üretim tarzı üzerinde ikili bir etkide bulunsa da, esas olarak üretici güçlerin ve milli kapitalizmin gelişmesinin önünde engeldir.

Emperyalizmin bir özelliğinin de, girdiği ülkelerde kapitalizmi hızla geliştirmesi olduğunu söyler, Lenin. Ancak, bu kapitalizm esas olarak milli değil, komprador karakterdedir. Ve bu komprador kapitalizm de feodalizm karşısında 19. yüzyıl Avrupasında ve Rusyasında olduğu gibi ilerici bir tarihi rol oynamaz. Aksine, feodalizmle birleşerek tutucu ve gerici bir rol oynar. Kapitalizmin feodalizme kıyasla ilerici bir rol oynamasının nedeni (örneğin, B. Avrupa ve Rusya'da) üretimi toplumsallaştırması idi. Çünkü, kapitalizmin ilericiliği (ki bu tarihsel ve ekonomik anlamda bir ilericiliktir.) üretimi toplumsallaştırma derecesi ile ölçülür. Oysa, emperyalizm ve emperyalizme bağımlı komprador kapitalizm üretimin toplumsallaşmasının önünde esas olarak bir engel işlevi görür.

Emperyalizm ve emperyalizme bağımlı komprador kapitalizmin aksine milli kapitalizm feodalizme kıyasla ekonomik bakımdan ilerici bir rol taşır. Fakat, var-sömürge ve sömürge ülkelerdeki milli kapitalizm ve milli burjuvazi emperyalizmin, sömürgeciliğin ve yerli feodalizmin çifte baskısı altında olduğundan güdük

kalır. Bu ülkelerin millî burjuvazisi sözünü ettiğimiz şartlardan ötürü genellikle şu özelliklere sahip olur:

1 — Mao'nun ifadesi ile, «Yarı-sömürge bir ülkenin başlıca siyasi ve iktisadi özelliklerinden biri, millî burjuvazisinin zayıf olmasıdır.» (SE, cilt: 1, s. 183)

2 — «Millî burjuvazi, toprak ağası sınıfından daha az feodaldır ve komprador sınıfı kadar da komprador değildir.» (SE, cilt: 1, s. 181)

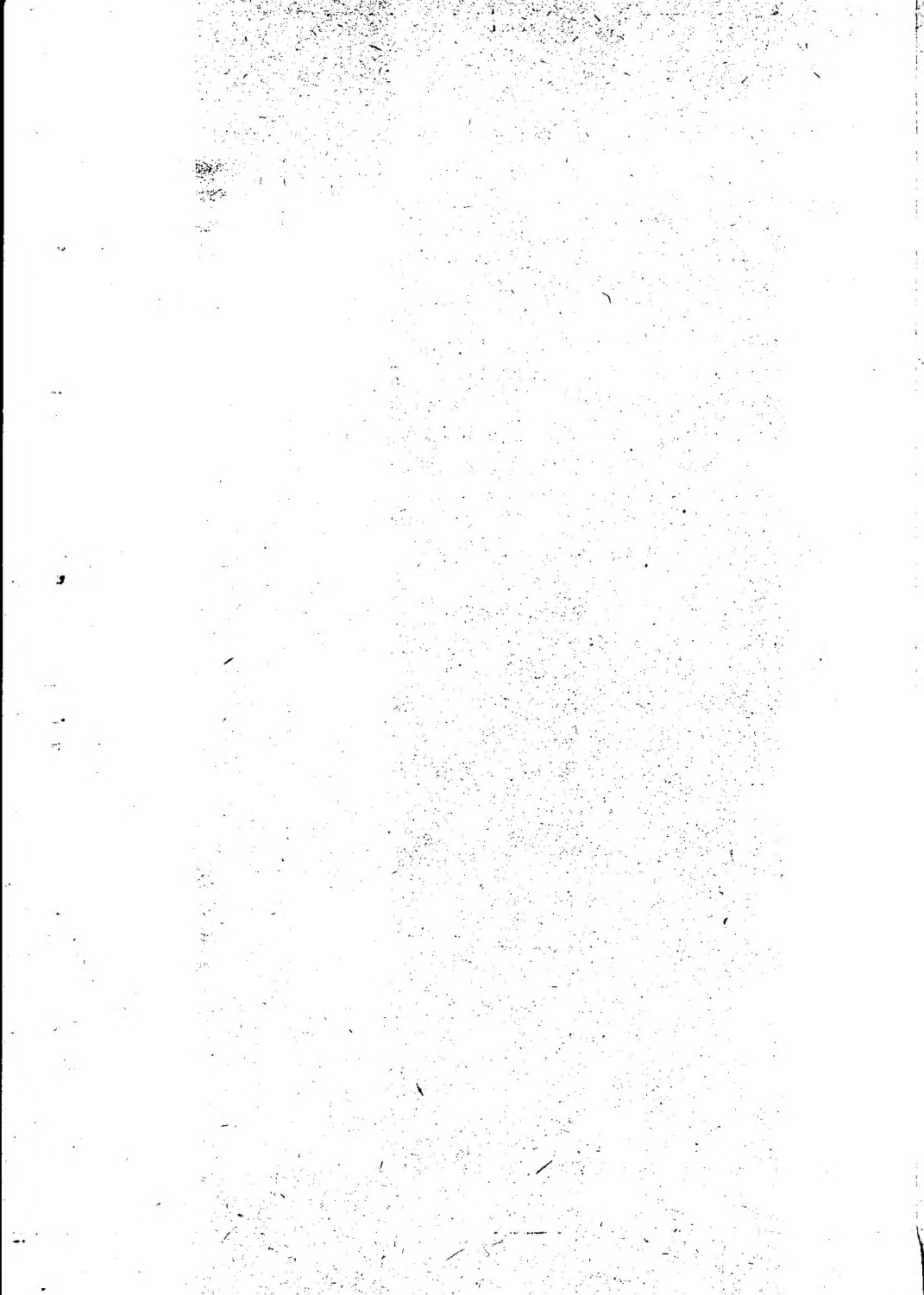
Çünkü, bu ülkelerde (hepsinde değil) millî burjuvazi köylük alanlarda feodal toprak rantı yolu ile yapılan sömürüyle ilgilidir ve bu sömürden o da sebep lenir. Bu özelliği, onun, feodalizm karşısında yalpalayan bir tutum takınmasına neden olur. Yine sömürge ve yarı-sömürgelerin millî burjuvazisi emperyalizm karşısında tam bağımsız değildir. Emperyalizm ve komprador kapitalizm ile de bağları vardır. Ancak millî burjuvazi, burjuvazinin, «emperyalizmle en az bağları olan kesimini» oluşturur. Bu yüzden de, emperyalizm ve komprador burjuvaziye karşı mücadelede yalpalar.

3 — Emperyalizmle, komprador sermaye ile ve feodal toprak ağalarıyla bazı bağları olduğu için millî burjuvazi, emperyalizme ve feodalizme karşı mücadelede yalpalayan bir tutum takınsa bile, «Bir yandan, emperyalizm tarafından baskı altında tutulmakta ve feodalizm tarafından kösteklenmekte, dolayısıyla her ikisi ile de çelişmesi bulunmaktadır. Bu bakımdan devrimci güçlerden birini meydana getirir.» (SE, cilt: 2, s. 320)

Millî burjuvazi (Mao Çin'deki millî burjuvazinin esas olarak orta burjuvazi olduğunu söyler. Orta burjuvazi için de, «Bu sınıf Çin'in şehirlerindeki ve köylük bölgelerindeki kapitalist üretim ilişkilerini temsil etmektedir» diyor.) emperyalist sermaye ve toprak ağa-

larıyla olan bağlarının derecesine göre, dolayısıyla devrime karşı takındığı tutuma göre, sağ kanat, orta ve sol kanat olarak kendi içinde bazı farklılıklar taşır. Yani, homojen bir sınıf teşkil etmez. Dar anlamda, milli burjuvazi ile milli sanayi burjuvazisi kastedilir. Geniş anlamda milli burjuvazi ise, kırsal alanda kapitalist ilişkileri temsil eden zengin köylülük ile sağ-kanat küçük burjuvaziyi de (küçük-burjuvazinin üst kanadı, orta burjuvaziye yaklaşan kanadı) içerir. Emperyalizm, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde esas olarak komprador kapitalizmi geliştirmekle birlikte, kendisinin anti-tezi olan milli kapitalizmi ve mezar kazıcısı proleteryayı da yaratır ve geliştirir. Bir ülkede köylülük içerisinde hızlı bir farklılaşma sürecinin yaşanması ve ticari tarımın hızlı büyümesi söz konusuysa, bu durum, esas olarak milli kapitalizmin gelişmesinin bir göstergesi olur. Çünkü komprador karakterde kapitalizm, feodalizm ile ittifak kurduğundan bu ölçüde bir farklılaşmanın esas nedeni olamaz.

Bu bölümü bağlarken, hatırlatmakta yarar var, amaç özel olarak Kürdistan'daki toplumsal sınıfları tahlil etmek değildi. Bu tahlili doğru olarak yapabilmek için gerekli olan teorik ön bilgileri kısaca da olsa vermektir. Çünkü, bazı teorik sorunlar doğru olarak kavranmadıkça isabetli bir tahlil yapabilmek mümkün olmaz.

III. BÖLÜM

KUZEY KÜRDİSTAN'DA SOSYO - EKONOMİK YAPI VE TOPLUMSAL SINIFLAR ÜZERİNE

Kürdistan devriminin hedeflerini, görevlerini, itici güçlerini ve dolayısıyla niteliğini doğru olarak saptamak için Kürdistan'ın toplumsal ve ekonomik yapısını tahlil etmek gerekir. Bu tahlil esasen Kürdistan bütünü (4 parça) için yapılmalıdır. Fakat, bölümün başlığından da anlaşılacağı gibi bu yazıda özel olarak K. Kürdistan'daki (K.K.) yapı üzerinde durulacaktır. Şimdilik kendimizi üzerinde bulunduğumuz parçayla sınırlandırarak, kendi parçamızdaki özgül görevlerimizin yanı sıra ülkemizin diğer parçalarındaki sosyo-ekonomik yapıyı sağlıklı olarak değerlendirebilecek ölçüde yeterli verilere sahip olamayışımız yüzündendir. Daha ileride ülkemiz bütünündeki sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapıyı ayrıntılı olarak ele almak göreviyle karşı karşıya olduğumuz inancındayız. Bu ölçüde kapsamlı bir görevi yerine getirmek ise yeterli zaman ve imkânlardan bağımsız olarak ele alınamaz. Verili durumda ise bu ölçüde bir zaman ve imkâna sahip

değiliz. Ayrıca, ÷lkemizin sosyo-ekonomik, politik ve tarihsel gerçekleri konusundaki araştırmalar uzunca bir süreç boyunca gündemden eksik olmayacaktır. Bazı görevler vardır ki, onları şimdiden açıklığa kavuşturmak imkânı mevcut değildir. Tüm teorik sorunları bir çırpıda halletmek gibi bir ütopyaya da kapılmak gerekir. Çözümü ancak daha ileri ki aşamalarda mümkünün alanına girebilecek bazı teorik meseleleri şimdiden gündeme almak ne mümkün ne de gereklidir. Zaten, hiçbir ÷lkede sorunlar bu boyutlarıyla daha başlangıçta ele alınamamıştır. Ayrıca, devrimci mücadele süreci boyunca ne gibi teorik ve pratik meselelerle karşı karşıya gelineceğini şimdiden bütünüyle kestirmek olanağı da yoktur.

Kuzey Kürdistan'daki sosyo-ekonomik yapıyı kavramaya yönelik bu çabamız da bir başlangıç niteliği taşımaktadır. Bu noktada da konunun ayrıntılarına girmeden mevcut yapının niteliğini göze batıracak bazı önemli olgular üzerinde durmakla yetineceğiz. Ayrıca, özel olarak K.K. toplumu ile ilgili de olsa bu yazıdaki yaklaşım Kürdistan bütünü açısından da genel anlamda geçerli sayılmalıdır. Çünkü, ele aldığımız konuda Kürdistan'ın dört parçasındaki durum birbirinden esasa ilişkin farklar taşımıyor. Parçaların herbirinin kendine özgü birtakım motifler taşıdığını reddetmiyoruz. Sadece bu benzemezliğin ya da kendine özgölüğün niteliksel düzeyde ele alınmaması gerektiğine işaret etmek istiyoruz. Örneğin, parçalar arasında, hakim üretim biçimi açısından, biz kendi payımıza bir ayırım göremiyoruz. Her parçanın sosyo-ekonomik gelişme düzeyleri nispeten farklı olmakla birlikte, bu farklılık aynı üretim tarzı çerçevesinde ele alınması gereken bir farklılıktır. Yoksa, bu farklılık ayrı ayrı üretim biçimleri arasındaki farklılık düzeyinde ele alınamaz. Kimi

parçalarda feodal ve aşiretçi yapı nispeten daha güçlü kimisinde daha zayıf ya da başka bir deyişle kapitalist gelişme düzeyi kimi parçalarda daha geri kimisinde daha ileridir, vs. Parçalar arasındaki sosyo-ekonomik farklılığı biz bu çerçevede kabul ediyoruz. Bu nedenle, en temel meselelerde bu yazıdaki yaklaşım Kürdistan bütünü açısından da doğru olacaktır. Bu durum her parçanın özel koşullarından kaynaklanan taktiksel farklılıkları dışlamaz. Bu konuda bir sonra ki bölümde bazı görüşlerimizi açıklayacağız.

K. KÜRDİSTAN'DA TARIMSAL YAPI

Kürdistan (okucu bu terimden özel olarak K.K.'ın kastedildiğini hatırla tutmalı) ekonomisi belirleyici olarak tarıma (hayvancılık dahil) dayalı bir ekonomidir. Bu nedenle hakim üretim biçimini araştırırken öncelikle tarımdaki üretim ilişkilerinin niteliğini belirlemek gerekecektir. Ülkemiz tarımında üretim ilişkilerinin niteliğini, sosyo-ekonomik gelişme düzeyini saptamak için de aşağıdaki temel göstergeleri kullanacağız:

- ✦ 1 — Kentleşme ve Niteliği,
- ✦ 2 — Pazar İçin Üretim Durumu,
- ✦ 3 — Teknolojik Düzey,
- ✦ 4 — Toprak Mülkiyeti ve Dağılımı.

1 — Kentleşme (Ticari Ve Sınai Nüfusun Büyümesi) Ve Niteliği

Tarımsal nüfus ile tarım-dışı nüfusta (ticari ve sınai nüfus) ortaya çıkan değişiklikler, bir ülkede kapitalizmin gelişme düzeyini saptamada kullanılacak göstergelerden biridir. Çünkü, meta üretiminin ve kapitalizmin gelişimine paralel olarak tarım-dışı nüfus (kent-

li nüfus) tarımsal nüfusun (kırsal nüfus) aleyhine olarak sürekli bir biçimde büyümeye kaydeder. Bu olgunun nedenlerine birinci bölümde kısaca değinmiştik. Bu nokta da K. Kürdistan'daki durum resmi kaynaklardaki verilere göre aşağıdaki tablodan (Tablo: 1) izlenebilir.

TABLO: 1
KENT VE KIR NÜFUS DEĞİŞİMİ (1965-1975)

Kuzey Kürdistan (20 il) ¹	(Bin) Toplam Nüfus	(Bin) Kent Nüfusu	Toplam Nüfus İçinde Yüzdesi (%)	(Bin) Kır Nüfusu	Toplam Nüfus İçinde Yüzdesi (%)
1965	7.034	1.876	26.7	5.158	73.3
1970	8.049	2.564	31.9	5.484	68.1
1975	9.029	3.176	35.2	5.852	64.8
Türkiye (1975)	40.347	16.869	41.8	23.478	58.2
47 il (1975)	31.318	13.693	43.7	17.626	56.3

Kaynak: Çeşitli kaynaklardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

- (1) K.K. kapsamına 20 il alınmıştır. Resmi kaynaklarca «Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi» olarak adlandırılan Coğrafya'da yer alan bu 20 il: Ağrı, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzurum, Hakkâri, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt, Urfa, Maraş ve Sivas illeridir. Belirtelim ki (20) rakamı bir kabûldür. Yoksa, hudut tesbiti yapıyor değiliz.

Tablo'da görüldüğü gibi (No: 1) 1965 nüfus sayımına göre Kürdistan'da toplam nüfus 7.034 olup, bunun 1.876'sı kentlerde, 5.158'i köylerde oturmaktadır. Buna göre, kentli nüfusun toplam ülke nüfusuna oranı (kentleşme oranı) 1965'te %26.7 olup, bu oran 1970'te

%31.9'a, 1975'te ise %35.2'ye yükselmiştir. Köylü nüfus ise, 1965'te %73.3 iken, bu oran 1970'te %68.1'e ve 1975'te ise %64.8'e düşmüştür.

Son nüfus sayımı (1975) kesin sonuçlarına göre K. Kürdistan'ın toplam nüfusu yaklaşık 9.029'dur. Bu rakamın 3.176'sı kentli, 5.852'si ise köylüdür. Yani, yuvarlak hesapla K. Kürdistan nüfusunun %35'i şehirli, %65'i ise köylüdür. Görüldüğü gibi, ülkemiz nüfusunun ezici çoğunluğunu köylülük oluşturmaktadır. Kürt ulusu köylü bir ulustur. Kürdistan bütünü gözönüne alınırsa Kürt ulusunun köylü vasfı daha bir açıklık kazanır.

«Türkiye» ortalaması açısından baktığımızda ise kentli nüfus %42, köylü nüfus %58'dir. Yirmi K. Kürdistan ilinin dışında kalan 47 il (Türkiye diyoruz) in toplam nüfusunun ise %44'ü kentli %56'sı köylüdür. Kürdistan'daki oranların ortalama rakamların yanı sıra, 47 il'in kent ve kırsal nüfus oranlarının hayli altında olduğunu görmekteyiz. Kıyaslama K. Kürdistan ile 47 il (Türkiye) arasında yapıldığında farkı daha açık gözlemlemek mümkün olabilmektedir.

Kaldı ki bu fark gerçekte daha büyüktür. Çünkü, resmi kaynaklarca benimsenen kır-kent ayrımı, bu ayırım da kullanılan ölçütler tutarlı olmaktan ve dolayısıyla gerçeği olduğu gibi, doğruya daha yakın bir biçimde yansıtmaktan uzaktır. Ki resmi kaynaklarda bile kullanılacak ölçütler konusunda bir ayniyet yoktur. Sayım sonuçlarının düzenlenmesinde, köy, «il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları dışında kalan bucak ile köy muhtarlıkları» olarak şehir ise «il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları içinde kalan alanı» olarak ele alınmaktadır. Yani buna göre, kent, il ve ilçe merkezi statüsüne sahip olan yerleşmedir. Kürdis-

tan'da ise sömürgeci Türk burjuvazisi daha çok aske-
ri amaçlarla stratejik konuma sahip yerleşme birimle-
rini il ve ilçe merkezi statüsüne almıştır. Dersim isya-
nından sonra sadece birkaç askeri kışanın bulunduğu
Dersim'in Tunceli adı ile il statüsüne alınması (1947)
örnek olarak verilebilir. Bugün de K. Kürdistan'da bir
çok il ve ilçe pazar ilişkilerinin merkezi olmaktan çok,
«...yönetim örgütü ve kamu hizmet organizasyonunun
toplandığı ve ekonomik etkinlik olarak-başlıca yöne-
tim işlevinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik küçük
zanaatkarlık ve ticaretin belirdiği bir topluluk olarak
biçimlenmiştir.» Bu tür il ve ilçelerin ekonomisi tarım-
dışı kesimlerden çok tarıma dayalı bir özellik ta-
şımaktadır. Kısaca, K.K.'le kent statüsü içinde olduğu
halde kırsal niteliği ağır basan, daha çok geleneksel
toplumlardaki kentleri andıran yerleşme birimleri ol-
dukça çoktur. Bu durum, K.K.'da genel kentleşme ora-
nının yükselmesine yol açan faktörler (Demografik,
toplumsal ve yönetsel) arasında, yönetsel faktö-
rün önemli bir rol oynadığını gösterir. Kentleşme ora-
nı ve niteliği değerlendirilirken K.K. için bu nokta göz-
önüne alınmalıdır. 1976 yılına ait verilere göre Ağrı,
Bingöl, Hakkari, Mardin ve Tunceli illerinde ne devlete
ne de özel sektöre ait 10 ve daha fazla işçi çalıştıran tek
bir sanayi kuruluşu dahi yoktur. Ama, bunlar rasmi
kaynaklarda kent sayılmaktadır.

1965 genel nüfus sayımına göre K. Kürdistan nü-
fusunun tüm Türkiye nüfusuna (31.391 bin) oranı
%22.4'tür. 1975 genel nüfus sayımına göre ise 9.029 bin
olan K. Kürdistan nüfusunun tüm Türkiye nüfusuna
(40.347 bin) oranı %22.3'tür. On sene içinde K.K. nü-
fusu yaklaşık iki milyon civarında artmasına rağmen,
Türkiye nüfusu içindeki nispeti, artış bir yana %0.1 öl-
çüsünde eksilmiştir. Halbuki, K. Kürdistan'daki nüfus

artış oranının Türkiye ve 47 il'in ortalama nüfus artış oranlarından yüksek olduğu da görülmektedir.

TABLO: 2
NÜFUS ARTIŞ ORANLARI

Sayım Yılları	Türkiye (%)	K. Kürdistan (19 il için) (%)
1945-50	21.7	27.4
1950-55	27.7	29.5
1955-60	28.5	28.6
1960-65	24.6	27.2
1965-70	25.1	29.3
1970-75	25.0	<u>25.3</u>

Kaynak: 1960-1975 Genel Nüfus Sayımları, DİE, Ankara.

Kürdistan'da nüfus artış oranı Türkiye ortalama-sından daima yüksek olduğu halde, K. Kürdistan nü-fusunun Türkiye nüfusu içindeki nispetinin artış kay-dedeceği yerde eksilmesi neyin göstergesidir? Bu du-rum Kürdistan'dan Türkiye'ye yapılmakta olan göçün ne kadar vahim boyutlar kazandığını göstermesi ba-kımından ilginçtir. Kürdistan'ın şehirlerinden yapılan göçün kırlarındaki göç oranından yüksek olduğunu da ayrıca belirtelim.

Bu göçün hemen hemen tamamı 15-35 yaş grubu içinde olan aktif nüfustur. Yani bir işçi göçü sözkonu-sudur. Bir araştırmanın sonuçlarına göre K.K.'ın sade-ce 13 ilinden (D. Anadolu illeri) 1955-60 döneminde yıl-da ortalama kırkbin kişinin, yani bu iller nüfusunun %6'sının ülke dışına çıktığı saptanmıştır. Bazı illerde ise net göçün il nüfusuna oranı %10'un üzerindedir. Meselâ, Tunceli'de %13.2, Malatya'da %11.5, Erzurum'da %19.4 oranları elde edilmiştir. 1965 yılında ülkemiz-

den harice göçeden nüfus 349.226'dır. Ki bu rakamlar bütün illeri kapsamadığı gibi, sözkonusu iller içinde gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Resmi kaynaklardaki verilerin bir bakıma gerçeği gizlediği de hatırlanmalıdır. Gerçek rakamın daha kabarık olacağı muhakkaktır. K. Kürdistan'dan harice devamlı olarak ve artan boyutlarda bir göç hareketi vardır. Harice giden göç Türkiye'nin en büyük sanayi merkezlerinde yoğunlaşmaktadır. Göçün en büyük bölümünü, İstanbul, İzmit, Ankara, Adana, İzmir, İskenderun, Antalya vb. gibi merkezler almaktadır. Kürdistanlı işçiler metropolde en ağır işleri yaparlar. En şiddetle çalıştırılan ve sosyal güvencesiz olarak çalıştırılanlardır. Bu alanlar da sendikalarla örgütlendirmeden ve dolayısıyla emekçi ekonomik denetim haklarından mahrum olan alanlardır. İnşaat sanayii, hırsır, demir, bakır, tağmedelik, çöpçülük, tuğla ve kömür ocakları ve gibi Üstelik, garibin Kürt işçilerinin çalıştığı ağır mevacelik işlerdir. Mevsim boyunca bir gün aç, bir gün tok, bir gün çalışmakta, bir gün işsiz beklemektedir. Tek kelime ile sürünmektedir.

Göçeden nüfusun niteliği, rakamları ve göçün yönü K. Kürdistan'ın bir sömürge olarak Türk kapitalizmi ve Türk burjuvazisi için herşeyden çok bir ucuz emekgücü deposu, emekçi tasfiye göstermektedir. Türk burjuvazisinin Kürdistan üzerindeki sömürsünün ağırlık merkezini emek-gücü sömürsünün oluşturduğu söylenebilir. Yukarıda verdiğimiz rakamlar bu gerçeği açık olarak göstermektedir. K.K.'dan harice yapılan göçün bir bölümü de (daha az) yurt dışına akmaktadır. Türk burjuvazisinin Türkiye proleteryaasının yanı sıra Kürdistan proleteryaasının bu bölümü üzerindeki sömürüsü de bir sır olmasa gerek K. Kürdistan'dan sürekli olarak Türkiye'ye akmakta olan bu göç hareketi

tinin niteliğini kısaca şöyle formüle etmek mümkün-
«... bir üretim faktörü olan emek bir diğer üretim fak-
törü olan sermayeye doğru kaymaktadır.»

Böylesine bir sömürgece kentler ne kadar sanayi merkezi sayılabilir ve kentleşmenin niteliği ne olabilir ki? Kürdistan'da şehirleşme oranının gerçekte çok düşük olduğu fakat, yönetsel ve demografik etkenlerin bu oranı yükselttiği açıktır.

Çünkü, sözkonusu şehirleşme tarımda ve sanayide hızlı bir kapitalist gelişime paralel düşmemektedir. Oysa gerçek anlamda kentleşmeyi yaratan sebep, ekonominin çeşitli alanlarında kapitalizmin gelişmesidir. Tarımsal alanda kapitalist ilişkilerin gelişmesi sonucu mülksüzleşen ve işsiz kalan kitleler kapitalist kent sanayii tarafından emilir. Bu süreçte tarımsal nüfus azalırken tarım-dışı (kent) nüfus sürekli olarak büyür. Kürdistan'da nispeten hızlı denebilecek bir kentleşme olayını yadsıyor değiliz. Fakat, bu olayda rol oynayan etkenlerden hangilerinin ne ölçüde rol oynadığını ve bu sürecin niteliğini bilmek gerekir. Aksi takdirde sosyo-ekonomik yapıyı doğru olarak kavramak mümkün olmaz.

2 — Pazar İçin Üretim Durumu

Meta üretiminin ve kapitalizmin kırsal alandaki gelişme düzeyinin önemli bir göstergesi de pazar için üretimin kazandığı boyutlardır. Pazar için üretimin gelişmesi oranında feodaliteyi karakterize eden kendi içine kapalılık, kendine yeterlilik durumu da giderek yok olur. Ancak, sık sık rastlanan bir yanılgıya yer gelmişken işaret etmek gerekir. Kimileri kapitalizmden ya da onun «egemenlik» kavramı ile ilişkisinden söz açıldığında, Kürdistan'da pazar için üretimin varlığı-

na değinmekteler. Oysa pazar için üretimin (meta üretimi) varlığı kapitalizme özgü bir olgu değildir. Pazar için üretim ya da meta ekonomisi kapitalizm öncesi toplum biçimlerinde de şu ya da bu ölçüde mevcuttu. Onun içindir ki Lenin, «pazar» kategorisinin meta ekonomisine ait bir kategori olduğuna işaret eder. Lenin şöyle der: «Pazar, gelişimi sırasında kapitalist ekonomiye dönüşen meta ekonomisine ait bir kategoridir ve ancak kapitalist ekonomi altında tam egemenlik ve evrensel geçerlilik kazanır.» (RKG, s. 25, Sol Y.). Bu nedenle meta üretimi olgusunu kapitalizmin ayırıcı ögesi olarak görmek yanlıştır. Meta üretimi ilk bölümde de anlattığımız gibi kölecilikte ve feodalitede de mevcuttur. Ve meta üretiminin gelişmesi oranında bu kapitalizm-öncesi toplumlarda yerel pazarlar oluşmuştu. Bu yerel pazarların gelişerek bir tek ulusal pazar halinde bütünleşmesi ise meta üretiminin kapitalist meta üretime dönüşmesi ile gerçekleşti. Çünkü, kapitalizm de ürünlerin tümü ya da büyük çoğunluğu meta haline almıştır. İşte, kapitalizmin ayırıcı çizgilerinden birisi budur. Marks'ın deyişiyle, «...meta olmanın, ürünlerin egemen ve belirleyici karakteristiği olması olgusu, onu diğer üretim tarzlarından ayırır.» Bunun, doğrudan üreticilerin üretim araçlarından ve her türlü kişisel bağımlılıktan kurtularak özgür-emekçiler statüsü kazanmaları anlamına geldiğini tekrar vurgulayalım. Lenin, «Kapitalizm, emek-gücünün kendisinin meta haline geldiği, gelişmesinin en yüksek aşamasındaki meta üretimidir.» (Emperyalizm, s. 74) diyor.

Kapitalist meta üretiminin ikinci ayırıcı özelliğinin de üretimin amacı olduğunu daha önce de belirtmiştik. «Kapitalist üretim, yalnızca meta üretimi değil, esas olarak artı-değer üretimidir. Emekçi kendisi için

değil, sermaye için üretir. (Kapital; I, s. 193) Demek ki, kapitalist üretimde öz olarak meta üretimi olmakla birlikte belirttiğimiz bu iki temel özellik onu öteki üretim tarzlarından olduğu gibi kapitalist olmayan (pre-kapitalist) meta üretiminden de ayırır. Kısaca her meta üretimi kapitalist anlamda meta üretimi değildir. Üretici, ürün fazlasını pazarda değişime sokarak ihtiyaç duyduğu başka türden metalar alabilir. Ya da ürünün önemli bir bölümü meta olarak üretilmiş olabilir. Ancak, burada kapitalist meta üretiminden bahsetmek mümkün değildir. Kapitalist meta üretiminin amacı sadece değer üretmek değil, esas olarak artı-değer üretmektir.

Bu bilgilerin ışığında K. Kürdistan'da pazar için üretim durumunu araştıracağız. Bunun için bazı veriler kullanmaya ihtiyaç vardır. Lenin, «Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi» adlı yapıtında, «iç pazarın büyümesi», «meta dolaşımının büyümesi», sorununu incelerken bu konuda ne tür göstergeler kullanılabileceğini de belirtmiştir. (8. Bölüm, s. 479)

Biz, ulaşım şebekesindeki büyümeye ve sınai bitki üretimindeki gelişmelere ilişkin verileri aktararak pazara açılmanın boyutlarını kabaca da olsa kestirmeye çalışacağız.

1 — Ulaşım Şebekesinin Durumu

a) Demiryolları: Türkiye'de 1965 yılı verilerine göre 8.008 km. olan demiryolunun 1975 km.'si K. Kürdistan'dadır. Yani toplamın %24'ü 1975'te ise Türkiye'deki demiryolu uzunluğu 8.141 km.'dir. 141 km.'lik bir artış söz konusu. Bu küçük fazlanın ne kadarlık bölümünün Kuzey'e isabet ettiğini bilemiyoruz. Büyük olasılıkla Kürdistan bu artıştan nasiplenmemiştir. Yani

demiryolu uzunluğunun 1965'deki düzeyinde (1.975 km.) kaldığını varsayabiliriz. 1965-75 arasındaki on yıl içinde herhangi bir artışın olmadığı görülüyor.

K. Kürdistan'daki demiryolları batı-doğu istikame-tinde ve dört paralel hat halinde uzanır.

aa) Sivas-Erzincan-Erzurum-Kars ve hudut, (Sov-yetler Birliği ile bağlantı). Bu hat 1936-1939 arasında yapılmıştır. Uzunluğu 483 km.'dir.

bb) Sivas-Çetinkaya- Malatya-Elâzığ- Bingöl-Muş Tatvan ve hudut, (İran ile bağlantı). Bu hat 1934-1964 yılları arasında yapılmıştır.

cc) Maraş - Malatya - Diyarbakır (Ergani) —Kur-talan, Çukurova ile bağlantıyı sağlamaktadır. 1929-1944 yılları arasında inşa edilmiş olup, en eski ve en uzun (664 km.) demiryolu hattıdır.

çç) Adana - Fevzipaşa - Maraş - Gaziantep - Mar-din (Nusaybin). Suriye ile de bağlantıyı kuran hattır.

Adana - Nusaybin demiryolu bir Fransız şirketi tarafından yapıldı. 1927 yılında bu hatta çalışan işçiler (çoğu Kürt işçisi) 20 gün süreli bir greve başvurdular. Bu grev Kemalist iktidar tarafından kana boğuldu. Kürdistan proleteriyasının bu ilk ve şanlı mücadelesi, onun mücadele tarihinden önemli bir sayfadır. Snurof'un bu konuyla ilgili sözlerini aktarıp konumuza dönelim:

•Türk (biz Kürt ve Türk diye okuyalım. TEKO-ŞİN) işçisinin mücadelesi için en belirli örnek, 1927 Ağustos ayında patlak veren Adana - Nu-saybin demiryolu grevidir. Bu hatta çalışan yapı işçilerinin durumları gerçekten dayanılmaz bir halde idi. Fakat işçilerin işlerini bırakmaları as-lında pek önemi olmayan bir nedene dayanıyor-du: bayram arifesinde kendilerine istedikleri a-vans ödenmemiştii. Bundan önce işçi temsilcileri

31 dilek saptadı; bu dilekler oldukça mütevazî ve basitti. Örneğin, iş sırasında hastalanan işçilerin ücretsiz tedavisi, yol harcırahının ödenmesi, şirketin yönetimi tarafından herhangi bir suç isnad edildiğinde, işçilere kendi avukatları tarafından savunma hakkı, tatil günleri içinde ücret ödenmesi, yabancı işçilerin dâvet edilmemesi (birkaç uzman dışında), izin verilmesi ve ücretli izin tanınması, fazla mesai için daha yüksek ücretlerin ödenmesi, keyfi işten çıkarmalara son verilmesi, sendikanın tanınması gibi. (Aslında işçiler, tabii hakları olan, fakat kumpanya tarafından mahrum bırakıldıkları adaleti istiyorlardı.) Kapitalistler bir türlü cevap vermediler ve aradan birbuçuk ay geçtikten sonra da dilekçeyi reddettiler. Bunun üzerine başlayan grev 20 gün sürdü ve 850 işçi katıldı. İki gün tren işlemedi.

Nihayet üçüncü gün kumpanya (Fransız kapitalistler şirketi) grev kırıcılara yardım için bir tren yolladı. O zaman birkaç yüz işçi karıları ve çocukları ile hat boyunca ray üzerine yattı ve tren yolunu kapadılar. Buna karşılık Kemalist hükümet yetkilileri askeri birlik göndererek aralarında çoluk çocuk ve kadın bulunan silâhsız işçilere ateş açtırdı. Raylar alkana boyandı, 22 «elebaşı» tutuklandı.

Grev yabancı kapitalistler tarafından ezildi ve bu işe «demokratik» olan kemalist hükümet de iştirak etti. Kapitalistlerin sınıf kardeşliği, milli düşmanlıklarından ağır bastı.»

(A. Şnurof, Türkiye Proleteryası, s. 63-64)

Görüldüğü gibi demiryolu şebekesi Kürdistan pazarını, Kürdistan'a hudut iller yoluyla Türkiye'ye bağ-

layacak şekilde inşa edilmiştir. Amaç Kürdistan'ı talar etmektir. Kürdistan düzleminde üretim ve tüketim merkezlerini birbirine bağlayacak bir demiryolu sistemi yoktur. Demiryolu hatlarının durumuna bakıldığında, bu projenin askeri amaçlar gözetilerek de uygulama alanına sokulduğunu görebilmek mümkündür.

Ülkemizde demiryolu yapımına ilk kez yaklaşık 1927-1929 yıllarında başlandığı görülmektedir. En eski demiryolu hatlarından biri de Ergani madenine ulaşan hattır. Bu yıllarda bir Türk (İs Bankası) —Alman tekeli Ergani madenlerine el atmıştır. Diğer demiryolu hatlarının uğrak noktalarına baktığımızda da gördüğümüz budur. Hemen her uğrak noktası Kürdistan'da zengin yeraltı kaynaklarının bulunduğu yerlerdir.

b) Karayolları (Devlet —il ve köy yolları): 1965 verilerine göre devlet yollarının Türkiye toplamı 34.502 km.'dir. Bunun 9.322 km.'si, yani %27'si Kürdistan'dadır. 1960'da bu uzunluk 9.182 km.'dir. 5 yılda 140 km.'lik bir artış olmuştur. Bu artış yeni yol yapımından değil, mevcut il yollarının onarımından gelmektedir. 1965 yılında geçit veren 31.523 km. devlet yolunun ancak 7.885 km.'si, yani %25'i; geçit vermeyen 2.979 km. devlet yolunun ise 1.437 km.'si (%48), yani hemen hemen yarısı ülkemizdedir. 1 Mart 1979 durumuna göre ise Türkiye'deki 32.501 km. devlet yolunun 9.800 km.'si (%30) ülkemizdedir. Bunun büyük bölümünü 6.50-7.99 metre genişlikli yollar oluşturmaktadır. Örneğin, 12 m.'den daha geniş yol kategorisi mevcut değildir.

Yine 1 Mart 1979 durumuna göre Türkiye il yolları toplam uzunluğu 27.489 km.'dir. Bunun 8.348 km.'si ülkemizdedir. (Kaynak: Devlet ve İl Yolları Uzunluğu, Karayolları Genel Md. 1 Mart 1979).

Karayolları da hemen hemen demiryolları ana doğrultusunu izlemektedir. Trabzon - Erzurum-D. Beyazıt

yolu (İran transit yolu) ülkemizi Karadeniz'e; Erzincan - Tunceli - Elâzığ - Malatya - Maraş ve İskenderun yolu Akdeniz'e; Erzincan - Sivas - Yozgat ve Malatya - Kayseri karayolları da İç Anadoluya bağlamaktadır.

Son olarak bir de köy yollarının durumuna bakmakta fayda var. Çünkü, Kürdistan düzeyinde pazara açılmanın boyutlarını bize en iyi biçimde gösterecek olan köy yollarının durumudur.

TABLO: 3
KURULUŞ YERLERİNE GÖRE KÖYLER (1976)

Ovada	Vadide	Etekte	Sirtta	Yamaçta	Bilinmeyen	Toplam
2.612	1.435	2.932	1.441	2.491	98	11.491

Kaynak: KİB, YSE Gn. Md., 1976 İstatistik Yıllığı.

TABLO: 4
YERLEŞİM ÜNİTELERİNİN DURUMU (1976)

İlçe	Bucak	Köy	Köyden Küçük Yerleşim Ünitesi	Yerleşim Ünitesi Toplamı
155	295	11.196	14.141	25.337

Kaynak: A.g.y..

TABLO: 5
KIRSAL YERLEŞMELERİN YOL DURUMU (1968)

Genel Köy Sayısı	Yolu Olmayan Köy Sayısı	Yolu Olmayan Köy Genel Köy (%)
11.251	7.160	63.6
Genel Köy Nüfusu (1965)	Yolu Olmayan Köy Nüfusu	Yolu Olmayan Köy Nüfusu Genel Köy Nüfusu (%)
5.158.545	3.208.948	62.2

Kaynak: KİB, YSE Gn. Md., Ankara, 1968.

TABLO: 6
KIRSAL YERLEŞMELERE GÖTÜRÜLEN
ULAŞIM HİZMETLERİ (1976, km.)

	Toplam Yapılan Yol (Kaplama+Tesviye)	Yapılacak Yol	Toplam Yol	Toplam Yapılan Yol Toplam Yol
Kuzey Kürdistan	32.957	19.595	52.552	0.62
Türkiye	128.970	43.133	172.103	0.75
47 il	96.013	23.538	119.551	0.80

Kaynak: A.g.y..

TABLO: 7
BÖLGELERE GÖRE KÖYLERİN DURUMU (%) (1966)

	Ege B.	Marmara B.	Akdeniz B.	Karadeniz B.	İç Anadolu B.	Doğu Anadolu B.
Anayola 20 km.'den Uzak Köyler	8	6	9	14	28	32.5
İlçe Merkezine 4 Saatten Uzak Köyler	15	38	30	33	28	38.5
Pazara Yakın Olan Köyler	68	72	47	54	55.5	8.5

Kaynak: Frederick W. Erey, Regional Variations in Rural Turkey, Regional Development Project, MIT, 1966.

✓ Bu rakamsal verileri toplu bir değerlendirmeye tabi tutacak olursak:

a) Kürdistan'daki ana ulaşım sebekesi sömürgeci burjuvazinin askeri ve ekonomik çıkarlarına sıkı sıkıya bağlı bir tarzda inşa edilmistir. Kürdistan'da, özellikle il, ilçe ve köy düzeyinde ulaşım şebekesi geliştirilmemiştir.

b) Kırsal yerleşim üniteleri oldukça dağınıktır.

c) Yerleşim üniteleri içerisinde köyden küçük (köy-altı) yerleşim üniteleri sayıca egemen durumdadır. (yerleşim üniteleri toplamının yaklaşık %56'sı.)

d) 1968 yılı verilerine göre konuşursak, K. Kürdistan'daki toplam 11.251 köyden 7.160'ının il, ilçe ve ana-yollar ile bağlantısı yoktur. Yolu olmayan köylerin toplam köy sayısına oranı %63'tür. Bu gerçeği başka şekilde ifade edersek, 1965 sayımına göre 5.158.545 olan Kürdistan kırsal nüfusunun 3.208.948'inin (kırsal nüfusun %62'si ve toplam nüfusun %45.6'sı) pazarla, yani üretim ve tüketim merkezleriyle bağlantısı yok denecek düzeyde zayıftır. Bu durumun bugün ne ölçüde değiştiğini kesin olarak bilememekle birlikte, 1976 yılına ait diğer veriler önemli bir gelişmenin olmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, «Türkiye»de pazar için üretim durumunun, pazara açılmanın en düşük seviyede olduğu yer, K. Kürdistan'dır. Ülkemizin kırsal alanlarına ilişkin yukarıdaki veriler nispeten içe kapalı bir ekonomik yapının sözkonusu olduğunu, kapitalist ilişkilerin zayıf olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Türk burjuvazisinin amacı da hiçbir dönemde, Kürdistan'ı kapitalist bir ülke haline getirmek olmadı. Aksine, o, ülkeyi iligine kadar yağma ve talan etme politikası izledi. Burjuvazinin Kürdistan'daki ulaşım politikasının

bu amaca uygun düşen bir politika olduğunu göstermiş bulunuyoruz. Aşağıdaki sözler bu politikayı güzel anlatıyor:

«1 — Kemalizm şark vilayetlerine, hatta sömürü için zaruri olan yol yapma hususunda bile geri bir sömürge muamelesi yapıyor; 2— Bu siyaset Kemalizmin tarihi ile beraber başlar... Kemalizm, Kürdistan'ı layıkıyla soyabilmek için; oranın zırai ürün ve ilk maddelerini tefeci fiyatları (iley.n.) yok pahasına çekebilmek ve kendi sanayi ürünlerini orada sürüm edebilmek için hiç olmazsa, bütün emperyalist anavatanların sömürgelerinde yaptıkları kadar olsun, şark vilayetinin yollarını düzeltmeye mecburdur. Kürdistan'ın kapalı iktisadiyatını parçalamak için bundan daha tabii bir zaruret ve mecburiyet de yoktur. Ne çare ki Kürdistan esasen, «kendisi muhtacı himmet bir dede» vaziyetinde olan Türk finans-kapitali gibi, bir kapitalizmin sömürgesidir. Onun için orada Kemalizmin tatbik ettiği iktisadi usuller, hatta normal bir sömürgecilik bile değilde, adeta bir taht-el müstemlekecilik (=sous-colonialisme) en aşağı sömürgeciliktir.»

(Dr. Hikmet Kıvılcımlı, İhtiyat Kuvvet-Milliyet-Sark, s. 125, Sol Y.)

Bu satırlara ilâve edilecek pek bir şey olmasa gerek. Bu sözlerin 46 yıl önce söylendiği ve fakat bilinçli olarak saklı tutulduğundan başka... Tabii ki, yine o Kemalizm «zılgı»ndan ötürü. Kemalizmle olan göbek bağının bir türlü koparılamayışından ötürü. Zaten Türk solunun bir türlü yakasını kurtaramadığı illet de bu değil midir? Kemalizmle dirsek teması halinde olmak fakat yaman anti-kemalist görünmek.

2 — Sına Bitkilerin Ekimi Ve Üretimi

Tarımsal ürünlerin niteliği ve niceliği pazar için üretimin boyutlarını ve kapitalist ilişkilerin gelişme düzeyini kavramamıza yarayan bir gösterge olmaktadır. Tarım ürünlerini nitelik açısından iki başlık altında toplayabiliriz:

* a) Tüketim için üretim özelliği ağır basan ürünler: Bu kategoriye şu ürün türleri girer: Buğday, Arpa, Çavdar, Yulaf vb...

* b) Pazar için üretim özelliği ağır basan ürünler: Bu kategoriye de başta sınavi bitkiler— tütün, şeker pancarı, pamuk, keten, kenevir...— olmak üzere, yağlı tohumlar, yumru bitkiler, baklagiller, meyve ve sebzeler girer.

Tarımda meta üretiminin ve kapitalizmin gelişme hızına bağlı olarak özellikle ikinci gruptaki ürünlerin ve daha çokta sınavi bitki türlerinin ekim alanında ve üretim miktarında bir artış beklenir. Buna ürün çeşitlerindeki artış, yeni ürün tiplerinin geleneksel ürünlerin yerini alması süreci eşlik eder.

İkinci türden ürünlerin, yani pazar için üretim özelliği ağır basan ürünlerin bir diğer özelliği de belirli bir noktadan sonra ücretli-emeğe ve ileri bir teknolojiye dayanan çok ihtiyaç göstermeleridir. Örneğin, tütün, şeker pancarı ve pamuk gibi sınavi bitkilerin ekimi söz konusu olduğunda, işletme alanı küçük de olsa, daha fazla emek-gücü ve modern girdiler zorunlu duruma gelir. Üreticinin aile emeği işletmenin emek-gücü gereksinimini karşılayamaz. Pazar için üretim özelliği ağır basan ürünlerin, özellikle de niteliği gereği, bütünüyle pazar için üretildiğini söyleyebileceğimiz sınavi bitkilerin önemli bir sermayeye ihtiyaç göstereceği açıktır. Bu şu demektir ki, sınavi bitkilerin üretildiği iş-

letmeler bir noktadan sonra ücretli-emeğin ve sermayenin ortaya çıkmasıyla kapitalist bir nitelik kazanırlar. Meta üretiminin ve kapitalizmin gelişme düzeyini araştırırken sınıai bitki üretimindeki gelişmeyi bir gösterge olarak kabul etmenin nedeni de budur. Fakat, sınıai bitki ekili tüm alanları kapitalist ilişkilerin egemenlik alanı içerisinde görmek yanlıştır. Sanayide olduğu gibi tarımda da kapitalizmin baş belirtisi ücretli emektir. fakat, ücretli-emek kullanan her işletme kapitalist bir işletme sayılmaz. Söz konusu işletmede ücretli-emeğin oynadığı rolü de hesaba katmak gerekecektir. Tarımsal bir işletmede, işletme sahibinin aile emeği ücretli-emekten daha ağır basıyor ve elde edilen gelir üretici ailenin geçimine ancak yetiyorsa, burada söz konusu olan kapitalist meta üretimi değil basit meta üretimidir. Çünkü, «...kapitalist üretim, yalnızca meta üretimi değil, esas olarak artı-değer üretimidir.» Sözü nü ettiğimiz durumda ise üretimin esas amacı henüz artık-değer üretimi değil, genel olarak değer üretimidir. Üretilen ürünün bütünü pazarda değişime sunulsa bile bu durum değişmez.

Şimdi de, ülkemizde yetiştirilen başlıca tarım ürünlerini ve sınıai bitki üretiminin toplam üretim içindeki payını görelim.

K. Kürdistan yüzölçümünün yuvarlak hesapla %23'ü tarıma müsait, %77'si gayri müsait arazi olarak tanımlanmaktadır. Tarıma müsait arazi (tarım arazisi) tanımına, tarla, bağ, bahçe, sebze ve meyvelik alanlar ile nadasa bırakılan alanlar girmektedir. Yine, 1970 genel tarım sayımı sonuçlarından çıkardığımız bilgilere göre K. Kürdistan'da toplam işlenen alan (Ekilen+Nadas) 7.172.076 hektar'dır. Bu alanın 4.033.254 hektarı ekilen, geriye kalanı ise nadasa bırakılan alan olarak

TABLO: 8
TAHİL ÜRETİMİ (1976, Ton)

	Buğday	Arpa	Çavdar	Mısır	Darı	Pirinc	Mahlut	Yulaf	Toplam
T.C.	16.500.000	4.900.000	740.000	1.310.000	34.000	158.000	233.000	400.000	24.354.500
K.K.	3.659.099	1.084.196	119.355	22.161	18.323	15.110	24.960	5.508	4.948.712

TABLO: 9
BAKLİYAT (1976, Ton)

	Nohut	Fasulye	Mercimek	Fiğ	Burçak	Bakla	Diğer	Toplam
K.K.	33.344	29.781	157.555	18.280	19.879	21.805	8.970	289.624
T.C.	170.000	159.000	210.000	90.000	57.500	47.500	12.192	752.042

TABLO: 10
MEYVE ÜRETİMİ (1976, Ton)

	Yumuşak Çekirdekli (1)	Taş Çekirdekli (2)	Sert Kabuklular (3)	Üzümsü Meyveler (4)	Turuncgiller (5)	Toplam
K.K.	76.478	142.191	44.260	1.080.029	16	1.342.974
T.C.	1.307.300	1.759.400	462.800	3.451.100	975.300	7.955.900

(1) Armut, ayva, elma...

(2) Erik, kayısı, kiraz, şeftali, vişne, zerdali, zeytin, iğde...

(3) Antep fıstığı, badem, ceviz, fındık, kestane...

(4) Dut, incir, nar, üzüm...

(5) Portakal

TABLO: 11
YAĞLI TOHURLAR (1976, Ton)

	Çiğit	Susam	Keten	Ayçileği	Toplam
K.K.	134.146	3.911	2.955	6.781	147.793
T.C.	759.723	25.000	6.900	550.000	1.430.373

TABLO: 12
YUMRU BİTKİLER (1976, Ton)

	Soğan	Sarmısak	Patates	Hayvan Pancarı	Toplam
K.K.	108.024	11.038	480.800	1.600	601.492
T.C.	760.000	60.000	2.850.000	33.000	3.703.000

TABLO: 13
SEBZE ÜRETİMİ (1976, Ton)

	Yaprağı Yenen Sebzeler (1)	Meyvesi Yenen Sebzeler (2)	Soğansı Yumru ve Kök Sebzeleri (3)	Baklagli Sebzeler (4)	Toplam
K.K.	50.997	1.561.595	43.991	18.734	1.675.317
T.C.	1.051.050	8.912.750	196.100	400.000	10.605.000

(1) Lûhana, marul, ispanak, pırasa...

(2) Kavun, karpuz, kabak, hıyar, patlıcan, bamya, domates, biber...

(3) Sarmısak, soğan, havuç, turp...

(4) Fasulye, bezelye, bakla...

TABLO: 14
SINAI BİTKİLER (1976, Ton)

	Tütün	Şeker Pancarı	Pamuk	Kenevir	Diğer	Toplam
K.K.	30.100	1.163.417	84.441	1.806	8.050	1.287.814
T.C.	313.864	9.406.150	474.827	12.000	13.411	10.246.079

TABLO: 15
EKİLİ ALANLARIN DAĞILIMI (1976, Hektar)

	Tahıl	Baklagiller	Sıralı Bitkiler	Yağlı Tohumlar	Yumur Bitkiler	Toplam	Sebzelik
K.K.	3.483.896	241.532	198.174	12.048	42.698	3.978.348	133.485
T.C.	13.580.870	630.310	1.193.062	520.500	262.400	16.187.142	618.500

Kaynak: Tarımsal Yapı ve Üretim, (1974-76), DİE'den yararlanılarak düzenlenmiştir.

TABLO: 16
TARIM ALANININ KULLANILIŞA GÖRE DAĞILIMI
(1970 Genel Tarım Sayımı Sonuçlarına Göre)

İşlenen Alan		Sebze		Meyvelik	Zeytinlik
Ekilen	Nadas	Bahçeleri	Bağlar		
4.033.254	3.138.822	106.249	441.988	137.335	28.168

Kaynak: 1978 Cep Yıllığı, DİE'den yararlanılarak düzenlenmiştir.

TABLO: 17
HAYVAN VE HAYVANSAL ÜRÜN VARLIĞI (1976, Adet)

	Hayvanlar		Sağılan Hayvanlar		Belediye Mezbahalarında Kesilen Hayvanlar (Her Yaşta)	
		%		%		%
K.K.	31.306.707	(40.2)	13.742.695	(38.6)	1.754.510	(16.1)
T.C.	77.828.857		35.543.000		10.893.820	

kabul edilmiştir. 1976 verilerine göre ise ekili alan miktarı 3.978.348 hektar'dır. Ekilen alanların %87.5'u tahıl ekili olan alandır. Türkiye'de tahıl ekili alanın 1/4'ü (%25.6) Kürdistan'dadır. Tahıl ekili alanın büyük bölümü ana tahıl türleri olan buğday ve arpa'ya ayrılmıştır. Türkiye'deki toplam tahıl üretiminin %20'sinden fazlası, buğday ve arpa üretiminin %22'sinden fazlası K. Kürdistan'da yapılmaktadır. Buğdayın ülkemizdeki toplam tahıl üretimi içindeki payı %74, arpanın ise yaklaşık %22'dir. Tahıl üretiminin geri kalan %4 oranındaki bölümünü ise, çavdar, mısır, yulaf, darı, pirinç ve sair üretimi oluşturmaktadır.

Ülkemizde ekili alanların %87.5'unu tahıl ekili alanların oluşturduğunu söyledik. Ekili alanın %6'sında

TABLO: 18
HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ (1976, Ton)

	Süt		Et		Deri		Yapağı		Kıl	
	Üretimi	%	Üretimi	%	Üretimi	%		%		%
K.K.	1.884.825	(37.6)	44.125	(19.4)	2.105.320	(18)	21.735	(40.3)	4.855	(55.2)
T.C.	5.005.520		226.330		13.070.450		53.915		8.790	

Kaynak: Tarımsal Yapı ve Üretim, 1974-76, DİE'den yararlanılarak düzenlenmiştir.

bakliyat, %4.9'unda sınaî bitki, %1.6'sında ise yağlı tohum ve yumru bitki üretimi yapılmaktadır.

Türkiye'deki toplam bakliyat üretiminin %38.5'u, meyve üretiminin %16.8'i, sebze üretiminin yaklaşık %16'sı ve diğer bitkilerin biraz daha küçük bölümü ülkemiz topraklarında gerçekleştirilmektedir.

Urfa, Diyarbakır, Mardin, Antep, Maras ve Sivas'ta Kürdistan'daki buğday üretiminin %62'si yapılmaktadır. Arpa'nın da bu orana yakın bir bölümü yine aynı merkezlerde elde edilmektedir.

1970 tarım sayımı sonuçlarına göre Kürdistan'da sınaî bitki ekili alan toplam ekili alanın %1.14'üdür. 1976 için bu oran %4.98'dir. Türkiye ortalaması ise %7.37'dir. Sınaî bitki ekili alanın toplam ekili alan içindeki payının ülkemizde Türkiye ortalamasının bile hayli altında olduğu görülmektedir. Sınaî bitki ekili alanların Türkiye toplamı 1.193.062 hektar'dır. Bunun 198.174 hektarı, yani %16'sı ülkemizdedir. Yine 1976 verilerine göre ülkemizde sınaî bitki üretimi 1.287.814 ton'dur. Bu rakam Türkiye toplam üretiminin (10.246.079 hektar), %12.5'idir.

Sınaî bitki olarak K. Kürdistan'da en çok ekilen sırasıyla, şeker pancarı, pamuk, tütün ve kenevirdir. Şeker pancarı üretimi öncük sırayla Maras, Kars, Sivas, Elâzığ, Erzurum ve Malatya'da yapılmaktadır. Bu altı şehirdeki pancar üretimi, ülkemizdeki toplam üretimin yaklaşık %76'sı kadardır. Pamuk üretiminin %92'si Urfa, Maras, Mardin, Adıyaman, Antep ve D. Bakır'da yapılmaktadır. Tütün üretiminin hemen hemen tümü (%98.6'sı) Siirt, Adıyaman, Malatya, D. Bakır, Mus ve Bitlis gibi altı şehirde yer almaktadır. Kenevir üretiminin tümü iki şehirde, Urfa ve Antep'te yapılmaktadır. Ana ürün tütleri açısından baktığımızda sınaî bitki üretiminin belirli merkezlerde temerküz et-

tiğini, ülke sathında yaygınlık göstermediğini görmekteyiz. Yağlı tohum ve vumru bitkilerde ağırlıkla belirli birkaç şehirde üretilmektedir. Ancak, sınaî bitkiler üretiminin giderek artışı kaydettiğini ve yaygınlaşma eğilimi taşıdığını da belirtmek gerekir. Ayrıca, ürün türü açısından giderek bir çeşitlenme de görülmektedir. Sınaî bitki ekili alanların ne kadarlık bölümünde kapitalist ilişkilerin egemenlik kurduğunu saptayabilecek verilere sahip değiliz. Biran için söz konusu alanın tümünde kapitalist ilişkilerin hakim olduğunu kabul etsek dahi, bu alanın, tarım arazisi içindeki payının oldukça küçük, ekili alan içindeki payının ise hepüz sözü edilir bir boyut kazanmadığı aşıkâr olan birseydir. Bununla geri kalan alanlarda bir tek üretim ilişkisi gördüğümüz anlaşılmasın. Sınaî bitki ekili alanlarda kapitalist meta üretimin ağırlığını saptayabilecek durumda olmadığımızı belirttik. Fakat, şu kadarını rahatlıkla söyleyebilecek durumdayız: Bu alanlarda genel olarak meta üretimi egemen durumdadır. Umutmavalım ki genel olarak meta üretimi ayrı, kapitalist meta üretimi ayrı birseydir. Bu noktaya yeterli ölçüde değindiğimiz inancındayız.

Ülkemiz ekonomisinde tarımın yanı sıra diğer önemli sektör hayvancılıktır. Kültür arazisinin (resmi yayınlarda kültür arazisi deyimi, tarım, orman, çayır ve mer'a alanlarının toplamını ifade etmektedir.) yaklaşık %47'si çayır ve mer'aların kapladığı alandır. Eki-me elverişli arazi nisbeten az olduğu için çayır ve mer'aların açılması yoluna gidilmektedir. Fakat, çayır ve mer'a alanları yine de büyük bir yer tutmaktadır.

Canlı hayvan ve hayvansal ürünler, diğer tarımsal ürünlerle birlikte ülkemizdeki en önemli ihrac. (devim yerindeyse) ürünleridir. Resmi kaynaklarda yer aldığı

kadarıyla bile bu gerçeği görmek mümkün. (bkz. Tablo: 17 ve 18)

Türkiye'deki toplam hayvan sayısının %40.2'si sağılan hayvanların ise %38'si K. Kürdistan'dadır. Bu rakamların güvenilir olmadığını, rakamları veren kuruluşun kendisi bile teslim etmektedir. Kaynağın başında şöyle bir açıklama yer almaktadır: «Gerek Tarım ve gerekse Veteriner teşkilâtının bildirdiği rakamlar objektif metotlara dayanan bilgiler değildir.» Yine sözkonusu rakamlar için şöyle denilmekte: «Mevcut hayvan sayıları, yıl sonu itibariyle derlenmektedir. Bu tarihte hayvan mevcudu, yıl içindeki en düşük seviyesindedir.» (DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim, 1974-76) Kısaca biz, hayvan ve sağılan hayvan sayısının yarıya yakın bölümünün ülkemizde olduğunu söylersek onlardan çok daha fazla objektif davranmış olacağız.

Yine resmi verilere göre Türkiye'deki süt üretiminin %37.6'sı, yapağı üretiminin %40.3'ü, kıl üretiminin %55.2'si ülkemizde yapılmaktadır. Et üretimi için bu oran %19.4, deri üretimi için %16 dolayındadır.

Tüm hayvanların %40.2'si, sağılan hayvanların %38.6'sı ülkemizde olduğu halde, et üretiminin %19.4'ünün ve deri üretiminin ise ancak %16'sının ülkemizde yapılabilmesi dikkat çekicidir. Belediye mezbahalarında kesilen hayvan adedinin %16.1 gibi hayvan adedine nisbetle çok küçük bir oran oluşu da aynı şekilde düşündürücüdür.

Ülkemizde hayvan ve hayvan ürünleri tüketiminin üretime nisbetle çok düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir. K. Kürdistan'da satılan büyük ve küçük bas hayvanların ancak %10'u kendi içinde tüketilmektedir. Geri kalan %90'ı ise Türkiye'ye ihrac edilmektedir. Hayvansal ürün ihracı verine sanayi geliştirilmediği için, canlı hayvan ihracı yapılmaktadır.

Tarımın diğer kollarında olduğu gibi hayvancılıkta da kullanılan teknik ve yöntemler oldukça ilkelidir. Hâlâ geleneksel yöntemler yaygın ve egemendir. Üretim tekniği geri olduğu için verimlilik oldukça düşüktür.

Ülkemizin zengin hayvan potansiyelinin büyük bölümü belirli şehirlerde dir. Tüm hayvan varlığının %42.4'ü Erzurum, Kars, Van, Sivas ve Ağrı gibi sadece dört ildedir.

Ülkemiz tarımında (hayvancılık dahil) korkunç bir sömürü ve talanın yürürlükte olduğu açıktır. Bu sömürü ve talanı yürüten sömürgeci devletin bizzat kendisidir. TMO (Toprak Malsulleri Ofisi), EBK (Et ve Balık Kurumu), Ziraat Bankası (ZB), ZDK (Zirai Donatım Kurumu) gibi kapitalist devlet tekelleri sözünü ettiğimiz alanları haraca bağlamışlardır. Kürdistan'daki tefeci ve tüccar burjuvazi (komprador burjuvazi) ile feodal toprak ağaları da adı geçen kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde bu alanda önemli rol oynamaktadır. Tüm dış ve iç ticareti tekelinde bulunduran bir ayuc Kürdistanlı işbirlikçi ile birlikte adı geçen devlet kapitalist işletmeleridir.

3 — Teknolojik Düzey

Feodalitenin temel niteliklerinden birisi de teknolojinin ilkel oluşudur. Teknoloji kavramı, suni gübre, sulama, ürün türü gibi bir dizi unsuru da içermekle birlikte, bu kavramdan özellikle tarımsal alandaki üretim araçlarının nitelik (düzey) ve nicelik durumu anlaşılmalıdır. Bu anlamda, karasaban, çeki hayvanı vb. gibi araç ve gereçler feodaliteyi; traktör, mibzer, bicer-döğer gibi araç ve gereçler ise kapitalist toplumu simgeler. Bu nedenle tarımdaki üretim araçlarının

nitelik ve nicelik durumu, başka bir deyişle kullanılan teknolojinin düzeyi, bir toplumdaki kapitalistleşmenin düzeyini ölçmede başvurulacak en önemli gösterge olmaktadır.

Makina kullanımının artması, kullanılan makinelerin sayısında ve çeşidinde büyüme, tarımda kapitalist ilişkilerin geliştiğini gösterir. Bu gelişime bir ölçüde paralel olarak köylülük içerisinde yavaş ya da hızlı bir mülksüzleşme süreci yaşanır. Köylülerin önemli bir bölümü proleterleşerek kırsal alanı terkeder. Kentlerin nüfusu bu süreç boyunca sürekli çoğalırken, kırsal nüfusta bir azalma olur. Çünkü, kol gücünün yerini makina almaktadır. Bu süreçte, sözünü ettiğimiz mülksüzleşme ve tarımsal alandan kopma doğrultusundaki gelişmelere paralel olarak köylülüğün çeşitli grupları arasındaki sınıf farklılaşması da giderek büyür. Bu farklılaşmanın büyümesi oranında ara katmanların dağılmasıyla köylülük, proleterya ve burjuvazi biçiminde iki temel sınıf olarak kutuplaşır. Kırsal nüfusun proleterya ve burjuvazi biçiminde iki temel sınıf olarak kutuplaşması kapitalist üretim ilişkilerinin belirleyicilik kazanmasıyla münafık olur.

Türkiye tarımında kapitalist üretim ilişkileri egemendir. 1973 yılı itibarıyla Türkiye'de toplam işlenen alanın 24.243 bin hektar'dır. Traktör sayısı ise 281.802'dir. Toplam işlenen alanın 21.135 bin hektarı traktörle, geri kalan 3.104 bin hektar ise hayvanla işlenmektedir. Yani traktörle işlenen alan toplam işlenen alanın %87,2'sini, çeki hayvanıyla işlenen alan ise toplam işlenen alanın %12,8'ini oluşturmaktadır. Bu oranlar ortalamayı yansıtıyor. K. Kürdistan hariç tutulduğunda Türkiye'de işlenen alanın neredeyse tümünün traktörle işlendiği görülebilir. Fakat, K. Kürdistan'da durum çok farklıdır. Aşağıdaki tablo bunu açıklıkla göstermektedir.

TABLO: 19
TARIM ARAÇLARININ NİTELİĞİ /NİCELİĞİ/ DAĞILIMI

Yıllar	K. Kürdistan			Türkiye			47 İl		
	Karasaban	Traktör	Bıçer-Döğər	Karasaban	Traktör	Bıçer-Döğər	Karasaban	Traktör	Bıçer-Döğər
1964	479.017	3.031	611						
1973	572.904	17.217	1.100	1.555.313	156.139	10.023	982.409	138.922	8.923
1974	592.012	21.944	1.120	1.540.691	200.466	10.796	948.679	178.522	9.676
1975	526.123	27.851	1.266	1.381.142	243.066	11.245	855.019	215.215	9.979
1976	512.208	35.282	1.120	1.340.712	281.802	12.588	828.504	246.520	11.466

Not: 1963-1967 KİBKEE sonuçlarına göre elde edilen rakamlar için ortalama olarak 1964 tarihi gösterilmiştir.

TABLO: 20
İŞLENEN ALAN, ÇİFT HAYVANI VE TRAKTÖR KULLANIMI

Ülke	Yıl	Hayvanla	İşlenen Alan (Bin Hektar)	İşlenen Alan (Bin Hektar)	Traktör Sayısı	Traktörle İşlenen Alan	Toplam İşlenen Alanlara Oranı
		İşlenen Alan (Bin Hektar)				(Bin Hektar)	
T.C.	1976	24.239	3.104	281.802	21.135	87.2	
K.K.	1976	7.243	4.597	35.282	2.646	36.5	

TABLO: 21
TOPRAK MÜLKİYETİ DURUMU VE İŞLETME ŞEKLİ

İlin Adı	Köy Arazisinin Aldığı Yetki						İşletme Şekli		Köyde arazisi olup şehir ve kasabalarda oturan aileler ve bu arazilerin işletme durumu					
	Köy Sayısı	Köy Halkına	Bir Şahsa	Bir Aileye	Bir Südlüye	Kiracılık	Ortakçılık		Köy Sayısı	Aile Sayısı	Sahibi	Ortakçı	Kiracı	
1) Adıyaman	339	337	—	2	—	32	211	146	1044	32	129	4		
2) Ağrı	544	514	16	4	10	1	268	168	614	91	130	1		
3) Bingöl	325	314	7	—	6	12	235	146	711	18	115	8		
4) Bitlis	253	251	2	—	—	50	80	124	1589	26	66	40		
5) Diyarbakır	663	593	32	29	9	—	503	325	1740	61	300	—		
6) Elâzığ	587	568	4	2	13	25	312	340	2754	111	240	11		
7) Erzincan	559	554	2	2	1	31	198	247	2639	60	198	31		
8) Erzurum	1039	981	10	4	44	170	482	385	2686	149	258	75		
9) Gaziantep	572	476	38	27	31	55	390	466	6372	274	353	1		
10) Hakkâri	134	119	1	12	2	11	44	25	229	1	14	4		
11) Kars	764	764	—	—	—	92	137	397	2817	301	170	13		
12) Maraş	491	486	1	1	3	40	363	188	2000	28	147	1		
13) Mardin	708	617	25	46	20	26	470	249	2666	104	190	13		
14) Muş	366	350	7	6	3	133	247	318	2081	78	275	10		
15) Malatya	510	510	—	—	—	1	305	199	1286	96	92	69		
16) Siirt	469	437	11	17	4	96	163	120	667	14	70	38		
17) Sivas	1281	1277	1	2	1	143	735	677	5176	152	532	64		
18) Tunceli	414	368	12	34	—	41	270	224	1128	61	145	30		
19) Urfa	644	521	51	40	32	14	552	527	3913	195	496	6		
20) Van	546	535	11	—	—	—	279	138	573	51	106	—		
Toplam	(11208)	(10572)	(231)	(230)	(173)	(973)	(6244)	(5408)	(43483)	(1903)	(3947)	(487)		

Kaynak: KEE 30 ve 31 nolu tabicilerden derlenmiştir.

TABLO: 22
KUZEY KÜRDİSTAN'DAKİ TOPRAKSIZ AİLELER
(ORTAKÇILIK - KİRAÇILIK - TARIM İŞÇİLİĞİ)

İlin Adı	Genel Aile Sayısı	Genel Çiftçi Ailesi Sayısı	Hiç Topraksız Aileler			Toplam	Oranı (%)
			Ortakçı	Kiracı	Tarım İşçisi		
Adıyaman	42.612	42.234	4.193	113	10.172	14.478	34.0
Ağrı	32.162	32.044	970	1	10.599	11.570	36.1
Bingöl	26.368	26.368	1.173	748	8.445	10.366	39.3
Bitlis	19.131	18.988	441	115	6.014	6.570	34.6
Diyarbakır	57.494	57.092	8.524	—	18.226	26.750	46.8
Elâzığ	41.255	40.804	1.006	55	12.103	13.164	32.3
Erzincan	46.379	45.678	1.294	458	15.698	17.450	38.2
Erzurum	90.046	88.532	2.560	628	25.032	28.220	31.8
Gaziantep	50.841	49.304	1.837	112	16.061	18.010	36.5
Hakkâri	12.397	12.390	142	154	5.281	5.577	45.0
Kars	91.548	91.283	156	56	20.520	20.735	22.7
Malatya	59.229	58.227	916	—	16.975	17.891	30.7
Maraş	65.078	61.619	1.634	99	17.737	19.470	31.6
Mardin	58.328	57.456	4.005	236	19.249	23.490	40.8
Muş	31.062	31.015	416	173	9.971	10.560	34.0
Silirt	37.394	36.128	1.093	1.845	12.235	15.173	42.0
Sivas	124.592	121.597	479	25	41.301	41.805	34.4
Tunceli	26.581	26.532	1.644	766	7.407	9.807	37.0
Urfa	54.989	53.785	10.766	748	18.050	29.564	54.0
Van	30.716	30.623	295	—	4.504	4.799	37.3
Toplam	998.202	981.699	43.544	6.325	295.580	345.449	35.2

Kaynak: «Köy İşleri Bakanlığı Köy Envanter Etüdleri»ndeki 29 nolu tablolardan derlenmiştir.

Tablo'dan görüldüğü gibi 1976 yılında 281.802 adet traktörden sadece 35.282'si K. Kürdistan'dadır. Diğer modern tarım araçlarının da küçük bir yüzdesi ve geleneksel araç ve gereç stokunun ise ezici çoğunluğu K. Kürdistan'dadır.

Resmi kaynaklarda (DİE yayınlarında) traktörle işlenen tarım alanı, traktör sayısı 75 rakamı ile çarpılarak bulunuyor. Çünkü, «Her traktöre 75 hektarlık iş kapasitesi hesaplanmıştır.» (DİE, TİY, 1977) Esasen bu yöntemle gerçek durumu saptamak mümkün değildir. Bu yöntem traktörle işlenen alanı fazla, hayvanla işlenen alanı ise az gösterir. Dolayısıyla feodal ve yarı-feodal ilişkiler gizlenmektedir. Ancak, bu hesap yöntemine göre bile K. Kürdistan'da traktörle işlenen alanlar toplam alanın %36.5'u hayvanla işlenen alanlar ise toplam alanın %63.5'udur.

4 — Toprak Mülkiyeti ve Dağılımı

Toprak Sahipliği Bakımından Kırsal Aaleler.

K. Kürdistan'da genel kırsal aile sayısı 998.202'dir. «Genel Aile Sayısı» terimi Köy İşleri Bakanlığı, Köy Envanter Etüdleri (KİBKEE)nde şöyle tanımlanır. «Genel aile, köyde oturan ve tarımla uğraşan veya uğraşmayan ailelerin tümüdür.» Çiftçi ailelerinin sayısı ise 981.699 bindir. «Çiftçi Ailesi» terimi ile de, köyde oturup, tarımla uğraşan aileler kastediliyor. K. Kürdistan'da toplam 981.699 çiftçi ailesinden 345.449'u hic toprak-sız aile, geriye kalan 636.250 aile ise topraklı ailedir. Yani toplam çiftçi ailesinin %35,2'si hic toprak-sız, %64,8'i ise topraklı ailedir.

Topraksız Aileler.

Topraksız aile tanımına tarımla (çiftçilikle) uğraşan, fakat ekecek toprağı olmayan kiracı, ortakçı, ta-

rim işçisi gibi aileler girmektedir. Topraksız aile oranının K. Kürdistan'da %35.2 olduğunu belirttik. Unutmayalım ki, gerçekte topraksız köylü ailelerinin oranı daha yüksektir. Toplam 345.449 hic topraksız ailenin 43.544'ü ortakçılık, 6.325'i kiracılık, 295.580'i de tarım işçiliği yapmaktadır.

TABLO: 23

Genel Kırsal	Çiftçi Aile	Topraklı Aile		Topraksız Aile	
Aile	Sayısı	Sayısı	%	Sayısı	%
998.202	981.699	636.250	64.8	345.449	35.2

TABLO: 24

Genel	Hic					Tarım	
Çiftçi	Topraksız	Ortakçı		Kiracı		İşçisi	
Ailesi	Aile	Aile	%	Aile	%	Aile	%
981.699	345.449	43.544	12.6	6.325	2	295.580	85

Tablo'dan (Tablo: 22) izlenebileceği gibi hic topraksız aile oranı: Urfa'da %54.0, Diyarbakır'da %46.8, Hakkâri'de %45.0, Siirt'te %42, Mardin'de %40.8'i bulmakta; Kars'ta ise %22.7'ye düşmektedir. Topraksız köylü ailelerin en fazla olduğu iller (Urfa, D. Bakır, K. in, Antep vb.) feodal yapının en güçlü olduğu, dolayısıyla toprak sorununun yoğunluk kazandığı illerdir.

İşletmecilik Biçimleri (Ortakçılık-Kiracılık-Tarım İşçiliği)

İşletmecilik biçimleri, üretim sürecinde toprak (üretim aracı) ile insan arasındaki ilişkilerin ve da başka şekilde ifade edersek, toprak ve diğer üretim araçlarına sahip olanlarla doğrudan üreticiler arasındaki ilişkilerin bir göstergesi olmaktadır. Bu biçimlerden birkaçına kısaca değinelim.

Ortakçılık: K. Kürdistan'da yaygınlık gösteren bir sistemdir. Bu sistem feodal rant'ın ana biçimlerinden biri olan ürün-rant'a tekabül eder. Toprağı işleyen toprak sahibine ürünün belirli bir oranını aynı olarak verdiği bir bölüşüm ilişkisidir. Bu sistemde ürün genel olarak üretici ile toprak sahibi arasında 1/2 oranında (yarı yarıya) payedilir. Bu sebeple yarıcılık olarak da bilinir. Çoğunlukla tarla ve tohum mal sahibinden olmak üzere ürünün yarı yarıya paylaşılması esasına göre hareket edilir. Ancak, ortakçılık şartları bölgeden bölgeye hatta aynı ilin ilçe ve köylerinde bile azçok farklılık göstermektedir. Tarımsal girdilerin (çift hayvanı, araç, tohumluk vb.) toprağı işleyen toprak sahibi tarafından hangi tarzda sağlandığına bağlı olarak ürün, 1/2, 1/3, 2/3 gibi değişen oranlar üzerinden bölüşülür. Ortakçılık şartları farklılık taşıdığı içindir ki, aynı sistem, farklı yerlerde başka adlarla anılır: Yarıcılık, ortakçılık, çarıyek (1/4), marabacılık gibi. Ortakçılık yapan aileler, topraksız köylülerin yanısıra küçük topraklılar arasından da çıkmaktadır.

Kiracılık: Bu sistem para-rant'a tekabül eder. Burada gerek kira bedeli gerekse de süre anlaşma ile saptanır. Toprak sahibinin rantı (toprak kirası) para olarak ödenir. Açıktır ki, bu sistem meta üretimi ve para dolaşımında ileri bir aşamayı öngörür. Zaten para-rant, rant'ın nihai biçimidir. Belirtmeye gerek yok ki, sözünü ettiğimiz rant, kapitalist rant değil, feodal ranttır. Bu iki rant tipi arasındaki ayırma gelince, her iki rant tipi de toprak mülkiyeti üzerindeki tekele dayanır. Fakat, birisinde feodal toprak mülkiyeti, diğerrinde kapitalist toprak mülkiyeti söz konusudur. Yani, feodal rant ile kapitalist rant arasındaki fark, feodal üretim biçimi ile kapitalist üretim biçimi arasında-

ki nitelik farkına tekabül eder. Kapitalist tarım için, «...modern toplumun cercevesini oluşturan üç sınıfın hepsi-ücretli işçiler, sanayici kapitalistler ve toprak sahipleri— ortaya çıkmış...» olmalıdır. Feodal işletmede emekçi ile toprak sahibi arasında doğrudan bir ilişki vardı. Devreye tarımcı kapitalistin girmesiyle bu ilişkinin verini emekçi ile —artık özgür işçi— kiracı kapitalist arasındaki doğrudan ilişki almıştır. Toprak sahibi ile doğrudan ilişkili olan da artık kapitalisttir. Tarımsal emek üzerinde artık toprağın değil, sermayenin boyunduruğu vardır. Tarımsal emek ücretli emeğe dönüştüğü için, kapitalist rantın kaynağı da ücretli emek üzerindeki sömürüdür. Yani artı-değer'dir. Burada rant, feodal biçimlerde olduğu gibi artı-emekle çakışmaz. Rant, artı-değerin sadece bir bölümüdür. Diğer bölümü ise sermayenin kârını oluşturur. Feodalizmde, «...ödenmemiş artı-emegin kendisini ifade ettiği biçim» rant iken, kapitalist üretim koşullarında, «...rant yerine kâr, artı-değerin normal biçimi olmuştur.» Kısaca, sömürü biçimi değişmiş, feodal sömürü ve baskının yerini, kapitalist sömürü ve baskı almıştır.

Tarım İşçiliği: KİBKEE'nde «tarım işçisi aile» olarak tanımlanan bir kategori vardır. Bu kategoriye ücretli-işçiler giriyor olmakla birlikte genellikle ücretli (özellikle) işçi statüsünde sayılamayacak kesimler buraya dahil edilmiştir. Bu durum, özellikle K. Kürdistan illeri için söz konusudur. Çünkü, K. Kürdistan'da «tarım işçisi aile» olarak gösterilen doğrudan üretici aileler üzerindeki feodal baskı ve sömürü ortakçı ve kiracı ailelere nispetle daha yoğundur. Esasen, burada mevcut olan ortakçılık sisteminin farklı bir biçimidir. Söyle ki; tüm araç ve gereçleri (öküz, karasaban, tohum vb.) sağlayan toprak sahibidir. Doğrudan üretici araç ve gerece sahip değildir. O sadece, emek-gücü ile üre-

tim sürecine girmektedir. Bu nedenle doğrudan üreticiye diğer biçimlerdekine nispetle ürünün daha küçük bir bölümü düşmektedir. Burada, doğrudan üreticiyi, üretim araçlarından yoksun olmasından kalkarak özgür işçi statüsünde görmek mümkün değildir. Bir defa «tarım işçisi aile» kesinlikle özgür değildir. Aksine üretici ailenin feodal beye bağımlılığı daha bir artmıştır. Ayrıca, doğrudan üretici, toprak sahibinden ücret almamakta, ona ürün olarak rant ödemektedir. Esasen bir toprak kölesi aile kategorisi ile karşı karşıyayız. Yine, burada, bir özgür işçiler topluluğu değil, aileler topluluğu söz konusudur. Aile bireylerinin ortak emeği söz konusudur. Bu da işin başka bir yanıdır.

Kısaca değindiğimiz bu işletmecilik biçimleri feodal baskı ve sömürünün somutlaştığı biçimlerdir. Bu biçimlerde mevcut ilişki doğrudan üreticiler olan köylülerle feodal beyler arasındaki ilişkidir. «...ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticilerden çekilip alınmasının özel iktisadi biçimi» burada ranttır. Aynı ve da para biçimiyle feodal rant söz konusudur. K. Kürdistan tarımında fazla yavgınlık göstermese bile feodalitenin başlangıç aşamalarına özgü rant biçimi olan angaryaya da rastlamak mümkündür. Bazı farklı biçimler de gözlemlenmek mümkündür. Örneğin, hasat mevsimi geldiğinde toprak ağalarının köylüleri hiçbir karşılık ödemeksizin çalıştırmaları sıkça rastlanan bir olgudur. Bunu bir nevi angarya olarak nitelemek yanlış olmasa gerek. Ayrıca, belirtmek gerekir ki, K. Kürdistan'da feodal üretim ilişkilerinin egemenlik alanı ortakçı kiracı vb. şekillerdeki işletmelerin alanı ile sınırlı değildir. Feodalizmin gücünü bu şekilde sınırlamak Kürdistan gerçeklerinden habersiz olmaktır. Çünkü, genel olarak Kuzey'in kırlarında feodal ve vafi-feodal baskı ve sömürü, hakim baskı ve sömürü bi-

cimidir. Yukarıda sözünü ettiğimiz işletmelerde görülen de bu gerçeğin sadece bir parçasıdır. Kürdistan tarımında kapitalist baskı ve sömürünün mevcut olmadığını söylemiyoruz. Feodal sömürü ve baskı ile yana ve içiçe kapitalist baskı ve sömürüyü de gözlemliyoruz. Ancak, kapitalist ilişkilerin hakimiyetinden bahsetmek için K. Kürdistan toprağında değil, başka topraklarda yaşamak gerekir. Kürdistan tarımında hakim ilişki biçimi ücretli emek ile sermaye arasındaki ilişki değildir. Birinci bölümde değindiğimiz gibi kapitalist ilişkilerin egemen olduğu yerde, belirleyici ilişki de sermaye ile ücretli emek arasındaki ilişkidir. Kapitalist üretim biçiminin niteliğini belirleyen ilişki biçimi budur. Kapitalizmde emek genellikle ücretli emeğe dönüşmüştür. Hakim sömürü biçimi ücretli emek üzerindeki sömürüdür. Kürdistan tarımında ise ücretli emek sömürüsü var, fakat birlikte belirleyici bir konumda değildir. Örneğin, Kuzey'den onbinlerce köylü ailesinin katar katar Çukurova'ya akın etmesi, emek-gücünü orada satması bu gerçeğin bir yansımasıdır.

K. Kürdistan'da feodal ilişkilerin hakimiyet alanının ortakçılık, kiracılık gibi ilişkilerin var olduğu alanla, sınırlı olmadığı gerçeğini vurguladık. Buna rağmen «Türkiye'deki ortakçı ve kiracı ailelerin ezici çoğunluğunun K. Kürdistan'da toplandığını ve bunların toplam ailelere nisbetle önemli bir niceliğe sahip olduklarını görmekte yarar var.

Tablo'dan görüldüğü gibi Türkiye toplamı 71.077 olan ortakçı ailelerin %61,2'si, kiracı ailelerin %56,1'i, K. Kürdistan'dadır. Ortakçılık ve kiracılık biçimindeki tarım işletmeciliğinin, ki bu koşullar altında işlenen topraklarda feodal üretim ilişkilerinin söz konusu olduğuna işaret etmiştik, özellikle K. Kürdistan'da yaygın

TABLO: 25

Hiç Topraksız Aileler

	Çiftçi Aile Sayısı	Ortakçı	Kıracı	Tarım İşçisi	Toplam
Türkiye	3.802.805	71.077	11.266	1.074.727	1.158.070
K. Kürdistan	981.699	43.544	6.325	295.580	345.449
47 il	2.821.106	27.533	4.941	779.147	812.621

Kaynak: KİBKEE (1963-1967).

olduğu açık bir gerçektir. Bu rakamların gerçeği van-sıtmadığı, feodal ilişkileri gizlediği bir yana, ortakçı-lık ve kiracılık biçiminde tarımsal üretimde bulunan aileler tablo'daki sayılardan ibaret değildir. Çünkü, bu rakamlar sadece hiç topraksız olup ortakçılık ve kira-cılık yapan aileleri göstermektedir. Oysa K. Kürdistan'da küçük topraklı aileler içinde de ortakçılık yapan ailelerin sayısı bir hayli kabarıktır. Toplam çiftçi aileler içinde bu tarzda üretimde bulunanların toplam sayısını ve bu tarzda işlenen alanların ağırlığını bilemediğimiz için burada sağlıklı bir oran elde etmek mümkün olmayacaktır. K. Kürdistan'da feodal ilişkilerin gücünün bu rakamlara dayanarak saptanamayacağını vurgulamakla yetinelim. Ayrıca, Köy Envanter Etüdlerinde tarım işçisi aile olarak gösterilen ailelerin gerçekte hangi statüye sahip olduklarına değinmiştik. Bunların ağırlıkla özgür işçi statüsünde olmadıklarını, ağır bir feodal baskı ve sömürüye tabi bulunduklarını söylemiştik. Elbetteki, ücretli işçiliğin gelişme derecesi kapitalist ilişkilerin gelişme derecesinin en önemli göstergelerinden biridir. Ne var ki, «tarım işçisi aile» sayısı, tarım işçisi aileler özgür emekçiler olmadıklarından K. Kürdistan tarımında kapitalizmin gelişme düzeyini ölçmede bir gösterge olarak alınamaz. Tarım iş-

çisi ailelerin çalıştığı alanları kapitalist tarım işletmeleri olarak göremeyiz. Bu, resmi kaynaklardaki verilerin içerdiği esaslı yanlışları görmemek olur. Şayet, bu verilerle Kürdistan tarımında kapitalizmin gelişme derecesini belirlemeye kalkarsak hangi sonuçlara ulaşırız? Tarımda kapitalist üretim ilişkilerinin Urfa'da, %33.5, Diyarbakır'da %31.9, Antep'te %32.5 olduğu halde, Hakkari'de %42.6 olduğu sonucuna ulaşırız. Yani Kürdistan tarımında kapitalizmin en çok geliştiği il Hakkari olur çıkar. Oysa, Hakkari kapitalizm-öncesi üretim ilişkilerinin tartışılmaz bir ağırlığa sahip olduğu ilimizdir. Buradan şu sonuç çıkar ki, KEE'nin «tarım işçisi aile» olarak tanımladığı kategori, ücretli işçi kategorisi değildir ve dolayısıyla kapitalizmin gelişme düzeyi araştırılırken ölçü olarak alınamaz.

Mülkiyet Açısından Kürdistan Köyleri (Ağa Köy ve Kentleri)

Dr. Hikmet Kıvılcımlı, 1932-33'lerde yazdığı «İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)» adlı kitabında bu konuda şunları söyler: «...Kürdistan'da iki çeşit köyler var demistik: 1— Ağanın idaresindeki köyler, 2— Serbest köyler. Fakat ağanın idaresindeki köylerde ayrıca iki çeşittir: a) Ağanın köyü, b) Ağa idaresindeki köy. Başka tabir ile üç çeşit köy var: 1— Ağanın köyü: Ağanın tapu mülküdür. 2— Ağanın idaresindeki köy: Sözde toprağı ekenlere ait olan fakat derebeyin patentesi altında bulunan köy. 3— Serbest köy: Yani muhtarla idare edilen ve güya ağanın karışmadığı köy... Hakkat halde bu üç çeşit köyde bugün fiilen Kürdistan ağa-beylerinin emrindedir.» (A. g. y, s. 77-78)

Kırkaltı yıl evvel yazılan bu gerçekler büyük ölçüde bugün de Kürdistan'ın gerçekleridir. KİBKEE'ne

göre (Tablo: 21) Türkiye'de mülkiyeti bir şahsa ait 237, bir aileye ait 259 ve bir sülaleye ait 201 köy olmak üzere toplam 697 köy mevcuttur. Bu tip köylerin hemen hepsi K. Kürdistan'dadır. Mülkiyeti bir şahsa ait olan köylerin 231'i, bir aileye ait olanların 230'u, bir sülaleye ait olanların 173'ü Kürdistan köyleridir. Demek ki, toplam 697 olan Ağa köylerinin 634'ü K. Kürdistan'dadır.

TABLO: 26
Köylerin Mülkiyeti

Köy Sayısı	Köy Halkına	Ağa			Köyleri Toplamı	* %
		Bir Şahsa	Bir Aileye	Bir Sülaleye		
11.208	10.572	231	230	173	634	6

Kaynak: KİBKEE (1963-1967). Aynı kaynağın 1970'de tamamlanan sonuçlarına göre, Ağa köyü sayısı: 943'tür. Bu köylerin tarım toprakları: 18.972.315 dönümdür. Bu köylerde 22.577 aile yaşamaktadır.

Resmî istatistiklerde verilen rakamlara göre K. Kürdistan'da Ağa köylerinin toplam köy sayısına oranı yaklaşık %6'dır. Geriye kalan 10.572 köy ise, sözde köy halkına, yani köylülere aitmiş. Tarımda feodal üretim ilişkilerinin ağırlığı kimilerince işte bu rakamlara göre saptanıyor. Buna göre, Türkiye'de feodal kalıntıların ağırlığı %2, Kürdistan'da ise %6 oluyor. «Türkiye'de bu tip köylerin 700 civarında olduğu ve bunun %70'inin altı ilde olduğu düşünülürse, bu kalıntının %2 oranında bir ağırlık taşıdığı söylenebilir.» (Özlem Özgür, Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi, s. 151) Resmî istatistiklerdeki veriler temel alınırsa elbetteki böyle komik sonuçlara ulaşılır. Bir defa KEE Ağa köylerinin sayısını tam olarak vermemiştir. Elbetteki bu bilinçli bir tavrıdır. İsmail Besikçi, bu rakamların güvenilir olmadığını

şöyle açıklar: «Örneğin, Nusaybin ve Cizre'de yaptığımız araştırmalarda durumu şöyle saptadık: Cizre'nin 27 köyü vardır. Bu köylerin 23'ü bir ağaya veya sülaleye ait olduğu halde, KİBKKE'de bu rakam sadece 8 olarak gösterilmektedir. (KİBKKE, Mardin, Cizelge: 31) Nusaybin'in de 72 köyü vardır. Burada Ağa ve sülalere ait köy sayısı 56 olduğu halde KİBKKE'nin adı geçen kitabında 18 olarak gösterilmiştir. Öte yandan, Diyarbakır'da yapılan köy tipolojisi çalışmasına göre, 75'i tek ağalara, 175'i de sülalere ait olmak üzere toplam 250 köyün mülkiyetinin ağalara ait olduğu saptanmıştır. Oysa bu Diyarbakır Envanter Etüdlerine göre, sadece 70 gösterilmiştir.» (Doğu Anadolu'nun Düzeni, s. 62)

Resmî kaynaklardaki verilerin ne ölçüde yanıltıcı ve yanlış olduğu açıktır. Beşikçi devamla şöyle der: «Öte yandan, Doğu Anadolu'da tek bir köyün mülkiyetine sahip olanlar yanında, tek bir kasabaya sahip olan sülaleler bile vardır. Örneğin, son 8-9 yılın bir kasabası olan Silopi böyledir. Tamamen bir sülalenin mülkiyetinde olan bu kasabada Belediye, özel idare ve merkezi idarenin memurları bile (Kaymakam, Jandarma vs. başka) aynı sülaledendir. Bu da feodal yapının, günün illerinde devlet bürokrasisi ile sıkı bir bütünlük içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Burada mülkiyet ve üretim ilişkileri, akrabalık gibi bir üst yapı kurumuyla sıkı bir biçimde bütünleşmiştir.» (A. y, s. 63) Buna bir başka ilginç, fakat gerçek bir örnekte biz verelim. En iyisi, sözü hem büyük bir toprak ağası hem de Urfa CHP Milletvekili olan Celâl Paydaş'a bırakmak:

- Hilvan, Urfa yöresinin çok geri kalmış bir yeridir. Orada sefalet çemberi alabildiğine diz boyudur. Her zaman orada sesini duyurmuş, kendini kabul ettirmiş 4 aile vardır. Birisi bizim mensup

olduğumuz Paydaş ailesidir. Biz aşiret olarak değil de aile olarak biliniriz. Bizim dışımızda bir Süleymanlar Aşireti var, bir İzollar, bir de Mustafa Kılıç'ın mensubu olduğu bir aile var. Yani Hilvan,, bu 4 aile üzerine kuruludur. Biz öteden beri CHP'liyiz. CHP'nin iktidarı bizim elimizde. Gerek Belediye Başkanlığı, gerek İl Genel Meclisi, Muhtarlık hepsi CHP'lidir. (Yani Paydaş ailesinin elindedir. TEKÖŞİN)...

Belediye baştan da dediğim gibi Paydaş ailesinin elinde. Hatta babam 4 devre Belediye Başkanlığı yaptı. Milletvekilliği de, İl Genel Meclisi'de, Muhtarlık'ta bizim elimizde idi. Herşey bizden olmasın diye düşündük.»

(Aydınlık, 30 Haziran 1979, s. 8, a.b.ç.)

Burjuva basınında yer alan bu sözlere ilave edilecek bir şey olmasa gerek. Bir ilçedeki. hatta bir ildeki tüm ekonomik ve politik iktidarın bir ya da birkaç feodal toprak ağasının elinde nasıl tekelleştiğini bu örnekte açık olarak görmek mümkün. Yine bu örnekte tüm politik yaşamı kontrol eden unsurların aynı zamanda Kürdistan'da feodal üretim ilişkilerinin en iri temsilcileri olduğunu görmekteyiz. Yani kimi çevrelerin sandığının aksine feodalizmin üst yapıdaki hakimiyeti ekonomik yaşamdaki hakimiyeti ile genellikle bir içiçe-lik, bir bütünlük taşıyor. Feodalizmin üst yapıda egemen, fakat alt yapıda egemen olmadığını ileri sürmek Kürdistan gerçekleriyle bağdaşmıyor. Çünkü, yukarıda gösterilen örnekler Kürdistan gerçeğinin bir maki-ki gibidir. Aynı gerçekleri sadece bir kısım il ve ilçelerde değil, ülkemizin büyük bölümünde gözlemlemek zor olmasa gerek.

Açıktır ki, Köy Envanter Etüdlerindeki bilgilerle

Kürdistan'da hakim üretim biçimini saptamaya kalkarsak, kapitalizm hakim üretim tarzıdır demek ola ki mümkündür. Fakat, mümkün olabilen şey ile gerçek olanı ayırdetmek gerekir. Gerçek ise, K. Kürdistan'da Ağa köylerinin resmi rakamların kat kat üstünde olduğunu, dahası, yalnız ağa köylerinin değil ağa kentlerinin dahi bulunduğunu (hem de pek çok) göstermektedir. Bir diğer olgu da, feodal baskı ve sömürünün sadece ağaların mülkiyetindeki köy ve kentlerle sınırlı olmadığıdır. Ağaların silâhlı birlikleri ve geleneksel nüfuzları sayesinde bu alanların çok ötelere taşıdığıdır. Ayrıca, öyle köyler vardır ki, köyün bütünü bir tek kişiye ait olmadığı halde büyük bölümü bir kişiye aittir. Fakat, envanterlerde bununla ilgili rakamlar yok. Orada yerleşme biriminin bütünü esas alınmış. Bu açıklamaların ardından şunu diyebilmek mümkün olsa gerek: K. Kürdistan'da kaç ağa köyü vardır demek yerine, ağaya ait olmayan kaç köy vardır demek ve bunu araştırmak gerekir. Sanırız, bu ikinci yöntemle sorunu araştırmak, biraz daha kolaydır. Öyle yerleşmeler biliyoruz ki, neredeyse her köyün bir ağası, bir hakimi vardır. Sözü uzatmadan Kürdistan'da feodal sömürü ve baskının egemen sömürü ve baskı biçimi olduğunu resmi kaynakları bırakıp, Kürdistan toprağına indiğimizde görmemiz pek zor değil. O topraklara döndüğümüzde ise yer yer burjuva basınında bile yansıyan şu acı gerçeğe bütün somutluğuyla tanık oluyoruz: «...Köyünü, toprakları, meraları, hayvanları, evleri ve ortakçıları ile birlikte satıyor-muş...» (31.3.1978)

Toprak Mülkiyeti Durumu ve Tarımsal İşletmelerin Yapısı

Resmî kaynaklarda toprak mülkiyetinin dağılımı-

na ilişkin veriler bulmak zor. Sadece işletme büyüklüğüne göre toprak düzeni hakkında bazı bilgiler mevcut. Mülkiyet ve işletme durumu ise avrı sevrer. Toprak mülkiyeti, toprağın özel mülkiyet olarak hangi tarzda paylaşıldığını gösterir. İşletme durumu ise, toprağın mülkiyeti ile belli ölçüde bağıntılı olsa da farklı bir olgudur. Söyle ki: a) İşletmeci, işlediği toprağın özel mülkiyetine sahip olabilir. b) İşletmeci, işlediği toprağın özel mülkiyetine sahip değildir, anlaşmayla saptanmış koşullara göre ortakçı ya da kiracıdır. Ortakçılık ve kiracılık gibi biçimlerle işlenen toprakların mülkiyet durumu resmi kaynaklarda belirsiz olan bir durumdur. Bu durum, toprak mülkiyetinin dağılımını saptamada güçlük çıkarmaktadır. Çünkü, mülkiyet ile işletme arasındaki bağıntı gizli kalmaktadır. Ne var ki, toprakların işletme büyüklüğü bakımından dağılımı da toprak düzeni hakkında bazı bilgiler üretmeyi mümkün kılmaktadır.

TABLO: 27

Alan (DK)	Toprak Mülkiyeti Alan Adedi	Büyüklüğü %	Tarımsal İşletme İşletme Alanı	Büyüklüğü %
0-10	178.038	31.27	925.859	2.99
11-25	128.110	22.50	2.224.318	7.18
26-50	114.444	20.10	4.289.066	13.84
51-75	48.808	8.57	2.920.340	9.42
76-100	38.401	6.75	3.431.711	11.07
101-200	39.517	6.94	5.684.300	18.34
200+	22.037	3.87	11.510.852	37.16
Toplam	569.355	100.00	30.986.444	100.00

Kaynak: «Doğu Anadolu Bölgesi», İİB /PİGM/BPD/1970 yararlanılarak düzenlenmiştir. Rakamlar Sivas hariç 19 11 içindir.

Tablo'daki veriler 1964 yılı baz kabul edilerek bulunmuş olup 1963/1964/1965 yıllarına ait verilerin orta-

lamalarıdır. Bu verilere göre, 0 ilâ 100 dekar arasında toprağı olan çiftçi ailesi toplamı 507.801 olup, bu da toplam çiftçi ailesinin %89.2'sine tekabül etmektedir. Yine, 0-100 dekarlık işletmelerin kapladığı alan 13.791.292 dekar olup, toplam işlenen alanın %44.5'una denk düşmektedir. 101-200 dekar arasında toprağı olan çiftçi ailesi sayısı 39.517 olup, toplam çiftçi ailesinin %6.94'üne; aynı kategorideki işletme ünitelerinin kapladığı alan 5.684.300 olup, toplam alanın %18.3'üne tekabül etmektedir. 200 dekardan büyük toprağı sahip çiftçi ailesi sayısı 22.037 olup, toplam ailelerin %3.87'sini, aynı kategorideki işletmelerin toplam alanı ise 11.510.852 dekarla tüm işletmelerin kapsadığı alanın %37.16'sına tekabül etmektedir. Özetle, toprak sahibi ailelerin %89.2'si ancak 0 ilâ 100 dekar arasında bir toprağı sahiptir. İşletme büyüklüğü açısından baktığımızda ise 0-100 dekarlık işletmeler alanı toplam alanın %44.5'una, yani hemen hemen varısına yaklaşımaktadır. Ayrıca, 200 dekardan büyük toprağı sahip aileler, toplam ailelerin (ve de nüfusun) %3.9'u gibi küçük bir bölümünü oluşturdıkları halde, bu büyüklükteki işletmelerin alanı, toplam alanın %37.2'sidir.

Bu rakamlar hangi gerçeğin ifadesidir? K. Kürdistan'da küçük toprak mülkiyetinin ve küçük tarım işletmelerinin ağırlığının ifadesidir. Aynı zamanda bu rakamlar Kürdistan kırında feodalizmin, feodal özel mülkiyetin boyutlarını ve dolayısıyla toprak devriminin önemini göstermektedir. Ülkemiz tarımında küçük mülkiyet ve küçük işletme ile feodal büyük mülkiyet arasındaki bağı ifade etmektedir bu rakamsal gerçek. Bu iki olgunun birlikte yer alması doğaldır. «Çünkü feodal toprak mülkiyeti, özünde, küçük işletmeye dayanır. Ne denli büyük toprak mülkler olursa olsun, bunun toprak sahibi tarafından işleneni dışında kalan

topraklar, ortakçılık ve bazan da kiracılık biçiminde, parçalı olarak işletilir. Bir kişiye ya da aileye ait büyük topraklar, hatta bir veya birkaç köyün toprakları, toprak sahibi ailelerin işlediği alan hariç, tarlalar halinde, ortakçılığa verilir. Ortakçının emek gücüne ve çok zaman üretim aracına göre, üç-beş tarladan sekiz-on tarlaya kadar, toprak, işletmelere bölünür. Mülkiyet büyük olduğu halde, işletmeler küçüktür. Feodal tarımın küçük işletmelere parçalanması, özünde üretim araçlarının küçük ve çalız olmasından dolayıdır. Üretim araçlarının büyük ve güçlü olması (karasabının yerini, traktör ve pulluğunun, orağın ve tırpanın yerini biçer-döğer makinesinin alması) halinde —işletmenin niteliğinin nasıl ve ne anlamda değişeceği konusunda bir yana bırakalım—, bu küçük işletmelerin yerini daha büyük işletmelerin alma olasılığının ortaya çıkması doğaldır. Ama feodal mülkiyete damgasını vuran, onun hem toprak alanının büyük olması, ve hem de tek bir işletme olarak işletilememesidir. Kölelik (ya da imparatorlukta kulluklarda), toprağın büyük işletmeler halinde işletilmesi, köle veya kulların sayısına göre, olanak içerisindeydi. Feodal mülkiyet bu bakımdan farklılık gösterir, ve burada, işletmeler aile birimlerine göre bölünür. Bu feodal işletmelerin bir başka özelliğidir. Burada özgür ücretli işçi değil, aile topluluğu vardır.» (Toprak Reformu Kongresi—1978, M. Erdost). Bilindiği gibi feodaliteyi niteleyen özelliklerden birisi de üretim teknolojisinin geri ve ilkel oluşudur. Yani üretim karasaban, kağrı, öküz vb. gibi üretim araçlarıyla yapılmaktadır. Bu yüzden ki tarımda küçük çaplı işletme birimlerinin taşıdığı ağırlık feodal üretim ilişkilerinin ekonomide taşıdığı ağırlığın bir göstergesi olmaktadır. Mülkiyetin büyük işletmelerin küçük olması feodalizmin özü ile ilgili bir durumdur. ...özün-

de, üretim araçlarının küçük ve cılız olmasından dolayıdır.»

Denebilir ki, bu, on beş yıl öncesinin manzarasıdır. Ancak, bugün durumun büyük ölçüde değiştiği iddia edilemez. Devlet Planlama Teşkilatı'nın bir araştırmasına göre (1974) «Doğu ve Güneydoğu Anadolu»da hane halkı reislerinin %66.17'si 1-50 dönüm toprağa sahiptir. 1-50 dönüm toprağa sahip olanların kontrol ettikleri ve işledikleri arazinin, toplam araziye oranı ise %19.3 gibi bir orandır. 100 ilâ 500 dönüm toprağa sahip hane halkı reislerinin sayısı toplamın %14.93'ü olduğu halde, kontrol ettikleri arazi toplamın %47.75'idir. 501 ve daha yukarı tarım arazisine sahip hane halkı reislerinin oranı %1.15, sahip oldukları ya da kontrol ettikleri tarım arazisi ise toplamın %12.78'i kadardır.

TABLO: 28

Büyüklik	Hane Halkı Reisi Sayısı	%	Dönüm	%
1-50	398.042	66.7	6.940.154	19.30
50-100	106.743	17.74	7.247.995	20.16
100-500	89.791	14.93	17.168.720	47.15
501+	6.929	1.15	4.595.885	12.78

Kaynak: Doğu ve Güneydoğu İlleri Sosyal Yapı Araştırması, DPT, KÖYD, Ankara, 1974, s. 188.

Bu rakamların gösterdiği gerçekte K. Kürdistan'da küçük işletmelerin ağırlığıdır. Toplam toprakların %12.78'ine sahip olduğunu gördüğümüz %1.15 nispetindeki grubun (toprak ağaları) önemli bir bölümü kentlerde oturmaktadır. Kentlerde yaşayan toprak sahiplerinin %73.5'u 501 ve daha fazla toprağa sahip gruptandır.

Ülkemizin kırlarında hızlı bir mülksüzleşme top-

raktan ve üretim araçlarından konus sürecinin yaşan-
dığını da unutmamak gerekir. Mülksüzleşme olayı ka-
pitalist gelişimin bir göstergesidir. Fakat, sadece mülk-
süzleşme olgusunu görmek yeterli değildir. Bu işin bir
yanıdır. Mülksüzleşme olayına paralel olarak tarımda
ücretli işçiliğin gelişip gelişmediğine de bakmak gere-
kir. Soruna bu yönüyle eğildiğimizde, mülksüzleşmeyle
atbaşı yürüyen bir proleterleşme sürecinin varlığından
bahsetmek zordur. Bu nokta kapitalistleşmenin niteli-
ği ile ilgilidir. Kürdistan'da gelişmekte olan kapitaliz-
min şehirlerde olduğu gibi kırlarda da hakim biçimi
milli değil komprador kapitalizmdir. Yani ülkemizde
varolan kapitalizm, varlığı ve gelişmesi Türk kapitâ-
lizmine ve giderek emperyalizme bağımlı olan bir ka-
pitalizmdir. Dolayısıyla feodalizmle birlikte komprador
kapitalizmde ülkemizdeki an geri ve garici üretim iliş-
kileri kategorisine girer. Ülkemizin şehirlerinde ve kır-
larında milli nitelikte kapitalist ilişkiler de mevcuttur.
Ancak, belirli bir ölçüde üretici güçler düzeyine uygun
düşen bu kapitalizm (milli), kapitalizmin hakim biçi-
mi değildir. Ve gelişmesi engellendiği için zayıf bir ko-
numdadır. Kürdistan'da kapitalizmin bu karakterin-
den ötürü, mülksüzleşmeye ve tarımın makinalaşma-
sına paralel düşen bir süreç gözlemlemek zordur. Feo-
dalizmle ittifak içerisindeki komprador kapitalizm bu
sürecin engelidir.

Kürdistan tarımında makinalaşma, toprak topla-
ması ve mülksüzleşme gibi süreçler yer almakta fakat,
mülksüzleşen kitleler aynı alanda ücretli işçiliğe önem-
li ölçüde gecememektedir. Tarım-dışı alanlarda da bu
imkân oldukça sınırlıdır. Böyle olunca aynı alanda, pro-
leterleşme süreci yerine, hızlı nüfus artışının da besle-
diği bir yığılma ve lümpen proleterleşme süreci görül-
mektedir.

Mülksüzleşen yığın ancak önemsiz bir bölümü tarımsal ve tarım-dışı alanda iş edinebilmektedir. Bu durum, Kürdistan kırlarındaki çelişkileri keskinleştirmektedir. Yurtdışına yapılan göçler çelişkilerin üst üste yığılmasını ve şiddetlenmesini bir ölçüde törpülemiş olsa da, Avrupa kapılarının giderek kapanması ve Türk kapitalizminin bunalımı, kırsal alanda sınıf mücadelesinin yoğunluk kazanmasını engelleyememektedir. Kürdistan köylülüğünün toprak ve özgürlük mücadelesi günbegün büyümektedir. Kırsal alanda mülksüzleşmeyle atbaşı giden bir toprak toplaşmasına işaret ettik. Ne var ki, topraklar gene bir avuç zengin köylünün ve ağırlıkla da toprak ağalarının tekeline geçmektedir. Yani söz konusu süreç bir bakıma feodalizmi güçlendirmektedir. Toprak beyliği ekonomisi kendine özgü bir tarzda (buna Junkerce de denilemez) kapitalist ekonomiye de dönüşmekte ve feodalizm aşınmaktadır. Toprak ağalarının kapitalist tarıma geçmeleri ile mülksüzleşen kesimler bir ölçüde tarım proleteryasına dönüşmektedir. Fakat, bu oluşumun dinamiği oldukça zayıftır. Tarıma traktör, biçer-döğer, mibzer, pulluk gibi modern araçların girmesi kapitalistleşmenin bir göstergesidir fakat, sadece teknolojinin yenilenmesi yetmiyor. Ağırlıkla feodalizmin temsilcisi sınıfın elinde biriken bu araç ve gereçler (ki bunların niceliğine işaret etmiştik) beklenen gelişmeyi doğurmuyor. Mülksüzleşen kitlelerin proleterleşmesini engelleyen yapısal faktörlerden ötürü tarımsal alanda işgücünün bol ve ucuz oluşu feodal sınıf için makinayı ikinci plana itiyor.

Sömürgeci Türk burjuvazisinin de aynı nedenlerle Kürdistan'da teknoloji —yoğun yatırımlar yerine emek— yoğun yatırımlara öncelik tanıdığını biliyoruz. Sözünü ettiğimiz sürecin niteliğinden ötürü kırsal alan,

da belirgin bir kutuplaşma yer almıyor. Köylülük homojen bir yapıdan çoktan çıkmıştır, fakat, onu bir yanda tarım proleteryası öte yanda tarım burjuvazisi ve ikisinin ortasında orta köylülük olarak üç ana grup halinde tasnif etmek mümkün değildir. Farklılaşma bu boyutlara ulaşmış değildir. Bu nedenle kırsal alandaki sınıfları ancak aşağıdaki tarzda koyarsak somut duruma uygun düşer bir belirleme yapmış oluruz:

1. Toprak Ağaları,
2. Zengin Köylülük,
3. Orta Köylülük,
4. Yoksul Köylülük,
5. Tarım Proleteryası. Köylülüğün ayrıldığı gruplar yukarıdan aşağıya bu beş gruptur.

KUZEY KÜRDİSTAN'DA SANAYİ KAPİTALİZMİNİN DURUMU VE YAPISI

Bir toplumun ekonomik yapısı, sanayi, tarım, inşaat, ticaret, ulaştırma ve diğer hizmetler sektörü olmak üzere beş ana sektörden oluşur. Tarım ve sanayi sektörleri asıl üretken sektörleri oluşturur. Bir önceki bölümde ülkemizdeki tarımsal yapıyı incelemiş bulunuyoruz. Bu bölümde ise ana hatlarıyla sanayileşmenin düzeyi ve yapısı üzerinde duracağız.

Sanayi sektörü kendi içinde, imalat (yapım), madencilik ve enerji sanayi olmak üzere üç kesime ayrılır. Sanayinin bu üç alanında ülkemizdeki durumu görmeye çalışalım.

İMALAT (YAPIM) SANAYİ

1940'lı yıllara kadar ülkemizde sözü edilmeye değer bir sanayileşme göremiyoruz. Birkaç kuruluş ha-

riç tutulursa, ilk sanayi tesislerinin 1940'lardan itibaren inşa edildiğini görmekteyiz. Bunun nedenlerini biraz ileride açıklamaya çalışacağız. Önce mevcut sanayilerin niceliği ve niteliği üzerinde duralım.

Tablo 29 da K. Kürdistan'da sanayi tesislerinin kuruluş tarihleri gösterilmektedir. Bu tabloyu incelediğimizde şunları görmekteyiz:

1) 1940'larda mevcut sanayi, gıda, içki, tütün, dokuma, deri gibi hemen hemen bütünüyle tüketim malları üreten sanayilerdir.

2) 1940-50 döneminde aynı tip sanayiler sadece, Gaziantep, Erzurum ve Elazığ gibi üç il'de kurulmuştur. Bu on yıllık dönemde geri kalan 16 il'e hiçbir sanayi yatırımı yapılmamıştır.

3) 1950-60 dönemi önceki yıllara göre sanayileşmenin nisbeten hızlandığı bir dönem olmuştur. Eski tip sanayilere kauçuk, metal, mobilya, kimya, petrol gibi yeni türden sanayiler ilâve edilmiştir. Sanayilerin coğrafi dağılımında da bir yaygınlaşma görülmektedir.

4) 1960 sonrasında ise gıda sanayilerinin bulunmadığı bazı illere gıda, diğer bazı illere ise taş-toprak (çimento), madenî eşya, giyim, taşıt araçları yapımı gibi sanayiler kurulmuştur.

5) Tablo'da yeralmayan altı il'de ise hiçbir yatırım sözkonusu değildir.

Toblo'daki bilgilerin ışığında 1940-63 yılları arasındaki durum kısaca budur. 1964'den itibaren imalat sanayindeki gelişmeleri ise aşağıdaki tablo'dan izleyebiliriz.

TABLO: 29
KUZAY KÜRDİSTAN'DA
SANAYİ TESİSLERİNİN KURULUŞ YILLARI

			1940	(40-44)	(45-49)	(50-54)	(55-59)	(60-63)	(63 ve sonrası)	Bilinmeyen
Bîtlis	T	3	2 tütün							
	D	3	taş-top.							kimya
	Ö	—								
Diyarbakır	T	6	gıda			gıda				
	D	3	ıçkı			dokuma		dokuma		makine
	Ö	3	tütün							
Elazığ	T	10		dokuma		gıda	metal			
	D	4	metal	gıda	ıçkı	dokuma	ıçkı	mad. iza.	2 taş-top.	gıda
	Ö	6				metal				
Erzincan	T	8					kaçuk			
	D	2				dokuma	3 gıda	metal		3 gıda
	Ö	3								
Erzurum	T	16				matbaa	matbaa	mobil		6 glyim
	D	3	deri	ağaç	gıda	4 gıda	kaçuk	2 gıda		taş-top.
	Ö	15					4 gıda			makine
Gaziantep	T	43	14 gıda			5 gıda	4 gıda	2 gıda		taş-top.
	D	4	3 ıçkı	gıda		2 ıçkı	5 dokuma	3 dokuma		mad. iza.
	Ö	30	3 dokuma	kimya		3 dokuma	kimya	kimya	1 metal	1 dokuma
			3 kimya			2 metal				kimya

Kars	T	3						
	D	—	2 gıda	dokuma				mad. eş.
	Ö	3						
Malatya	T	10	gıda		gıda			
	D	4	tütün	gıda	tütün			
	Ö	6	dokuma	dokuma	dokuma	dokuma		taş-top.
			metal					
Maraş	T	8				2 gıda		
	D	—	2 gıda		gıda	dokuma		
	Ö	6						
Silrt	T	3			kimya			
	D	3		mad. eş.	petrol			
	Ö	—						
Adıyaman	T				dokuma			tütün
	D				petrol			
	Ö							
Urfa	T							gıda
	D							mak. san
	Ö							
Van	T							
	D							
	Ö							çimento gıda

Kaynak: Doğu Anadolu Bölgesi, İmar ve İskân Bk. 1970, 19 il için.

T — Toplam.

D — Devlet.

Ö — Özel.

Bu tablodaki bilgiler tüm sınıfl kuruluşları içermektedir.

TABLO: 30
10 VE DAHA FAZLA KİŞİ ÇALIŞTIRAN İMALAT
İŞYERİ SAYISI

	1 9 6 4				1 9 7 6			
	Devlet	İşyeri Sayısı Özel	Toplam	İşçi Sayısı	Devlet	İşyeri Sayısı Özel	Toplam	İşçi Sayısı
K.K.	26	75	101	17.036	49	190	239	34.332
T.C.	257	2775	3102	326.000	407	5737	6144	724.385
K.K./T.C.	10,0	2,7	3,2	5,2	12,0	3,3	3,8	4,7

Kaynak: 1) Sanayi ve İşyerleri Sayımı. İmalat Sanayii, 1964, DİE, (19 il için).

2) Yıllık İmalat Sanayi Anket Sonuçları, 1976, DİE, (20 il için).

3) Tabloda «... devlete ait olanların tümü ile özel kesime ait 10 ve daha fazla kişi çalıştıran işyerleri kapsamıştır.»

1964 Sanayi ve İşyeri Sayımından günümüze kadar imalat sanayii işyerlerinin ve bu işletmelerde çalışan işçilerin sayısında bir artış olmuştur. Devlet ve özel imalat sanayi işyerleri (10+kişi çalıştıran) sayısı 101'den 239'a çıkmıştır. Artış, yüzde yüzün üstündedir. Ne var ki Türkiye'ye nisbetle bu artış pek önemli değildir. 1964'de K. Kürdistan'daki işyeri sayısının Türkiye toplamı içindeki oranı %3,2 gibi oldukça düşük bir orandır. 1976'da ise bu oran %3,8'dir. On iki yıl gibi önemli bir zaman diliminde ciddi bir değişikliğin olmadığını görmekteyiz.

1964'de K. Kürdistan'da imalat sanayinde çalışan işçi sayısı Türkiye toplamının %5,2'si; 1976'da ise %4,7'sidir. Ancak işyeri sayısındaki artışla beraber Kürdistan'daki işçi sayısında da iki misli bir artış sözkonusudur.

1976 yılında bile, Ağrı, Bingöl, Hakkari, Mardin ve Tunceli gibi beş il de ne devlete ne de özel sektöre ait (10 ve daha fazla sayıda işçi çalıştıran) fabrikalar yoktur. Diğer on beş il de ise 49'u devlete, 190'nı özel sektöre ait olmak üzere toplam 239 sanayi kuruluşu mevcuttur. Yani yapım sanayindeki fabrikaların %20,5'u devlete %79,5'u özel sektöre aittir. Fakat devlete ait %20,5 oranındaki işyerinde imalat sanayindeki işçilerin %78,7'si; özel sektöre ait %79,5 oranındaki işyerinde ise aynı sanayi kolundaki işçilerin ancak %21,3 çalışmaktadır. İmalat sanayinde çalışan işçilerin büyük bölümü Antep, Sivas, Elâzığ ve Malatya gibi az sayıda merkezde toplanmıştır.

K. Kürdistan'da imalat sanayinde çalışan işçilerin sayısı yukarıdaki rakamlardan ibaret olarak görülmemeli. Çünkü bu rakamlar sadece 10 ve daha fazla sayıda işçi çalıştıran kuruluşları kapsamaktadır. On'dan az işçi çalıştıran işyerlerindeki işçi sayısı bu rakam-

lara dahil değildir. Demek ki, gerçek işçi sayısı bu rakamların kat kat üstündedir. Resmi kaynaklara göre K. Kürdistan'da imalat sanayinde çalışanların sayısı 1960'da 59103; 1965'de ise 78960 kişidir. İmalat sanayindeki işçilerin büyük bölümünün küçük çaplı sanayide çalıştığı görülmektedir. Küçük sanayi derken, resmi kaynaklar, çalışan kişi sayısı ve çevirici güç büyüklüğünü esas almaktadırlar. Buna göre, 10'dan daha az kişi çalıştıran ve 50 beygirden daha küçük çevirici güce sahip olan işyerleri küçük imalat sanayi işletmeleri sayılmaktadır. (1970 sayımına göre). Sanayide küçük meta üretiminde bulunan işletmeleri de dikkate almak gerekir. Bu tür işletmelerin özelliği, el emeğinin üretimde önemli rol oynaması, yani tekniğin geri oluşu; aile emeğinin ücretli emeğe göre daha fazla rol oynaması; dolayısıyla sağlanan gelirin ancak işletme sahibinin geçimini sağlayabilecek büyüklükte oluşudur. Bu tür işletmelerinde pazar için üretimde bulunduklarını ve ücretli işçilik kullandıklarını zaten biliyoruz. Bu işletmelerin kapitalist nitelikte işletmeler olarak görülmesi yanlıştır. Özlem Özgür «Kabaca, 5'den daha az kişi çalıştıran yapım sanayii işyerlerinin küçük meta üretiminde bulunduğu varsayılabilir» (Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi, s. 213) demektedir.

Sonuç olarak ülkemizde imalat sanayinde çalışan işçilerin sayısı küçük sanayi'de (küçük meta üretiminde bulunan işletmeler dahil) çalışanlarda dikkate alındığında yüzbinlerle ifade edilebilen rakamlara ulaşmaktadır. K. Kürdistan'da imalat sanayinde küçük çaplı işletmelerin önemli (sayıca) bir yar tuttuğu görülmektedir. Fakat bu tür sanayilerin niceliği önemli olsa bile toplam üretimdeki paylarının önemsiz olduğu ve daha çok yerel ihtiyaçları karşılamak amacıyla üretimde bulundukları söylenebilir. Küçük çaplı yerel sa-

nayilerin Türk tekelleri ile rekabet şansları yoktur. Kapitalist devlet kuruluşlarının Kürdistan pazarı üzerindeki tekelleri bunları çökertmektedir. Fakat küçük sanayinin belirli bazı alanlarda bir hayli yaygınlık arzettiği ve yaşamaya şansı bulabildiği de bir gerçektir. Antep'te örneğin tekstil kolunda, küçük sanayi önemli bir yer tutmaktadır.

MADENCİLİK VE ENERJİ SANAYİ

K. Kürdistan'ın Türk hakim sınıfları ve emperyalizm için hammadde deposu özelliği taşıyan bir sömürge olarakta önemini yer yer vurguladık. Türkiye petrol rezervininin tamamı, demir rezervlerinin %22'si bakırın %24'ü, kromun %32'si, kurşun ve çinkonun %18'i ve mangenezin %12'si ülkemizde bulunmaktadır. Bu rakamlar 1965 yılı için resmi kaynakların verdiği ve ondokuz ili kapsayan rakamlardır. Ülkemiz bütünü'nün olduğu gibi, Kuzey parçasında maden varlığı ve rezervi yönünden oldukça zengin olduğu görülmektedir. Siirt ve Diyarbakır petrol yönünden, Elazığ ise bakır ve krom yönünden en büyük potansiyele sahip illerdir. Ülkemizin hemen hemen her ilinde zengin maden yataklarının bulunduğu söylenebilir.

K. Kürdistan'ın maden varlığı ve rezervleri bu alan daki birkaç Türk ve uluslararası tekel tarafından payedilmiştir. Bu tekeller, Mobil, Shell (uluslararası tekeller), Etibank, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ve Ersan Şirketi'dir. Etibank ve TPAO Türk kapitalist devlet tekelleridir. Kendilerine bağlı yan kuruluşlarla birlikte Mobil ve Shell'den sonra bu alandaki en büyük tekellerdir. Adıyaman-Kahta petrollerini işleten Ersan Şirketi ise Türk özel sektörüne aittir.

Tablo 31 ve 32 ülkemizde madencilik alanında dev-

let sektörü ve özel sektörün (Mobil, Shell, Ersan) toplam üretimdeki paylarını göstermektedir. Petrol, demir ve linvit üretiminde özel tekeller (başta Mobil ve Shell) basta gelmektedir. Bakır, krom, kurşun ve çinko üretiminde ise birinci sırayı sömürgeci devlet te-kelleri almaktadır. Türkiye genelinde, madencilik sa-nayinde, özel sektör birinci sırayı işgal ettiği halde, Kürdistan özelinde devlet sektörünün başta geldiği gö-rülmektedir. Gerek devlet gerekse de özel sektör her alanda olduğu gibi, bu alanda da, Kürdistan'a uzun vadeli ve ciddi boyutlu yatırımlar yapmaktan kaçın-maktadır. Yatırımlarda kısa vadede azami kâr sağla-mak ve derhal ihracata dönük üretimde bulunmak po-litikasına öncelik verilmiştir. Nitekim ülkemizin yer-altı zenginlikleri sayesinde sömürgeci Türk burjuvazi önemli miktarda döviz sağlamaktadır. Yani her alan-da olduğu gibi bu alanda da ülkemizde tam mânasıyla bir soygun ve talan yürürlüktedir.

Türk ve emperyalist tekeller ülkemizin yeraltı kay-naklarına çok önce göz dikmişlerdi. Fakat bu kaynak-ların işletilmesi ve üretime geçmesi 1940'lı yıllardan itibaren mümkün olabildi. İkinci emperyalist savaş ve özellikle 1960 sonrasında başta petrol olmak üzere madenlerimiz üzerindeki rekabetin şiddetlendiği gö-rüldü.

K. Kürdistan enerji potansiyeli bakımından da st-ratejik önem taşır. Ülkenin enerji kaynakları da ma-lûm biçimde Türk kapitalizminin hizmetine koşulmuş-tur.

1965 verilerine göre madencilik sanayinde çalışan işçi sayısı 9179'dur. Fakat gerçek rakamın bunun çok üstünde olması gerektiği açıktır.

TABLO: 31
ALT BÖLGELER İTİBARIYLA 1965 YILINDA (Petrolde — 1967)
BİRİNCİ DERECEDE ÖNEMLİ OLAN MADEN ÜRETİMİ (Ton)

Alt Bölge	Petrol		Bakır		Demir		Krom		Linyit		Kurşun		Çinko	
	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö	D	Ö
Elâzığ	—	—	322.025	—	—	145.217	—	8.043	—	—	21.900	—	21.900	—
Diyarbakır	991.287	1.642.814	—	—	—	—	—	2.613	—	—	—	—	—	—
Gaziantep	—	47.951	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Erzurum	—	—	—	—	—	14.647	—	—	—	151.000	—	—	—	—
Van	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17.740	—	—	—	—
Bölge	991.287	1.690.765	322.025	—	—	159.864	180.299	10.656	—	168.740	21.900	441	21.900	—
Ülke	991.287	1.760.433	817.401	—	872.622	672.674	270.333	314.326	4.640.728	1.708.967	21.900	11.394	21.900	6.419
%	100	96	39,4	—	—	23,8	67	3,4	—	9,9	100	3,9	100	—

TABLO: 32
ALT BÖLGELER İTİBARIYLA 1965 YILINDA İKİNCİ DERECEDE
ÖNEMLİ OLAN MADEN ÜRETİMİ (Ton)

(Özel Sektör İçin)

Alt Bölge	Manganez	Barit	Sodyum Sülfat	Taş Kömürü	Amiyant
Elâzığ	—	—	—	—	136
Diyarbakır	—	—	—	11.639	—
Gaziantep	1.611	10.080	10.080	—	—
Erzurum	7 080	—	—	—	—
Van	—	—	—	—	—
Bölge	8.691	10.080	10.080	11.639	136
Ülke	27.929	12.380	19.870	11.639	3.819
%	31	80	51	100	3

Kaynak: Doğu Anadolu Bölgesi, İmar ve İsk. Bk., Pl. ve İm. Gn. Md.
Blg. Pl. Dairesi, 1970, 19 İl için.

Alt Bölgelerin Kapsamı: Elâzığ A.B.: (Elâzığ, Tunceli, Bingöl, Malatya)
Diyarbakır A.B.: (Diyarbakır, Bitlis, Siirt, Mar-
din, Urfa)
Gaziantep A.B.: (Antep, Maraş, Adıyaman)
Erzurum A.B.: (Erzurum, Erzincan, Kars, Muş)
Van A.B.: (Van, Ağrı, Hakkâri)

İNŞAAT SANAYİ

Ülkemizde nisbeten hızlı bir kentleşme sürecinin yaşandığına daha önce işaret etmiştik. Bu sürecin zorunlu bir türevi de hiç şüphesiz inşaat sanayinin ve yapı malzemeleri sanayinin büyümesi olgusudur. Nitekim K. Kürdistan'da diğer sanayilere göre inşaat sanayindeki gelişme oldukça belirgindir. Kürdistan'da giderek büyümekte olan inşaat sanayii Türk kapitalizminin ürünlerine yeni bir pazar sağlamıştır. Türkiye'nin belirli kentlerinden Kürdistan'a tuğla, kiremit, çimento, sıhhi tesisat malzemeleri, tomruk, ahşap gibi sanayi ürünleri ihracı yapılmaktadır. Bu tür ürünleri

ihraç eden merkezlerin başında, Adana, İstanbul, Eskişehir ve Trabzon gelmektedir.

K. Kürdistan'ın yapı malzemeleri üreten sanayiler içinde bir tüketim alanı özelliği taşıdığı ve Türk kapitalizmine bağımlı olduğu açıktır. Ne var ki inşaat sanayinin büyümesi Kürdistan'da yerel sanayinin gelişmesini de kamçılamıştır. Nitekim yerli sanayilerin belirli bir gelişme kaydettiği ve önemli bir rol oynadığı alanların başında inşaat malzemeleri sağlayan sanayiler gelmektedir. Tuğla, kiremit, kireç, kereste vb. sanayiler gibi.

İnşaat sanayinde ihtiyaç duyulan malzemelerin önemli bir bölümünü bizzat Kürdistan'daki yerli sanayiler üretmektedir. Bu sanayiler bütünüyle yerel tüketimi karşılamak amacıyla kurulmuşlardır. Elazığ, Erzurum, Malatya, Antep sözünü ettiğimiz sanayilerin yoğunlaştığı illerdir. Bu az sayıdaki merkezde üretilen tuğla, kiremit, çimento ve sıhhi tesisat malzemeleri Kürdistan düzeyinde pazarlanmaktadır. Hattâ üretimin bir bölümü Karadeniz bölgesindeki bazı illere de ihraç edilebilmektedir.

Yine Kürdistan'ın hemen her yerinde yersel tüketimi karşılamaya dönük, taş ocakları, tuğla ve kömür ocakları, kireç ocakları, briket ve kereste imalâthaneleri mevcuttur. Bu alanlarda ilkel yöntemler hayli yaygın olmakla beraber toplam üretimin azımsanmayacak bir bölümü gerçekleştirilmektedir.

İnşaat ve inşaat malzemeleri sağlayan sanayi alanları Kürt komprador burjuvazisinin (müteahhitlerin en irileri) yanı sıra Kürt milli sanayi burjuvazisinde nisbeten belirgin olduğu alanlardır.

Ayrıca Kürdistan proleteriyasının oldukça önemli bir bölümünde (daha çok mevsimlik proleter) yine inşaat sanayindedir. 1965 verilerine göre bu alanda 47.022

işçinin çalıştığı görülüyorsa da, bu rakam gerçek sayının çok küçük bir bölümü olabilir. Resmi rakamların güvenilir olmadığı bir yana, inşaat sanayindeki işçilerin göçebe niteliği ve bu sanayiye özellikle egemen olan örgütsüzlük, işçi sayısını tam olarak saptamada güçlük çıkarmaktadır. Biz, bu rakamın, en azından bugün için, yüzbinin çok üstünde olduğuna işaret etmekle yetinelim. Kürdistan inşaat sanayinde feodal kalıntıların taşıdığı önemi vurgulamadan geçmevelim. Feodal kalıntıların bu sanayi alanındaki yeri, hem feodal kökenli (ya da feodal) müteahhitlerin varlığı ve hem de inşaat işçilerinin yarı-köylü ve mevsimlik durumu gözönüne alındığında daha anlaşılır olur.

TİCARET

K. Kürdistan'da ticaret sektörü en gelişmiş olanıdır. Ülkenin en önemli ticaret merkezleri, Antep, Malatya, Elazığ, Erzurum, Diyarbakır ve Maraş'tır.

Bu iller ticari malların toplandığı ve dağıtıldığı merkezlerdir. Ulaşım, haberleşme gibi alt yapı hizmetlerinin en çok geliştiği, kentleşmenin en ileri olduğu, olabildiği kadarıyla sanayi kuruluşlarının toplandığı, ticari kurum ve kuruluşlarının, pazarlama olanak ve tesislerinin odaklaştığı iller bu az sayıdaki illerdir.

K. Kürdistan'ın Türk burjuvazisi için meta ihraç alanı özelliği taşıyan bir sömürge olduğunu birçok kez belirtmiştik. Çünkü Kürdistan'ın sanayileşmesi bilinçli olarak engellenmiştir. «...bir mıntıkanın sömürge vaziyetinde tutulduğu, bir kelime ile o mıntıkada sınaî inkişafın siyasi maksatlarla durdurulmasından anlaşılır.» (Dr. Hikmet Kıvılcımlı, a.g.e, s. 110)

✕ Türkiye'den ülkemize ihraç edilen mallar arasında, öte parçaları, otomobil, inşaat malzemesi, mani-

fatura esyası, akaryakıt, dayanıklı (huzdolabı, camajur makinası, televizyon, radyo, pikap, dikiş makinale-
rı vs.) ve dayanıksız (gıda sanayi ürünleri, içki, kon-
serve, şeker, vs.) tüketim malları başta gelmektedir.

✎ Kürdistan'dan Türkiye'ye ihraç edilen mallar ise, canlı hayvan (küçük ve büyük bas), hayvan ürünleri (kıl, yapağı, yün, süt, deri, yağ, peynir), tahıl (önce-
likle buğday ve arpa) gibi tarımsal mallar ile, kuru ye-
miş, maden (büyük çapta), pamuk gibi mallardır. Bu
ihraç ürünleri hammadde ve yarı-mamül madde ola-
rak ülkemizden dışarıya, mamül mal olarakta dışarı-
dan ülkemize girer.

Türkiye'den ülkemize ihraç edilen mallar özellik-
le İstanbul, Adana, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin ille-
rinden gelmektedir. Kürdistan'daki belirli ticari mer-
kezlerde toplaşan bu mallar toptancılar kanalıyla pera-
kendeciye ve tüketiciye uzanır. Ülkemizden Türkiye'-
ye ihraç edilen mallar ise yine adı geçen merkezlerde
toplanmakta ve sevk edilmektedir.

Kısaca Kürdistan'daki ithalatın ve ihracatın yapısı
budur. İthalat ve ihracat gibi kavramları, konuyu bi-
linen kavramlarla ve açık olarak koyabilmek açısın-
dan zorunlu olarak seçtik. Esasen bu kavramlar oku-
yucuyu bilmiyoruz ama, bize oldukça garip geliyor.
Çünkü Kürdistan'ın ithalatını da, ihracatını da yapan
eden, aşağı yukarı bir ve aynı güçler, sömürgeci dev-
let tekelleridir. TMO, EBK, Etibank, TPAO vs.dir. Ne
var ki, yine benzer kavramlarla konuşursak, ülkemiz-
in dış ve iç ticaretinde adı geçen tekellerle işbirliği
halinde Kürt ve diğer milliyetlere mensup (Türk, Arap,
Ermeni...) komprador burjuvazide önemli rol oyna-
maktadır. Zaten ülkemizdeki komprador burjuvazide
esas olarak ticaret burjuvazisidir. Aynı şekilde Kür-
distan milli burjuvazisinde esas olarak ticaret burjuva-

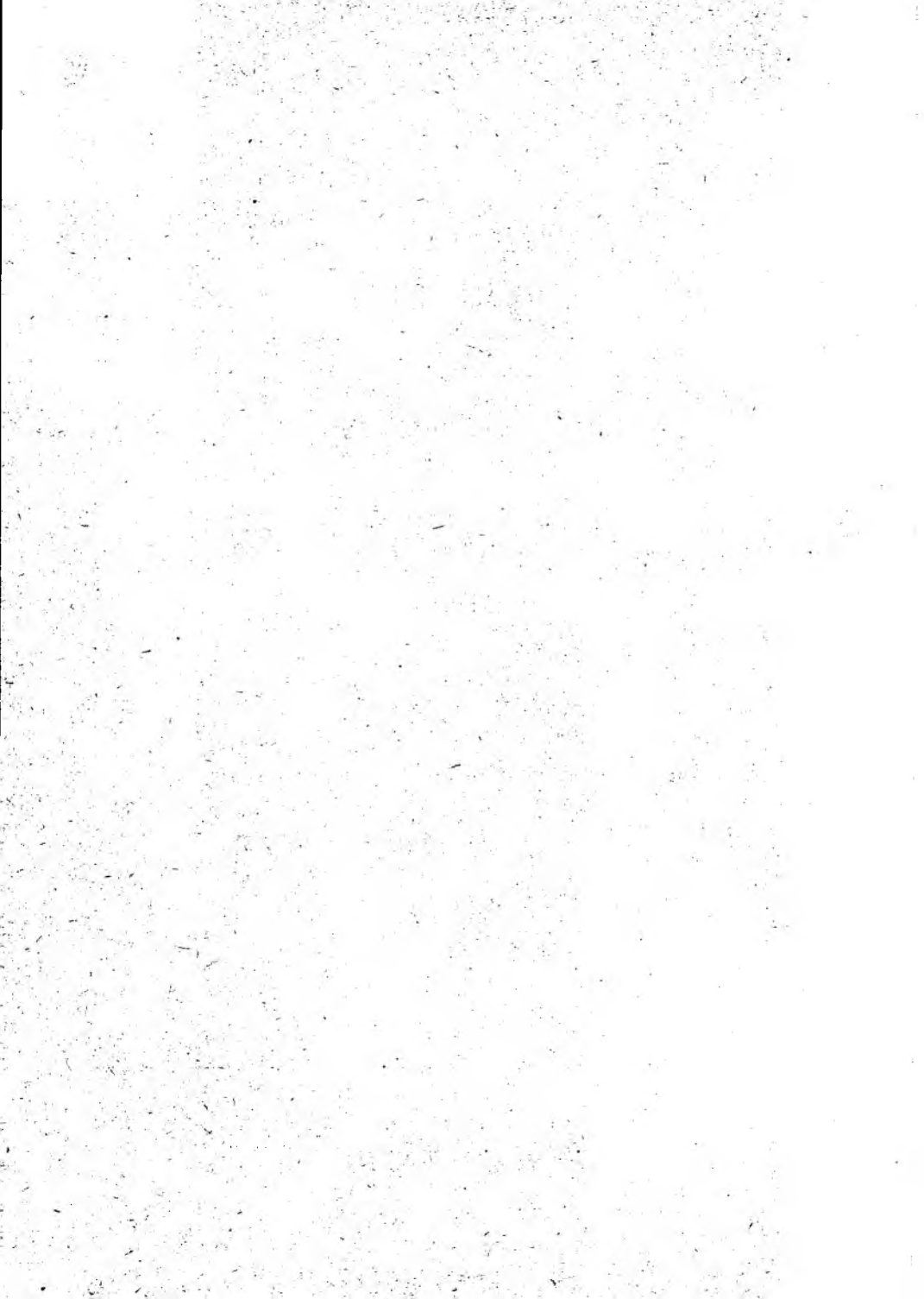
zısidir. Komprador ve milli burjuvazinin her ikisinde a-
ğırlıkla ticaret sektöründe yer almaktadır. Sanayide bi-
raz zor seçilebilen Kürt milli burjuvazisini ticaret ala-
nında daha belirgin olarak gözlemlemek mümkün ol-
maktadır. Küçük-burjuva ve burjuva milliyetçi akım-
larla, oportünist çizgilerin hemen hepsi ülkemizde mil-
li burjuvazinin varlığını yadsımaktadırlar. Çünkü on-
lar Kürdistan gerçeklerine büyük ölçüde yabancılardır.
Ve milli burjuvazi ile marksist literatürde neyin
kastedildiğini araştırma zahmetinide katlanmamışlar-
dır. Milli kapitalizmin ve onun temsilcisi sınıf olan mil-
li burjuvazinin iktisadi ve siyasi özellikleri bilinmedik-
çe böyle vahim yanlışlar yapmak kaçınılmaz olur.

Ülkemizde milli burjuvazinin varlığını inkâr et-
mek, burjuvazinin bütününe komprador olarak nite-
leyip, aynı sepete koymakla bir ve aynı şeydir. Ola ki,
biz, burjuvazinin hepsini komprador olarak nitelemi-
yoruz, komprador karakterde olmayan bir burjuva ka-
tegorinin, örneğin diyelim ki orta burjuvazinin de var-
lığını kabul ediyoruz, gibi görüşlerle ortaya çıkacak-
lar olabilir düşüncesiyle; o, orta burjuvazi denilen nes-
nenin milli burjuvazinin ta kendisi olacağını hatırlat-
makta yarar görüyoruz. Biz milli burjuvaziden küçük
burjuvaziye anlıyoruz diyebilenlerde yok değil. Onla-
ra söylenebilecek tek şey, marksist ekonomi-politik a-
dına konuşmaktan vazgeçmeleridir.

Ülkemizde daha evvel yeterli ölçüde tanımladığı-
mız bir milli burjuvazi vardır. Üstelik onun sınıf çıkar-
ları doğrultusunda mücadele halinde olan siyasi hare-
ketler bile vardır, (KDP, KYB vb.). Ülkede bir milli
burjuvazi görebilmek için, onun politik sözcülerinin,
«biz milli burjuvazinin temsilcileriyiz» diye bağırma-
rını bekleyecek değiliz. Çünkü böyle sözler şimdiye
kadar ne duyulabildi ne de duyulabilir. Ama milli bur-

juvazinin siyasal temsilcilerinin, yerine göre «...biz sosyalist bir hareketiz» tarzında konuşabildiği ve sosyalizm maskesi taktığı hem görülmüş hem de görülmektedir.

Ülkemizde ticaret sektöründe çalışanlara gelince, 1965 verilerine göre bu sayı 46 481'dir. Bu rakam toplam çalışan nüfusun (1965) %1,76'sı oranındadır. Bu sektörde çalışan iscilerin büyük çoğunluğu da şüphesiz ki beş-altı ticari merkezde yoğunlaşmıştır.

4. BÖLÜM

KUZAY KÜRDİSTAN'DA KAPİTALİST GELİŞİMİN KISA BİR TARİHİ

Türkiye'de kapitalist üretim ilişkileri 19. yy.'ın başlarından itibaren gelişti. Bu, Batı Avrupa kapitalizminin ülkeye girişiyle birlikte oldu. 19. yy.'ın ikinci yarısında kapitalistleşme süreci hız kazandı. 20. yy.'a girildiğinde Osmanlı Türkiye'sinde kapitalizm, dışa bağımlı ve çarpık bir yapıda da olsa hayli mesafe almıştı. Fakat üretim ilişkilerinde kapitalizm doğrultusunda köklü bir dönüşüm İmparatorluğun dağılması ve 1923'te Cumhuriyetin kurulmasını izleyen dönemde gerçekleşti.

Türk burjuvazisinin 20. yy.'da burjuva-demokratik devrim doğrultusundaki atılımları, özlere zayıf ve yarımda kalsalar, Türkiye'de feodal ilişkilerin çözülmesini bir ölçüde kolaylaştırdılar. Feodalizm çözülüyor, kapitalizm gelişiyordu. Ancak cumhuriyet sonrasında da burjuvazi politik iktidarı büyük toprak ağalarıyla paylaşmak zorunda kaldı. Çünkü feodalizm belirli ölçüde gerilemekle birlikte hâlâ güçlüydü.

Günümüzde ise, Türkiye'de feodal kalıntılar mevcut olmakla birlikte, bu kalıntıların gücü önemli değildir. Bu kalıntıların temsilcisi sınıfında politik iktidarda fazla bir rolü yoktur. Türkiye'de kapitalizm, hâkim üretim biçimi konumuna çoktan yükselmiştir. Ayrıca Türk burjuvazisinin hâkim kanadı artık ticaret burjuvazisi değil, sanayi burjuvazisidir. Yine Türk burjuvazisi işbirlikçi ve tekelci bir burjuvazidir. Emperyalist burjuvazi ile uzak geçmişe dayalı gerici ittifakı, ona süreç içerisinde tekelci bir nitelik kazandırmış.

Türkiye'de kapitalist ilişkilerin 19. yy. başlangıcında ortaya çıkıp geliştiğine işaret ettik. Fakat bütün 19. yy. boyunca Kuzey Kürdistan (dikkat: K. Kürdistan) kapitalizme kapalı tutuldu. Ülke salt feodal niteliğini korudu.

20 yy. Türkiye'sinde burjuva-demokratik devrim-eski tip— tamamlanamadıysa da bu doğrultuda önemli mesafe alınabildi. Oysa, Türk burjuvazisi Kürdistan'da burjuva-demokratik nitelikte bazı reformlar bile yapamadı. Feodalizme hiç mi hiç dokunmadı. Üstelik ülkemizdeki (K.K.) sömürge ve feodal yapıyı daha da güçlendirdi. Türkiye'de feodalizm çözülüyor, kapitalizm geliyorken; Kürdistan'da aynı zaman diliminde bir bakıma tersine bir süreç yeralıyordu. Sözünü ettiğimiz dönem özellikle 1923-40 yılları arasındaki dönemdir.

1923-40 yılları arasındaki dönemde, bir önceki bölümde açıkladığımız gibi, birkaç girişim sayılmazsa, burjuvazinin Kürdistan'da hiçbir yatırıma yönelmediğini görmekteyiz. Oysa Kürdistan Türk burjuvazisi için kolay kolay bulamayacağı zenginliklere sahip bir sömürgeydi. O da bunun farkındaydı. Buna rağmen davranmadıysa, bunun en önemli nedeni Kürdistan pazarını güvenli bulmayışydı.

Bütün emperyalist ve sömürgeci ülkelerin sömürgelerine yönelik politikalarında açık olarak gözlemlenebilen ortak bir yön vardır: Sömürge ülke pazarını kendi yatırımları için güvenli görmedikleri sürece hiçbir yatırıma yönelmemek. İşte sözünü ettiğimiz dönemde Türk burjuvazisi de benzer kaygıları taşıyordu. Çünkü ata yâdigarı Kürdistan sömürgesinde, yüzyıllardır süregelen sömürge rejimini devam ettirmek bir hayli güçleşmişti.

20. yy'ın başlarında Türk sömürgecilerinin Kürdistan'daki hakimiyeti ciddi varalar almıştı. 19. yy. sonlarında —1880— son bulduğu sanılan Kürt ulusal hareketi, 20. yy. başlangıcında, kırk yıllık bir sükût dönemini takiben yeniden gündeme gelmişti.

Emperyalist savaş ve Ekim devrimi ile birlikte hız kazanan ulusal kurtuluş devrimlerinin Kürdistan halkını etkilememesi düşünülemezdi. Kaldı ki, Kürdistan toprakları Ekim sosyalist devriminin ve ulusal kurtuluş devrimlerinin toprağına bitişikti. Ayrıca imparatorluğun parçalanması, ordularının dağıtılması ve savaş sonrası koşullar Kürdistan'da sömürgeci otoriteyi tahrip etmişti. Bir nevi otorite boşluğu belirmişti. Kürt ulusal hareketi bu özgül durumu bir avantaj olarak kullanabilirdi. Türk burjuvazisinin «Kurtuluş Savaşı» süresince Kürt ulusuna yönelik vaadleri ve uluslararası antlaşmalardaki sahte vaadler de Kürt ulusal hareketinin önderliğine cesaret veren etkenler oluyordu. Böylece Kocgiri ile başlayan isyan dalgası 1938 Dersim ayaklanmasına kadar aralıksız sürdü gitti. Türk burjuvazisi K. Kürdistan'daki son ayaklanmayı —Dersim— ancak 1940'larda bastırabildi.

Kısaca, 1940'lara kadar, Türk burjuvazisi Kürdistan'da sömürge düzenini korumanın ve devam ettirmenin peşinde oldu. Sonuçta, askeri, siyasi, idari, ide-

olojik ve kültürel tüm kurum ve kuruluşlarıyla ülkemizdeki hâkimiyetini yeniden kurdu. Bir taraftan da kolonyal ekonomik sömürüyü yoğunlaştırmaya koyuldu.

✂ Bütün sömürgeci devletler, hâkimiyetlerini sağlamak için, sömürgelerinde ikili bir politika uygulayagelmışlerdir:

- ✂ 1 — Zor kullanarak boyun eğdirme ve,
- ✂ 2 — O ülkedeki en gerici egemen güçlerle ulusun ezici çoğunluğuna karşı ittifak kurmak.

Türk haki msnıfları da bu ikili politikayı, birincisi si esas, ikincisi tâli olmak üzere ustalıklı uygulama alanına soktu. Tarihte benzerine ender rastlanan baskı yöntemleriyle önce ülkemizdeki sömürge rejimini pekiştirdi. Eski yönetim örgütünde bazı yenilikler yaptı.

Bilindiği gibi Çaldıran Savaşını (1514) takiben, bugünkü Suriye ve Irak Kürdistan'ının yanı sıra, Kars, Ağrı, Van ve Hakkari toprakları hariç Türkiye Kürdistan'ı kapsamına giren bugünkü illerin hepsi de Osmanlı yönetimi tarafından ilhak edilmişti. Sözü ettiğimiz bu dört İl'de Kanuni'nin (1534-1548-1553) üç İran seferinden sonra yapılan 1555 «Amasya antlaşması» ile Osmanlı devletine dahil edilmişlerdi.

Sömürgeci Osmanlı devleti ülkemizin bu ikinci yarısında, feodal toprak rejimi ile sıkı sıkıya bağlantılı bir yönetim örgütü kurmuştu. İmparatorlukta, bir ölçüde Kürdistan'a özgü olan bu yönetim örgütünde kendi içinde bazı değişiklikler taşıyordu: Kürdistan Hükümetleri, Yurtluk ve Ocaklıklar ve Osmanlı Devlet Sancakları gibi. Bu ayrı yönetim şekilleri, birbirlerinden, merkezi otorite ile olan ilişkilerinde ve feodal toprak mülkiyetindeki nisbi farklılıklarda ayrılıyorlardı.

Kürdistan toprakları, klâsik sömürgelerde genel-likle rastlandığı gibi evaletlere-Osmanlılarda «Beylerbeylik» diye bilinen— ve eyaletlerde sancaklara —san-cak bevlîği— bölünmüştü. «Beylerbeylik» diye de bili-nen evaletler Türk genel Valileri, sancaklar ise san-cak beyleri tarafından yönetilirdi. Tanımlanan bu yö-netim düzeni yüzyıllarca yürürlükte kaldı. İlk kez 1839 «Gülhane Hattı Hümayunu»ndan sonra Avrupa ülke-lerinden esinlenilerek yönetim bölümlerinin yeniden düzenlenmesi yoluna gidildi. Anlaşılan, adına «Nizam-ı Cedid», yani «Yeni Düzen» denilen bu sahte reform-lardan sömürge Kürdistan'da nasibini almış. 1864 ta-rihli «Vilayet Nizamnamesi» ile Sivas, Erzurum, Di-yarbakir gibi vilayetler kuruldu. Fakat Kürdistan'daki yönetim örgütünde bu doğrultuda asıl değişiklik Cum-huriyet sonrasında yapıldı. 1928 yılında çıkarılan 1426 sayılı «Vilayetler İdaresi Kanunu» ile, İl, İlçe, Bucak, Köy tarzındaki yeni idari düzene geçildi. Bu idari dü-zen 5442 sayılı «İl İdaresi Kanunu» ile hâlâ yürürlükte olan düzendir.

Kürdistan'da bugünde devam etmekte olan siya-sal ve idari düzene geçişin kısa hikâyesi bundan iba-ret.

Türk burjuvazisi yeni siyasal ve idari düzeni ne-den gerekli bulmuştur? Bu düzenin gerekliliğini, 1923-40 döneminin orijinalitesi yeterince açıklar. 1928 yılı bu dönemin arasında bir yerdedir.

Bu dönemde anlatageldiğimiz gibi merkezi otorite bazı iç ve dış nedenlerle Kürdistan'da sarsılan otorite-sini kurma peşindedir. Sömürgecilikten ve Kürdis-tan tarihinden hayli habersiz olan kimi çevrelerin san-dığı gibi Kürdistan'ı henüz sömürgeleştiriyor değildir. Bir yandan Kürt ulusal hareketlerini kana boğarken, diğer yandan Kürdistan'ın ücra köşelerine varana ka-

dar kontrolünü yaygınlaştırmak ve pekiştirmek amacındadır Türk hakim sınıfları. Yeni siyasal ve idari düzen işte bu amaca uygun düşmektedir. Bu yönetim tarzı, sömürge düzenini pekiştirmekten, sömürgeci baskıyı yoğunlaştırmaktan öte bir anlam taşımaz. Bu gerçeği kavrayamayan sosyal-şoven çevreler, bir genel vali yerine yirmi sömürge valisi, birkaç eyalet yerine adına «il» denilen 20 eyalet olunca bir ülkenin sömürge olmaktan çıkacağını sanacak kadar geri zekâlıdır. Osmanlı sultanlarının ve Türk burjuvazisinin sömürge düzenini bir ölçüde kamufle etme yöntemi onların kafasını karıştırmıştır.

Türk burjuvazisi Kürdistan'da Osmanlı hakim sınıflarından devraldığı sömürgeci tasarruflarını korumak ve pekiştirmek için sadece zora başvurmadı. Esas olarak zora başvurdu. Bunun yanı sıra başta feodal toprak ağaları olmak üzere Kürt toplumunun hakim tabakalarıyla veniden sıkı ve sağlam bir ittifakın yolunu aradı. Belki biraz geç ve de güç oldu ama sözünü ettiğimiz dönemde (1923-40) feodal toprak ağaları sınıfıyla ittifakını da büyük ölçüde yenileyebildi. Sonuçta Kürdistan halkına karşı işleyen gerici ittifak (Türk burjuvazisi + Kürdistan toprak ağaları sınıfının en irileri) gerçekleşmiş oldu. Feodalizmin ve aşiretçi yapının en iri temsilcileriyle sömürgeci burjuvazi arasındaki bu ittifak süreç içerisinde ve her düzeyde giderek pekişti.

Sömürgeci burjuvazi kendisine müttefik olacak güçleri sadece toprak ağaları arasında aramadı. Kürdistan toplumunun bütün üst tabakaları arasından kendisiyle ittifaka girebilecek unsur ve zümreler arayıp buldu. ...Kemalizm Şarktaki temelini iki direğe dayatıyorsa, direklerden birisi bu münevverliktir. Cumhuriyet burjuvazisi şarkta iki bacakla yürüyorsa, ba-

cağın bir tanesi münevverliktir.» (İhtiyat Kuvvet: Milliyet-Şark s. 64) diyor. Dr. Hikmet Kıvılcımlı. Demek ki sömürgeci devletin Kürdistan'da kendisine dayanak yaptığı en önemli iki güç, feodal toprak ağaları ve Kürt aydınlarının üst tabakalarıdır. Fakat burjuvazinin Kürdistan'da oluşturduğu ittifaklar silsilesi sadece bu sınıf ve tabakalardan ibaret değil. Sözü yine, bu dönemi özel olarak irdelemiş Dr. Hikmet'e bırakıyoruz: «Türk burjuvazisinin Şark Vilayetlerinde dayandığı sınıf ve zümreler hangileridir? Malûm: Başta büyük arazi sahipleriyle koca müteahhitler gelmek üzere, genel olarak burjuvalaşan ve burjuvalaştıkça kozmo-politleşerek Türkleşen zümreler ve nihayet iskân edilenlerden tutunabilen ve sıvrılan bazı Türk aileleri... Yukarıda banka sermayesine iştirak ettikleri kayıt olunan 'bazı kimseler' daha evvelce Kemalizmin ağalıktan tefeci arazi sahipliğine doğru inkişaf ettirmeye uğraştığı kimselerle, devlet hazinesinin kurdu haline gelmiş burjuvalaşmış unsurlardır.» (A. y . s. 115)

Görüldüğü gibi, Türk burjuvazisi Kürdistan'da kendisine Kürt toplumunun bütün üst tabakaları arasından müttefik devsirmiştir. Fakat bu müttefikleri henüz yeterince güvenilir bulmadığından olacak ki, kendisine dayanak yapmak için Kürdistan'a Türk aileler verileştirme yoluna gitmiştir. Kürdistan'a kapitalizm yerine güvenilir müttefikler ihraç etmiştir. Kürdistan'a iskân ettirdiği Türk nüfus ile sömürgeci devlet Kürdistan'ı imha eyleminde sıçrama tahtaları oluşturmak istemiştir. Yani bir nevi «stratejik kövcükler» inşa etmiştir. Anlaşılan Türk burjuvazisi sömürgeci atalarının ve emperyalist ağababalarının iyi bir öğrencisidir. Bu dönemde Türk burjuvazisi —Sömürgeci Türk devleti demek daha doğru olsa gerek. Çünkü Dr.'unda belirttiği gibi, «Avrupa'da büyük kapitalistlerin yaptı-

gını bizde Kemalist devlet cihazı yapıyor» —, örneğin, «Diyarbakır'da 300.000 lira sermayeli bir banka» kura-
rak (1932) Kürdistan'daki dağınık ve küçük ilkel ser-
mayeyi toparlamaya çalışıyor. Ayrıca tek tük bazı ka-
pitalist işletmelerde kurulmaktadır. Fırın vs. gibi. Bur-
juvazi bu tür girişimlerine adını andığımız sınıf ve ta-
bakalardan en iri unsurlarında ortak ederek (özellikle
«İmar ve Bayındırlık» imtiyazları vererek) sağlam bir
sömürü beraberliği oluşturmaya çalışıyor.

Türk burjuvazisinin Kürdistan pazarını soymak
amacıyla aracı olarak kullanabileceği bir Kürt ticaret
burjuvazisi 1923-33 döneminde henüz mevcut değildi.
Ülkede meta üretimi ve ticaret önemli ölçüde gelişmiş
olmakla beraber kapitalist meta üretimi ortaya çık-
mış değildi. Şüphesiz ki, Türk kapitalizmi olmasaydı
Kürdistan'da meta ekonomisi kapitalist ekonomiye
kendi içsel dinamiği ile varabilecekti. Türk kapitaliz-
minin girişi bu süreci nisbeten hızlandıran bir faktör
oldu denebilir. Kürdsitan ekonomisi belirli bir süreçte
kendi coğrafik ortamından kopartılarak bütünüyle
Türk ekonomisine tâbi kılındı.

1923-33 dönemini inceleyen Dr. Hikmet Kıvılcımlı,
bu dönemde Kürdistan'da az-çok bağımsız bir pazarın
mevcut olduğunu ve Türk burjuvazisinin Kürdistan pa-
zarına henüz yabancı olduğunu anlatır. Dr. şöyle der:
«Kürdistan'ın kendisinin bağımsız pazar münasebetle-
riyle Anadolu'dan ayrı kalışını bize açıkça gösterecek
iki su götürmez vak'a var: 1— Kaçakçılık 2— Gümüş
para» (A. y. s. 46). 1923-33 döneminde Türk parasının
Kürdistan'da «ecnebi» bir para olarak görüldüğü ve
Türk burjuvazisinin ülkemiz pazarına henüz nüfuz et-
mediğini görmekteyiz. Önceki bölümlerde anlattığımız
ulaşım şebekesinin (özellikle demiryolu ulaşımının)
durumunu hatırladığımızda, amacın Kürdistan pazarı-

na nüfuz etmek olduğu açıkça görülür. Bu dönemin ulaşım politikası, kısa vadede askeri çıkarlara, uzun vadede ise hem askeri hem de ekonomik çıkarlara cevap veren bir politika olmuştur. Nitekim 1923-40 döneminde Türk burjuvazisi ülkemizde askeri ve siyasi hâkimiyetini sağlamlaştırdığı gibi kapitalist yöntemlerle ekonomik sömürvü de başlatmıştır. Artık Kürdistan pazarını tekelleştirmeye yönelmiştir. Türk hakim sınıflarının sömürge politikası 1930'lara kadar bala ağırlıkla feodâl dönemin sömürge politikası iken, 1930 sonrasında adım adım kapitalist anlamda sömürge politikası egemen olmaya başladı. Feodal sömürü yöntemleri yerini esas olarak kapitalist sömürü yöntemlerine bırakıyordu. Durumdaki değişiklik aşağı yukarı bundan ibaretti. Yoksa kimilerinin sandığı gibi Kürdistan 1923 sonrasında sömürgeleşme sürecine sokulmadı. Yüzyıllardır süregelen sömürge rejimi bu dönemde pekiştirildi, o kadar. Çünkü sömürgeci otorite ülkemizde adamakıllı yara almıştı. Kürdistan'ın 1923'ten sonra sömürgeleştirildiğini söylemek gerçeklerimize aykırıdır. Bu hatalı kavrayış, sömürgeciliği kapitalizme özgü bir olgu olarak kabul eden yaygın kavrayışın ürünüdür. Kürdistan'daki bazı akımlara da özellikle Türk solunun sosyal-soven birimlerinden bulasmış olduğunu sanıyoruz. Kürdistan Cumhuriyet sonrasında değil, ta 1514'den itibaren sömürgeleşme sürecine sokuldu. Cumhuriyet döneminde ise Kürdistan, meta ihrac alanı, ucuz işgücü ve hammadde deposu olarak önem kazandı. (Bkz. Tekoşin, sayı: 3)

Sömürgeci devletin, kendisiyle Kürdistan pazarı arasında aracı olarak kullanabileceği bir Kürt ticaret burjuvazisinin 1923-33 döneminde mevcut olmadığına işaret ettik. Gerçi Kürdistan'da bir tefeci-tüccar sınıf yok değildi. Dr. «Şark vilayetlerinde burjuva unsurla-

rı var mı? Var. Bu unsurların zümreleri nelerdir? Şark vilayetlerinin klâsik anlamı ile «buriuvadan» zivade «burjuvalaşan» unsurlar içinde egemen tip: ticaret sermayedar ile tefeci sermayedarıdır. Bu iki başlıca kategoriden sonra gelenler mali sermayedarlar ve en belli belirsiz olanlar da sanayi sermayedarlarıdır. Sanayi sermayesi burada hâlâ koza devrinde el imâlâthanesi aşamasındadır.» (A. y. s. 64) diyor. Evet, bir tefeci ve tüccar sermaye ve bu sermayeye sahip bir tefeci-tüccar tabaka vardı. Dr. bu tabakaya dahil unsurları şöyle sayar: «Bu zümreye: a) İşçi küçükten büyüten bezirganlar, manifaturacılar ilh... azmanları, bir kelime ile özellikle tacirler; b) Katırcılar (büyük veya küçük bir nevi ticaret kervancıları); c) Kaçakçı tüccarları girer...» (A. y. s. 64-65) Görüldüğü gibi sözü edilen tefeci-tüccar tabakaya tanımlanan «tacirler», «katırcılar» ve «kaçakçılar» girmekte. Bunlara modern anlamda ticaret burjuvazisi denemeyeceği oldukça açık. Zaten Dr. da bu unsurları «burjuvalaşan unsurlar» olarak nitelemektedir.

Kısaca, Kürdistan'da yerli bir sınıf olarak burjuvazi 1930'larda henüz oluşmamıştı. Fakat çok cılızda olsa proleterya ortaya çıkmıştı. Kürdistan proleteryası ilk olarak demiryollarında (daha önce değinmiştik), inşaat sanayinde, un fabrikalarında vs. ortaya çıktı. Yani henüz embriyon halinde sömürgeci devletin yönetimindeki işletmelerde ve emperyalist sermayenin yönetimindeki demiryolu sanayinde belirdi. Sömürgeci devlet kendisinin mezar kazıcısı olan proleteryaı istemeyerekte olsa bizzat kendisi yarattı. Demek ki Kürdistan proleteryası henüz bir Kürdistan burjuvazisi yokken mevcuttu. Yani birjuvaziden daha yaşlı bir sınıftır. proleterya.

Komprador burjuvazi ise yine embriyon halinde

1930'lar (1933'ler diyebiliriz) sonrasında belirir. Bu sınıf sömürgeci devletin yarattığı olan bir sınıftır. Sömürgeci devlet, bu sınıfı, kendi kucağında ve adeta sakısında büyütür gibi ihtimamla büyüttü. Kendisiyle asla rekabet edemeyecek ve kendisine oldukça sadık olmasını istiyordu. Bu sınıfa dahil unsurlar Kürdistan toplumunun üst tabakaları arasından devşirildi. Yani, ağalardan, tacirlerden ve üst tabaka avdınlarından. «Şark vilayetlerinin burjuvalaşma sürecine uyan unsurlar başlıca şu üç kökten gelir:

- 1 — Ağalardan,
- 2 — Tacirlerden,
- 3 — Aydınlardan» (A. y. s. 64)

Sömürgeci devletin yarattığı olan komprador burjuvazinin varlığı ve gelişmesi doğal olarak Türk kapitalizminin varlığı ve gelişmesine bağlı kaldı. 1933'lerde embriyon halinde olan komprador burjuvazi süreci içerisinde belirli bir gelişme kaydetti. Özellikle 1940'lardan ve daha çok da 1960'lardan sonraki dönemde. Ancak Kürdistan ve Kürt komprador burjuvazisi başka sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde örneklerini gördüğümüz gibi «tekelci» bir konu mve yapı kazanamadı. Yani Kürdistan ve Kürt komprador burjuvazisi tekelci bir burjuvazi değildir. Kürdistan pazarını yağma ve talan eden Türk kapitalist devlet tekellerinin, sömürgeci devletin işbirlikçisi durumundadır, o kadar. Örneğin bir Vietnam ve Çin komprador burjuvazilerine benzemez. Vietnam ve Çin komprador burjuvazileri kendi ülkelerinin pazarları ile sömürgeci devlet arasında aracı olarak nisbeten sağlam bir konum elde edebilmişlerdi. Ama Kürt ve Kürdistan komprador burjuvazisi bu alanda sağlam bir konuma sahip değildir. Çünkü Kürdistan'da ekonominin bütün alanları bizzat sömürgeci devletin ekonomik işgali altındadır.

Kürt milli burjuvazisine gelince, Türk kapitalizmi-
nin ÷lkeye adım adım yerleşmesi sonucu ve daha geç
ortaya çıktı. Bu konuda kesin bir tarih saptayabilmek
için elimizde yeterli veri yok, fakat 1940'lerden itiba-
ren şekillendi dersek pek yanlış sayılmayız. Türk
kapitalizminin Kürdistanlılaştırılması süreci bir yö-
nüyle de milli burjuvazinin gelişebilmesine engel ol-
du. Komprador kapitalizmin ve feodalizmde baskısı
altında olan milli burjuvazi oldukça zayıftır. Zaten bir
sömürge, hem de «beter» bir sömürge başka tür-
lüsü düşünülemez. Mao Ze Dung, «Yarı-sömürge bir
÷lkenin başlıca sivası ve iktisadi özelliklerinden biri,
milli burjuvazisinin zayıf olmasıdır» (SE, I, s. 183) di-
yor. Ülke, Kürdistan gibi, üstelik «beter» bir sömürge
olursa mill burjuvazi zayıf olmaz da ne olur?

Proleterva ve komprador burjuvazi gibi milli bur-
juvazide 1940'lı, daha çok 1960'lı yılları takiben nisbe-
ten güçlendi ve yayılma imkânı bulabildi. Bu burju-
vazinin de feodalizmle, komprador kapitalizmle ve sö-
mürgeci devletle bağları mevcuttur. Kimileri milli bur-
juvaziden «ekonomik olarak bağımsız» bir sınıf anla-
maktalar. Böylelerine az rastlamadık. Emperyalizm ça-
ğında yaşadığımız biliniyor olmalı. Peki, bütün ÷lke e-
konomilerinin (sisteme dahil) bir tek zincirin halka-
ları haline geldiği bu çağda, bağımsız bir ÷lke pazarı,
dolayısıyla bağımsız bir kapitalist sınıf düşünmek ola-
sı mıdır? Böyle birşey mümkün değildir. Kaldı ki, sö-
mürge ve yarı-sömürge ÷lkelerde milli burjuvazi de,
her zaman değil ama genellikle emperyalizmin ve sö-
mürgeci kapitalist devletlerin ÷lkeye girmesiyle ortaya
çıkıştır. Yani milli kapitalizmi ve milli burjuvaziye de
bizimki gibi ÷lkelerde kendisinin bir ölçüde anti-tezi
olarak yaratan yine sömürgeci kapitalizmdir. O halde,
milli burjuvaziden «ekonomik olarak bağımsız» bir sı-

nı anlamak, tek kelimeyle sacmalamaktır. Doğaldır ki, milli burjuvazinin de sömürgecilerle, emperyalizmle, feodalizm ve komprador kapitalizmle bağları olacaktır. Ancak Mao'nun da belirttiği gibi, milli burjuvazi, burjuvazinin, "...emperyalizmle en az bağları olan kesimini" oluşturur. Yine, «Milli burjuvazi, toprak ağası sınıfından daha az feodaldır ve komprador sınıfı kadar da komprador değildir». (SE, Cilt: I, s.181) Milli burjuvazinin bizim gibi ülkelerde sömürgeci devletler ve feodalizmle olan bu bağları onlara karşı mücadelede yalpalamasının nedenidir. Ne var ki milli burjuvazi sömürgeciliğin ve feodalizmin baskısı altındadır ve gelişmesi engellenmektedir. Bu yüzden onlarla çelişmesi vardır ve «...devrimci güçlerden birini meydana getirir...» Milli burjuvazinin toplumda devrimci güçlerden birini meydana getirmesi esas olarak onun iktisadi konumundan ötürüdür. Milli burjuvazi, milli kapitalizmin temsilcisidir. Milli kapitalizm ise komprador kapitalizm gibi üretici güçlerin gelişmesi önünde esas olarak engel değildir. Milli kapitalizm belirli ölçüde üretici güçler düzeyine tekabül eden bir üretim ilişkisidir. Bu nedenle milli kapitalizmin temsilcisi sınıfı olan milli burjuvazi de belirli ölçülerde ve belirli bir yere kadar devrimcidir. Mesele ana hatlarıyla bundan ibarettir. Yoksa, milli burjuvazi, ekonomisi, sömürgeci devletlerden, emperyalizmden, komprador kapitalizm ve feodalizmden bağımsız olan bir sınıf değildir ve olamazda. Milli burjuvazinin toplumdaki iktisadi konumunu, temsilcisi olduğu üretim ilişkilerinin niteliğini kavramaksızın, onu, salt politik tavrı ahşıyla tanımlamaya kalmakta temelsiz ve yanlışır. Her sınıfın politik tavrını son kertede belirleyen, onun iktisadi konumudur. Ancak her sınıf, her zaman, iktisadi konumuna tekabül eden, ona uygun düşen bir po-

litik tutum takınmaz. Bir sınıf, kendi öz sınıf çıkarla-
rı halkın devrimci saflarında bulunmasını zorunlu kıl-
dığı halde, belirli şartlarda ve belirli bir dönem karşı-
devrim saflarında yer alabilir. Bunun örnekleri sayıla-
mayacak kadar çoktur. Bu, her sınıf —ya da «her» de-
ğil, birçok diyelim— için olduğu gibi milli burjuvazi
için de doğrudur. Milli burjuvaziyle, devrimin öncüsü
proleteryanın belirli bir yere kadar ve belirli düzeyler-
de ittifakının objektif şartları vardır. Ama bir ittifakın
objektif şartlarının varlığı ayrı birşey sözkonusu itti-
fakın gerçekleşebilmesi ayrı birşeydir. Burada işin içi-
ne bir dizi subjektif etken katılır. Subjektif durum ve
ortam objektif şartları mevcut olan bir ittifakın ger-
çekleşmesinin engeli olabilir ve çok kere de olmuştur.
Örneğin ülkemizde devrimci ve yurtsever güçlerin it-
tifakının objektif şartları yok mudur? Şüphesiz ki var-
dır. Ama böyle bir ittifakın gerçekleşmediği de ortada
değil midir? Bırakalım ittifakı, kıyasıya bir kopuşma
ve saldırı ortamında yaşıyoruz.

Kürt milli burjuvazisininde sömürgeci devletler,
emperyalizm, komprador kapitalizmin ve feodalizmle
bağları mevcuttur. Kürt milli burjuvazisi ile Kürdistan
komprador burjuvazisi arasında Çin Seddi yoktur.
«...aynı burjuva zaman zaman birinden diğerine...» ge-
çebilmektedir. Kürt milli burjuvazisinin en çok da
Kürt feodalitesi ile bağları vardır. Bu nedenle Kürt mil-
li burjuvazisi, yarı-feodal yarı-burjuva bir sınıftır di-
vebiliriz. Yine Kürt milli burjuvazisinin sömürgeci dev-
letler ve giderek emperyalizmle de bağları vardır. Ama
bütün bu gerici bağlarına rağmen Kürt milli burjuva-
zisi kendine özgü talepleri —OTONOMİ gibi— sö-
mürgeci devletlere karşı henüz mücadele halindedir.
Milli burjuvazi sömürgeciliğe karşı savaştığı ölçüde ve
savaştığı yere kadar özellikle ulusal kurtuluş devrimin-

de Kürdistan proleteryanının ittifakları arasındadır.

Esas konumuza devam edelim... Kürdistan'da kapitalist ilişkilerin Türk kapitalizminin girişiyle birlikte ortaya çıktığı açık. Buraya kadar söylediklerimizden de anlaşılacağı gibi kapitalist ilişkiler ve modern toplumsal sınıflar —milli burjuvaziyi katmazsak— 1940 öncesinde henüz çekirdek halinde mevcutturlar. Nisbi bir gelişme kaydetmeleri 1940'lı yıllardan sonra, özellikle de 1960 sonrası dönemde mümkün oldu. Milli burjuvazi de nisbeten eksik bilgilerle konuşursak 1940'lı yıllardan itibaren şekillendi diyoruz. 1940 öncesinde burjuvazinin ve proleteryanın henüz çekirdek halinde oluşu 1923-40 döneminin belirttiğimiz özgüllüğünden kaynaklanıyor. 1923-40 döneminde Türk burjuvazisi Kürdistan'da kapitalizmi geliştirmiyor, sömürge rejimini sağlamlaştırıyordu. Kürdistan'daki otoritesini pekiştir-medikçe de ciddi hiçbir yatırıma yönelmiyordu. Kaldı ki Türk burjuvazisinin amacı hiçbir dönemde Kürdistan'ı kapitalist bir ülke haline getirmek olmadı ve olamazdı da. Kürdistan pazarı üzerinde kendi tekelini kurmak, ülkeyi yağma ve talan etmek onun esas amacıydı. Bu nedenle de Kürdistan'da feodal yapıyı korudu ve üstelik güçlendirdi. «...kendi gerici müttefiklerinin varlığının temeli olan bütün kapitalizm öncesi sömürü biçimlerin (özellikle köylerde) korunmaya ve devam ettirmeye...» çalışmak bütün sömürgecilerin uğraşdır. Türkiye emperyalist değil, emperyalizme varı-bağımlı bir sömürgeci ülke olduğuna göre bunu anlamak daha kolaydır. Bu işin bir yönüdür. Tâhi ki esas olan yönü.

Ama Türk kapitalizmi Kürdistan'ın salt feodal ekonomisi üzerinde çözücü etkilerde de bulundu. Bu da işin tâli ve diğer yönüdür. Meta üretimi ve kapitalizm çok yavaşta olsa gelişti. Feodal ekonomi 1930, ö-

zellikle 1940'lı yıllardan sonra adım adım yarı-feodal ekonomiye dönüştü. Böylece, sömürge ve feodal Kürdistan toplumu, sömürge ve yarı-feodal bir toplum haline geldi. Günümüzde de Kürdistan yarı-feodal ekonomiye sahip bir ülkedir. Ülkemizde kapitalizm gelişmesine rağmen, hakim üretim biçimi değildir. Ayrıca bu kapitalizm, esas olarak komprador nitelikte bir kapitalizmdir. Açıktır ki, Kürdistan toplumu salt feodal bir toplum da değildir. Feodalizm önemli bir ölçüde aşınmış ve yarı-feodalizme dönüşmüştür.

Ülkemizin yarı-feodal niteliği bazı çevrelerce kavranamamaktadır. Hatta «yarı» ön takısından hareketle yarı feodalizmi, «...yarısı kapitalizm yarısı da feodalizm» şeklinde yorumlayan sığ kavrayışlı kimseler de vardır. Bu nedenle yarı-feodal ekonomi üzerinde biraz duralım. Belki uzun, fakat öğretici bir pasajı Lenin'den aktarmayı yararlı buluyoruz.

«Demek ki, kapitalist iktisat hemen doğamaz, angarya iktisadı da hemen yok olamazdı. Bu yüzden de, mümkün olan tek iktisat sistemi, hem angarya sisteminin hem de kapitalist sistemin özelliklerini birleştiren, geçici bir sistemdi. Ve gerçekten de, Reform sonrasında, toprak beylerinin uyguladığı, çiftçilik sistemi, tam tamına bu özellikleri taşır. Geçici bir döneme özgü sayısız türde biçimlere sahip olan çağdaş toprakbeyi tarımı, çok çeşitli birleşimler halinde iki ana sistemden ibarettir. Emek-hizmetli sistemi ve kapitalist sistem. Birinci sistem, toprak beyine ait toprakların, komşu köylülere ait aletlerle ekilmesidir. (Ödeme ister ise göre ücretteki gibi para olarak, ister varıcılıkta olduğu gibi ürün olarak, ister toprak ya da ver olarak yapısın), ödemenin biçimi, bu sistemin temel niteliğini değiştirmez. Bu, doğrudan doğruya, an-

garya iktisadının bir kalıntısıdır, ve angarya iktisadının yukarıda açıklanan iktisadi nitelikleri, hemen hemen tümüyle, emek-hizmeti sistemine uygulanabilmektedir. (tek istisna, emek-hizmeti sisteminin biçimlerinden birinde, angarya iktisadının koşullarından birinin yok olmasıdır, yani işe göre ücrette, emeğin karşılığı aynı olarak değil para olarak verilmektedir). Kapitalist çiftçilik sistemi, toprağı, toprak sahibinin aletleriyle işleyen (yıllık, mevsim'lik, günlük, vb.) işçilerin, kiralanmasından ibarettir. Yukarıda adı geçen sistemler gerçekte, en çeşitli ve görülmemiş biçimler de içiçe geçmişlerdir: toprak beylerine ait bir yığın mülkanede, bu iki sistemin farklı çiftçilik biçimlerine uygulanan bir bileşimi mevcuttur. Böyle farklı, ve hatta karşıt iktisat sistemlerinin uygulamada, bir dizi, çok derin ve karmaşık çatışmaya ve çelişkiye yolaçması, bu çelişkilerin baskısıyla, bir dizi çiftçinin iflas etmesi vb. çok doğaldır. Bütün bu olgular, her geçiş dönemine özgü olgulardır.

Bu iki sistemin nispi etkileri nedir sorusunu ortaya atacak olursak, herşeyden önce, bu konuda hiçbir kesin istatistiğe sahip olmadığımızı söylemek zorundayız ve bu istatistikler pek de toplanabileceğe benzemiyor; böyle birşey için sadece bütün malikanelerin değil, bütün malikanelerde uygulanan tüm iktisadi işlemlerin kayıtları gereklidir. Yalnızca bu sistemlerden birinin ya da ötekini egemenliği açısından tek tek yerlerin genel tanımları biçiminde yaklaşık veriler mevcuttur. (Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s. 172, a.b.ç.)

Lenin, yarı-feodal ekonominin ne tür bir ekonomi olduğunu yukarıda açıklıkla anlatıyor. Biz, birinci bö-

lümde, yine Lenin'e basvurarak feodal ekonominin a-
yırtedici özellikleri, kendi içine kapalı, kendi kendine
yeten bir ekonomi oluşu, artı-ürün elde etme yönte-
minin (sömürü yönteminin) köylüye üretim araçları
(özel olarak toprak) verilmesi koşuluna bağlı oluşu,
doğrudan üreticilerin (çiftçilerin) feodal beye kişisel
olarak bağımlı olması, yani «iktisadi baskı dışında bas-
kı»nın varlığı ve son olarak teknolojinin son derece
geri ve durağan oluşudur, demistik.

Meta üretimi ve kapitalizm geliştikçe saydığımız bu temel niteliklere sahip feodal ekonomi, çözülür. Fakat, Lenin'in de belirttiği gibi feodal ilişkiler birden bire ortadan kalkmaz. Ve kapitalizm de hemen egemen duruma gelmez. «...mümkün olan tek iktisat sistemi hem angarya sisteminin (feodal sistem, Tekosin) hem de kapitalist sistemin özelliklerini birleştiren, geçici bir sistem...» olur. Kapitalist üretim ilişkileriyle feodal ilişkiler «...en çeşitli ve görülmemiş biçimlerde içiçe...» geçer. «Bütün bu olgular, her geçiş dönemine özgü olgulardır.» Kısaca, varı-feodalizm, kapitalist üretim ilişkileriyle feodal ilişkilerin yanyana, iç içe, birleşmiş bir biçimde bulunduğu bir ekonomi biçimidir. Salt feodalizm ile kapitalizm arasında bir geçiş ekonomisidir. Ancak feodal üretim ilişkileriyle kapitalist üretim ilişkilerinin etki derecesi kural olarak eşit olmaz. Biri diğerine göre ağır basar, ya da başka bir deyişle biri diğerine egemen durumdadır. Egemenlik kavramını böyle kavramak gerekir. Yani verili bir toplumda ve verili bir süreçte birlikte ve içiçe varolan üretim ilişkilerinden (esas olarak feodal ve kapitalist üretim ilişkileri) hangisi diğerlerine ya da diğerine göre daha etkindir, «...bu iki sistemin nispi etkileri nedir?» şeklinde kavramak gerekir. «Egemenlik» kavramı nispi bir kavramdır. Ayrıca egemen üretim tarzı sapt-

nırken verili toplum ve verili süreç temel alınır. «...iktisadi evrimin genel hareketi içinde bunlardan hangisinin ötekini safdışı ettiği» (Lenin) ayrı bir sorundur! Elbetteki ağırlık eski üretim tarzından yavaş yavaş yenisine geçer. Fakat bu noktada kapitalist üretim ilişkilerinin ne ölçüde «yeni»yi temsil ettiğide önemlidir. Örneğin ülkemizde gelişen kapitalizm esas olarak komprador karakterdedir. Dolayısıyla esas olarak «yeni»nin değil «eski»nin temsilcisidir. En geri ve gerici üretim ilişkileri kategorisinde ele alınmalıdır. Kürdistan'da gelişen kapitalizm Çarlık Rusya'sındaki gibi feodalizme göre tarihsel ve ekonomik anlamda ilerici bir nitelik taşımaz. Aksine feodalizmle esas olarak ittifak halindedir.

Kürdistan'da biraz önce tanımladığımız gibi salt feodal bir yapı mevcut değildir. Feodalizm, özellikle 1940'lardan sonra önemli ölçüde aşınmış ve kapitalizm komprador nitelikte de olsa bir hayli gelişmiştir. Ancak kapitalizm hâkim üretim tarzı olmaktan çok uzaktır. Kürdistan'da ağır basan feodal ve aşiretçi yapıdır.

Stalin'in şu sözleri bizim ülkemizde yabancı sözler değildir:

«Eğer birçok bölgede köylülerin gelirinin %70'i mütegalibeye, toprak ağasına gidiyorsa; eğer toprak ağası ekonomik alanda olduğu kadar yönetim de ve yargılamada da fiili iktidara sahipse; eğer birçok eyalette bugün kadınlar ve çocuklar alınıp satılıyorsa, o zaman, bu ortaçağ koşullarında hâkim gücün feodal kalıntıların gücü olduğunu, toprak ağalarının askerî ve sivil bürokrasisinin gücü olduğunu ve bunun kendine özgü bir şekilde ticaret sermayesi ile içiçe geçtiğini kabul etmek gerekir.»

(Millî Demokratik Devrim, s. 62, Aydınlık Yay.)

Bu satırlarda ifadesini bulan gerçekler bizim de gerçeklerimizdir. Ancak ilâve etmek gerekir: «Eğer birçok bölgede» ağa köyleri ve hatta ağa kentleri bile var, sa, bu ağalar dilediklerinde «56 atlı» ile gece varırları köyleri basıyor, kimini öldürüyor kimini dağa kaldırıyor, köylünün nesi var nesi yok talan ediyorsa; «Eğer birçok bölgede» aşiret kavgaları, kan davaları, mezhep çatışmaları bir türlü dinmek bilmiyorsa; «Eğer birçok bölgede» köyler, üstündeki köylülerle birlikte alınıp satılıyorsa, ağalar yalnız burjuva partilerini değil, sözde devrimci grupları da kontrolüne alabiliyorsa vb. vb. ... orada, «hakim gücün feodal kalıntıların gücü olduğunu ... kabul etmek gerekir.»

Bu kısımda, K. Kürdistan'da kapitalizmin gelişimini anahatlarıyla anlatmış olduk. İleri ki dönemlerde daha ayrıntılı incelemeler şüphesiz ki yapılacaktır. Fakat Kürdistan devriminin temel meseleleri konusundaki görüşlerimizi, bir bütün olarak siyasi çizgimizi oturtacağımız temel, yani iktisadi tahlil anahatlarıyla yapılmış demektir.

KÜRDİSTAN DEVRİMİ ÜZERİNE

1 — KÜRDİSTAN DEVRİMİNİN NİTELİĞİ

Kürdistan devrimi, sömürge ve yarı-feodal bir ülkenin devrimidir. Bugünkü Kürdistan toplumunun bu iki niteliği, yani sömürge ve yarı-feodal nitelikleri, Kürdistan devriminin karakterini tayin ederler. Çünkü devrimin niteliği bir ülkedeki sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapının niteliği tarafından belirlenir. Kürdistan devriminin iki stratejik görevi sömürgecilik ve feodalizmi yıkmaktır. Yani sömürge ve yarı-feodal yapıyı tasfiye etmektir. Esas düşmanlar sömürgecilik ve yerli-gericiliktir. Devrimin iki stratejik görevi sömürge ve yarı-feodal yapıyı ortadan kaldırmak için sömürgecilik kovmak, feodalizmi yıkmak olduğuna göre bu devrim proleter-sosyalist değil burjuva-demokratik nitelikte bir devrimdir.

Burjuva-demokratik devrimin Kürdistan gibi sömürge ve yarı-feodal bir ülkedeki adı Ulusal Demokratik Devrimdir. Ulusal demokratik devrim kesintisiz devrim sürecinin ilk aşamasıdır. Biz Kürdistan Komü-

nistlerinin nihai amacı sosyalist ve komünist bir Kürdistan toplumu kurmaktır. Bu, bütün dünya komünistlerinin de nihai amacıdır. Ne var ki, ilk adım olan demokratik devrimi tamamlamadan ikinci adım olan sosyalist devrime geçemeyiz. Sosyalizm yolunu açmak için demokratik devrimi gerçekleştirmek gerekir. Bu aşamanın üstünden atlanamaz.

Devrimimiz kesintisiz ve aşamalı bir devrimdir. Birinci aşama olan demokratik devrim aşaması esas olarak tamamlandıktan sonra durmaksızın sosyalist devrime geçilir.

Açıktır ki, ülkemizdeki demokratik devrim eski tipte bir demokratik devrim değil yeni tipte bir demokratik devrimdir. Yani yeni-demokratik devrimdir. Eskiden burjuva-demokratik devrimin öncü sınıfı burjuvazi idi. Ve burjuvazinin önderliğindeki devrim kapitalist bir toplumun ve kapitalist tipte bir devletin kurulması ile sonuçlanıyordu. Emekçi halk yığınlarının kazandığı zafer sayesinde burjuvazi kendi sınıf diktatörlüğünü, burjuva-diktatörlüğünü gerçekleştiriyordu. Oysa, emperyalist savaş ve Ekim devrimi ile birlikte, artık, burjuva demokratik devrimlerin öncüsü proleteriyadır. Ve proleteryanın öncülüğündeki demokratik devrimin sonucunda kurulan toplum ve devlet, kapitalist nitelikte değil, yeni-tipte bir toplum ve yeni tipte bir devlettir. Proleteryanın hegemonyasında, proleterya ve müttefiklerinin ortak diktatörlüğü altındaki Demokratik Halk Diktatörlüğü. Demokratik halk diktatörlüğü henüz proleterya diktatörlüğü değildir. Ne var ki bu, proleterya diktatörlüğünün özgül bir biçimidir ve belirli bir süreç içerisinde proleterya diktatörlüğüne dönüşür. Çünkü proleteryanın önderliğindeki demokratik devrim kesintisiz devrimin ilk adımıdır ve hiçbir kesintiye uğramaksızın sosyalist devrime dönüş-

şecektir. Demokratik devrimin görevi, sosyalist devrim için şartları hazırlamak ve yolu açmaktır. Kesintisiz devrimin bu ilk adımı nitelik olarak burjuva-demokratik olmasına karşın, o, dünya proleter-sosyalist devriminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bağımlı ve sömürge ülkelerdeki devrimler, sosyalist sistem ve kapitalist-emperyalist ülkelerdeki devrimci işçi sınıfı hareketleri ile uluslararası kapitalizme-emperyalizme— karşı bir bütün oluşturur. Artık burjuva-demokratik devrim eski tipte değil, yeni tipte bir devrimdir. Mao buna Yeni-demokratik devrim diyor.

Emperyalist savaş ve 1917 Ekim Devriminden önceki süreç, eski tipte demokratik devrim sınıflamasına dahil olan süreçtir. Emperyalist savaş ve Ekim devrimi sonrasına tekabül eden süreç, yeni-demokratik devrim sürecidir. Bu, uluslararası platformda böyledir. Tek tek ülkeler özgülünde eski tipte demokratik devrim sürecinin yerini yeni sürece bıraktığı tarihsel dönüm noktası uluslararası platformdaki dönüm noktasıyla fiilen çakışmayabilir. Nitekim öyle olmaktadır. Örneğin, yeni-demokratik devrim süreci Rusya özgülünde 20. yy. girişinden, Çin'de daha kesin olarak Çin Komünist Partisi'nin kurulduğu 1921'den, Vietnam'da VİP'in kurulduğu 1930'dan itibaren gelişti. Ülkemiz özgülünde de demokratik devrim sürecine bir göz atalım.

Bir bütün olarak Kürdistan'da burjuva-demokratik devrim süreci 19. yy.'ın başlarında şekillendi. Bu sürecin başlangıcı için bir tarih saptamak gerekirse 1806'daki Abdurrahman Paşa hareketini alabiliriz. Yani eski-tipte demokratik devrim süreci ülkemiz özgülünde 1806'dan itibaren gelişti diyebiliriz. Şüphesiz ki bu süreç günümüze kadar çeşitli aşamalardan geçti. Bu aşamaları kabaca şöyle sıralamak mümkün:

- 1 — 19. yy. Kürt Ulusal Hareketleri (1806-1880)
- 2 — Güney Kürdistan Kurtuluş Hareketi (1918-1946)
- 3 — Kuzey Kürdistan Kurtuluş Hareketi (1920-1938)
- 4 — Mehabat Cumhuriyetinin Kuruluşu (1946-)
- 5 — Güney Kürdistan Kurtuluş Hareketi (1961-1975)
- 6 — 75 yenilgisini takibeden dönem...
Bu aşamaları dört ana başlık altında da toplayabiliriz:

- 1 — 19. yy. Kürt Ulusal Hareketleri (1806-1880)
- 2 — Güney, Kuzey ve Doğu Kürdistan'daki ulusal hareketler (1918-46)
- 3 — Güney Kürdistan Kurtuluş Hareketi (1961-75)
- 4 — 75 sonrası dönem...

Bütün bu aşamalarda sürecin burjuva-demokratik (nesnel olarak) niteliği değişmedi. Her aşamanın ortak hedefi ulusal ve sömürgeci baskıyı, yani yabancı boyunduruğunu ortadan kaldırmak. «...kendi topraklarında bağımsız bir Kürdistan devleti kurmaktır.» (Halifin). Bu ortak yanın yanı sıra, her aşamanın bazı ayırıcı özellikler taşıdığına muhakkak. Söyle ki, 20. yy. a kadar burjuva-demokratik ulusal hareketin önderliği bütünüyle feodal unsurların elindeydi. Ve burjuva-demokratik öz cılızdı. 20. yy.'ın birinci yarısında feodal unsurlar önderliği belirli ölçüde aydınlarla paylaştılar. Ve ulusal hareket ilk olarak nisbeten örgütlü bir yapıya kavuştu. Şüphesiz bu örgütler milliyetçi nitelikte örgütlerdi ve bu milliyetçilik yarı-burjuva, yarı-feodal özellikler taşıyan bir milliyetçilikti. Kürdistan Demok-

rat Partisi'nin (KDP) kuruluşunu izleyen 1946 sonrasındaki dönemde ise (daha belirgin olarak 1961 sonrasında) ulusal hareketin önderliği adım adım Kürt milli burjuvazisine ve küçük ve orta toprak ağalarına geçti. 1975 yenilgisinden sonra yeniden boyveren ve günümüzde devam eden ulusal hareketin de önderliği yine aynı sınıflarda, yani Kürt milli burjuvazisi ile küçük ve orta toprak ağaları (elbetteki hepsi değil bir bölümü)ndadır. KDP'ler ve KYB Kürt milli burjuvazisi ile küçük ve orta toprak ağalarının siyasal partileridir. Yüzelli yılı aşkın bir dönemi kapsayan burjuva-demokratik ulusal hareketin önderliği üzerinde Kürdistan proleteryasının etkileri (daha çok ideolojik) yeni görülmektedir. Fakat önderlik hâlâ esas olarak milli burjuvazidedir. Ülkemiz özgülünde 1900'den itibaren geliştiğini söylediğimiz eski-tipte burjuva-demokratik devrim sürecinin hâlâ hakim süreç olduğu söylenebilir. Çünkü ulusal hareketin önderliği hâlâ milli burjuvazidedir. Ancak burjuvazi eskisi gibi önderlik konusunda rakipsiz değildir. Günümüzde devrimci proleterya hareketi ile milli burjuvazi arasında önderlik gibi hayatî bir sorunda giderek şiddetlenecek olan kıyasiya bir kavga yer almaktadır. Bu kavganın galibinin Kürdistan proleteryasının öncüsü olacağı kesindir. Kürdistan'da devrimci proleterya hareketi ve yurtsever hareketle marksizm-leninizmin bütünleşmesi, bu ikisinin sentezinden bir Kürdistan Komünist Partisi'nin doğması uzak değildir.

Bugün yaşanmakta olan süreç, böylesine bir süreç, yani partileşme sürecidir. Partileşme süreci her türden burjuva (milli ve küçük burjuva) milliyetçiliği ve reformist ve revizyonist akımlarla proleter sosyalist hareketin esas olarak ideolojik platformda olmak üzere politik ve örgütsel düzeyde de hesaplaşma sürecidir.

Günümüze kadar Kürt halkının milli devrimci mücadelesi yenilgiden bir türlü yakasını kurtaramamış, halkımızın bitmez-tükenmez devrimci enerjisi boş yere hedef olmuşsa, bunun başı gelen, belirleyici nedeni burjuva-feodal önderliktir. Kürdistan halkları bu gerçeğin bilincine bizzat kendi deneyimleriyle her geçen gün daha fazla ulaşmaktadırlar. Emperyalizm ve proleterya devrimleri çağı olan çağımızda, milli burjuvazinin de, kalıcı ve nihai kurtuluşu sağlamak için değil, son toplamda kendi sınıf çıkarları ve kendi sınıf diktatörlüğü için olan mücadelesi her defasında olduğu gibi yine yenilgiye mahkumdur. Tek çıkış yolu Kürdistan proleteryasının, onun öz politik örgütünün öncülüğüdür. Başka bir yol yoktur.

Yeni-demokratik devrimin sömürge ve yarı-feodal bir ülke olan Kürdistan'da ulusal demokratik bir devrim olması gerektiğine işaret ettik. Bu devrim sömürgeciliği ortadan kaldıracağı için ulusal ve feodalizmi tasfiye edeceği için de demokratiktir. Ulusal ve demokratik görevler, yani anti-sömürgeci ve anti-feodal mücadele birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Biri diğerinden bağımsız olarak düşünülemez. Ancak her devrimin olduğu gibi, Kürdistan devriminde, birbiriyle bağıntılı fakat birbirini izleyen farklı aşamalardan geçeceği unutulmamalıdır. Kürdistan'da ulusal demokratik devrim sürecinin şu aşamalardan geçeceği söylenebilir:

- 1 — Ulusal Kurtuluş Devriminin ön planda olduğu aşama,
- 2 — Ulusal Devrim ile Demokratik Devrimin, yani her iki yönün eşit derecede önem taşıyabileceği aşama,
- 3 — Demokratik Devrimin öncelik taşıdığı aşama.

Her aşamanın koşulları, dolayısıyla merkezi görev farklıdır. «...her aşamanın bir baş görevi vardır ve bu

görevin tam olarak kavranmasını ve bütün çabanın onun yerine getirilmesinde yoğunlaştırılması zorunludur.»

(VİPT, s. 156)

Ulusal demokratik devrimimizin bugün içinde bulunduğu aşama hangisidir sorusuna biraz sonra cevap verelim.

2 — KÜRDİSTAN DEVRİMİNİN İTİCİ GÜÇLERİ VE HEDEFLERİ

Bir devrimin itici güçlerini, hedeflerini ve görevlerini berrak bir şekilde ve doğru olarak kavramak birçok temel meseleyi çözmek demektir. Mao, «Düşmanlarımız kimlerdir? Dostlarımız kimlerdir? Bu, devrimin en önemli meselelerinden biridir» (SE, cilt: I, s. 11) demektedir. Dostlarımız ve düşmanlarımız konusunda doğru bir kavrayışa ulaşmak ise ülkemizin toplumsal ve ekonomik yapısını doğru kavramakla mümkündür. Daha önceki bölümlerde bu konuyu yeterince incelemiştik. Şimdi de, ülkemizdeki toplumsal sınıfları, bu sınıfların iktisadi ve siyasi özelliklerini, kimlerin devrimimizin hedefini (düşmanlarını) ve yine kimlerin devrimimizin itici güçlerini (dostlarını) oluşturduklarına bakalım. Önce köylük bölgelerdeki sınıfları sonrada ülkemizin şehirlerindeki sınıfları inceleyelim. (Geniş bilgi için bkz: II. Bölüm)

Ülkemizin kırsal alanlarındaki sınıfları, kırsal burjuvazi, kırsal proleterya ve ikisinin ortasında orta köylülük tarzında koymanın gerçekçi olamayacağına değinmiş ve kırlarımızda kapitalist ilişkilerin bu ölçüde bir kutuplaşmaya neden olacak düzeyde gelişmediğini kaydetmiştik. Bu nedenle Kürdistan'ın köylük alanlarındaki sınıfları, yukarıdan aşağıya, feodal toprak

ağaları, zengin köylüler, orta köylüler, yoksul köylüler ve işçiler biçiminde beş başlık altında toparlarsak doğru davranmış olacağız, demektir.

1 — Toprak Ağaları:

Toprak ağası, çalışmayan ya da çok az çalışan ve toprağa sahip olan kimsedir. Tefecilik yapabilir, sanayi ve ticaretle uğrasabilir, işçi çalıştırabilir vb. Sıradan bir orta köylüden daha iyi bir durumda olmak koşuluyla, toprak ağasını temsil eden unsurlar, iflas etmiş toprak ağaları, tefeciler v.s. toprak ağası sınıflamasına girerler. Toprak ağaları köylüleri sömürerek yaşarlar. Esas sömürü biçimleri toprak rantıdır. Ülkemizde kimi toprak ağaları topraklarının bir bölümünde kapitalist çiftçiliğinde uygulamakta ve kapitalist sömürde de bulunmaktadır.

Ülkemizdeki aşiret reisi, şeyh, seyyit, dede vb. gibi unsurlar çoğunlukla toprak ağaları sınıflamasına girerler. Yani toprak ağaları sınıfı «ruhani» ağaları da kapsar. Bu «ruhani» ağalar kimi zaman bizzat toprak ağası konumundadır. Ülkemizde dini feodalitenin temsilcisi kurum ve kişileri, toprak üzerindeki feodal mülkiyetten, feodal baskı ve sömürüden ayrı düşünmek olanaksız gibi birşeydir.

Toprak ağaları sınıfı homojen değildir. Bu sınıfı kendi içinde a) Büyük toprak ağaları b) Orta toprak ağaları ve c) Küçük toprak ağaları biçiminde ayırmak gerekir. Bu ayırımı yapmak ülkemiz özgülünde özellikle önemlidir.

Toprak ağalarının genel kırsal nüfus içindeki sayısı oldukça azdır. Öyle olmasına rağmen toprakların çoğunluğu bunların mülküdür.

Toprak ağaları sınıfı, ülkemizdeki en geri ve gerici üretim ilişkilerinin temsilcisidir. Sömürgeciliğin ül-

kemizdeki temel toplumsal dayanağıdır. Üretici güçlerin gelişmesi önünde büyük bir engeldir. Bu nedenle bu sınıf Kürdistan devriminin azgın bir düşmanı yani hedefidir.

2 — Zengin Köylüler:

Kürdistan kırındaki kapitalist ilişkilerin —esas olarak milli kapitalizmin— temsilcisidir. Esas gelir kaynağı sömürüye dayanır ve esas sömürü biçimi işgücü sömürüsüdür. Kural olarak toprağa sahiptir. Ama, topraklarının bir kısmını kiraya verebilir, bir kısım toprakta kiralayabilir.

Kural olarak kendisi de üretime katılır. Bu nedenle o, bir köylüdür. Sanayi ve ticaretle uğraşabilir, tefecilik yapabilir. Esas sömürü biçimi kapitalist sömürü olmakla birlikte toprak kirası yoluyla, yani feodal tarzda da sömürü de bulunduğu için, «...nitelik olarak yarı-feodaldirler». Yani yarı-burjuva, yarı-feodal özellikler taşıyan bir ekonomisi vardır. Toprak ağalarına karşı yürütülen toprak devrimi mücadelesinde mülkünü yitirme korkusu taşıdığından genellikle tarafsız, milli devrime belirli ölçüde ve belirli bir yere kadar taraf olabilir. Bu özellikle bir sömürgece böyledir. Zengin köylülüğü toprak ağaları sınıfından kesin olarak ayırt etmelidir. Onlar köylülüğün bir parçası olarak düşünülmelidir. Zengin köylülük, yerli feodalizm ile komprador kapitalizmin sınıf baskısı ve sömürgecilerin milli baskısı altındadır. Bu nedenle ekonomisi çok zayıftır. Nicelik olarak toprak ağaları sınıfı gibi kırsal nüfusun küçük bir bölümüne tekabül eder.

3 — Orta Köylüler:

Orta köylülük, zengin köylülük ile kırsal proleterya arasındaki ara kategoridir. Kendine yeterli bir

ekonomiye sahiptir. Sık sık işgüçlerini satmak ve borçlanmak zorunda olsalar da, orta köylülerin esas geçim kaynağı kendi bağımsız emeklikleri ve kendi emekgüçleridir. Küçük çapta sömürde bulunsalar bile, kural olarak toprak ağaları sınıfı, burjuvazi ve özellikle sömürgeci devletin amansız bir sömürsü altındadırlar. Kürdistan kırsal nüfusunun önemli bir bölümünü teşkil ederler. «Orta köylüler sadece anti-emperyalist devrim ve toprak devrimine katılmakla kalmaz, aynı zamanda sosyalizme de kabul edebilirler. Bu yüzden bütün orta köylülük proletaryanın güvenilir bir müttefiki olabilir ve devrimin önemli bir itici gücüdür. Orta köylülerin olumlu ya da olumsuz tavırları devrimde zaferi ya da yenilgiyi belirleyen etkenlerden biridir; ve bu toprak devriminden sonra köylük bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunu teşkil ettikleri zaman özellikle geçerli olacaktır». (SE, cilt: 2, s. 322)

Orta köylülüğü de kendi içinde sağ, orta ve sol kanat olarak üç kesime ayırmak olanaklıdır. Sağ kanat bir miktar fazla toprağa ve tarım aracına, orta kanat zar zor kendine yeten bir toprağa sahiptir. Sol aşağı kanat ise ya kendine yetmeyen az bir toprak parçasının sahibidir ya da hiç toprağı yoktur. Orta köylülerin bir bölümü, özellikle sol kanadı, kiracılık, ortakçılık ve tarım işçiliği yaparak geçinir. Sol kanat orta köylülüğün en devrimci kanadıdır.

4 — Yoksul Köylüler:

Orta köylüler gibi kendi kendilerine yeterli değildirler. Toprakları ve tarım araçları azdır. Kural olarak kendi tarım aletleri ile işlemek üzere toprak tutarlar. Yani ortakçılık ve kiracılık yaparlar. Kısmen işgüçlerini de satarlar. Fakat esas geçim kaynakları bu değildir. Yoksul köylülük, köylük bölgelerin yarı-prole-

teryasıdır. Tarım proleteryası ile birlikte köylük nüfusun ezici bölümünü oluşturur. Yoksul köylülük, Kürdistan proleteryasının «en güvenilir müttefiki» ve Kürdistan devriminin «en büyük itici gücü»dür. Devrimci kuvvetlerin «esas unsurudur». «Yoksul köylüler, ancak proleteryanın önderliğinde kurtuluşa kavuşabilirler ve proleterya ancak yoksul ve orta köylülerle sağlam bir ittifak kurarak devrimi zafere götürebilir. Aksi takdirde bunları gerçekleştirmek mümkün değildir.» (SE, cilt. 2, s. 322-323) Toprak devrimi genel olarak yoksul ve orta köylülüğün devrimi olmakla birlikte esas olarak yoksul köylülerin devrimidir diyebiliriz.

5 — Kır Proleteryası:

Kural olarak toprağa ve üretim araçlarına sahip değildir. Az sayıda tarım aracına ve az miktarda toprağa sahip olanlar da vardır. Esas olarak geçimlerini işgüçlerini satarak sağlarlar. Köylük alanların en devrimci sınıfıdır. Kürdistan'da kırsal proleteryanın sayısı gözardı edilemeyecek olmakla beraber önemli bir yekûn tutmaz.

Kırsal proleteryaı yoksul köylülüğün ya da proleteryanın kapsamına alırsak, «Köylülük terimi esas olarak yoksul ve orta köylüleri içine alır.» (Mao, SE, cilt, 2, s. 323) Fakat geniş anlamda köylülük zengin, orta ve yoksul köylülüğü kapsar.

Kürdistan kırlarındaki sınıfları yukarıdaki tarzda belirledikten sonra, şimdi de kısaca kentlerdeki sınıfları inceleyelim. Kentlerdeki sınıfları kabaca burjuvazi ve proleterya olarak üç ana başlık altında toplamak mümkün. Burjuvazi, komprador burjuvazi, millî burjuvazi ve küçük-burjuvazi olarak üç başlık altında ele alma zorunluluğu vardır.

8 — Burjuvazi

1 — Komprador Burjuvazi: Kürdistan'daki komprador kapitalist üretim ilikilerinin temsilcisidir. Varlığı ve gelişmesi bütünüyle Türk kapitalizmine, sömürgeci kapitalist devlete bağlı olmuştur. Bu nedenle sömürgeci burjuvazi ile esas olarak ittifak halindedir. Kısa ve öz bir deyimle komprador burjuvazi ile sömürgeci devlet ve devletler arasında ittifak esas, celiski talidir. Toprak ağalarıyla sıkı bağları mevcuttur. Zaten köken olarak da bu sınıfa dahil unsurların çoğu feodal ve aydın kökenlidir. Bu özgül kimliğide komprador burjuvazinin toprak ağaları sınıfıyla yakın ilişkiler (bir ölçüde içiçelik) ve çok sıkı bir ittifak halinde olmasını etkilemiştir. Ülkemizde toprak ağaları sınıfından sonra sömürgeciliğin ikinci temel toplumsal dayanağıdır. Ülkemizdeki en geri ve gerici üretim ilişkileri kategorisine dahil olan komprador kapitalizmin temsilcisi olduğu için üretici güçlerin özgürce gelişmesi önünde engeldir. Ülkemizin kırlarındaki komprador kapitalizmin (kırsal alandaki kapitalizmde hakim biçimi komprador niteliktedir. Çünkü yukarıdan aşağıya feodaller ve sömürgeci devlet eliyle (DÜÇ) geliştirilmiştir. Kırsal alandaki komprador kapitalizmin temsilcilerini kapitalist bir kategori olarak ayrıca belirtmemiştik.) temsilcilerini de kapsayacak şekilde konuşursak, komprador burjuvazi, ülkemizde ağırlıkla ticaret (iç ve dış ticaret) sektörü olmak üzere, tarım sektörü, inşaat ve imalat sanavii vb. gibi alanlarda temerküz etmiştir. Esas olarak Kürdistan pazarı ile sömürgeci devlet arasında aracı konumundadır. Türk kapitalizminin mallarını pazarlamada rol oynamaktadır. Fakat başka bir vesileyle değindiğimiz gibi ağırlıkla mevcut olduğu bu alanda bile sağlam bir konumu yoktur.

Kürdistan'da kapitalizmin hakim biçimi kompra-

dor kapitalizmdir demiştik. Komprador kapitalizmini ikiye bölerek açıklamakta, daha çok ülkemize özgü diyebileceğimiz bir durumu kavramak açısından fayda var:

a) Sömürgeci devletin (T.C) mülkiyetinde ve yönetiminde olan komprador kapitalizmi. TMO, EBK, ZDK, MKE Kurumu, TPAO, Sümerbank, Etibank, TCDD Yolları, Devlet Üretim Çiftlikleri (DÜÇ) ve daha bir dizi kurum ve kuruluşun işletmelerinde sözkonusu kapitalizm bu tür bir kapitalizmdir. Buna Türk ya da yabancı kapitalizm de diyebiliriz. Adını andığımız kuruluşlar kapitalist devlet tekelleridir. Bu kuruluşlarda Türk özel sektörünün payı da vardır.

b) Kürt ve Kürdistanlı (Bu kavramı uygun düştüğü için kullanıyoruz. Çünkü ağırlıkla Kürt milliyetinden de olsa başka milliyetlere mensup komprador burjuvalarda sözkonusudur.), özel komprador grupların mülkiyetindeki komprador kapitalizmi. Türk özel sektörünün mülkiyetinde ve yönetiminde olan komprador kapitalizmi vurguluyor fakat ayrıca belirtmiyoruz.

Bu iki tip komprador kapitalizm arasında öze ilişkin bir farklılık olmadığı gibi belirli bir ölçüde iççelikte mevcuttur. Asıl bizim açıklamaya çalıştığımız mesele başkadır. Şöyle ki, ülkemizdeki komprador kapitalizmin hakim biçimi birinci tip kapitalizmdir. Ve bu kapitalizmin temsilcisi de sömürgeci devletin bizzat kendisidir. Başka bir deyişle ülkemizdeki komprador kapitalizmin bütünüyle değil ama esas temsilcisi sömürgeci devlettir.

Bu ne demektir? Bu şu demektir ki, sömürgeci devletin hesabını görmek esas olarak komprador kapitalizminde hesabını görmek demektir. Kısaca Kürdistan devrimi komprador kapitalist üretim ilişkilerini de

(Kürt ve Kürdistanlı özel komprador grupların yönetimindeki ve Türk özel sektörü yönetimindeki dahil) tasfiye edecektir. Fakat Kürdistan devrimini genel olarak kapitalizmi tasfiye etmeyeceği için proleter-sosyalist bir devrim olmayacaktır. Kürdistan devriminin ana içeriği burjuva-demokratiktir.

Birinci tip kapitalizmin tekelci olduğunu vurguladık. Ne var ki Kürt ve Kürdistanlı özel komprador gruplarca temsil edilen ikinci tip kapitalizmin tekelci olduğu söylenemez. Kürdistan pazarı Türk kapitalist devlet işletmelerince tekelleştirilmiştir. Kürt ve Kürdistanlı komprador burjuvazinin tekelci bir burjuvazi olmayışı bir özgüllük olarak kabul edilebilir. Bu durum komprador burjuvazi ile milli burjuvazi arasındaki sınırları nisbeten belirsizleştirmektedir.

Toprak ağaları sınıfının ve komprador burjuvazinin sömürgeciliğin temel toplumsal dayanakları olduğuna, ülkemizdeki en gerici üretim ilişkilerini (sömürge ve yarı-feodal yapının üretim ilişkileri) temsil ettiklerine ve dolayısıyla Kürdistan devriminin düşmanları (hedefleri) olduklarına işaret etmiş bulunuyoruz. Her iki sınıfın da sömürgeci devletle ilişkilerinde ittifakın esas, çelişkinin tâli olduğunu da belirttik. Fakat bir noktayı daha gözardı etmemek gerekir. Bir ve aynı milliyete mensup burjuvazi ve toprak ağaları arasında bile bazı çelişkilerin olduğu, bunların çelişkisiz bir bütün oluşturmadıkları hatırdâ tutulursa, Kürt ve Kürdistan burjuvazisi ve toprak ağaları ile sömürgeci burjuvazi arasında, farklı milliyetlere mensup olan bu hâkim sınıflar arasında, daha ciddi çelişkilerin bulunması doğaldır. Nitekim Kürt egemenleri ile Türk burjuvazisi arasında uzak geçmişte de kalsa çelişkilerin ön planda geldiği dönemler olmuştur. Bu çelişkilerden, ya-

ni düşman kamptaki çelişkilerden, devrimin çıkarları doğrultusunda yararlanmak önemli bir konudur.

2 — Milli Burjuvazi: Ülkemizin şehirlerindeki milli kapitalizmin temsilcisidir. Ağırlıkla yine ticaret sektörü olmak üzere, inşaat ve imalat sanayinde de mevcuttur. Milli kapitalizm, üretici güçler düzeyine belirli ölçüde uygun düştüğünden nisteben ilericidir. Ve onun temsilcisi sınıf olan milli burjuvazide belirli ölçüde ve belirli bir yere kadar özellikle milli devrimden yana olur. Yani milli burjuvazi belirli bir yere kadar ve belirli ölçüde devrimin itici güçleri arasındadır. Bu noktada ülkemiz özgülünde oldukça açıktır. Milli burjuvazinin siyasal partileri özgül talepleri ile mücadele halindedirler. Ancak bu sınıf ikili niteliği gereği tutarlı değildir ve yalpalır. Özellikle proleterya partisi önderliğinde mücadelenin yükseldiği dönemlerde, devrim korkusu onunda yüreğini hoplatır ve tavrı değişir. Milli burjuvazide kendi içinde sağ, orta ve sol kanat olarak üç bölüme ayrılabilir. Bu ayrımı başta sömürgeci devlet olmak üzere, toprak ağaları sınıfı ve komprador burjuvazi ile olan bağlarının derecesine göre, dolayısıyla devrime karşı takındıkları tutuma göre yapmak gerekir. Ülkemizdeki milli burjuvazinin Kürdistan'ı sömürgeleştiren, Türk, Arap, Fars burjuvazileri ve emperyalizmle değişen ölçülerde bağları olduğu açığa çıkmış bir gerçektir.

Dar anlamda milli burjuvazi ile milli sanayi burjuvazisini, geniş anlamda milli burjuvazi ile de milli sanayi burjuvazisinin yanısıra, kırsal alandaki kapitalist ilişkilerin temsilcisi olan zengin köylülük (hepsi değil) ile küçük burjuvazinin üst kanadını anlatmak istiyoruz.

Milli burjuvazi ile ilgili uzun teorik açıklamaları çeşitli vesilelerle yapmış bulunduk. Aynı şeyleri burada anlatmayı gereksiz buluyoruz.

3 — **Küçük-burjuvazi:** Şehir küçük-burjuvazisi köylülük dışındaki diğer bütün küçük-burjuva iktisadi temele sahip tabakaları kapsar. Küçük burjuvazi içine şu kesimler girer: Aydınların alt kademeleri (öğrenciler, ilk ve ortaokul öğretmenleri, alt kademede devlet memurları, büro memurları, küçük avukatlar vb.), küçük tüccarlar, zanaatkarlar ve serbest meslek sahipleri. Küçük burjuvazi kendi içinde sağ, orta ve sol kanat olarak üç bölümde incelenebilir. «Normal şartlarda küçük-burjuvazinin bu üç bölümünün devrime karşı tavrı farklıdır. Ama savaş zamanında, yani devrim dalgası yükseldiği ve zafer ufukta görüldüğü zaman, küçük-burjuvazinin sadece sol kanadı değil, orta kesimide devrime katılabilir, hatta proleteryanın ve küçük-burjuvazinin sol kanadının büyük devrimci dalgası ile sürüklenen sağ-kanatçılar bile devrime katılabilir.» (Mao) Orta kanat, küçük-burjuvazinin en kalabalık kesimidir. En devrimci kanadı sol-kanat küçük burjuvazidir. Şehir küçük burjuvazisi ülkemizde hatırı sayılır bir niceliğe sahiptir. Siyasal düzeyde Kürdistan'da ağırlıkla küçük burjuvaziye temsil eden akımlar mevcuttur. Şehir küçük burjuvazisi devrimin itici güçlerinden biridir.

7 — Proleterya

Bütün ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de en devrimci sınıf proleterya'dır. Proleteryanın en devrimci sınıf olması, son toplamda, onun iktisadi konumundan ileri gelmektedir. Proleterya üretim araçlarından yoksundur. Tek geçim kaynağı kendi işgücüdür. Toplumsal üretimin en stratejik noktalarında, can damarlarında çalışmaktadır. Diğer birçok sınıf gibi nicelik olarak giderek azalan değil sürekli çoğalan bir sınıftır. Yani geleceği olan bir sınıftır. Örgütlü ve kollektif mü-

cadele şartları ve yeteneklerine sahiptir. Bunlar tum dünya proleteryasında olduğu gibi, ÷lkemiz proleteryasında da varolan devrimci niteliklerdir. Bu özelliklerin yanısıra ÷lkemiz proleteryasının olumsuz olarak nitelenebilecek bazı özellikleride vardır. Genç ve tecrübesiz oluşu, sömürgeci ÷lkeler proleteryası ile kıyaslandığında niceliksel olarak daha geri düzeyde oluşu gibi. Proleteryanın bu olumsuz yönleri, sömürge ve yarı-feodal bir ÷lkenin proleteryası olmasından kaynaklanır.

Kürdistan proleteryasının niceliği sömürgeci ÷lkeler proleteryasına göre nisbeten az olmakla birlikte bazı eski sömürgelerle ve günümüzdeki kimi sömürgelerle kıyaslandığında aynı şeyi söylemek güçtür. Kaldı ki proleteryanın toplumdaki devrimci rolü onun sayısal varlığı ile ölçölmez. ÷lkemizde modern sanayi proleteryasının sayısı azdır. Ancak proleteryanın genel kitlesi açısından bakıldığında önemli bir yekün tutar. ÷lkemiz proleteryasının ezici bölümü bizzat sömürgeci devletin yönetimindeki işletmelerde toplanmıştır. Ayrıca sömürgeci devletin kurduğu ve kurduttuğu gerici, şoven ve faşist sendikaları tercihe zorlanmıştır. Sömürgeci devletler proleteryası ile kıyaslandığında sendikal örgütlenmesi oldukça zayıftır. Varolan sendikalarda sözünü ettiğimiz tipteki sarı sendikalardır.

Kürdistan proleteryasının sömürge ve yarı-feodal yapıdan ötürü köylölükle sıkı bağları mevcuttur. Bu durum işçi-köylü temel ittifakının gerçekleşmesini kolaylaştıran bir etken olarak görölmelidir.

Proleterya ÷lkemizdeki yeni üretici güçleri temsil eder. Kürdistan devriminin «temel itici gücüdür.» Kürdistan devriminin geleceği proleteryanın ellerindedir. Ulusal demokratik devrimin zaferi, bu devrimi proleteryanın yönetmesi ile mümkündür. Proleteryanın ön-

derliğinde, onun partisinin yönetiminde olmaksızın devrim olanaksızdır.

LUMPEN PROLETERYA: Ülkemizin kırlarındaki ve şehirlerindeki işsiz yığındır. «Başiboşlar» diye de tabir edilir. Geçimlerini «gayr-i meşru» yollarla sağlayan hırsızlar, fahişeler, dilenciler, «bâtıl itikatlardan yararlanarak geçinen sayısız insan» vb. bu gruba dahildirler. İstikrarsız, yapıcılıktan yoksun, kollektivizme, örgüt ve disipline uyması çok zor olan bir tabakadır. Sömürgeci, gerici ve faşist güçler tarafından satın alınmaya yatkın bir yapısı vardır. Devrime de katılabilirler. Ama, «...devrime katıldıktan sonra, devrimci safalarda gezginci-asi ideolojinin ve anarşist ideolojinin kaynaklarından bir olurlar. Bu yüzden onları yeniden biçimlendirmeyi ve yıkıcılıklarına karşı korunmayı bil-meliyiz.» (SE, cilt. 2, s. 325) Ülkemizin sömürge ve yarı-feodal yapısından ötürü lumpen-proleterya önemli bir niceliğe sahiptir ve üstelik çoğalmaktadır da.

Kürdistan toplumundaki sınıfları, iktisadi ve siyasi özelliklerini, ayrı ayrı başlıklar altında ve ana hatlarıyla özetlemiş olduk. Bu sınıfları daha geniş kapsamlı birkaç başlık altında toplamak da mümkündür. Fakat verilen şekliyle bunu yapmak kolaydır. Buraya kadar yaptığımız açıklamaların ışığında devrimimizin itici güçlerini ve hedeflerini, dostlarımızı ve düşmanlarımızı yeniden ve çok kısa olarak belirtirsek:

Ulusal demokratik devrimimizin ana hedefleri, sömürgeciler ve onların ülkemizdeki sosyal dayanakları olan toprak ağaları sınıfı ile komprador burjuvazidir.

Devrimimizin itici güçleri ise proleterya, köylülük, şehir küçük-burjuvazisi ve belirli dönemlerde ve belirli ölçüde millî burjuvazidir.

Bu müttefikler eşit ölçüde güvenilir olamazlar. Kimi güvenilir, kimi daha az güvenilir ve kimi pek gü-

venilir olmayan müttefiklerdir. Devrimimizin itici güçlerini güvenilirlik (sağlamlık) derecelerine göre bir sıralamaya tâbi tutarsak, bizim ki gibi ülkeler için az-çok genel bir sonuç bizim içinde doğru olan sonuçtur:

«...Köylülük işçi sınıfının sağlam bir müttefikidir; şehir küçük-burjuvazisi güvenilir bir müttefik ve milli burjuvazide belli dönemlerde ve belli ölçülerde bir müttefikdir.» (Mao, SE: cilt. 2, s. 325)

Kürdistan devriminin önder gücü proleterya partisi önderliğindeki proleterya'dır. Temel güç köylülük-tür.

3 — KÜRDİSTAN DEVRİMİNİN GÖREVLERİ

Kürdistan devriminin niteliğini, hedeflerini, ve itici güçlerini saptamış bulunuyoruz. Şimdi devrimimizin görevlerini açıklamaya geçebiliriz.

«BAĞIMSIZ — DEMOKRATİK VE BİRLEŞİK KÜRDİSTAN» şiarı, stratejik temel şiarımızdır. Devrimimizin stratejik temel görevleri esas olarak bu şiarda ifadesini bulmaktadır. Bu görevleri biraz daha açmakta yarar var.

1 — Bağımsızlık Sorunu

Ülkemiz sömürge bir ülkedir. Halkımızın üzerindeki en ağır baskı ulusal baskıdır. O halde ulusal ve sömürgeci boyunduruğu ortadan kaldırmak ve bağımsız bir Kürdistan yaratmak gerekir.

Sömürgeciliği yıkıp, bağımsızlık kazanılmadan ülkemizde hiçbir gelişme mümkün değildir. Bağımsızlığı kazanmak ulusal devrimle mümkündür. Ulusal devrim öz olarak bir köylü devrimidir.

Kürdistan'da anti-sömürgeci devrim aynı zamanda anti-emperyalist bir devrimdir. Türk sömürgeciliği ül-

kemizde toprak ağaları ve komprador burjuvaziye dışarda ise emperyalizme dayanmaktadır.

2 — Demokrasi Sorunu

Ülkemiz yarı-feodal bir ülkedir. Bu nedenle Kürdistan'da demokratik devrimin özü toprak devrimidir. Demokratik bir Kürdistan herşeyden önce, «Toprak İşleyenin» şiarının gerçeğe dönüştüğü bir Kürdistan'dır. Toprak devrimi, sömürgeciliğin ülkemizdeki temel toplumsal dayanağı olan feodalizmi, feodal baskı ve sömürüyü yoketmek, topraktaki mülkiyet ilişkilerinde köklü bir devrim yapmak demektir. Nüfusun ezici bölümünü oluşturan topraksız ve az topraklı köylüyü toprağa ve özgürlüğe kavuşturmak demektir.

Devrimimizin demokratik görevleri içerisinde esas olanı toprak devrimidir. Fakat demokratik görevler toprak devriminden ibaret değildir. Ülkemizde ulus niteliği taşımayan birçok ulusal azınlık vardır. Bu azınlık halkları ulusal ve demokratik haklarına kavuşturmakta devrimimizin demokratik görevleri içerisine girer. Yani Kürdistan devriminin çözmekle yükümlü olduğu bir milli sorun (azınlıklar düzeyinde) da mevcuttur. Ve bu sorun önemlidir.

Kürdistan'da varolan bir dizi dinî azınlığı özgürleştirmek, kadın ve erkek haklarında eşitliği sağlamak, işgününü normal bir düzeye indirmek, vb. de devrimimizin demokratik görevleridir.

Sömürgeci devleti tüm kurum ve kuruluşlarıyla ortadan kaldırmak, bu kurum ve kuruluşlarda yuvalanmış faşizmi de yoketmek demektir. Kürdistan devrimi resmi ve sivil tüm faşist güçleri ve örgütleri yoketmeyi en doğal görevi bilecektir. Bu görev kurtuluş mücadelesi boyunca, sürecin başından sonuna kadar

gündemde olan bir görevdir. Anti-faşist mücadele ve anti-faşist görevler asla gözardı edilemez. Bu nokta Türkiye'de devlet biçimi sorunuyla da ilgilidir. Kimileri bu noktayı gözardı etmekte, devletin biçiminden «bize ne» demektedir. Bu gerici bir tutumdur. Şüphesiz Türkiye'de devletin biçimi ne olursa olsun, bu devlet bir burjuva devlet olarak kaldığı sürece, Kürdistan'da sömürgeci bir nitelik taşıyacaktır. Ancak buradan hareketle devletin biçimi sorunu «bizi ilgilendirmez» diyemeyiz. Çünkü bu devlet, ordusu, bürokrasisi, hapishanesi, mahkemesi, polisi; kısaca askerî, bürokratik, ideolojik, kültürel tüm aygıtıyla Kürdistan'a da taşınmış bir devlettir. Bu nedenle salt bu açıdan bakılsa dahi devletin biçimi meselesi başkasını bilmeyiz ama, bizi oldukça ilgilendiren bir sorundur.

3 — BİRLEŞME SORUNU

Kürdistan devriminin stratejik görevlerinden birisi de ülkemizin bölünmüşlüğüne son vermek, ulusu yeniden birleştirmektir. Ülkemizin içinde bulunduğu dört parçalı statü emperyalist mihraklar ve onların orta-doğu'daki uzantıları tarafından oluşturuldu. Orta-doğu'nun siyasi haritası özellikle Kürdistan'ın yer aldığı coğrafyada değiştirildi. Bugünde, bu çok parçalı statü bölgede egemen olan emperyalist güçler ve onların jandarması rolündeki sömürgeci mihraklarca korunmaya ve sürekli kılınmaya çalışılmaktadır. Dün olduğu gibi bugünde ülkemizin parçalı konumu emperyalizmin iradesini yansıtmaktadır. Birleşik bir Kürdistan, Orta-doğu'da emperyalizmin ve sömürgeci işbirlikçilerinin iradesini kırmak, halkımızın iradesini egemen kılmaktır.

Dört parçada yaşayan halkımızı birleştirmek için Kürdistan'ı bölen sun'î sınırları; dikenli telleri, mayın

tarlalarını, karakol ağlarını söküp atmak devrimci bir görevdir. Ayrıca Birleşik Kürdistan şiarı ülkemizin dört parçasında yaşayan halkımızın somut istemlerinin ifadesidir.

Kısaca, bağımsızlık ve demokrasi temelinde ülkemizi yeniden birleştirmek görevi, Kürdistan devriminin stratejik görevlerinden birisidir. Kimileri bu noktayı kavrayamamaktadır. Çünkü fiilen geçersiz durumda olan bu sun'i sınırlar onların kafasında oldukça yer etmiştir. Bu uzun vadeli bir sorundur diyenlerde çıkmakta. Sanki yarın gerçekleşecek diyenler varmış gibi. Ülkemiz bütünü için bağımsızlık ve demokrasi ne kadar uzaksa birleşmenin gerçekleşmeside o kadar uzaktır.

Kürdistan devriminin görevleri esas olarak bu saydıklarımızdır. Bu görevleri yerine getirmek sömürge ve yarı-feodal yapıyı tasfiye etmekle mümkündür.

4 — KÜRDİSTAN'DA TEMEL VE BAŞ ÇELİŞKİ

Temel Çelişki: Bütün toplumlarda temel çelişki, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkidir. Şüphesiz ki bir üretim tarzının sınırları içerisinde ve yeni üretici güçlerle eski üretim ilişkileri arasındaki çelişkidir sözünü ettiğimiz. Öz bir deyişle, «yeni» ile «eski» arasındaki çelişki. Temel çelişkinin bir kutbunda yeni üretici güçleri temsil eden, onların gelişiminden yana olan, bu gelişime ayak bağı olan tüm engelleri silip süpürme ve yolu temizleme amacındaki devrimci sınıf ve tabakalar; diğer kutbunda ise modası geçmiş üretim ilişkilerini temsil eden sınıf ve tabakalar vardır. «Yeni»nin temsilcileriyle «eski»nin temsilcileri arasındaki çatışma devrimle sonuçlanır. Devrim, eski üretim ilişkisini kaldırarak, onun yerine yenisine koyar. Bir devrimin niteliği, çözümlediği toplumsal çelişki-

lerin, yerine getirdiği görevlerin niteliği ile belirlenir, başka bir deyişle, devrimin üretim ilişkilerinden hangisini kaldıracığı ve hangisini kuracağı sözkonusudur. (Kapitalist Toplum, s. 28)

Feodal ya da kapitalist bir toplumda bir tek temel çelişme vardır. Sömürge ve yarı-feodal bir toplum olan Kürdistan toplumunda ise, bu ikili niteliğinden ötürü iki temel çelişme vardır: Ülkemiz ile sömürgecilik ve halkımızla, özellikle köylülükle feodal toprak sahipleri sınıfı arasındaki çelişme. Bu iki temel çelişmenin çözümlenmesi demek sömürge ve yarı-feodal yapının tasfiyesi demektir. Kürdistan toplumu sosyalist devrim aşamasına bu iki temel çelişmeyi çözerek ulaşabilir.

Baş Çelişki: Baş çelişki kavramı, özellikle siyasi bir kavramdır. Toplumda mevcut diğer çelişmelere göre <...nisbi siyasi önem bakımından...> önde gelen çelişkidir. Belirli bir sürecin, belirli bir aşamasında politik mücadelenin ağırlıklı kimi ya da kimleri hedef alması gerektiğini açıklar.

Biraz önce ulusal demokratik devrimin, birbirine bağlı fakat birbirini izleyen farklı aşamalardan geçeceğine işaret etmiş, her aşamada baş çelişkinin ya da baş görevin (merkezi görev) farklı olacağına değinmiştik. Ve ulusal demokratik devrimimizin bugün içinde bulunduğu aşama hangisidir? demıştik. Kürdistan'da ulusal demokratik devrimin bugün içinde bulunduğu aşama ulusal kurtuluş görevinin öncelik taşıdığı aşamadır. Milli devrim yönü ön plandadır, demokratik devrim yönü buna tâbidir. Baş çelişki, ulus ile sömürgecilik arasındaki çelişkidir. Başka bir deyişle milli çelişki, baş çelişkidir.

Kürdistan devrimi için aşağıdaki noktalar son derece önemlidir:

1 — Devrime Marksist-Leninist proleterya partisi

öncülük etmelidir. Üzerinde yer aldığımız parçadaki (Kuzey Kürdistan) özgöl görevlerimiz ve içinde bulunduğumuz aşamanın özellikleri böyle bir partinin öncelikle Kuzey Kürdistan'da yaratılması zorunluluğunu dayatmaktadır. Fakat süreç içerisinde dört parçayı kapsayan bir tek merkezi politik örgüt yaratmak içinde mücadele edilmelidir.

2 — İşçi sınıfı önderliğinde sağlam bir işçi-köylü ittifakı kurulmalıdır. Kürdistan devriminin ittifakları içerisinde belirleyici olanı devrimci işçi-köylü ittifakıdır.

3 — İşçi-köylü temel ittifakına dayalı, tüm yurtsever ve devrimci sınıf, tabaka ve unsurları içeren geniş bir birleşik ulusal cephe kurulmalıdır. Birleşik ulusal cephe tüm yurtsever ve devrimci güçlerin üzerinde birleşebildikleri özgöl bir programa dayalı olacaktır. Birleşik cephe dar anlamda Kuzey Kürdistan'da, geniş anlamda dört parçada kurulmalıdır.

4 — Düşman safları bölmek, kazanılması mümkün bütün güçleri kazanmak, tarafsızlaştırılması gereken güçleri tarafsızlaştırmak, saldırı hedefini olabildiğince daraltmak ve böylece en tehlikeli düşmanı yalıtlayarak yoketmeyi başarmak.

5 — Devrimci silâhlı kuvvetleri, halk ordusunu inşa etmek. Ordusuz devrim olmaz. «...bütün durumlarda iktidara giden yol, reformdan değil, devrimden geçer». Devrim için devrimci şiddet kullanmaktan başka çıkar yol yoktur. Devrimci şiddetin kurumu ve uyulayıcısı da halk ordusudur. Halk ordusunun ana görevdesini köylüler oluşturur.

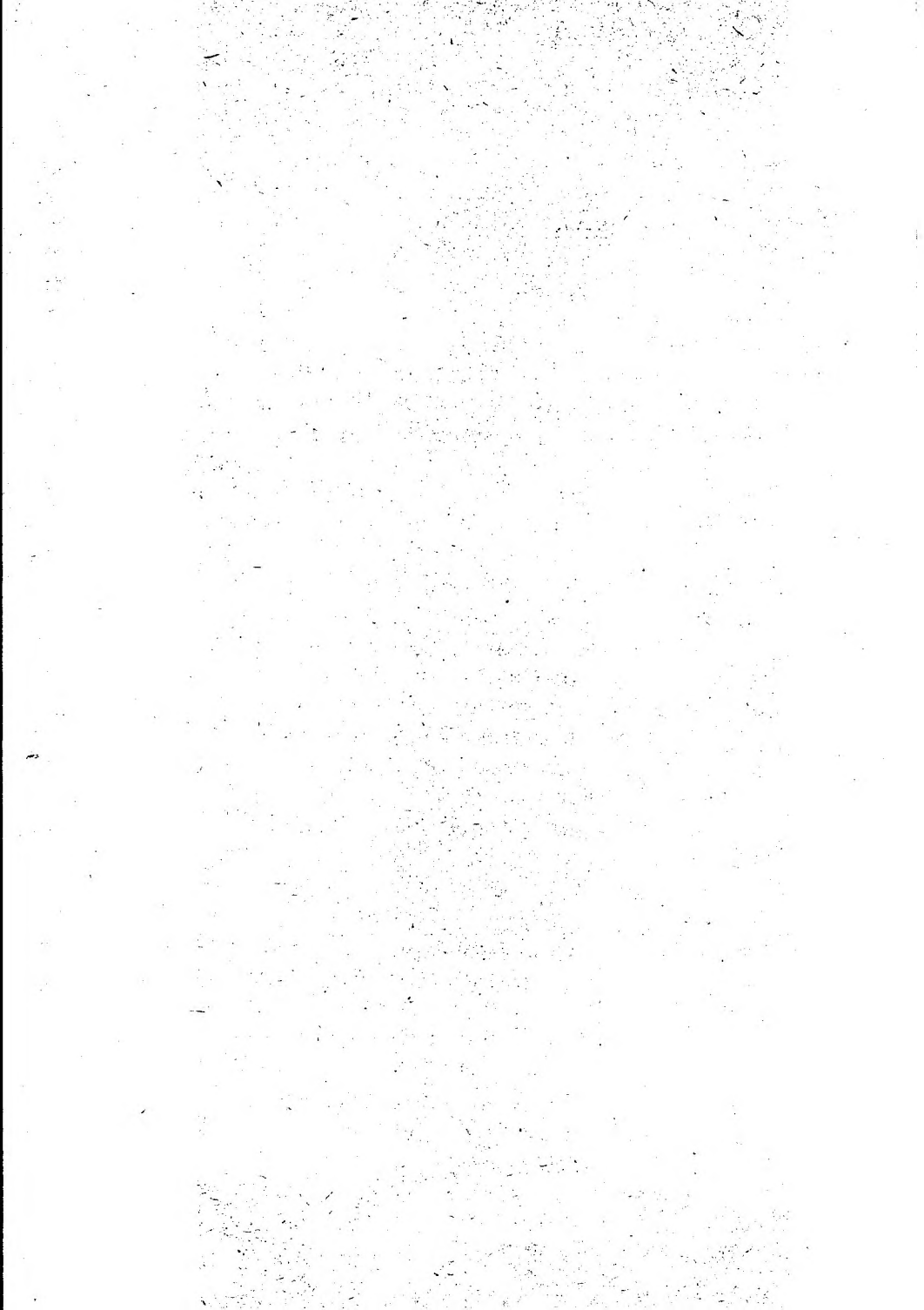
6 — Her aşamanın özgöl koşullarını dikkate alarak tüm mücadele ve örgüt biçimlerinden yararlanmak ve fakat her koşulda illegaliteyi esas almak. Politik ve askeri mücadeleyi birleştirmek.

7 — Kürdistan devrimi dünya devriminin kopmaz bir parçasıdır. Sosyalist sistem, sömürge ve bağımlı ülkelerdeki ulusal ve toplumsal kurtuluş hareketleri ve kapitalist-emperyalist ülkelerdeki devrimci işçi sınıfı hareketleri Kürdistan devriminin uluslararası düzeydeki müttefikleridir.

Kürdistan devrimi içinde yer aldığı coğrafyadaki uluslararası müttefiklerine özel önem vermelidir. Türkiye, İran, Irak ve Suriye'deki devrimci işçi sınıfı hareketleri ile «Marksizm-Leninizm ve proleterya enternasyonalizmi temeli üzerinde enternasyonal dayanışmayı» (Le Duan) güçlendirmelidir. Orta-doğu'daki diğer devrimci kurtuluş hareketleriyle ittifaka yönelmelidir.

8 — Halkımızın kurtuluş savaşı, uzun süreli bir halk savaşı olacaktır. Uzun süreli savaş stratejisinin ülkemiz özgülünde de geçerli olacağı muhakkaktır. Kürdistan ile az-çok benzerliği olan ülkelerin devrimci pratikleri ve daha da önemlisi halkımızın yüzelli yılı aşkın ulusal mücadele pratiği uzun süreli savaş stratejisinin bizim içinde geçerli olacağının kanıtlarıdır. Ancak Kürdistan'da halk savaşının izleyeceği çizgi diğer halk savaşları pratiğinden belirli farklarda taşıyabileceklerdir.

Uzun süreli mücadele stratejisi Kürdistan devriminin düşmanlarının maddi ve askeri bakımdan güçlü olmalarından kaynaklanır. Üstelik bizde düşman bir de-ğil birçoktur. Ve arkalarında güçlü emperyalist ülkeler vardır.

6. BÖLÜM

BİR ELEŞTİRİ: RIZGARI-ALA RIZGARI VE RIZGARI-5 ÜZERİNE

GİRİŞ.

Tekoşin'in şimdiye kadar ki sayılarında Kürdistan devriminin temel meseleleri konusundaki görüşlerini-
zi belirlemeye çalıştık. Tekoşin 1 ve 2'de, Kürdistanlı
sosyalistlerin bağımsız örgütlenmesinin objektif ve
subjektif nedenlerini açıkladık. En çok çarpıtılan ko-
nulardan biri olan örgütlenme sorunundaki enternas-
yonalist kavrayışı, dünya devrimci pratiğinden örnek-
ler vererek açıklığa kavuşturduk. Yine Tekoşin 2'de
Kürdistan'da cephe tarzı örgütlenmenin geçerli olma-
yacağına değinerek, «Kürdistan proleteriyasının bağıms-
sız öz örgütünü yaratmak için ileri» şiarını yük-
selttik. Tekoşin 3'de sömürgecilik sorununun, ul-
kemizde sömürgeleşme sürecini, bugün de devam
etmekte olan dört parçalı statünün nasıl oluş-
tuğunu, Kürt ulusal hareketleri ve bu hareketlerin ye-
nilgisinin nedenlerini anlattık. Ayrıca Tekoşin 1, 2 ve

3'de ÇKP ve SBKP'nin revizyonist politikalarının kısa eleştirisini yaparak bu tezlerin Kürdistan'daki verili durumu korumaya hizmet eden tezler olduğunu, her biri bir devrim modeli olan «sosyal-emperyalizm», «uç dünya teorisi» ve «kapitalist olmayan yol» gibi oportünist tezlerle Kürdistan'da devrim yapmanın olanaksız olduğunu vurguladık. Bu sayıda ise (Sayı: 4) Kürdistan'ın sosyo-ekonomik yapısı, Kuzey Kürdistan'da kapitalizmin gelişmesi, Kürdistan devriminin niteliği, hedefleri, itici güçleri ve görevleri gibi temel konulardaki görüşlerimize yer verdik. Böylece, Kürdistan devriminin en temel meseleleri konusundaki görüşlerimiz bütünlüklü bir tarzda belirlenmiş olmaktadır. Şüphesiz her konuya değinmiş değiliz. Ayrıca, bazı konuları da özel olarak, ayrı bir başlık altında ele alıp incelemiş değiliz. Yeterince işlenmemiş ve henüz değinilmemiş konuları bundan sonra yeri geldikçe ele alacağız. Meseleleri ele alırken, amaç, güneşin altındaki her konuya değinmek değil, en temel meseleleri belirli bir sıra dahilinde işlemek oldu.

Özel olarak ele alamadığımız bir konuda Kürdistan düzeyindeki grupların eleştirisi idi. Çünkü biz, yöntem olarak, ilkin Kürdistan devriminin temel konularındaki görüşlerimizi belirlemek, bilâhare, bu temel üzerinde diğer gruplarla ideolojik bir mücadeleye girmeyi doğru bulduk. Görüşlerimiz, bu son sayı ile birlikte açık ve berrak bir tarzda konulduğuna göre artık bir takım görüşlerin eleştirisine geçebiliriz.

Önce kısa olarak Kürdistan'daki akımlara ve bu akımların sınıf niteliğine değinmek istiyoruz. Kürdistan'daki siyasal akımlar şunlardır: KDP (Geçici Komite), KYB (Kürdistan Yurtseverler Birliği), KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları), DDKD, Özgürlük Yolu, Rızgari, Ala Rızgari, Kawa, Denge Kawa, Apocular...

«Apocu» olarak bilinen hareketi bir ulusal-ihanet akımı, sömürgecilerin ve işbirlikçilerinin yönlendirdiği bir akım olarak görüyoruz. Kürdistan'daki yurtsever ve devrimci cepheyi saldırı hedefi olarak seçen ve buna uygun teoriler icad eden bu akımı yurtsever olarak görmenin imkânı yoktur. «Apocu» hareketin pratikte izlediği çizgiye (siyasal çizgisi yoktur) baktığımızda, onun eyleminin muhtevasını incelediğimizde, bu akımın yurtsever ve devrimci cepheyi içerden bölmeye çalışan bir provakasyon çizgisi olduğu şüpheye yer bırakmayacak ölçüde açıktır. Bu akımın sosyal temeli küçük-burjuvazi ve lümpen proleterya'dır. İdeolojisi de, lümpen proleterya ve küçük-burjuva ideolojilerinin bir bileşimidir. Küçük-burjuvaziye ve lümpen-proleterya'ya dayalı bir hareketin, sınıf niteliği gereği, ipleri sömürgecilerin ve işbirlikçilerinin eline vermeye müsait olduğu ve nitekim sonucun bu olduğu bir gerçektir. Bu akımın devrimci maske altında karşı-devrimci bir görev üstlendiği yeterince açığa çıkmıştır. Bugün, gerek Türk ve gerekse de Kürt solundaki birçok akım bu gerçeği kabul etmektedir. Faydacı yöntemlerden medet uman birkaç oportünist ve sosyal-şoven çizginin bu akıma arka çıkma, ona şemsiye olma çabası bu gerçeği değiştirmez.

«Apocu» hareket konusundaki görüşümüz kısaca budur. Bu görüşü benimseyen fakat resmi görüş olarak açıklamaktan kaçınan kimi gruplarında bu hareketin niteliği konusunda açık yürekli ve cesur davranmasında Kürdistan devrimi açısından sayısız faydalar vardır. Bu ihanet akımını teşhir ve tectrit etme görevini ihmal etmek, en berbat oportünizm ve korkaklıktır. Bu hareketin tabanındaki yurtsever unsurları devrime kazanmanın yolu cesurca politik teşhir görevine sarılmaktır.

Kürdistan'da ÇKP'nin revizyonist çizgisinin kuyrukçuluğu misyonunu üstlenen, «Denge Kawa»yı da yurtsever hareketin dışında görüyoruz. Türkiye'de «PDA» ne ise Kürdistan'da da «Denge Kawa» odur.

KDP (G. K), Tüm KDP'ler ve KYB Kürt milli burjuvazisi ile küçük ve orta toprak ağalarının siyasal partileridir. Bu partilerle bağlantılı olan KUK (KDP-GK. ile) ve DDKD (KYB ile) ise milli ve küçük burjuvazinin siyasal temsilcileridir.

Özgürlük Yolu, Ala Rızgari, Rızgari ve Kawa (üç dünya teorisini reddeden AEP yanlısı Kawa) ise Kürdistan'da işçi sınıfı hareketi içerisinde gördüğümüz, sağ ve sol sapmaları temsil eden akımlardır.

Kısaca, Kürdistan düzeyindeki akımların sınıf niteliğini böyle değerlendiriyoruz. Bundan sonra ki sayılarımızda ulusal hareket ve işçi sınıfı hareketi içerisinde gördüğümüzü söylediğimiz bu akımların eleştirisine yer vereceğiz.

Bu yazıda «Rızgari» ve «Ala Rızgari»nin görüşleri üzerinde duracağız. Eleştirilerimiz birçok temel meselede her iki grubun da savunduğu ortak görüşlere yönelik olacaktır. Bu görüşler toplu bir biçimde Rızgari dergisinin 5. sayısında mevcuttur. Bu nedenle Rızgari ve Ala Rızgari'nin eleştirisini yaparken şimdilik bütünüyle Rızgari-5'te yer alan görüşlere dayanacağız. Sanıyoruz Rızgari-5'i temel almak isabetli bir seçim olacaktır. Çünkü her iki grupta ayrılığı takiben birbirlerini özellikle Rızgari-5'te yer alan görüşlere sadık kalmamakla eleştirdiler. Ayrıca, Rızgari-5 iki grup içinde özgül bir sayıdır. O kadar ki, Rızgari-5'e bir program gözüyle bakılmaktadır. Ala Rızgari'de şu satırları okuyoruz: «... örneğin, bir arkadaş Kürdistan devriminde sosyalistler açısından bir program niteliğinde olan Rızgari-5'e katılmadıklarını sık sık vurgulamış-

tır ve bu görüşünü gidebildiği her alanda da açıkça söylemiştir.» (Ala Rızgari, Özel Sayı: 1, s. 29, abç.)

İşte bu yazıda, «...Kürdistan devriminde sosyalistler açısından bir program niteliğinde olan Rızgari-5...» te yer alan görüşlere değinilecektir. Ve dolayısıyla Rızgari-5'in (program demek olanaklıysa) hangi tür «sosyalistler açısından»... bir program niteliği taşıyabileceği de gösterilmiş olacaktır.

Rızgari ve Ala Rızgari'ye yönelik eleştirilerimizi en önemli bulduğumuz noktalarda ve öz olarak toparlamaya çalışalım.

1 — Kürdistan'da Hakim Üretim Biçimi Kapitalizm Değil, Yarı-Feodalizmdir.

Rızgari-5'te Kürdistan'da hakim üretim biçimi konusunda şunlar söyleniyor:

«Belirtilmesi gereken bir diğer nokta da şudur: Birinci Emperyalist Paylaşım savaşı sonrası ele geçirdikleri Kürdistan'da, (Kürdistan daha önce ne durumdaydı? TEKÖŞİN), sömürgeciler Kürdistan'ı dize getirme eylemlerinden fırsat bulup, onun zenginliklerinden yararlanma olanaklarına sahip olamamışlardır. Örneğin Türkiye'de bu süreç 1950'li yıllarda gelişme istidadı göstermiş ve ancak 1970'li yıllardan bu yana Kürdistan'ın zenginliklerinden, iş gücü ve pazarından Türk burjuvazisi yeterince yararlanabilme durumuna gelmiştir. Özellikle Türk burjuvazisinin meta ihraç alanı olarak Kürdistan, günümüzde başlı başına bir pazar durumundadır. Bu aynı zamanda Kürdistan'da üretici güçlerin gelişmesine görece katkılardır da. Burjuvazi sömürü olanaklarını arttırmak için «altyapı» tesislerini kurmak zorundadır. 1946'lara kadar özellikle siyasal gerekçelerle ka-

palı tutulan Kürdistan, bugün en ücra köylerin bile pazara açılmasını sağlayacak tesislere ve ilişkilere kavuşturulmaktadır.

Özcesi, Kürdistan'da bütün çarpıklığına rağmen kapitalist üretim biçimi egemenlik kurma yolundadır. Kapitalist üretim ilişkilerinin etkinlik kazandığı Kürdistan'da kısmen feodal üretim ilişkileri, fakat siyasal düzeyde etkin feodal üst yapı kurumları halen ayaktaadırlar. Ve bunlar zaman zaman önemli fonksiyonlar taşımaktadırlar.

Kürdistan'ın kapitalist üretim sürecine girmesi son derece önemli bir belirlemedir. Ve zaten bu kısa belirlemeleri yapmamızın nedeni, genel olarak Kürdistan'da, özel olarak da Kuzey Kürdistan'da (Türkiye Parçası) anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadelede proleter devrimci önderliğin siyasetini, günümüzde acil çözüm bekleyen baş çelişmeyi ve bu çelişmenin niteliğini belirleyebilmek içindir.»

(Rızgari Dergisi, Sayı 5, s. 39-40, abç.)

Yukarıya çıkardığımız pasajda yer alan, «...kapitalist üretim biçimi egemenlik kurma yolundadır», «...kapitalist üretim ilişkilerinin etkinlik kazandığı Kürdistan'da...», «Kürdistan'ın kapitalist üretim sürecine girmesi...», «...Kapitalist üretim sürecinin egemen duruma geldiği Kürdistan'da...» şeklindeki ifadeler sanıyoruz okuyucunun dikkatinden kaçmamıştır. Görülüyor ki, Rızgari'de hakim üretim biçimi konusunda açık ve kesin ifadeler yerine, muğlak ifadeler kullanılmakta. Bunu anlamak güç olmasa gerek. Bir ülkenin kapitalist üretim sürecine girmesi ayrı, kapitalist üretim biçiminin «egemenlik kurma yolunda» olması ayrı, kapitalist üretim ilişkilerinin «etkinlik kazanması»

ayrı ve «kapitalist üretim sürecinin egemen duruma gelmesi (her ne demekse) apayrı bir şeydir.

Aynı pasajda ve birbirini takibeden bu ifadeler arasındaki çelişkinin Rızgarıcı arkadaşlar da farkında olmalılar. Görülen odur ki, Rızgari hakim üretim biçimi konusundaki görüşlerinden emin değildir. Yukarıdaki ifadelerden bizim edindiğimiz izlenim budur. Şayet sorunun bu muğlak konuluş tarzı, arkadaşlarımızın tereddütlerinden kaynaklanmıyorsa, bu ifadeleri biz yanlış algılıyorsak, o zaman geriye şunu söylemek kalıyor: Rızgari «egemenlik» ya da «etkinlik» kavramı ile üretim biçimleri arasındaki ilişkiden hiç bir şey anlamamıştır.

Egemenlik kavramının, nisbi bir kavram olduğunu, bir ve aynı süreçte, yan yana ve içiçe bulunan üretim ilişkilerinden hangisinin diğerine ya da diğerlerine göre etkin olduğunu ifade ettiğine daha önce de işaret etmiştik. Ayrıca, egemen üretim ilişkisi belirlenirken verili (mevcut) durum esas alınır. Yoksa, feodalizmin nispeten gerileyen ve kapitalizmin de çok yavaş da olsa gelişmekte olan üretim ilişkisi oluşuna bakarak hakim üretim biçimini saptamaya çalışmakta yanlışdır. Rızgari-5'te yer alan «...kapitalist üretim biçimi egemenlik kurma yolundadır», «Kürdistan'ın kapitalist üretim sürecine girmesi son derece önemli bir belirlemedir.» gibi görüşler bu tür bir anlayıştan kaynaklanıyor olsa gerek.

Bir başka noktaya da değinmekte fayda var. Rızgari, «...1946'lara kadar özellikle siyasal gerekçelerle kapalı tutulan Kürdistan, bugün en ücra köylerin bile pazara açılmasını sağlayacak tesislere ve ilişkilere kavuşturulmaktadır» diyor. Hatta bu sürecin 1950'li ve daha çok da 1970'li yıllardan sonra geliştiğine işaret ediyor.

Şüphesiz, pazara açılmanın boyutları bir ülkede kapitalizmin gelişme düzeyi konusunda başvurulacak bir göstergedir. Ancak, tek gösterge bu olmadığı gibi, salt pazara açılma sürecinin gelişiyor olmasına bakılarak kapitalizmin egemenliği şeklindeki sonuca ulaşamaz. Kaldı ki, Rızgari'de pazara açılmanın boyutlarını gösterir bir tek rakam bile bulmak imkânsız. Üstelik, «...Kürdistan bugün en ücra köylerin bile pazara açılmasını sağlayacak tesislere ve ilişkilere kavuşturulmaktadır.» (abç.) denilerek, «bugün»e ve geleceğe ilişkin varsayımlar üzerinde durulmaktadır.

Ayrıca, 1946'lara kadar siyasal gerekçelerle kapalı tutulduğu söylenen bir ülkede, (Rızgari kapitalist sömürüye kapalı tutulduğunu anlatmak istiyor. Bu kapitalizme de kapalı tutulması demektir. Rızgari, Kuzey Kürdistan'da kapitalist gelişimin tarihine değinmiyor), kapitalizm bu tarihten sonra gelişerek egemen üretim biçimi konumuna yükselmişse, doğrusu bu kapitalizm pek de «çarpık» ve «komprador» nitelikte bir kapitalizme benzemiyor. Aksine oldukça hızlı seyreden ve feodalizmi hızla tasfiye eden nitelikte bir kapitalizmi anımsatıyor. Böyle, başdöndürücü hızla gelişen bir kapitalizm örneğine bizim gibi ülkelerde bugüne kadar rastlanmış değil. Çünkü, bizim gibi ülkelerde ve bizim ülkemizde sözkonusu kapitalizm esas olarak komprador nitelikte bir kapitalizmdir. Komprador kapitalizm ise feodalizmle esas olarak ittifak halindedir. Feodalizme göre ilerici bir niteliğe sahip değil, aksine feodalizmle birlikte en geri ve gerici üretim ilişkileri kategorisine dahildir.

Ülkemizdeki kapitalizmin «çarpık» ya da komprador karakterde bir kapitalizm olduğuna Rızgari de işaret etmektedir. Fakat, ulaştığı sonuçlara bakıldığında farklı bir anlayışın egemen olduğu gözlenmektedir.

Kürdistan'ın doğrudan bir biçimde emperyalizmin değil, emperyalizme yarı-bağımlı bir Türkiye'nin sömürgeci olduğunu unutmamak gerekir. Kürdistan'a kapitalizm Türk kapitalizmi aracılığıyla sokuldu. Hiçbir emperyalist ülkenin amacı sömürgelerinde kapitalizmi geliştirmek olmamıştır. Türk kapitalizmi gibi «piç» bir kapitalizme gelince, onun böyle bir amaç taşımayacağı ve taşımadığı oldukça açıktır. Fakat, 1946'larından günümüze (Rızgari Türkiye Kürdistan'ı için 1950 ve 1970 gibi iki tarih daha belirtiyor) kadar ki süreçte Kürdistan'da kapitalizm hakim üretim biçimi durumuna geldiyse ve bu da Türk kapitalizmi gibi «piç» bir kapitalizmin eliyle gerçekleşiyse, bu kapitalizmin niteliği tartışma götürüyor olmalıdır. Rızgarıcı ve Ala Rızgarıcı arkadaşlar bu noktalar üzerinde düşünmelidirler. Ya da iddialarını soyutluktan kurtarıp somut verilere dayandırmaya çalışmalıdırlar. Tekoşin'in bu sayısında birçok somut veri bulmak mümkün.

Rızgari, Kürdistan'da feodalizmin gücünün farkında değildir. Feodalizmin etkinliğini salt üst yapıyla sınırlandırmaktadır. Oysa, Kürdistan'da feodalizmin üst yapıdaki etkinliği alt yapıdaki etkinliğine dayanmakta ve onunla birleşmektedir.

Rızgari Kürdistan'da feodal üretim ilişkilerinin gücünü göremediği için demokratik devrimimizin özünün toprak devrimi olacağı gerçeğinin de farkında değildir. Çünkü, toprak devrimi için temel feodalizmin, feodal baskı ve sömürünün bizzat kendisidir.

2 — Rızgari Temel Çelişme Meselesini Kavramamıştır.

Rızgari-5 temel çelişme konusunda bir takım genel doğrulara işaret ettikten sonra Kürdistan somutu için aşağıdaki belirlemeyi yapmaktadır:

«Temel çelişme, bütün bir insanlık tarihi boyunca üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındadır. Bu çelişmenin kapitalist toplumda emek-sermaye çelişmesi olarak somutlaştığını biliyoruz. Kapitalist üretim sürecinin egemen duruma geldiği Kürdistan'da da temel çelişme emek-sermaye çelişmesidir.»

(A. g. y, s. 40, abç.)

Rızgari, önce hakkın üretim biçiminin kapitalizm olduğu tespitini yapmakta (kendine özgü bir ifade ile «kapitalist üretim sürecinin egemen duruma geldiği» diyerek) ve buradan hareketle temel çelişkinin emek-sermaye ya da başka bir deyişle proleterya-burjuvazi çelişkisi olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bu anlayış bizce oldukça mekanik bir anlayıştır. Çünkü, örneğin, Çarlık Rusyası'nda bir kapitalist ülkeydi, fakat, Rusya'da demokratik devrim aşamasında temel çelişki emek-sermaye çelişkisi olarak konulmuyordu. Rızgari, bazı temel meselelerde daha dikkatli davranır ve genellemelere girmekten kaçınırsa yerinde olur sanıyoruz.

Temel çelişkiyi araştırırken, belirli bir toplum ve belirli bir süreç temel alınır. Söz konusu süreçte bir dizi çelişki mevcuttur. Bu çelişkilerin içerisinde sürecin özünü belirleyen, sürece damgasını vuran çelişki temel çelişkidir. Öyle ki, bu temel çelişme çözülmedikçe sürecin özü ya da niteliği değişmeden kalır. Bu noktayı daha da somutlaştırırsak, bir toplumun temel çelişkisi, o toplumun niteliğini değiştirmek için yerine getirilmesi gereken temel görevleri gösterir. Bu görevler yerine getirilmeksizin sürecin niteliğinde bir değişim olmaz ve başka bir süreç başlamaz. Kürdistan'da içinde bulunulan süreçte yerine getirilmesi gereken temel görevler hangileridir? Rızgari'de kabul eder ki, bu görevler «anti-sömürgeci» ve «anti-feodal» görevlerdir.

Bu iki temel görev iki temel çelişkinin çözümü ile olanaklıdır. Yani ulus ile sömürgecilik ve halk ile feodalizm arasındaki çelişkilerin çözümü ile. Peki, emek-sermaye çelişmesi hangi temel göreve ya da görevlere işaret etmektedir. Açıktır ki, bu çelişki de ifadesini bulan görev, kapitalizmin tasfiyesi görevidir. Bir devrimin temel görevi genel olarak kapitalizmi, kapitalist özel mülkiyeti tasfiye etmekse o devrim, demokratik değil proleter-sosyalist nitelikte bir devrim olur. Çünkü, bir devrimin niteliği, çözmekle yükümlü olduğu toplumsal çelişkilerin ve görevlerin niteliği tarafından tayin edilir. Ya da başka şekilde ifade edersek, bir devrimin niteliği, hangi üretim ilişkilerini tasfiye edip hangisini kuracağına göre saptanır. Kürdistan devrimi sömürgeciliğin yanısıra esas olarak yeni üretici güçlerle çatışma içerisinde olan ve eskiyi temsil eden feodal üretim ilişkilerini tasfiye edecektir.

Bir toplumun hangi devrim aşamasında olduğunu o toplumun temel çelişmesine bakarak öğrenebiliriz. Ya da bu temel çelişme tarafından tayin edilen sınıf güçlerinin stratejik mevzilenmesi bize hangi devrim aşamasında olduğunu gösterir. Stalin'in aşağıya çıkardığımız sözleri oldukça öğreticidir:

«İktidarın hangi sınıfın ya da sınıfların elinde olduğu meselesi, hangi sınıfın ya da sınıfların devrileceği ve iktidarın hangi sınıfın ya da sınıfların eline geçeceği meselesi: İşte «tütün devrimlerin esas meselesi» budur.

Devrimin şu ya da bu aşaması boyunca partinin stratejik temel sloganları, eğer kesinlikle Lenin'in bu can alıcı tezine dayanmıyorlarsa, temel slogan olarak nitelenemezler.»

«Partinin stratejik sloganları, ancak, sınıf güçlerinin marksist tahlili açısından ve devrimin za-

feri için, iktidarın yeni sınıfın eline geçmesi için verilen mücadelede devrimin güçlerinin doğru mevzilenmesi açısından değerlendirilebilir.»

«Devrimin birinci aşamasındaki (burjuva-demokratik devrim) stratejik sloganla, devrimin ikinci aşamasındaki (proleterya devrimi) stratejik slogan arasında temel bir fark olduğunu kabul etmek, yani devrimin birinci aşamasında burjuva-demokratik devrim için bütün köylülükle birlikte hareket ettiğimizi, devrimin ikinci aşamasında ise sermayenin iktidarına karşı ve proleterya devrimi için sadece yoksul köylülükle birlikte hareket ettiğimizi kabul etmek gerekir.

Devrimin birinci ve ikinci aşamalarında sınıf güçlerinin tahlili bizi buna zorladığı için, bunu kabul etmek zorundayız. Aksi taktirde 1917 Şubat'ına kadar proleterya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü sloganı altında çalışmış olmamızı, 1917 Şubat'ından sonra ise bu sloganın yerine proleterya ve yoksul köylülüğün sosyalist diktatörlüğü sloganını koymamızı açıklayamayız.» (Stalin, Milli Demokratik, Devrim, Partinin Köylü Meselesindeki Üç Temel Sloganı Üzerine, Yan—Ski'ye Cevap, 15 Nisan 1927, s. 21-29, Aydınlık Yayınları)

Bilindiği gibi «temel çelişme» ve «baş çelişme» gibi kavramlarla sorunu ilk kez formüle eden —temel çelişme kavramını Engels'te kullanmıştır— Mao'dur. Böyle olmakla birlikte Stalin'in yukarıdaki satırlarında sık sık geçen «Stratejik Temel Slogan» kavramı «temel çelişme» kavramı ile hemen hemen bir ve aynı anlamda kullanılmıştır.

Stalin, Rusya'da devrimin birinci aşamasındaki —1905/1917 Şubat— Partinin stratejik temel sloganı ile

devrimin ikinci aşamasındaki —1917 Şubat/1917 Ekim— stratejik temel slogan arasında, burjuva-demokratik devrim ile proleter-sosyalist devrim arasındaki farka tekabül eden temel bir fark bulunduğunu söyler.

Kısaca, temel çelişme ile içinde bulunulan devrim aşaması ve sınıf güçlerinin stratejik mevzilenmesi arasında doğrudan bir bağ vardır. Bu bağı görmeksizin temel çelişme meselesini ve genel olarak çelişmeler meselesini kavramak mümkün olmaz.

Kürdistan'da bugün yaşanan süreç demokratik devrim sürecidir, sosyalist devrim süreci değil. Bu iki sürecin bağlantısını gözardı etmeden aralarındaki temel ayrımı görmek gerekir. İçinde bulunduğumuz sürecin niteliği sömürge ve yarı-feodal'dır. Başka bir deyişle süreç, anti-sömürgeci ve anti-feodal demokratik-devrimci nitelikte bir süreçtir. Temel çelişkinin niteliği de aynıdır. Temel çelişme, sömürge ve yarı-feodal yapının üretim ilişkileriyle yeni üretici güçler arasındaki çelişmedir. Kürdistan toplumunun ikili niteliği yani sömürge ve yarı-feodal nitelikleri yüzünden bir değil iki temel çelişme mevcuttur. Bu iki temel çelişme, ulus ile sömürgecilik ve halk yığınları ile özellikle feodalizm arasındaki çelişmelerdir.

Rızgari bu gerçekleri göremediği için vahim hatalara düşmektedir. Nitekim, Rızgari, «Mücadelenin temel gücü olan yoksul köylülüğün...» diyerek, içinde bulunduğumuz aşamada temel gücün köylülük (orta ve yoksul köylülük) olduğunu inkâra yönelmiştir. İşçi-köylü temel ittifakını işçi + yoksul köylü ittifakına, sosyalist devrimin temel ittifakına indirgemıştır. Rızgari'nin salt yoksul köylülüğü temel güç olarak saptaması bir hata ve süregelen sonucu değildir. Bugün, Rızgari ile Ala Rızgari arasındaki ayrılıklardan birinin de bu nokta olduğu anlaşılmaktadır. Ala Rızgari'de şunlar yazılı:

«Kürdistan devriminde proleter devrimciler açısından çalışma tarzının önemli bir ögesi olarak «Kürdistan devriminde temel güç yoksul köylüdür» diyen tezi reddedilmeden «Kürdistan devriminde temel güç köylülük, yoksul ve orta köylülüktür» tezi de hayata geçirilemez»

(Ala Rızgari, Özel Sayı: 1, s. 21)

«RIZGARÎ'de kendisini sahip görenler ve bir süre sonra süs eşyası haline geirenlerin RIZGARÎ'lerin dilinden anlaması beklenemez. Ve bir tek sayı ile bile olsa RIZGARÎ ile ayrı dili konuştuklarını kanıtladılar. RIZGARÎ'nin dili öylesine nettir ki, işlerlik maddesi olarak «mutlak merkezîyetçilikten» Parti anlayışı olarak KDP tipi bir kitle partisi savunanlardan, «Rızgari-8»de temel güç olarak köylülükten, orta köylülükten bahsedenlerden, mütefrik olarak sadece kendi burjuva dünya görüşünü savunanları anlayanlardan farkı hemen görülebilir.»

(Ala Rızgari, Özel Sayı: 1, s. 79, abç.)

Görüldüğü gibi, Ala Rızgari, Rızgari-8'in eski tespitlerin aksine temel güç köylülüktür demesini eleştirmekte ve temel güç köylülük değil yoksul köylülüktür demektedir. Kürdistan gibi bir sömürge de bu tezle ortaya çıkmak tek kelimeyle ittifakları dinamitlemektir.

Temel çelişme ile içinde bulunulan devrim aşaması ve sınıf güçlerinin stratejik mevzilenmesi arasında doğrudan bir bağ vardır demiştik. Rızgari bu gerçeğin bilincinde olsun ya da olmasın o bağ kendiliğinden ortaya çıkmıştır; işte Rızgari'nin tespitleri:

1. Tespit : Hakim üretim biçimi kapitalizmdir.
2. Tespit : Temel çelişme emek-sermaye çelişmesidir.
3. Tespit : Temel güç yoksul köylülüktür.

Şimdi ortaya oldukça ciddi bir soru çıkıyor: Rızgari'ye göre Kürdistan toplumunun önündeki tarihi adım nedir? Önümüzdeki devrimci adım hangisidir? Rızgari'lerde bu sorunun berrak bir cevabını bulmak oldukça güç. Gerek Rızgari ve Ala Rızgari dergilerinde ve gerekse de her iki gruptan arkadaşlarla tartışmalarda sık sık duyduğumuz bir ifade var; «ANTİ-SÖMÜRGEÇİ ULUSAL DEMOKRATİK MÜCADELE». Hatta bu ifade kısaltılarak «ASUDM» şekline sokulmuş. Nedir bu «anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadele» ya da «ASUDM»? Önümüzdeki devrimci adımın adı mıdır? Şayet, Kürdistan toplumunun önündeki devrimci adımın adı olarak kullanılıyorsa, böyle ilginç buluşlara ne gerek var? Biz ona Ulusal Demokratik Devrim (UDD) diyoruz. Marksist literatürde de böyledir. Yoksa RIZGARİ'lerin bilepte söylemedikleri «çok gizli» bir gerçek ya da gerekçe mi var? Bizim bildiğimiz o ki, devrimciler ideolojik-politik tezlerini gizlemezler. Bize öyle geliyor ki, bu özgül terminoloji, saklı tutulan özgü bir kavrayışın ürünüdür.

Kısaca, Rızgari'lerde Kürdistan devriminin niteliği konusunda da açıklık yok. Demokratik devrim mi yoksa sosyalist devrim mi sorununu çözümlemiş değiller. «ASUDM» bu kafa karışıklığının yarattığı olsa gerek.

3 — Rızgari'ler Baş Çelişme Meselesini Eksik ve Kürdistan Devriminin Bugün İçinde Bulunduğu Aşamayı Yanlış Kavramıştır.

Rızgari-5'te bu konuda şu görüşlere yer veriliyor: «Kürdistan'da en geniş muhalefeti bir araya getirebilecek çelişme Kürdistanlıların her alanda yüzyüze oldukları ve hayatın her alanında yaşa-

...ian çelişme, sömürgecilerle olan çalışmalardır.-

(Razgari, Sayı: 5, s. 40, abç.)

Genel olarak Kürdistan'da, özel olarak da Kürdistan'ın Türkiye parçasında acil çözüm bekleyen çelişme sömürgeçler ve onların Kürdistan'daki işbirlikçileri ile Kürt halkı arasındaki çelişmedir demistik.

(A. y., s. 41, abç.)

«Açık işgal altında bir sömürge olduğundan ulus sal yan ağır basmaktadır ve başta gelmektedir.»

(A. y., s. 41, abç.)

«Yani, hedef içinde yer alan Türk merkezî otorite sine ne denli şiddetli vurulacaksa, Kürdistan'daki uzantısı olan işbirlikçi sınıf ve tabakalara da aynı anda ve aynı şiddette vurulacaktır.»

(A. y., s. 44, abç.)

«Anti-sömürgeci mücadele bakımından saptanan siyasal hedefin önemli bir unsuru da Kürdistan'daki işbirlikçileridir. İşbirlikçi kavramı tek bir sosyal sınıfı kapsamakla sınırlandırılmaz. Sömürge bir ülke de sömürgeci ilişkilerin devamından yana olan, yani üretici güçlerin gelişmesine engel olan, sömürgecilerle ve emperyalistlerle ekonomik, siyasal, kültürel ve ideolojik olarak alış-veriş içinde olan tüm sınıf ve tabakalar işbirlikçilik kavramı içindedirler. Kürdistan'da bunların varlık şartı sömürgeci egemen sınıfların alana sürdüğü malları pazarlamak, bunların acentacılığını yapmak, bu arada feodal imtiyazlarda kullanarak emekçi yığınlarla yoksul köylülük üzerinde tahakküm kurma ve bu güçlerin başını genellikle komprador, mülkî burjuvazi ve feodal güçler çekmektedirler.»

(A. y., s. 44-45, abç.)

Razgari-5'den yukarıya çıkardığımız alıntılarda da tam bir kafa karışıklığı hakim. Önce yerinde ve doğru olarak, "Kürdistan'da en geniş muhalefeti bir araya getirebilecek gelişme sömürgecilerle olan ilişkilerdir." ve "Açık işgal altında bir sömürge olduğundan ulusal yan ağır basmaktadır ve başta gelmektedir." deniliyor. Sonra yetersiz ve yanlış olarak, "Hedef içinde yer alan Türk milliyetçi hareketi ile aynı şiddetli vurulacaksa, onun ulusal yanındaki azınlık dışı işbirlikçi sınıf ve tabakaları da aynı anda ve aynı şiddetle vurulacaktır." deniliyor.

Hem Kürdistan'da ulusal yan ağır basan ulusal planda yürüyeceği ulusal yan ağır basıgını söyleyeceksin ve bu da sömürgecilere ve işbirlikçilerine «aynı anda ve aynı şiddetle» vurulacaktır diyeceksin. Bu ciddi bir çelişkidir. Birkaç sayfa ara ile böyle birbirini dışılayan sözler etmek biraz düşündürücü olmuyor mu?

Eğer içinde bulunduğumuz aşamada önde gelen görev (merkezi görev) ulusal kurtuluş görevi ise, ulusal yan ağır basmaktaysa (ki kesinlikle böyledir), sömürgecilere ve işbirlikçilerine «aynı anda ve aynı şiddetle» vurulamaz. En tehlikeli ve baş düşman sömürgeciliktir. Yerli gericiilik ise, ikinci derecede önemli düşmandır. Devrimciler düşmanlar arasında da bir ayırım yapar. En tehlikeli düşmanı başa alır ve esas darbeyi ona yöneltir. Bunu anlamayanlar devrim yapamazlar. Ayrıca, düşman kamptaki çelişkilerden yararlanma ve düşmanlar arasında bölünme yaratacak bir politika izlenmelidir. Bu düşman kamptaki çelişkilerle bel bağlamak, onlardan medet ummak demek değildir. Kürdistan devriminin düşmanları oldukça çoktur. Öncelikle dört sömürgeci devlet ve iş-

birlikçileri ile savaştığımızı hatırlarsak, düşman kamp-taki çelişkilerden yararlanma ve onlar arasında bölün-me yaratacak bir politika izlemenin önemini daha iyi kavrarız. Tekrar ediyoruz, bu politika, Kürt milli bur-juvazisinin dört sömürgeci devlet arasındaki çelişki-lere bel bağlama, onlardan medet politikasından te-melde farklı bir şeydir. Sorunun marksistçe konuluş tarzı budur. Devrimin milli yönü ile demokratik yönü içinde bulunduğumuz aşamada eşit önem taşımaz. Mil-li yon önde gelir. Baş çelişki milli nitelikteki çelişkidir. Sınıf mücadelesi verili aşamada milli bir mücadele bi-çimine bürünmüştür. Bir avuç hain hariç ulus ile sö-mürgecilik (hem Kuzey Kürdistan'da hem de Kürdis-tan bütününde) arasındaki çelişki baş çelişkidir. Büt-ün diğer çelişkiler ikincil ve tabii ya da diğer bir de-yişle tali plândadır. Diğer iç ve dış çelişkilerin ikincil ve tali olması bu çelişkilerin ortadan kalkması ya da hafiflemesi anlamında değildir. Baş çelişkiye göre «NİSBİ SİYASİ ÖNEM BAKIMINDAN» ikincil ve tali'dirler. Zaten baş çelişki siyasal önem bakımından di-ğer bütün çelişkilere göre önde gelen, önder rolü oy-nayan çelişki demektir. Mesele budur. Rızgari bu ger-çekleri kavramamıştır. Bir yerde ulusal yanın ağır bas-tığını söylemesine rağmen sömürgecilere ve işbirlikçi-lerine «aynı anda ve aynı şiddette vurulacaktır» de-mekle ulusal yanın ağır bastığını inkâr etmekte, ulu-sal yan ile demokratik yanı eşitlemektedir. Dolayısıyla Kürdistan devriminin bugün içinde bulunduğu aşama-yı ulusal yan ile demokratik yanın eşit önem taşıdığı aşama olarak görmekte vahim bir yanılgıya düşmek-tedir.

Rızgari'nin bir diğer yanılsı da «işbirlikçi» kavra-mının kapsamı konusundaki görüşüdür. Rızgari'ye gö-re «İşbirlikçilik» kavramı tek bir sosyal sınıfı kapsa-

makla sınırlandırılmaz». Bu kadarı doğru. Ancak, iki sosyal sınıf, yani feodal sınıf ve komprador burjuvazi diyecek olsak Rızgari için yeterli olur mu? Hayır olmaz! Neden? Çünkü, bu iki tanesi salt «başı» çekiyor, oda «genellikle». Peki, bu işbirlikçi sınıf ve tabakalar başka kimlerdir? Sözü Rızgari'ye verirsek, «...sömürgeciler ve emperyalistlerle, ekonomik, siyasal, kültürel ve ideolojik olarak alış-veriş içinde olan tüm sınıf ve tabakalar...» diye cevap verir. Ancak, Rızgari'ye sormak gerekir: Emekçi sınıf ve tabakaların devrimin itici güçlerinin, sömürgeciler ve emperyalistlerle hiç değilse «kültürel ve ideolojik olarak» hiç mi «alış-veriş»leri yoktur? Yoksa bütün bunlar Kürdistan topraklarında değilde ayda ya da başka bir gezegende mi yaşıyor? Arkadaşlar, sizin bu «işbirlikçilik» dedığınız nesne öyle bir şey ki, evvelallah, sizi de, bizi de, hepimizi de tehdit ediyor. «Tanrı sizi korusun» demekten başka diyecek şey kalmıyor. Önce, bu işbirlikçi diye tanımladıklarınız için «hedef değil engeldirler» dediniz. Sonra bir özeleştiri ile bir adım ileri atarak nihayet onları da hedefe koydunuz. Fakat, bu defa da «...sen misin beni engel iken hedef yapan» dercesine herifler hepimizi kucaklamaya koyuldular. Bir avuç iken çağ gibi büyüdüler.

İşin esprisi bir yana, Rızgari'nin «işbirlikçilik» tanımını yanlış bir tanımdır. Ülkemizdeki işbirlikçi güçlerin ana gövdesi feodal toprak ağaları sınıfı ve komprador burjuvaziden oluşur. Diğer sınıf ve tabakalar içerisinde işbirlikçi unsurlar elbetteki vardır. Ama işbirlikçi sınıfların içinde de yurtsever unsurlar vardır.

Rızgari'nin «işbirlikçilik» konusundaki anlayışı bir yanıyla da hedefi küçültmeye ve netleştirmeye değil, aksine hedefi azami ölçüde büyültmeye ve karartmaya hizmet eden sakat bir anlayıştır. Rızgari, adeta, nasıl

olur da hedefi azami ölçüde büyültürüm çabası iş-
risine girmiştir. İstedigi kadar hedefi küçültmeden bah-
setsin, yaptığı budur.

**Rızkari ve Ala Rızkari Kürdistan'da Bir Milli
Burjuvazinin Varlığını İnkâr Etmektedirler,**

TEKOŞİN'in bu sayısında milli burjuvazi konusu
bütün yönleriyle ve geniş bir biçimde açıklanmıştır.
Ülkemiz özgülünde de milli burjuvazi iktisadi ve siyasi
yanlarıyla tahlil edilmiştir. Bu nedenle yeniden bu ko-
nuya dönmeyi gereksiz buluyoruz. Burada Rızkari'nin
bazı çelişkilerine ve muğlak görüşlerine değinmekle
yetineceğiz.

Rızkari'de sık sık, «...burjuvazinin siyasal aksiyon-
nu» ve «...ulusal cephe içinde yer alacak olan burjuva-
zinin siyasal aksiyonuna...» (Sayı 5, s. 55) gibi ifade-
lere rastlamaktayız. Fakat, sınıf tahlilleri yapılırken,
devrimin itici güçleri sayılırken milli burjuvazinin adı
hiç anılmıyor. Böyle bir sınıfın da varolduğuna dair
bir tek satıra rastlanmıyor. Haklı olarak aklı şöyle bir
soru takılmalıdır: Rızkari, «...burjuvazinin siyasal ak-
siyonu» derken, hangi burjuvaziyi ve hangi burjuvazi-
nin siyasal aksiyonunu anlatmak istiyor?

Biliyoruz ki, «burjuvazi» kavramı geniş bir kav-
ramdır ve kabaca üç bölümde düşünülebilir: 1—Komp-
rator Burjuvazi, 2—Milli Burjuvazi, 3—Küçük bur-
juvazi. Durum bu olduğuna göre, «burjuvazinin» siya-
sal aksiyonu» ifadesindeki «burjuva» kategorisinin ve
onun «siyasal aksiyonu»nun kim olduğuna açıkık ka-
zahdirmek gerekir. Ancak, Rızkari'de birçok başka ko-
nuda olduğu gibi bu konuda da soyutluk ve muğlaklık
egemendir.

Rızkari'nin değindiği bu «burjuva siyasal aksiyon-
un» «ulusal cephe içinde yer-i olduğuna göre, onun

kümprador burjuvazi olamayacağını anlıyoruz. Geriye milli burjuvazi ile küçük-burjuvazi kalıyor. Rızgari milli burjuvazinin varlığından hiç söz açmadığına göre küçük-burjuvaziye kastediyor olmalıdır. Yine, Rızgari'nin sözünü ettiği «siyasal aksiyon»lar KDP ve KYB olsa gerektir. Sonuç olarak Rızgari'nin KDP ve KYB'yi küçük-burjuvazinin siyasal aksiyonları olarak gördüğü anlaşılıyor. Nitekim, Rızgari'nin bazı yayınlarında bu doğrultuda ifadelere rastladığımızı hatırlıyoruz. Ancak, yine de emin değiliz. Çünkü, «burjuva siyasal aksiyon» ve «burjuva milliyetçiliği» gibi genel ve muğlak ifadeler hiçbir şey anlatmıyor.

Ayrıca, Ala Rızgari'deki şu satırlar işi büsbütün karmaşıklştırıyor:

«Yani, 1960-70'lere kadar Türkiye Kürdistan'ında yürütülen mücadele burjuva milliyetçiliği çizgisinde geliştiği gibi, bu tarihlere kadar ulusal demokratik mücadeleye egemen sınıflar önderlik etmişlerdir.»

(Ala Rızgari, Özel Sayı: 1, s. 52)

Öz olarak Rızgari'de, diğer bütün akımlar gibi Kürdistan'daki siyasal akımların sınıf niteliği konusunda belli'ak ve açık görüşlere sahip değildir. Kürdistan'da bir milli burjuvazinin varlığını yadsımaktadır. Dolaısıyla KDP'ler ve KYB'nin Kürt Milli Burjuvazisi ile küçük ve orta toprak ağalarının bir bölümünün siyasal partileri olduğu gerçeğini görememektedir. İlave edelim ki, Rızgari'nin ulusal cephede gördüğü burjuva siyasal aksiyonların «Sömürgeciler ve emperyalistlerle, ekonomik, siyasal, kültürel ve ideolojik olarak alış-verişleri vardır. Ama Rızgari onları işbirlikçi olarak görmüyor»

5 — Kürdistan Proleteryasının Önderliği Salt İdeolojik Değil, Hem İdeolojik Hem Fİlî Önderliktir.

Rızgari-5'te şunları okuyoruz:

«Sonuç olarak çağın en devrimci sınıfı olan işçi sınıfı ittifaklar sistemine kendi öz örgütü ile katılmak ve mücadeleye damgasını vurmak zorundadır. Kürdistan'da bu önderlik ideolojik önderliktir.»

(A. y., s. 50, abç.)

«Kürdistan'da anti-sömürgeci mücadele, proleter devrimcilerin öncülüğünde...»

(A. y., s. 57)

Rızgari aydınları kendi içinde üç kesime ayırarak inceler ve üçüncü kesim için şunları söyler:

«Üçüncü kesim ki, bu kesim sosyalizme doğru kesintisiz aşamalı bir süreç izleyerek yol alan ulusal kurtuluş savaşlarında öncü müfrezeyi oluşturacak kesimdir. Bunlar; emekçi yığınların gerçek kurtuluşuna ancak marksizm-leninizm'i kılavuz edinmiş bir mücadele örgütü önderliğinde ulaşılacağına inanmış «sınıf intiharından» geçerek nitelik olarak proleterleşmiş unsurlardır. Yani, bağımlı ve sömürge ülkelerde hayati ihtiyaç duyulan ve mücadelenin ilk etabında «demir disiplinli çelik çekirdek», öz örgütte çoğunlukla bulunabilecek daha doğrusu bu çekirdeği yaratacak unsurlardır. Cılız işçi sınıfına ve çoğu zaman dünyadan habersiz yoksul köylüye ulusal ve sınıfsal bilinci taşıyan, orta sınıfları da kurtuluşlarının, ancak işçi sınıfının kurtuluşuna bağlı olduğuna ikna eden bu öncü müfrezelerdir. (altını çizen Rızgari, TEKOŞİN) Ayrıca bir süre sömürgeci otoritenin

militarist yanının zayıfladığını da kitlelere gösterecek olan da bunlardır.»

(A. y., s. 55)

«Fakat Kürdistan (Kuzey) emperyalizme bağımlı Türk egemen sınıflarının sömürgesi olduğundan, üretici güçlerin çarpık gelişimi oranında işçi sınıfı da gerek nicel ve gerekse nitel olarak bir hayli cılızdır.»

(A. y., s. 46)

Rızgari Kürdistan proleteryanının nicel ve nitel olarak «bir hayli cılız» olduğuna işaret etmektedir. Fakat bu, bizim proleteryanımızın hangi ülkeler proleteryası ile kıyaslandığına bağlı olarak düşünülmelidir. Kimi eski ve günümüzdeki sömürgelerle kıyaslayacak olursak proleteryanımızın «bir hayli cılız» olduğunu söyleyemeyiz. Kürdistan'ı sömürgeleştiren ülkeler proleteryası ile kıyaslayacak olursak «bir hayli cılız» olduğu doğrudur. Fakat, buradan ne çıkar? Türk solunda sosyal-şoven çemberi kıramamış kimi iflah olmazlara göre bu birlikte örgütlenmenin nedenlerinden birini teşkil eder. Bu yaklaşımın proleteryanın gücünü onun sayısal varlığı ile doğru orantılı olarak ölçen menşevik ve oportünist bir yaklaşım olduğu açıktır. Oportünizmin bu biçimini iyi tanıyoruz. Bunu geçelim. Proleteryanımızın «bir hayli cılız» oluşu Rızgari'nin savunduğu «Kürdistan'da bu önderlik ideolojik önderliktir» savını doğrular mı? Tek kelime ile ve kesin olarak hayır diyoruz. Cılız da olsa bir ülkede proleteryanın varlığı, proleteryanın önderliğinin objektif koşullarının varlığına delalet eder. Subjektif koşullar eksik olabilir, onu olgunlaştırmakta komünistlere düşer. Bu proleteryanın sosyal bir sınıf olarak mevcut olduğu bütün ülkelerde böyle olmuştur.

3128 Rızgari dergisi, ideolojik önderlik meselesini, bunun hangi tür ülkeler için geçerli olacağını kavramamıştır. İdeolojik önderlik, kapitalizmin, dolayısıyla proleteryanın hiç ya da hemen hemen hiç bulunmadığı ülkeler için geçerlidir. Marksist literatürde ve dünya devrimci pratiginde gördüğümüz budur. Bu konuda yakın geçmişin en çarpıcı örnekleri Gine, Mozambik, Angola gibi Portekiz'in eski sömürgeleridir. Kürdistan bir Angola, Mozambik ya da Gine değildir. O halde proleteryanın önderliği için «Kürdistan'da bu önderlik ideolojik önderliktir» demek neyin nesi? Kaldı ki, Rızgari vahim bir yanlışla düşmüş ve Kürdistan'da hakim üretim biçiminin kapitalizm olduğunu söylemiştir. Hakim üretim biçimi kapitalizmdir demek, aynı zamanda Kürdistan toplumunda hakim ilişki biçimi ücretli emekçiler yani proleterya ile sermaye yani burjuvazi arasındaki ilişkidir demekle bir ve aynı şeydir. Çünkü her üretim biçimi hakim sömürü biçimiyle ya da ilişki biçimiyle belirlenir. Kapitalist üretim tarzının niteliğini belirleyen ilişki de proleterya ve burjuvazi ilişkisidir. Toplumun iki temel sınıfı proleterya ve burjuvazidir. Hem Kürdistan'da kapitalizm hakim üretim biçimidir diyeceksin, temel çelişki emek-sermaye çelişkisidir, yani proleterya ve burjuvazi temel sınıflardır diyeceksin, ve hem de işçi sınıfı için ne ile kıyasladığını da belli etmeksizin, «bir hayli cılızdır» ve önderliği «ideolojik önderliktir» diyeceksin. Bütün bunları anlamak güçtür. Rızgarıcı arkadaşlar bu çelişkiler yığınından kafalarını arındırmalıdır. İdeolojik berraklık ve siyasal açıklık çok önemlidir.

Bir an için «Kürdistan'da bu önderlik ideolojik önderliktir» şeklindeki ifadenin Rızgari'de es kazâ yer aldığını düşünelim. Ve salt ideolojik önderliğin hangi

tür ülkeler için geçerli olabileceğini Rızgarıcı arkadaşlar biliyor olmalıdırlar diyelim. Öyle olsaydı bu noktayı eleştiriye değer bulmaz ve geçerdik. Çünkü, eleştirmek için eleştirmek gibi bir anlayışın sahipleri değiliz. Üstelik Rızgarî'lerde, başka dergileri de okurken öncelikle birlik noktalarını araştırmaktayız, ayrılık noktaları bulmak için sinekten yağ çıkarmak istercesine özel bir çabaya girişmiyoruz. Rızgarî'nin yukarıdaki ifadede somutlaşan görüşünü pekiştiren başka olgular var ortada. Örneğin, Rızgarî dergilerini okuyanlar «proleter devrimcilerin öncülüğü» ifadesinin çok sık kullanıldığını biliyor olmalılar. Şüphesiz Rızgarıcı arkadaşlar bu gerçeğin daha çok farkındadırlar. Öyleyse proleteryanın önderliği ya da proleterya partisinin önderliği kavramlarına, «proleter devrimcilerin öncülüğü» kavramının egemen kılınması hangi anlayışın türevidir? Dergide altı çizilmiş olarak yer alan «öncü müfrezeler», yani «...bir süre sömürgeci otoritenin militarist yanının zayıfladığını da kitlelere gösterecek olan...», «öncü müfrezeler» ve aydınların «üçüncü kesim»inden oluşacak olan «öncü müfrezeler» nedir, ne iş yapar? O, «...bir süre» ne kadarlık bir süredir? Evet, biz de, birçokları da bu görüşlerin yabancıları değildir. O «bir süre» öncü savaşı aşamasıdır, «öncü müfreze» de «öncü savaşçılar»dır. Rızgarî'nin salt ideolojik önderlik, proleter devrimcilerin öncülüğü, «öncü müfrezeler» v.s. gibi görüşleri «THKP-C» ve «Devrimci Yol»dan ödünç alınmış politikalarlardır. Bu oldukça açık bir gerçektir.

Görülüyor ki, «Kürdistan'da bu önderlik ideolojik önderliktir» ifadesi Rızgarî dergisinde es kaza yer almış bir ifade değildir. Ve bu konuda da eleştirmekle Rızgarî'ye haksızlık ediyor değiliz. Aksine birliğin önünde engel olabilecek noktalardan biri olduğu için devrimci

bir uyarı da bulunma görevimizi yapıyoruz. Evet, Kürdistan'da proleteryanın önderliği salt ideolojik değil, hem ideolojik hem politik ve l... de örgütseldir. Rızgari'de bugün açığa çıkan parti anlayışı konusundaki ayrılığın dayandığı temel bizce buralara dayanır.

6 — ÖZET

1 — Rızgari'nin hakim üretim biçimi konusundaki tespiti yanlış ve temelsizdir. Rızgari Kürdistan'da feodalizmin gücünü küçümsemekte ve bundan ötürü demokratik devrimin özünün toprak devrimi olduğu gerçeğini görememektir.

2 — Rızgari'nin temel çelişme konusundaki belirlemesi yanlıştır.

3 — Rızgari'nin baş çelişme konusundaki görüşleri eksik ve muğlaktır.

4 — Rızgari'nin Kürdistan Toplumunun gündemindeki devrimci adımın niteliği konusunda açık görüşleri yoktur.

5 — Rızgari, Kürdistan devriminin bugün içinde bulunduğu aşamayı yanlış saptamaktadır. Kendi içinde ciddi çelişkiler taşıyan bir anlayışı savunmaktadır.

6 — Rızgari, hedefi olabildiğince daraltma yerine alabildiğine büyültme çabasındadır.

7 — Rızgari, demokratik devrimin ittifakları yerine sosyalist devrimin ittifaklarını geçirme eğilimi taşımaktadır.

8 — Rızgari, proleteryanın önderliği salt ideolojiktir diyerek, Kürdistan gerçekleri ile bağdaşmayan sakat bir görüşü savunmaktadır.

9 — Rızgari, ülkemizde milli burjuvazinin olmadığı şeklindeki yanlış ve yaygın anlayışı benimsiyor gözükmekte, Kürt milli burjuvazisinin siyasal partilerini yanlış tanımlamaktadır.

10 — Rızgari uluslararası komünist hareketteki bölünme konusunda açık düşüncelere sahip değildir. Program niteliğinde olduğunu iddia ettiği Rızgari-5'te bile bu konuda bir tek söz söylememiştir. Ne var ki, Ala Rızgari'nin son yayınlarında eski tavırsızlığın aşıldığını, SBKP ve ÇKP çizgilerinin revizyonist çizgiler olarak nitelendiğini gözlemlemekteyiz. Rızgari'deki bölünme sonrasında Ala Rızgari'nin attığı bu adımı oldukça olumlu bir adım olarak görüyoruz. Böylece Tekoşin ile Ala Rızgari arasında temel bir konuda görüş birliğinin sağlandığını söylemek mümkün. İlâve edelim ki, böyle önemli bir konuda üç yıl tavırsız kalan bir hareketin birkaç satır olsun özeleştirisi yapması gerekirdi. Ala Rızgari'de bunu göremedik.

11 — Rızgari'nin Kürdistan'da sömürgeleşme süreci, uluslaşma süreci ve ulusal hareketlerle ilgili tespitleri önemli yanlışlar içermektedir.

12 — Rızgari Kürdistan devriminin temel görevlerinden biri olan birleşme sorununa değinmemektedir.

7 — SONUÇ

Rızgari ve Ala Rızgari gruplarını, Rızgari dergisinin bütün sayılarını ele alarak değil, görüşlerini nispeten toplu halde bulabildiğimiz 5. sayıyı temel alarak eleştirdik. Buraya kadar Rızgari'nin görüşlerine bir ad koymaktan özellikle kaçındık.

Fakat, bu görüşlerin «sol» ve eklektik görüşler olduğunu, bu görüşlerde ısrarlı davranırsa, Rızgari'nin sol sapmayı temsile aday gözüktüğünü vurgulamakta fayda görüyoruz. Daha somut konuşursak, Rızgari'nin görüşlerinde ifadesini bulan hakim eğilim Troçkist bir eğilimdir. Sömürge ve yarı-sömürge ülke sorunlarında Leninist bakış açısı ile Troçkist bakış açısı arasındaki

temel farkların bilindiğini varsayarak konuyu, hiç de-
gilse şimdilik kısa tutmak istiyoruz. Dileriz bu eğilim
giderek sistemleştirilip bir çizim haline dönüştürülme-
sin.

Solun her iki kesiminde anıta gelenek haline ge-
len bir anlayış mevcut. Şöyle ki, bir grup bölünmeye
uğradığında, genellikle her grubun bir yayın organı
da mevcut olduğundan, bu yayın organı üzerinde ta-
raflar arasında kıyasıya bir kavga başlar. Geçmiş sa-
yılardaki görüşlerin gerçekte hangi kanat tarafından
temsil edildiği meselesi büyük bir olay olur çıkar. Bu
kargaşa içerisinde geçmişte savunulan görüşlerin doğ-
ru mu, eğri mi olduğu sorunu pek akla gelmez. Geç-
mişte savunulan görüşlerin yeniden gözden geçirile-
rek, tutarlı bir özeleştirisi ile tartışılmanın atılarak doğ-
ruların geliştirilmesine pek çalışılmaz. İşte, bu aynı o-
lumsuz geleneği bölünmeyi takiben Rızgari ve Ala Rız-
gari'nin de sürdürdüğüne tanık olduk. Daha önce ya-
yınlanan ve Ala Rızgari'de de yer alan bir bildiri de
şunları okuyoruz:

«Rızgari'nin 7 sayılı özeleştirisi imzamız taşıyan beş
sayı, sekiz broşür, bir özel sayı ve çeşitli bildiriler,
demeçler ile ilişkimizi hiçbir güç kesemez. Halâ
da bu sayıların temsilciliği bizlerin omuzlarında-
dır. Hem tarih, hem egemen sınıflar, hem de her
boydan burjuva miluyetçisine karşı RIZGARI'nın
tezlerine sahip çıkma, bu tezleri kitlelere sunma
görevi bizim omuzlarımızdadır. İmzamızı attığı-
mız bu tezler ile ilgili RIZGARI ile olan ilişkileri-
miz devam etmektedir.»

(Ala Rızgari, Özel Sayı: 1, s. 78)

Benzer şeyleri Rızgari-8'de de okumak mümkün.
Biz bu anlayışın zararlı bir anlayış olduğuna işa-

ret etmekle yetiniyor ve diyoruz ki, hem Rızgari hem de Ala Rızgari geçmişte savundukları görüşleri yenden gözden geçirmelidirler. Çünkü bu görüşler gösterdiğimiz gibi devrimin en temel meselelerinde ciddi yanlışlarla doludurlar. Bu yanlışlarda ısrar etme tavrı sosyalist siyasal birliğe giden yolda ciddi bir engel teşkil edebilir.

Rızgari ve Ala Rızgari arasındaki görüş ayrılıkları henüz yeterince netleşmediği için ve her ikiside geçmiş sayılarda savunulan görüşlere olduğu gibi sahip çıktıklarını ileri sürdükleri için burada yapılan eleştiriler her iki gruba da yöneliktir. İnaniyoruz ki, bu eleştirilerimiz politik dostluğu zedeleyici değil, pekiştirici, ve sağlam politik çizgi de birlik arzusunu güçlendirici olacaktır.

Rızgari ve Ala Rızgari arasındaki görüş ayrılıklarının henüz yeterince netleşmediğini söyledik. Veya en azından bizim açımızdan henüz böyledir. Fakat Ala Rızgari'den ayrılığa yol açan önemli bir noktanın da Parti anlayışı olduğunu öğrenmekteyiz. Biz bu konuya TEKOŞİN-2'de değinmiştik. Ancak, oldukça önemli bir konu olduğu için üzerinde tekrar ve kısaca durmak istiyoruz.

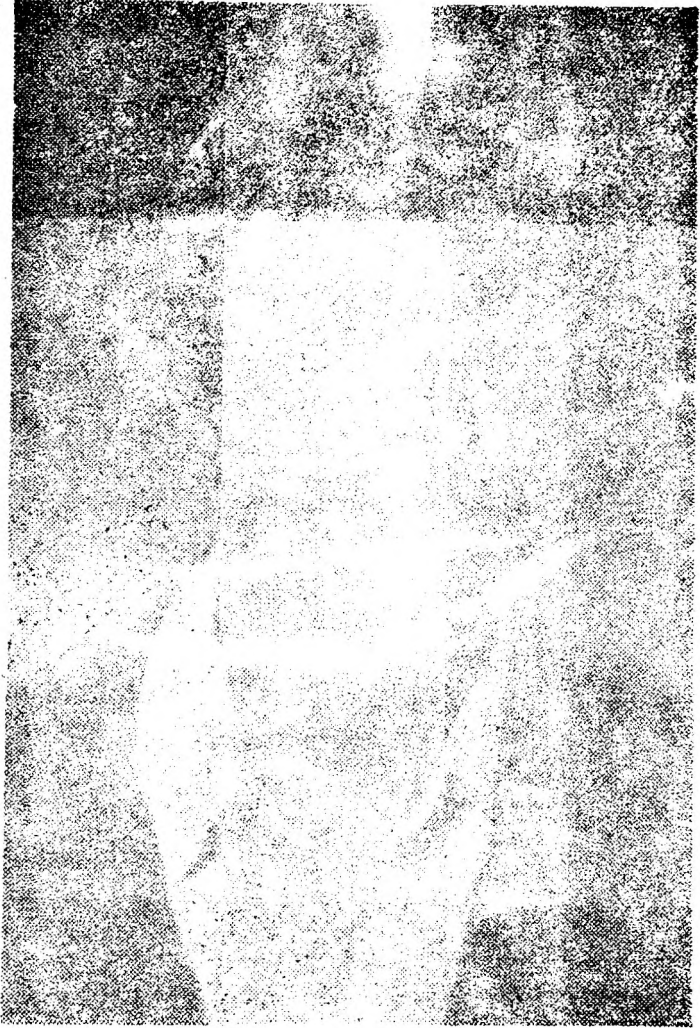
Kürdistan'da proleterya partisi yerine cephe tarzı bir örgütlenmeyi savunmak somutta milli burjuvazinin siyasal partilerine taze kan vermek ve onlara bel bağlamak anlamına gelir. Kürt ulusal hareeklerinin yenilgiden yenilgiye sürüklenmesinde burjuva-feodal geleneksel önderliğin rolü belirleyici olmuştur. Bu nokta proleter devrimciler için tartışılmayacak ölçüde açıktır. Buradan hareketledir ki biz, «Kürdistan proleteryasının bağımsız öz örgütünü yaratmak için ileri!» şiarını yükselttik. Bu şiarı karşı çıkmak burjuva milliyetçiliğinin bayrağı altında saf tutmak, bu şiarı sıkıca

sarılmak ise marksizm-leninizm ve proleterya enternasyonalizmi bayrağını yükseltmek demektir. Ülkemiz somutunda marksizm ile milliyetçiliği birbirinden ayıran en önemli ölçü budur. İki kim proleterya partisi yerine cephe tarzı örgütlenme önerisi ile ortaya çıkıyorsa, o, bilerek ya da bilmeyerek, «...komünist unsurları burjuva milliyetçilerinin genel korusu içinde eritme» (Stalin)'yi amaçlıyor demektir. Çünkü, Kürdistan «...hiç veya hemen hemen hiç proleteryası olmayan ve sanayi bakımından hiç gelişmemiş olan...» ülkeler kategorisinde ele alınamaz. Ayağı Kürdistan topraklarına basan, Kürdistan'da yaşayan herkes, eğer bakar kör değilse bu gerçeğin farkında olmalıdır. Kürdistan'da sayıca nisbeten zayıfta olsa bir işçi sınıfı vardır. Bu proleteryanın önderliğinin objektif koşulları vardır demektir. O halde görev bellidir: «proleterya'yı kurtuluş hareketinin önderi olarak hazırlamak ve bu şerefli mevkiden burjuvaziye bütün şatafatlı sözcüleriyle birlikte adım adım uzaklaştırmaktır.» (Stalin) Kürdistan'da bu görevi önüne koymayan bir kimse ya da bir grup marksist sıfatını taşıyamaz. O, ancak geleneksel önderliği güçlendirmeye hizmet eden bir milliyetçi olabilir.

Kürdistan kurtuluş hareketinde tarihsel bir döneme gelinmiştir. Ya geleneksel önderlik, ya da proleteryanın önderliği. Ya milli burjuvazinin önderlik üzerindeki tekelinin sürmesine ve sürdürülmesine şu ya da bu şekilde yardımcı olunarak yeni yenilgilere zemin hazırlanır, ya da kurtuluş hareketinde proleteryanın hegemonyasını gerçekleştirmek için kıyasıya bir mücadele içerisine girilir. Bu iki yol arasındaki mücadele Kürdistan devriminin kaderini tayin edecek bir mücadeledir. Bu mücadele, Kürdistan'da devrimci marksizm ile burjuva milliyetçiliği arasındaki mücadeledir.

Yaylacık
Kanın içinde kalmayacak!

Ahmet Ballı

Cesaretlin ve kararlılığın yoldaşlarına örnek olacaktır. Taşdığı bayrak elimizde ve yükseklerdedir. Rahat uyu.

HALKIMIZA!

30 Mart 1979 tarihinde Kürdistanlı devrimcilerin ve Antep halkının çok iyi tanıdığı ve sevdiği yiğit bir proleter sosyalist, Ali Yaylacık (Balta) kendisini «Apocu» diye lanse eden ülkemizdeki ihanet akımı tarafından alçakça ve kallesçe katledildi. Ateşli bir yurtsever ve yiğit bir sosyalist olan Ali Yaylacık «Apocu» ihanet akımının katlettiği ne ilk ne de son devrimcidir. Bu provakasyon hareketinin silâhlı saldırıları sonucu yaralanan ve şehit olan yurtsever ve devrimci unsurlar sayılamayacak ölçüde çoğaldı. Antep'te Ali Yoldaşın katlini bir dizi başka saldırı ve cinayetler izledi. Bunu yeni provakasyon ve cinayetlerin izleyeceğinden kuşku olanlar var mı, bilemiyoruz? Bizim bildiğimiz odur ki, daha bir dizi devrimci ve yurtsever acımasızca katledilecek, bu cinayetlerin ardı-arkası kesilmeyecektir. Ali Yoldaş, yakından bildiği bu grup hakkında, geride bıraktığı notlarında, «Türk sömürgecilerinin ajanları» diyor ve bu grubu yönlendiren unsurların «sömürgecilerden görebildiklerini» belirtiyor. Ali Yoldaş, bu grubun faaliyetlerini yakından bilen biri olarak bizzat yaşadığı birçok olayı aktarmaya vakit bul-

muştı. Bu grubu yönlendiren unsurların sömürgecilerle ve ülkemizdeki işbirlikçileriyle olan ilişkileri konusunda önemli bilgiler sağlam. Öncelikle, saldırı hedefi olarak seçilmesinin nedeni de buydu. Ali Yoldaş, bu grubun içerisindeyken Hilvan ve İskenderun'da işlenen cinayetlere alet edilmişti. Her iki olayda da, öldürülenlerin ajan olduklarına inandırılmış ve görevlendirilmişti.

Hilvan'da, Paydaşlar ve Süleymanlar olarak bilinen iki aşiret arasındaki kavgada, sözünü ettiğimiz grup, Kürdistan'daki vurucu gücünü Hilvan'a yığarak Paydaşlar hesabına Süleymanlara saldırdı. Ve Süleymanlardan bir kişi öldürüldü. «Apocu» grubun yöneticileri bu görevin karşılığında bu aşiretin reislerini CHP Milletvekili Celal Paydaş tarafından para ve silahla ödüllendirildiler. Bu olaya alet edilen Ali Yoldaş ise, olay sonrasında, önceden tespit edilmiş buluşma noktasına geldiğinde bu provakasyonu yöneten ve grubun yönetici unsurları olan kişilerin (tarafımızdan bilinen kişilerdir) arabayla kaçmaya çalıştıklarına tanık oldu. Kendisi de rakip aşiretin, polis ve jandarmanın saldırısına terkedildi. Saldırıya uğrayan aşirete mensup ve olayın içyüzünü bilmeyen bazı kişilerin koruması sonucu tesadüfen kurtulmuştu. Bu sırada provakasyonu düzenleyen kiralık kişiler ise biraz evvel sözünü ettiğimiz feodal beyin köşkünde ve ziyafet sofrasında rahat ve huzur içindeydiler. Hem üstlendikleri tertibi başarmışlar ve hem de bu provakasyona alet ettikleri devrimcinin kendisinden ve yaşadığı gerçekten kurtulduklarını hesaplamışlardı. Bir olayın özeti bu.

İkinci olay ise, bugün, birçok devrimci çevrenin bilgisi dahilinde olan ve fakat üstüne gidilmeyip kılendirilen İskenderun olayıdır. Bu olayda öldürülen ki-

şı, «Apocu» grubun yöneticileri tarafından «ajan» olarak nitelenen ve «Beş Parça»cılar olarak bilinen grubun önderiydi. Bu işe alet edilen kişi ise yine Ali Yaylacık'tı. Bu provakasyonda başarı ile sonuçlanır. İç yüzünü bilemediği ve bilinçsizce alet edildiği bu olayda, Ali Yaylacık, üstlendiği «görev»i tamamladığında, aynı anda ve yerde, makinalı tüfeklerle tarandı. Açılan ateş sonucu halktan sekiz kişi yaralanmıştı. Saldırının esas hedefi olan Ali Yoldaş ise bir önceki olayda olduğu gibi mucize kabilinden kurtuldu. Kurşunlar ceketini, pantolonunu, gömleğini delip geçmiş fakat kendisine isabet etmemişti. Ali Yoldaş makinalı tüfekle kendisini tarayan kişi ve kişileri tanımıştı. Bir müddet sonra ise «İşte arkadaşımıza arabadan ateş edilmiştir» (Ali Yaylacık) şeklinde propaganda yapıldığına tanık olunca şaşırmayacaktır. Yani Ali Yoldaş'ı tarayan kişiler bizzat «Apocu» grubun yöneticileriydi. Ali Yoldaş bunları isim isim belirtmişti. Ölümünden kıl payı kurtularak yaşadığı bu olaydan sonra Ali Yoldaş'ın bu grubun yöneticileri konusunda önceden varolan şüpheleri kesinleşecek ve bu hareketle organik bağları belirli bir süre sonra kopacaktır. Ceride bıraktığı konuyla ilgili yazısında şunları söyleyecektir:

«Yine dikkat edilirse bir taşla iki kuş vurma plânı var ortada. Ajanlar bir fiil bu tür olaylarda yer almıyor. Devrimcilere birbirini vurdutturuyor. Yine Apocu hareketi bu olayda da bir bildiri yayımlayarak, işte Kürdistan devrimcileri ajan temizledi. Bu hareketin içinden ajanlar duramaz. Ve diğerlerindeki de tesbit ettiğinde cezalandırılır gibi propaganda faaliyetlerini geliştiriyor. Bu hareketin Kürdistan'a gelmesi ile Kürdistan'da bir provakasvon tarihi oluşu gözönünden kaçınılmazdır. Aslında birçok millî ufaklı örnekler verilebilir.

Bu tür şeylerden ziyade bu ajan provakatörlerin kime hizmet ettiğini, kimi provakasyona getirdiğini gözönünde bulundurmak lazım. Durum çok açıktır. Apocu hareketi şöyle bir taktik izliyor: Devrimcileri birbirine vurdurma, halkla devleti uzlaştırma, yani sömürge ile sömürgecileri uzlaştırmadır. Devrimcilerle halkın arasını açma ve halka devrimcilerin anti propagandasını yaptırtma. Ve böylece provakasyonlar hazırlanıyor, halk devrimlerden nefret ettiriliyor. Bu dönemlerde Türkiye'de ve Kürdistan'da bir siyasi bunalım var. Yani birçok grupların olduğu dönem ki, hem Türk devleti birçok provakasyonlara hem de bu grup devrimcilik adına birçok provakasyonlara girişiyor. Böylece Apocu hareketi almış olduğu görevi yerine getirmiş oluyor.»

(Ali Yaylacık)

Evet, Ali Yoldaş kendi sözlerini yukardaki biçimde bağlıyor. Ne var ki, tüm bildiklerini yazmaya vakti olmadı. Canice katledildi.

Ali Yoldaş, öldürüldüğü tarihe kadar «Apocu» ihanet akımı tarafından sürekli olarak izlendi, bir defasında da kaçırılarak tehdit edildi. Ve kendisine «Apocu» hareket hakkında konuştuğu ve «TEKOŞİN»e katıldığı taktirde öldürüleceği söylendi. Çünkü, o dönemde hareketimizle bağlantı kurmuştu. Ali Yoldaş, bütün bu saldırı ve tehditlere rağmen yılmadı, bir süre sonra da hareketimize katılarak cesaret ve kararlılık örnekleri verdi. Newroz'da zulme balyaz sallayan Kürt emekçisi Demirci Kawe'nin kızıl bayrağını Antep'te alabildiğine yükseltti. «Apocu» ulusal ihanet akımının içerisinde yukarda sözünü ettiğimiz olaylarda bilmeyerek rol aldığı için kendisini affetmiyordu. Bu olayların

etkisi sonucu düştüğü bunalımdan kurtulması güç oldu, fakat uzun sürmedi. Ne var ki Kürdistan devrimi uğruna sağlam bir politik çizgide kararlı ve inançlı bir mücadeleye atıldığı sırada, namuslu ve onurlu bir mücadele örneği vermeyi tasarladığı bir sırada kahpece tuzağa düşürülerek katledildi.

Ali Yoldaş'ın acımasızca ve hunharca katledilmesi biz Kürdistanlı proleterya sosyalistlerine bir gerçeği çarpıcı bir biçimde öğretti: Bu gerçek Kürdistan'da ihanetin ulaştığı boyutların vehametinin kavranılması gerektiği ve bu ihanet akımına karşı mücadelenin savsaklanamayacağı gerçeğidir. Kendisine yurtsever ve devrimci diyen hiçbir grup ya da kişi daha bir dizi devrimcinin katledilmesini bekleyemez. İhanetin üstüne yürümek için saldırıların kendisine gelmesini bekleyemez. Eğer hâlâ kararsız ve tavırsız kalmakta ısrarlı olanlar varsa, bu kararsızlığın halka ve devrimci pahalıya mal olduğunu düşünmelidirler. Tehlike es geçilecek türden değildir, ciddi ve hayati boyutlara ulaşmıştır. Elleri sürekli olarak yeni bir yurtseverin ve sosyalistin kanına bulaşan bu alçaklar, bu hain kere hain olan uşaklar teşhir ve tecrit edilmelidir. Sah-te «devrimci» maskeleri yüzlerinden sökülüp alınmalı, hain ve çirkin yüzler ihalka ve devrimcilere gösterilmelidir. Bu devrimci bir görev olarak kabul edilmelidir. Biz kendi payımıza, alabildiğine militarize edilmiş bu ajan unsurlara karşı mücadeleden yılmayacağız. Devrimciler hayatta kalabilmenin teorisini yapamazlar.

Bizler proleterya sosyalistleriyiz. Sosyalist bir hareketi duygusallığın belirlemeyeceği açıktır. Ama, duygusal olmamak ayrı şeydir, bir bir pusuya düşürülerek katledilen devrimcilere rağmen duygusuz ve duyarsız olmak ise ayrı bir şeydir. Bu duyarsızlık bizce,

devrimde insan unsurunun taşıdığı önemi kavramamaktan ve olup bitenlere eli kolu bağlı bir vaziyette, kendinde şu ya da bu şekilde maddi tahale gücü ve cesareti bulmaksızın teslimiyetten faylanmaktadır. Biz ise her türlü teslimiyetin anşsız düşmanlarıyız. Bu noktaya işaret etmemizdeki amaç, sanırız anlaşılıyordur. Biz bu akımı ihanet akımı olarak, provakasyon çizgisi olarak nitelerken, hareket noktamız, salt katledilen yoldaşımızın ve daha ne kadar yaşayacağı belirli olmayan, hergün takip ve tehdit edilen yoldaşlarımızın anlattıkları değildir. Bu yoldaşlarımızın anlattıklarının ve bizim bildiklerimizin hepsini bu bildirinin boyutlarına sığdırmanın olanağı yoktur. Sadece birkaç olayı anlattık ve bir kaçını daha aktarmakla yetineceğiz. Ayrıca herşeyi burada daha açık bir tarzda işlemenin de şu an doğru olmadığı inancındayız. Bizden daha inandırıcı şeyler yazmamızı ya da anlatmamızı bekleyenler olabilir. Belge isteyenler çıkabilir. Ne yazık ki, biz istenen türden belgeler sağlama imkânından yoksunuz. Efendilerinden, uşaklarını çarmlıha germek için belge sağlayacak halimiz yok. Aktardığımız bilgiler bizce yeterli kanıtlar sayılmaktadır.

Bir hareketin niteliğini kavramak için onun pratik çizgisine, eyleminin muhtevasına bakmak, bizim için hem yeterli hem de doğru olan yaklaşımdır. Buradan hareketle bu grubun birkaç pratiğine ve devreye başka etkenlerin girmesi sonucu gerçekleşmeyen birkaç eylem planına göz atalım.

1 — «Emeğin Birliği'nin 14 Mayıs 1977'de yapacağı pahalılığı ve işsizliği protesto yürüyüşünü kana boğmak için, iki faşistin evini tespit edip sempatizanlara, bunları öldürün emri gelmesi, fakat sempatizanların başarısızlığı bu mitingten katliam çıkmamasına sebep olmuştur.» (Ali Yaylacık)

Ali Yoldaş'tan aktardığımız bu provakasyon planı Antep'te ve belirtilen tarihte Emegın Birliğı'nin düzenlediğı bir miting'e ilişkindir.

Bu provakasyonun bir benzeri de, takriben birbucuk yıl kadar önce, Tunceli'de, birçok devrimci grubun katıldığı bir miting için tasarlanmıştı. Kitle, miting alanında topladığı sırada, saldırıya geçilecek ve dağıtılacaktı. Bu provakasyonda rol almaları istenen birkaç devrimcinin şiddetle karşı çıkmaları üzerine katliam gerçekleştirilemedi.

- 2 — «Antep'te, 1978'de, Nihat isimli bir dokuma işçisi, evinin önünde «ajan» olduğu gerekçeyle öldürüldü. Aynı dönemde sürekli olarak diğer siyasi grupların Antep'teki yetkili unsurları hakkında ölüm kararları alınıyordu. Türk solunun devrimci olmadığını, ileri unsurlarının öldürölmesi gerektiğini söylüyorlardı. Cenaze törenlerinde olay çıkartıyorduk. Halkı polis'le karşı karşıya getiriyorduk. 1978'de «Devrimci Yol» grubundan Orta-doğu öğrencisi Selami'nin Cenaze töreninde «Devrimci Halkın Birliğı» grubuna mensup (.....)

öldürmek maksadıyla olay çıkartma kararı alındı. Olay çıkartılacak ve kargaşalıktan yararlanarak adı geçen devrimci öldürölcekti. Grubun yöneticilerinin bu direktifi yerine getirilmedi. Bu görevi biz kendi aramızda reddetmiştik. Fakat, cenaze töreni dağılacağı sıra olay çıkartıldı. Polis devrimcilere ateş etti ve olayda DHB'den Ali isimli bir devrimci öldürüldü. Çok sayıda kişi yaralandı, ve tutuklandı.»

(«Apocu» ihanet akımının saflarını terkeden devrimciler.)

- 3 — «Antep'te, su deposunda işçiler greve gitmişti. Sendikanın yönetimi «Apocu»lardaydı. 100.000 lira karşılığında işverenle anlaşılmış ve grev kırılmıştı. Bir işçi arkadaş Apocuları para yemekle suçladı. Aradan birkaç gün geçmeden, bu işçi arkadaş çıkıorut'taki evine giderken tarandı ve sakat kaldı. Emegın Birliğı'nden bir arkadaş bunu görüyor. Atış eden tanıdığı bir Apocu.»

(«Apocu» ihanet akımının saflarını terkeden devrimciler.)

- 4 — Kısa bir süre önce Doğu Beyazıt'ta «Özgür-lük Yolu» grubundan Mustafa Çamlıbel adlı bir devrimci «Apocu» grup tarafından katledildi, birkaç ki-şide yaralandı.

5 — Diyarbakır'da bir İGD üyesi (grubun ileri un-surlarından olduğu söylenmekte (kitapevine düzenle-nen bir saldırıda aynı grup tarafından katledildi.

6 — Tunceli'de aynı gruba mensup bir devrimci olan Hasan Kuş öldürüldü. Hasan Kuş'un ağabeyi (ki yine aynı gruba mensuptur) kardeşini vuranların «A-pocular» olduğunu birçok gruba açıklamıştı. Bu yüz-den kendisinin de sürekli olarak ölümle tehdit edildi-ğini belirtiyordu.

7 — Diyarbakır'da DDKD'li bir öğrenci «Apocu-lar» tarafından kendisine yönelik bir saldırıdan sakat olarak kurtulabildi.

8 — Muş'ta bir süre önce «Rızgari» grubundan bir grup devrimci yine «Apocular» tarafından taranmış-tı.

Hepsini burada sıralamak mümkün değil. Bunlar

bildiklerimizin bir bölümü. Bilemediklerimiz de ilâve edildiğinde, görülecektir ki bu akımın hedefi genel olarak yurtsever ve devrimci harekettir.

Yukarda bildiğimiz ve hatırladığımız birkaç olayı anlattık. Bilmediklerimiz de bunlara ilâve edildiğinde bu akımın ntelîği, neyi amaçladığı ve kimleri hedeflediği konusunda hiç kimsenin kuşkusunun kalmayacağı inancındayız. Tüm devrimcilerin, yurtseverlerin ve halkımızın bu cinayet şebekesini iyice tanıması için bütün yurtsever ve devrimci siyasetleri bildiklerini açıklamaya ve bu ihanet akımına karşı güç birliğine çağırıyoruz. Onlarca namuslu ve dürüst unsurun bu akıma bilmeyerek alet olmasını, yeni provakasyonları ve yeni cinayetleri engellemenin başka yolu yoktur. Devrim davasını, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm davasını ihanetlerden korumanın başka yolu yoktur. Kürdistan'da yükselen devrimci mücadeleyi sabote etmek isteyen, yurtsever ve devrimci kavganın önünde ciddi bir karşı-devrimci barikat oluşturan bu ihanet akımından yolu temizlemeliyiz. Bunu ancak tüm yurtsever ve devrimci güçlerin ittifakı ile ve güçlü bir ideolojik ve siyasal teşhir kampanyası zemini üzerinde mümkün görmekteyiz.

Bu ihanet akımının tabanındaki uusurların çoğunlukla samimi ve dürüst oldukları, devrim istedikleri inancındayız. Onlara karşı herhangi bir kinimiz söz konusu olamaz. Buradan hareketle bu gruba bilmeden alet olmuş tüm yurtsever ve devrimci unsurları yapılanların muhasebesini yapmaya ve Kürdistan devriminin çıkarlarının ulusal ve demokratik mücadele cephesini dağıtmakta, onu dinamitlemekte değil; sömürgeci devletin ve işbirlikçilerinin birlikte kurdukları sömürge tuzakını dinamitlemekte yattığını görmeye çağırıyoruz.

Kürdistan devrimi kritik bir dönemden geçiyor. Sömürgeciler ve işbirlikçileri «hölücülük» demogojisi ile halkımıza yönelik yeni katliamlar tezgâhlamaktalar. Bütün bunların bilincine varmanın ve bu ateş ve ihanet çemberini kırmanın tam zamanıdır.

Bu grubun tabanındaki tüm yurtseverleri kendilerini çıkmaza ve ihanete sürükleyen, devrime ve halka düşman saflara çeken yönetici durumundaki ajan unsurları kendi kaderleriyle başbaşa bırakmaya, onlardan ellerini çekmeye çağırıyoruz. Bu namuslu ve onurlu bir çaba olacaktır. Bu çabayı ertelemek, yukarıdan gelen baskılara boyun eğerek sinmek, korkmak, devrimcilere yakışmaz.

«APOCU» grubun teorisinin biraz evvel açıkladığımız ihanet çizgisinin teorisi olduğu görülmelidir. Kürdistan'da yurtsever ve devrimci hareketi saldırı hedefi yapmak için, ve bunu meşru göstermek için «ajan» demogojisine sarılan; baş düşman olarak, tümünü «ajan» olarak ilân ettiği Ulusal ve Demokratik Mücadele Cephesini tespit eden; sömürge ve yarı-feodal bir ülke olan Kürdistan'da devrimin güvenilir bir müttefiki olan küçük-burjuvaziyi karşı-devrimci olarak nitelleyen bu teorinin adı provakasyon çizgisinin teorisinden başka birşey olamaz. Bu teori, pratiğini yaşadığımız ve giderek vahim boyutlara ulaşan ihanet çizgisine bilinçli olarak giydirilmiş uydurma bir teoridir. İşte dünya devrimci pratiği. İşte Angola. İşte UNİTA, işte FNLA.

«Apocu» olarak bilinen bu karşı devrimci akım genel olarak devrimci demokrat güçleri özel olarak da marksist-leninist hareketi saldırı hedefi olarak seçti. Özellikle TEKOŞİN'e saldırımları nedensiz değildir. TEKOŞİN bu grubun tabanında yankı bulan hemen hemen tek hareket oldu. Kısa zamanda dağılacakını ve

provakasyonlarının önleneceğini anlayan bu ihanet akımı var gücü ile saldırıya geçti. Önce TEKÖŞİN'e katıldığı için Ali Yaylacık'ı katletti. Arkasından TEKÖŞİN'le bağ kuran birkaç devrimciyi daha. Kendilerinden ayrılıp TEKÖŞİN'e katılan diğer tüm devrimci unsurları da sürekli ölümle tehdit etmektedir. Tabanında TEKÖŞİN'e duyulan sempatiyi yok etmek için sarıldığı tek yöntem karşı-devrimci zordur. Bütün saldırılarına rağmen hareketimizi istediği alana çekmeyi başaramayacağını anlayan bu provakasyon hareketi giderek azgınlaştı. Saldırıları karşılık bulmadıkça zorbalığını sürdürmeye devam etti. Devrimciler karşı-devrimci zor'un egeme nsınıfların ve uşaklarının can çektiğiçe iyice sarıldıkları bir silâh olduğunu iyi bilirler. Zorbalıktan korkumuz olsaydı dört sömürgeci Devlete ve işbirlikçilerine, dahası arkalarındaki emperyalizme meydan okumazdık TEKÖŞİN'i yok etmeyi başlıca görev olarak kabul eden bu provakasyon akımının zorbalığı ağababalarınınkinin yanında bir hiçtir. Bizi halkımızın kurtuluş davasına dört elle sarılmaktan dünyada hiçbir güç caydıramaz. Sömürgeciler ve işbirlikçileri alana bir değil bin «Apocu» hareket de sürseler nafîle. Bu mücadele azmi ve kararlılığımızı daha bir biler, o kadar. Apocu ihanet akımı dünyada ki benzerlerine bakıp akıbetini kestirebilir. Halka ve devrime ihanet cezasız kalmayacaktır. Hesap, mutlaka sorulacaktır.

ÖNEMLİ BİR NOT

Kısa bir süre önce Ankara'da «Apocu» ihanet akımından ayrılarak hareketimizle ilişki kuran Mehmet Uzun yine «Apocu» polis çeteleri tarafından katledildi. Ve son anda (20 Ağustos 1979) Antep'te hareketimizin yiğit bir militanının, «İMET BALLI'nın da bu karşı-devrimci çetelerce pusu kurularak şehit edildiğini duy-

duk. Fazla söze gerek yok. Söz değil eylem zamanıdır. Hareketimizi toptan imhayı ve örgütsel varlığımıza son vermeyi amaçlayan «Apocu» ajanlarla mücadeleleyi sömürgeciliğe ve yerli gericiliğe karşı mücadelenin ayrılmaz bir parçası olarak görüyor ve karşı-devrimci zora karşı, devrimci zora başvuracağımızı tüm yurtsever, demokrat ve sosyalist güçlere duyurmayı görev sayıyoruz. Marksist-Leninist harekete, hareketimize karşı sömürgecilerin izni ve iradesiyle açılmış bu savaşı kabul ediyoruz. Bu meşrû bir savunmadır. İlâve edelim ki, «Apocu» ihanet akımı ile mücadeleleyi korkaklık ve yılgınlıklarından ötürü kabule yanaşmayan, sözde tarafsız kalmaya çalışan milliyetçi ve oportünist akımların da yakasını bırakmayacağız.

KAHROLSUN APOCU AJANLARI!

KAHROLSUN İHANET AKIMI!

KAHROLSUN PASİFİZM!

YAŞASIN MÜCADELEMİZ!

YAŞASIN MARKSİZM-LENİNİZM!

Not: Hareketimizin bir süre önce Tunceli'de dağıtıldığı bildiride Apocu ihanet akımının bugüne kadar gizli kalan bir dizi cinayeti kamuoyuna belgeleriyle açıklanmıştı. Bu yazıda sözünü ettiğimiz bildiride yer alan açıklamalara yer veremedik. Bir başka yerde bütün bu cinayetleri topluca açıklamayı düşünmekteyiz.

7. BÖLÜM

ÇİN DEVRİM DENEYİNE KISA BİR BAKIŞ

Devrimci Teori, dünya devrimci pratiğinden çıkan derslerin bir sentezidir. İşçi sınıfı bilimini kendi ülkelerinin somut koşullarıyla yaratıcı bir tarzda birleştirerek devrimi gerçekleştiren partilerin izledikleri ideolojik-teorik hattı bilmek ve bu partilerin değişik koşullar altında ne tür bir tutum aldıklarını incelemek oldukça önemlidir. Sömürge bir ülkenin marksistleri olarak kendi ülkemizle az çok benzerlik taşıyan sömürgeleri ve yarı-sömürgeleri incelemek ise daha çok önem taşır. Bu ülkemizin toplumsal, ekonomik, siyasal ve tarihsel özellikleri ile daha az benzerliği bulunan deneylerin dikkate alınmaması demek değildir, aksine bunlarla birlikte benzer ülkelerin deneylerini irdelemeye ağırlık vermek anlamına gelir. Bu tecrübelerin doğru bir tarzda özümlemesi marksist-leninist teorinin ülkemiz somutunda bağımsız ve yaratıcı bir tutumla hayata geçirilmesi bakımından gereklidir, dogmatik bir yaklaşımı benimseyerek kendi gerçeğimizi şu ya da bu ülkenin devrim teorisine göre prosküst yatağına ya-

tırmak için değil. Bilmeliyiz ki, başka ülkelerde devrimci olan bir teorik çizgi, başka bazı ülkeler için olduğu gibi benimsenirse devrimci niteliğini yitirir, ihtilalci özünü kaybeder.   n , kural olarak her ülkenin gerçekleri farklıdır. Dolayısıyla bu gerçeklerin    z mlenmesinden  ıkı ı olan teorik çizgilerde farklıdır. Birbiriyle tıpatıp benzer olan iki ülke ya da toplum bulmak mucize yaratmak gibi bir eydir. Devrimciler de mucizeler yaratmak peşinde ko mazlar, bu görevi doğmatiklere, her renkten oportünistlere bırakır ve kendilerini bu tür yüklerden azat ederler. Dünya devrimci pratikliğini incelemek, kendi ülkemizin devrimini zaferle tağlandırmak için, onlardan yararlanmak açısından zorunludur.  ablonlar arayıp bulmak için değil.

Bu anlayıştan hareketle Kürdistan ile az çok benzerlikleri olabilen bazı deneyleri —Çin, Vietnam,— kısaca da olsa özetlemeye çalışacağız. Çin devrimini özetlemekle ba lıyoruz.

1. ÇİN'İN TOPLUMSAL-EKONOMİK YAPISI

Çin, ilkel komünal, köleci toplum ve feodal toplum aşamalarını ya amı  bir ülkedir. Çin'de feodalite  ağı    bin yıl gibi uzun bir tarihsel dönemi kapsar. Çin, feodalite dönemi boyunca sayısız köylü ayaklanmalarına tanık olmuştur. Bu köylü ayaklanmaları feodal sınıflara güçlü darbeler indirmiştir. Ne var ki, bu güçlü darbelerle rağmen feodalizm kesin olarak yıkılamamı tır.

Feodal Çin toplumunda 19. yüzyıl ortalarına kadar önemli bir değişme olmamıştır. Ancak, serbest rekabetçi kapitalizm  ağı olan 19. yüzyılda sömürgeler ve yarı-sömürgeler üzerindeki rekabet yoğunluk kazan-

dığında Çin oldukça geniş toprakları zengin hammadde kaynakları ve dünya nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan insan gücü potansiyeli ile sömürgecilerin göz koydukları bir ülke konumundaydı. Bu yüzyılın özellikle ikinci yarısında dünya pazarları üzerinde şiddetlenen rekabet kendisini en şiddetli biçimde Çin'de gösterdi. Böylece Çin, başta, 19. yüzyılın en büyük sömürgeci devleti olan, İngiltere olmak üzere sırasıyla Fransa, Japonya vb. gibi kapitalist ülkelerin sömürgeci saldırısına uğradı. Bu ülkelerden önce başka bazı halklar (Hunlar, Moğollar, Mançuryalılar gibi) tarafından istilâ edilmekle beraber Çin'in sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapısı bu halkların yönetiminde eski durağanlığını korudu. Çünkü, bu kabile ve halkların hegemonyacılığı feodal karakterde idi ve bunların egemenliği eski feodal yapıyı olduğu gibi korudu. Ancak, Batı Avrupa'nın sömürgeci kapitalist ülkeleri ve Japonya'nın ülkeye girmesiyle durum değişti. 1840'da İngiltere'nin başlattığı Afyon Savaşı ile başlayan süreç Çin'de meta üretiminin ve kapitalizmin hızla geliştiği bir süreç oldu. Çin adım adım yarı-sömürge ve yarı-feodal bir toplum haline geldi. Elbette ki, Japonya ve 3. Avrupa'nın kapitalist ülkelerinin zorlaması olmasaydı Çin'de meta ekonomisi kapitalist meta ekonomisine kendi içsel gelişimi sonucu daha yavaşta olsa dönüşebilecekti. Kapitalist ülkelerin baskısı bu süreci hızlandıran bir dış faktör oldu.

Sözünü ettiğimiz kapitalist ülkeler Çin'deki egemenliklerini pekiştirmek için çok çeşitli (iktisadi, askeri, siyasi, kültürel) baskı yollarına başvurdular:

1 — Çin'e karşı sayısız saldırı savaşlarını başlattılar. Doğrudan silahlı müdahale yoluna başvurdular. 1840'da İngiltere'nin başlattığı Afyon Savaşı, 1857'de İngiltere ve Fransa'nın ortaklaşa başlattıkları savaş,

1884 Çin - Fransız savaşı, 1894 Japon saldırısı, 1900'de sekiz emperyalist (Portekiz hariç) ülkenin başlattığı savaş vb.

2 — Çin'i kendi aralarında nüfuz alanlarına böldüler. Ve onu ortak sömürgele- durumuna getirdiler. Bir takım haksız ve eşitsiz antlaşmalar imzalamaya zorladılar. Örneğin, Çin mahkemeleri yabancı ülkele- rin vatandaşlarını yargılama hakkına sahip değildi. Kara, deniz, hava üsleri kurarak ülkede askeri denetim- lerini sağlamaya çalıştılar.

3 — Çin'in gümrüğünü, dış ticaretini, ulaşımını vb. kontrol altına aldılar. Onu kendi sanayilerinin ürün- leri için geniş bir tüketim pazarı yaptılar.

4 — Çin'in hammadde-lerini ve ucuz emek-gücünü yerinde değerlendirmek, sömürüyü daha da yoğunlaşt- ırmak için birçok yatırımlar yaptılar.

5 — Sömürülerini kolaylaştırmak için ülkeyi bir ağ gibi saran, «...bir komprador ve tefeci-tüccar sö- mürü şebekesi kurdular.»

6 — Çin Hükümetini borçlandırarak, bankalar kurarak ülkenin maliyesini tekellerine aldılar.

7 — Kendi yaratıkları olan komprador burjuvazi- yi ve feodal toprak ağası sınıfını «hakimiyetlerinin tem- mel direği haline getirdiler.»

8 — Çin'deki karşı-devrimci yönetimi militarize ederek halk hareketini bastırmaya ve ülkeyi kontrol etmenin bir başka yolu olarak savaş ağaları arasın- daki savaşlara süreklilik kazandırmaya uğraştılar.

9 — Emperyalist kültür politikası ile halk yığınla- rının bilincini zehirlemeye ve ülke aydınlarını kendi- lerine kölece boyun eğen unsurlar olarak eğitme yo- luna gittiler.

10 — «18 Eylül 1931'den bu yana Japon emperya- lizminin Çin'i geniş çapta istilas, yarı-sömürge Çin'in

büyük bir kısmını bir Japon sömürgesi haline getirdi.»
(SE, cilt: 2, s. 311)

Not: Yukardaki sıralamada (SE, cilt: 2, s. 311)'deki sıralama izlenmiştir.

Emperyalizm bir ülkeye genellikle o ülkedeki hakim ve sömürücü sınıflarla ittifak kurarak girer. Bu nedenle gerici bir ittifak içerisine girdiği hakim sınıfların varlığının temeli olan kapitalizm-öncesi ilişki ve sömürü biçimlerine dokunmaz, aksine onları korumaya ve devam ettirmeye çalışır. Emperyalizm Çin'de de bu kurala uymuştur.

Emperyalizm, Emperyalizme bağımlı komprador kapitalizm ve feodalizm üçlüsünün oluşturduğu gerici üretim ilişkileri yani yarı-sömürge ve yarı feodal yapının üretim ilişkileri Çin'de yeni üretici güçlerin gelişmesi önündeki engellerdi. Emperyalizmin ikili bir yönü vardır. Bir yönüyle Lenin'in belirttiği gibi girdiği ülkede kapitalizmi hızla geliştirir. Fakat, bu yönü onun esas yönü değildir. O esas olarak kapitalizmin gelişmesi önünde engeldir. Bu noktayı Mao, şöyle anlatır: «Çin'i istila etmekte olan emperyalist devletlerin amacı, hiç de feodal Çin'i kapitalist bir Çin haline getirmek değildir. Tam tersine, amaçları Çin'i kendi yarı-sömürgeleri ya da sömürgeleri haline getirmektir.» (SE, cilt: 2, s. 310). Çünkü, emperyalizm 'asalak', 'can çekişen' kapitalizmdir. Ve emperyalizminin sömürge ve yarı-sömürgelerde geliştirdiği kapitalizmin de esas biçimi bu türden bir 'asalak' kapitalizmdir. Yani, 'komprador', 'işbirliği' ve 'tekelci' kapitalizmdir. 'Tekelci'dir, çünkü emperyalizm aynı zamanda ve esas olarak 'tekelci kapitalizm'dir. «Ne Lenin'in belirttiği gibi, o, kendisinin bu tekelci politikasını yarı-sömürge ve sömürge ülkelere de taşır. Fakat, bütün bunlara rağmen emperyalizm millî nitelikli bir kapitalizmi de yaratır. Bu

milli kapitalizm emperyalizmin ve feodalizmin baskısı altında yeterince gelişemez. Onu karakterize eden iktisadi ve siyasi bakımdan zayıf oluşudur. Nitekim, Çin'deki milli kapitalizm'de böyle olma zayıf ve cılızdır. Fakat, Çin kapitalizmi özellikle birinci emperyalist savaşta, birbiri ile dalaşan emperyalist ülkelerin baskısı nisbeten hafifleyince fırsattan istifade bazı alanlarda gelişti. Kapitalist ve emperyalist ülkelerin ağır baskısı altında, 19. yüzyılın son çeyreğinde doğup gelişen Çin milli kapitalizmi Çin'deki kapitalizmin hakim biçimi olamadı. Çünkü, emperyalizm ve komprador kapitalizmi ile uzlaşmaz bir çelişki içerisindeydi.

Emperyalist burjuvazi, emperyalizme bağımlı komprador burjuvazi ve yerli feodal güçlerin Çin halkına karşı kurdukları gerici ittifak, başlangıçta yarı-sömürge ve yarı-feodal ve 1931'den itibaren sömürge (Japon işgali altındaki Çin); yarı-sömürge (Gomindang yönetimi altındaki Çin) ve yarı-feodal yapıyı 1949'a kadar korudu. Kapitalist ilişkilerin gelişmesi ile aşınan eski feodal toplum yarı-feodal topluma ve bağımsız Çin yarı-sömürge ve sömürge Çin'e dönmüştü. Sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapıdaki değişiklikler, Çin devrimine kadar bir yönüyle bundan ibaretti.

2 — ÇİN'DE ULUSLAŞMA ve ULUSAL HAREKETLER

Çin, 19. yüzyılda kapitalist ilişkilerin gelişimine paralel olarak uluslaşma sürecine girdi. Çin ulusunun oluşumu 19. yüzyılın son çeyreğinde hız kazandı. Çin'de uluslaşma kapitalist üretim ilişkilerinin gelişmesine paralel bir şekilde yürüdü. Bu açıdan Batı Avrupa'daki uluslaşma süreci ile benzerlik taşır. Ne var ki, Çin'de Batı Avrupa örneğinde olduğu gibi bu sürecin esas öncesi ve efendisi milli ticaret burjuvazisi değildi.

Çin, tarihinde sık sık yabancı halkların ve kabilelerin saldırısına uğradı ve onların egemenliği altına girdi. Çin halkı, bu yüzden, yabancı tahakkümüne karşı ulusal mücadeleye atıldı. Güçlü köylü isyanlarının darbeleri altında 1644'de Çin'deki Ming sülalesinden olan hanedan devrilince, köylü ayaklanmalarını ortaklaşa ezmek için Mançuryalılara ülkesini işgal etmeleri için davetiye çıkardı. Böylece Çin 17. yüzyıl'da Mançuryalıların egemenliği altına girdi. Ülkeyi, Pekin'i yönetim merkezi yapan Mançuryalı Çing hanedanı yönetti. Ülke 1912'ye kadar Mançuryalıların egemenliğinde kaldı. Çin halkı Mançuryalılara ve hanedanlarına karşı yurtsever direniş hareketlerine girişti. Bu ulusal mücadeleleri yönetmek için bir takım örgütlenmeler, çeşitli adlar altında sayısız dernekler oluştu. Ancak, bu ulusal hareketler geleneksel feodal ideolojinin ve dinin kuvvetli etkisi altındaydılar. Dinsel ideolojinin etkinliği ulusal örgütlere verilen isimlere bile yansımıştır. ('Gökyüzü Derneği', 'Tanrıya İbadet Derneği' v.b. gibi.)

19. yüzyıl boyunca ve 20. yüzyıl başlarında bu ulusal hareketlerin önderliği Çin'de «ŞENŞİH» denilen, «Yerel Çin Feodalleri», «Maydın ve okumuş Çin feodalleri»nin elindeydi. Çinli feodal unsurların yönlendirdiği bu ulusal hareketler Mançuryalı yabancı baskısını ve egemenliğini hedef alıyordu. Fakat, sömürgeci kapitalist ülkeler her seferinde hanedan'ın doğrudan yardımına koşuyordu. Afyon Savaşları olarak bilinen savaşlarda (İlki; 1840-42, İkincisi; 1856-1860) İngilizlere; Fransızlara (1884-85) ve Japonlara (1894-95) karşı ulusal ayaklanmalar oldu. Bu ulusal ayaklanmaların önderleri, belirttiğimiz gibi Çinli feodallerdi. Çünkü, modern toplumsal sınıflar millî burjuvazi ve proleterya henüz çok cılız ve bu hareketlere önderlik yapabile-

cek örgütlenmeden yoksundular. Millî burjuvazi 19. yüzyılın sonlarına doğru anti-feodal ve anti-emperyalist ayaklanmalarda rol oynadı. Hareketin önderliğini ise ancak 20. yüzyılın başlarında ele geçirebildi. Çarlık Rusyası'ndaki 1905 devrimi «Asya'nın uyanışı dönemini», sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde burjuva demokratik devrimler dönemini açmıştı. Bu devrim Çin millî burjuvazisini de oldukça etkilemişti. Çin millî burjuvazisinin devrimci-demokrat kanadının temsilcisi olan Sun Yat-Sen 1905'de «Üç halk ilkesi» olarak bilinen ilkeleri açıklıyordu: «Milliyetçilik, Halk İktidarı, Halkın Refahı».

1894'de Sun Yat-Sen önderliğinde kurulan «Çin Yeniden Doğuşu İçin Birlik» adlı örgüt (ki bu örgüt 1912'de feshedilerek 'Ulusal Parti' (Guomindang'ı) kurulmuştu) Mançuryahların egemenliğinin devrimci yollarla yıkılmasını savunuyor ve hanedanla uzlaşmayı reddediyordu. 1905-7 tarihindeki Amerika'yı protesto ve 1908'deki Japonları protesto eylemleri Çin millî burjuvazisinin önderlik ettiği eylemlerdi. Bu eylemler yabancı sermayenin ayrıcalıklarına karşı yapılmış eylemlerdi.

1911'deki ayaklanmada ise Mançurya hanedanı devrildi ve Cumhuriyet kuruldu. Sun Yat-Sen başkanlığa seçildi. 1911 Devriminin önderi de «küçük burjuvazi ve burjuvaziydi.» Bu devrimde Çin Proleteryası, «bağımsız bir sınıf gücü olarak siyaset sahnesine çıkmamış, fakat devrimde sadece küçük burjuvazinin ve burjuvazinin tâkipçisi olarak yer almıştı» diyor Mao. 1911 Devrimi burjuvazinin tek başına önderlik ettiği son devrim oldu. 4 Mayıs 1919 devrimci hareketinde ise burjuvazi, önderliği, proleterya ile ilk kez olarak paylaşmak zorunda kaldı. 4 Mayıs Hareketi Çin devrimci savaşında bir moment noktası oldu.

Mao, Çin'deki burjuva demokratik devrim sürecinin 1840 Afyon Savaşı ile birlikte şekillenmeye başladığını ve bu sürecin kendi içinde bir dizi aşamaya ayrılarak incelenmesi gerektiğini belirtir. 1840-1949 arasındaki yüzyıl aşkın bir dönem kapsayan bu devrimci süreç şu aşamalardan geçmiştir:

- 1 — İngiliz sömürgeciliğine karşı verilen
Afyon Savaşları (1840-42/1856-60)
- 2 — Tayping İlahi Krallığı
Savaşı (1850-1864)
- 3 — Çin-Japon Savaşı (1894)
- 4 — Reform Hareketi (1898)
- 5 — Yi No Tuan Hareketi (1900)
- 6 — 1911 Devrimi
- 7 — 4 Mayıs Hareketi (1919)
- 8 — Kuzey Seferi (1924-27)
- 9 — Toprak Devrimi
Savaşı (1927-37)
- 10 — Japonya'ya Karşı Direnme
Savaşı (1937-45)
- 11 — Üçüncü İç Savaş
Dönemi (1946-49)

Bir bütün olarak sürecin niteliği bütün aşamalarda aynı kalmıştır. Yani bütün aşamalar burjuva-demokratik devrim niteliği taşırlar. Her aşamada ortak hedef «yabancı düşmanları kovmak ya da mevcut şartları değiştirmek» olmuştur. Ancak, bu ortak çizgilerin yanı sıra, her aşamayı bir sonrakinden ayırdeden özgül yanlar da vardır. 1840'lardan itibaren burjuva-demokratik hareketin önderliği 19. yüzyıl sonlarına dek esas olarak feodal unsurlarla iken, 19. yüzyıl sonların ve 20. yüzyıl, başlarında önderlik milli burjuvaziye geçmiştir. Mao, Çin'de gerçek anlamda, «...emperyalizme

ve feodalizme karşı burjuva demokratik devrim Dr. Sun Yat-Sen tarafından başlatılmıştır...» demektedir.

Çünkü, bu dönem boyunca burjuva demokratik devrim daha açık ve net bir nitelik kazandı. Ancak, milli burjuvazi de emperyalizmin ve yerli feodalizmin hakimiyetini yıkmayı başaramadı. Bu görevi ancak proleterya yerine getirebilirdi. 4 Mayıs 1919 Devrimci harekette proleteryanın etkilerinin görülmeye başlandığı ilk devrim oldu. Bu kısmı bağlamadan önce bir noktaya dikkati çekmekte fayda var: Ülkemizde kimi akımlar, 19. yüzyıl hatta 20. yüzyıl'daki ulusal hareketleri «ulusal» olarak nitelermeyi yanlış bulmaktalar. Buna dayanak olarak da, bu hareketlerin öncülüğünün modern sınıflarda değil, feodal unsurlarda olması gerçeğini göstermektedirler. Bir başka gerekçeyle de bu hareketlerin kapsamına ilişkindir. 'Ulusal' olabilmesi için bu hareketlerin yerel değil ülke çapında olması gerekirmiş (1). Yeri geldiği için hatırlatıyoruz; Çin'de 1840'lardan itibaren başlayan hareketler hem modern toplumsal sınıfların, yani proleterya ve burjuvazinin önderliğinde değildi hem de tüm Çin'i kapsayan boyutta değillerdi. Bu hareketler 'Şenşih' üyelerinin, yani feodal unsurların yönetiminde ve feodal ideolojinin kuvvetle etkisi altında oldukları gibi hemen hepsi oldukça 'yerel' boyutlarda idiler. Ama bu durum Mao'nun bu hareketleri devrimci ulusal hareketler, burjuva-demokratik hareketler olarak nitelemesine engel olmamıştır. Mao şöyle diyor: «Çin halkının milli devrimci mücadelesi 1840 Afyon savaşından itibaren sayarsak yüzyıl, 1911 Devriminden itibaren sayarsak otuz yıl süren tarihe sahiptir.» (SE, cilt: 2, s. 314, Aralık-1939). Ve Çin'de kapitalist ilişkilerde ancak 1840'lardan sonra ortaya çıkıp gelişebilmiştir. Bu çevrelerin esas yanılgısı şudur: Onlar, B. Avrupa ülkelerin-

deki uluslaşma sürecinin tıpkısını Kürdistan'da aramaktadırlar. Batı Avrupa'da uluslaşmayı köstekliyen feodalizme, feodal hakim sınıflara ve yer yer yabancı kökenli hanedanlara karşı verilen mücadelenin başında burjuvaziyi gördüklerinden, Kürdistan'daki hareketlerin başında da burjuvaziyi aramaktadırlar. Bu hareketlerin önünde ne burjuvaziyi ne de proleterya-yı bulamayınca onları ulusal olarak görmemektedirler. Dolayısıyla Kürdistan bütününde bugüne kadar ulusal hareketlerin görülmediğini devrimci-demokrat nitelikte hareketlerin yer almadığını, Kürdistan'daki ilk devrimcilerin de (!) ve ulusal hareketi başlatan-ların da bizzat kendileri olduklarını söylemektedirler. Bu ölçüde komik iddiaları ancak Kürdistan gerçekle-rini bilmeyenler ve sağlıklı kafalar ileri sürebilir.

3 — EKİM SOSYALİST DEVRİMİNİN ÇİN'DEKİ YANKILARI

Birinci emperyalist dünya savaşı ve özellikle de 1917 Ekim Sosyalist devrimi insanlık tarihinde köklü değişiklikler yapmış, yeni bir çağın başlangıcı olmuştur. Bu çağ ulusal kurtuluş ve sosyalist devrimler çağıdır. Ekim devrimi olan dünyada, özellikle de sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde büyük yankılar yapmıştır.

Eskiden sadece Avrupa'ya özgü sayılan ulusal sorun alanı genişledi ve ulusal sorun, uluslar ve sömürgeler genel sorunu haline geldi. Eskiden ulusal sorun burjuva sınıfların kendi aralarındaki bir savaş sorununu, pazar sorununu iken, emperyalist savaş ve Ekim devrimi bu durumu değiştirdi ve ulusal sorunu emperyalizme karşı savaş sorunu haline getirdi. Eskiden burjuva-demokratik devrimlerin bir parçası olan ulusal sorun, artık bu eski tipte burjuva devrimlerin bir parçası değil sosyalist dünya devriminin bir parçasıdır.

Kısaca emperyalist dünya savaşı ve Ekim devrimi ile birlikte ulusal sorunun muhtevası değişti.

Eskiden burjuva demokratik devrimin öncü sınıfı burjuvazi idi. Ve burjuvaziin önderliğindeki devrim kapitalist bir toplumunun ve kapitalist tipte bir devletin kurulması ile sonuçlanıyordu. Emekçi halk yığınlarının kazandığı zafer sayesinde burjuvazi kendi sınıf diktatörlüğünü, burjuva-diktatörlüğünü gerçekleştiriyordu.

Oysa, emperyalist savaş ve Ekim devrim ile birlikte, artık, burjuva demokratik devrimlerin öncüsü proleteryadır. Ve proleteryanın öncülüğündeki demokratik devrimin sonucunda kurulan toplum ve devlet, kapitalist nitelikte değil, yeni tipte bir toplum ve yeni tipte bir devlettir. Proleteryanın hegemonyasında, prole-ya ve müttefiklerinin ortak diktatörlüğü altındaki Demokratik Halk Diktatörlüğü. Demokratik halk diktatörlüğü henüz proleterya diktatörlüğü değildir. Ne var ki bu, proleterya diktatörlüğünün özgül bir biçimidir ve belirli bir süreç içerisinde proleterya diktatörlüğüne dönüşür. Çünkü, proleteryanın öncülüğündeki demokratik devrim, kesintisiz devrimin ilk adımdır ve hiçbir kesintiye uğramaksızın sosyalist devrime dönüşecektir. Demokratik devrimin görevi sosyalist devrim için şartları hazırlamak ve yolu açmaktır. Kesintisiz devrimin bu ilk adımı nitelik olarak burjuva-demokratik olmasına karşın, o, dünya proleter-sosyalist devriminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bağimli ve sömürge ülkelerdeki devrimler, sosyalist sistem ve kapitalist-emperyalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketleri ile bir bütün oluşturur. Artık burjuva-demokratik devrim eski tipte değil, yeni tipte bir devrimdir. Mao buna, Yeni Demokratik Devrim diyor.

Emperyalist savaş ve Ekim devrimi ile birlikte or-

taya çıkan bu değişikliklerin Çin'deki devrimci hareketi etkilememesi düşünülemezdi. Denilebilir ki, bu değişiklikler daha somut ve belirgin olarak Ekim devriminin toprağına komşu olan Çin'de yankılandı. Buradan hareketle, Mao, Çin'de 1840 Afyon savaşı ile başlayan burjuva-demokratik devrim sürecini iki ayrı sürece bölerek değerlendiriyor:

1 — Emperyalist savaş ve 1917 Ekim devriminden önceki süreç. Bu süreç eski tipte demokratik devrim sınıflamasına dahil olan süreçtir.

2 — Emperyalist savaş ve Ekim devrimi sonrasında tekabül eden demokratik devrim süreci. Bu süreç, Çin'de 4 Mayıs 1919 devrimi ile başlar ve 1949 Devrimine kadar sürer. Bu Yeni Demokratik Devrim Süreci'dir.

Çin'deki yeni süreç daha kesin olarak 1921'de Çin Komünist Partisi'nin kurulmasıyla başlar. Bu sebeple Mao, Çin burjuva-demokratik devriminin geçirdiği aşamaları tahlil ederken şöyle diyor:

«Fakat onları birbirinden ayıran en önemli özellik, Komünist Partisi'nin doğuşundan önceye mi, yoksa sonraya mı rastladıklarıdır.» (SE, cilt: 2, s. 240)

4 Mayıs 1919 devrimi proleteryanın önemli bir rol oynadığı fakat yine de milli burjuvazinin önderlik ettiği son devrimdi. Çin Komünist Partisi'nin kuruluşuyla başlayan süreçte yer alan devrimler ise proleteryanın öncülük ettiği, burjuvazinin ise belli dönemlerde ve belli ölçülerde bir rol oynadığı devrimlerdi. Çin milli burjuvazinin belirli dönemlerde nispeten önemli bir rol oynaması yarı-sömürge ve yarı-feodal bir ülkenin burjuvazisi olmasından geliyordu. Emperyalizmin ağır milli baskısı ve yerli feodalizmin sı-

nıf baskısı gibi ikili bir baskı altında olan Çin milli burjuvazisi emperyalizme ve feodalizme karşı nesnel olarak devrimci bir sınıftı. İleri kapitalist ülkeler burjuvazisinden bu bakımdan çok farklıydı. Fakat, bu burjuvazinin emperyalizm ve feodalizmle bağları vardı. Bu durum onu daha kararsız bir sınıf yapıyordu. Fakat, Çin milli burjuvazisinin yalpalamasının en önemli nedeni siyaset sahnesinde sayısal güçsüzlüğüne rağmen ön plâna fırlayan Çin Proleteryası ve Çin Komünist Partisi'nin varlığıydı. Çin proleteryasının mücadelesi yükseldikçe Çin burjuvazisinin devrim korkusu ön plâna çıkıyordu. Bu durum onu sık sık büyük burjuvazinin yanına ve bazı kesimlerini de taraf-sız kalmaya itiyordu.

4 — 1924-27 KUZEY SEFERİ YA DA BİRİNCİ İÇ SAVAŞ DÖNEMİ

Ekim devriminin, Çin milli burjuvazisinin devrimci-demokrat kanadının önderi olan Sun Yat-Sen'in görüşleri üzerinde de büyük etkisi oldu. Sun Yat-Sen'in 1905'te formüle ettiği «Milliyetçilik, Halk İktidarı, Halkın Refahı» şeklindeki üç halk ilkesi 1924'te toplanan Guomindang'ın I. Kongresi'nde yeni bir yoruma tâbi tutuldu. Özellikle başka halklara karşı düşmanlığı ve Hun ulusunun üstün bir ulus olduğu gibi gerici yanları da içinde taşıyan «Milliyetçilik» ilkesi yeni bir kavrayışla ele alındı. Bu yeni yoruma göre çok milliyetli bir ülke olan Çin'de milliyetlerin özgürlüğü savunulacak, onlar «Han» ulusu ile eşit haklara sahip olacaklardır. Dış politikada Sovyetler Birliği ile dostluk ilkesi egemen olacaktır. Anti-emperyalist ve anti-feodal bir politika benimseniyor, ÇKP ile ittifak savunuluyordu. Kısaca, Guomindang'a «Rusya'yla ittifak, Komünist Partisiyle işbirliği ve köylülere ve işçilere yardım» şeklin-

deki «üç büyük siyaset» yol gösterecekti. Nitekim 1927'ye kadar bu çizgi benimsendi. Ve ÇKP ile Guomindang arasında emperyalizme karşı bir milli birleşik cephe kuruldu.

1924-27 devrimci savaşıma Çin Komünist Partisi önderlik ediyordu. ÇKP'nin birleşik cephe taktiği başarı ile uygulanmış milli burjuvazinin siyasi partileriyle ittifak gerçekleştirilmişti. Ancak, 1927'de devrim geçici olarak yenilgiye uğradı. Mao, yenilginin iki ana nedeni olduğunu söyler:

- 1 — Guomindang'a egemen olan gerici Çan Kay-Şek klüğünün, yani büyük burjuvazinin ihaneti,
- 2 — Çin Komünist Partisi içindeki oportünist sapmalar.

Guomindang'ın ihaneti ile birleşik cephe dağılmış, devrimci hareket yenilgiye uğramış ve büyük darbe yemişti. Ancak, yenilginin en önemli nedeni parti içindeki sapmalardan kaynaklanıyordu. Bu sapmaların temsilcileri Cen Du-Siyu ile Çang Kuo-Tao idi. Cen Du-Siyu'nun temsil ettiği sapma sağ oportünist nitelikte bir sapmaydı. Çünkü, işçi sınıfının baş müttefiki olan köylülerle ittifakı reddediyordu. Sadece, Guomindang ile ittifak taraflıydı. Sol oportünist sapma ise köylülerle ittifakı reddediyor, sadece işçi sınıfına dayanmak gerektiğini ileri sürüyordu. Bunlar birleşik cephe taktiğine de karşı çıkıyorlardı. Yani, ister «sol», ister «sağ» nitelikte olsunlar her ikisi de devrimin stratejik sorunu olan ittifaklar meselesinde ortaya çıkıyordu. Bu tür sapmalar Çin'e özgü değildir, genel olarak bütün ülkelerde, fakat özel olarak emperyalizmin boyunduruğu altındaki sömürge ve bağımlı ülkelerde görülebilen sapmalardır. Bu tür sapmalarla mücadele hayati önem

taşıır. Çünkü, devrimin zaferi ya da yenilgisi doğru bir ittifaklar politikası ile sıkı sıkıya ilgilidir. Sınıfların kuvvet ilişkilerini dikkate almadan, saldırı hedeflerini mümkün olduğu ölçüde daraltarak yerine, genişletmeye yarayan, kurulabilecek ittifakları devrimci bir tarzda kurmaktan kaçınan ya da ittifak kavramından işçi sınıfının ideolojik, siyasi ve örgütsel bağımsızlığını feda etmeyi anlayan sapmalarla mücadele asla ihmal edilmez.

Birinci devrimci savaştaki yenilgiyi takiben toplanan ÇKP'nin altıncı milli kongresi (1923), Cen Du-Siyu'nun sağ teslimiyetçi çizgisini ve sol oportünist çizgiyi tasfiye etti. ÇKP, 6. kongresi ayrıca devrimci kabaarışın geçici bir alçalma gösterdiğini ancak devrimci dalganın yeniden yükselmesinin kaçınılmaz olacağı tespitini yaptı. Fakat, bu yükselişin yakın olmadığı görüşünden hareketle kitleleri devrimci harekete kazanmak genel çizgisini ortaya koydu.

5 — 1927-37 YILLARI ARASINDAKİ İKİNCİ DEVİRİMCİ İÇ SAVAŞ YA DA TOPRAK DEVRİMİ SAVAŞI:

1927'de Guomindang'la ittifakın bozulması üzerine şartlar değişti: «Guomindang birinci birleşik cephe döneminde Sun Yat-Sen'in Rusya'yla ittifak, Komünist Partisi'yle işbirliği ve köylülere ve işçilere yardım şeklindeki Üç Büyük Siyasetini uyguladı; dolayısıyla devrimci ve canlıydı. çeşitli sınıfların demokratik devrimden yana bir ittifakıydı. Ama 1927'den sonra Guomindang zıddına dönüştü ve toprak ağalarıyla büyük burjuvazinin gerici bir ittifakı haline geldi.» (SE, cilt: 1, s. 383, abç.)

Bunun üzerine yeni şartlarda devrimci savaş, emperyalizme, büyük burjuvaziye ve feodal sınıfın gerici

ittifakına karşı yürütülmüştür. Bu dönem boyunca milli burjuvazi de karşı devrimin saflarında yer aldı. (1931'e kadar.)

«Emperyalizm zulmünü savaş yoluyla değil, daha yumuşak yollarla —siyasi, iktisadi ve kültürel— sürdürdüğünde, yarı-sömürge ülkelerdeki hakim sınıflar emperyalizme teslim olurlar ve emperyalizm ile hakim sınıflar halk kitlelerini ortaklaşa ezmek üzere bir ittifak kurarlar. Aynı bir durumda, kitleler genellikle emperyalizmin bu feodal sınıfların ittifakına karşı iç savaşa başvururlar; emperyalizm ise genellikle yarı-sömürge ülkelerdeki gericilerin halkı ezmesine yardım etmek için doğrudan öylelerde bulunmaktansa, dolaylı yöntemlere başvurur. Bunun sonucunda da iç çelişmeler özellikle şiddetli. Çin'de 1911'deki Devrimci savaşta, 1924-27'deki Rus İç Savaşta ve 1927'den sonraki on yıllık Toprak Devrim Savaşında böyle olmuştur. Yarı-sömürge ülkelerdeki çeşitli gerici hakim gruplar arasındaki savaşlar, aynı Çin'deki savaş ağaları arasındaki savaşlar bu sınıflamaya girer.

Bir devrimci savaş bizzat emperyalizmin ve onun uşaklarının, yerli gericilerin varlığını tehdit eden bir noktaya ulaştığında, emperyalizm genellikle hakimiyetini koruyabilmek için başka yöntemlere başvurur. Ya devrimci cepheyi içerden bölmeye çalışır ya da yerli gericilere doğrudan doğruya yardım etmek üzere silâhlı kuvvetlerini gönderir. Böyle bir durumda, yabancı emperyalizm ve yerli gericilik açıkça bir kuttupta, halk kitleleri de teki kuttupta yer alır ve böylece diğer çelişmelerin gelişmesini belirleyen ya da etkileyen baş çelişmeyi oluştururlar. Ekim Devriminden sonra çeşitli kapitalist ülkelerin Rus gericilerine yaptıkları yardım, silâhlı müdahalenin bir örneğidir. Çan

Kay-Şek'in 1927'deki ihaneti ise, devrimci cepheyi bölenin bir örneğidir.» (SE, cilt: 1, s. 388-389, abç.)

1924-1927'de birinci devrimci iç savaş, «...bizzat emperyalizmin ve onun uşaklarının, yerli gericilerin varlığını tehdit eden bir noktaya ulaştığında...», emperyalizm, Mao'nun belirttiği gibi devrimci cepheyi böldü. Devrim, «can alıcı bir dönüm noktasında yenilgiye uğradı.» (cilt: 1, s. 227) Böylece 1927 sonrasında «iç çelişmeler özellikle» şiddetlendi. Komünist Partisi önderliğinde kitleler iç savaşa başvurdular. Fakat, sadece yerli hakim sınıflara karşı değil, «...emperyalizm ile feodal sınıfların ittifakına karşı iç savaşa» başvurdular.

Mao, «Bu savaşta düşman, yalnızca emperyalizm değil, aynı zamanda büyük burjuvazi ile büyük toprak ağalarının ittifakıydı. Milli burjuvazi de, büyük burjuvazinin kuyruğuna takılmıştı.» (SE, cilt: 1, s. 227) diyor. Çünkü, emperyalizm ve büyük burjuvazi arasında sıkı bir ittifak söz konusudur. Birinin varlığı ve gelişmesi bir diğ erinin varlığı ve gelişmesine bağlıdır. Elbetteki emperyalizm ile yerli hakim sınıflar arasında da bir takım çelişkiler vardır. Bu ittifak içinde çelişki taşımayan bir ittifak değildir ve olamazda. Ne var ki bu çelişki yerli hakim sınıfların emperyalizme karşı halk yığınlarının yanında yer alabilmesini sağlayabilecek ölçüde güçlü bir çelişki değildir. Çünkü, yerli hakim sınıfların dayanağı emperyalizmdir. Kısaca, yerli gericilik ile emperyalizm arasında ittifak esas, çelişki talidir. Bu çelişkilerde özellikle iki ana noktada düğüm leniyor: Birincisi, değişik emperyalist mihraklar arasındaki çelişki Çin'de olduğu gibi yansıyordu. Hakim sınıfların farklı klikleri farklı emperyalist mihraklarla bağlantılı olduklarından söz konusu emperyalistler arasındaki çelişki yoğunluk kazanıp şiddetlenince yer-

li hakim sınıflar içindeki klikler de birbirleriyle savaşıyorlardı. Bu durum bazan geçici olarak hakim sınıfların bir kanadıyla devrimci güçler arasında ittifakın şartlarını yaratabiliyordu. İkincisi, emperyalizme bağımlı büyük burjuvazi ve feodal güçler emperyalizm karşısında şekli siyasal bağımsızlığı korumak isterler. Sömürge statüsünü kendi sınıf çıkarlarına daha az uygun bulurlar.

1924-27'de, yukarıda belirttiğimiz nedenlerle, baş çelişki, halk yığınlarıyla emperyalizm ve yerli gericiilik ittifakı arasındaydı. Mao'nun belirttiği gibi çelişkinin bir kutbunda halk yığınları, diğer kutbunda ise «...yabancı emperyalizm ve yerli gericiilik...» ittifakı vardı.

Birinci devrimci iç savaşın sonlarında Çin'de kurtarılmış bölgeler oluşturulmuştu. Bu kurtarılmış bölgeler 1927'den sonra adım adım yaygınlaştı. Mao'ya göre Çin'de kırmızı siyasal iktidarların doğmasının ve yaşamasının nedenleri şunlardı:

1 — Beyaz rejim içindeki parçalanmalar ve savaşlar. Çin'deki hakim sınıfların çeşitli klikleri arasında sürekli bir savaş durumu vardı. Savaş ağaları arasındaki sürekli savaşlar bunun ifadesidir. Emperyalist ülkeler bu savaşları devamlı olarak kışkırtıyorlardı. Zaten bu savaşlar emperyalist ülkeler arasındaki çelişkilerin Çin'e yansımasydı. Çünkü Çin, «Birçok devletin hakimiyetindeki bir yarı-sömürge ülke...» idi. Mao'nun kırmızı siyasal iktidarların doğup yaşayabilmesi için gösterdiği en önemli neden buydu. O tarihe kadar (1923) dünyada böyle bir deney yaşanmadığından, Mao, bu olguyu, yani kırmızı üs bölgelerinin doğup yaşayabilmelerini «olağanüstü olgu» olarak görmekteydi. Ve bu «olağan üstü» olguyu başka bir «olağanüstü» olguya bağlıyordu yani «Beyaz rejim içindeki savaş durumu»na.

«Eğer Çin'de Beyaz Rejim içindeki parçalanmaların ve savaşların hiçbir zaman sona ermeyeceğini kavrarsak Kızıl Siyasal İktidarın doğuşu, yaşaması ve gündün güne bürünmesi konusunda hiçbir şüphemiz olmayacaktır.»

(SE, cilt: 1, s. 73-74)

Mao'ya göre kızıl siyasal iktidarların ortaya çıkışının esas nedeni Çin'in birçok emperyalist devletin ortak hakimiyetindeki bir yarı-sömürge oluşuydu. Buradan hareketle başlangıçta bu olgunun emperyalist ülkeler ve sömürgeler için geçerli olamayacağını söylüyordu. Ne var ki aynı olgu İkinci Dünya savaşı sırasında ve sonrasında bazı sömürgelerde ortaya çıkınca 1928'de sahip olduğu görüşlerde değişiklik yaptı.

2 — «Çin siyasal ve iktisadi gelişimi eşit olmayan bir ülkeydi.

Bu Çin devriminin de eşitsiz gelişmesini yaratıyordu. Çin'de kızıl siyasal iktidarların ilk olarak ortaya çıktığı bölgeler demokratik devrimden etkilenmeyen bölgeler değil, en çok etkilenen bölgeler oluyordu. Hunan, Kwantung, Hupey ve Kiangsi 1926-27 yıllarındaki devrimci savaşta işçi, köylü ve askerlerin kitle halinde ayaklandığı eyaletlerdi. 1927'de Hunan eyaleti Çin köylü hareketinin merkezi olmuştu. Hunan'da köylüler «Köylü Birlikleri» içinde örgütleniyor, toprak ağalarının iktidarına son verip, «Köylü Birlik»lerinin iktidarını kuruyorlardı. «Bütün İktidar Köylü Birliklerine» sloganı köylü hareketinin başlıca sloganı olmuştu. Köylü hareketleri başlangıçta kendiliğinden hareketler niteliği taşıyordu.

Kısaca, Çin'de kızıl siyasal iktidarların ortaya çıkmasının ve yaşamasının bir başka nedeni de devrimin eşit olmayan gelişmesiydi. Devrimin daha hızlı geliş-

bildiği bölgelerde bağımsız rejimlere dayanarak siyasi iktidar parça parça genişletilmeliydi. Çin'de ülke çapında siyasi iktidarın ele geçirilmesi böyle bir rota izlemişti.

3 — Kızıl siyasi iktidarların, bağımsız rejimlerin, yaşamasının ve ülke çapında siyasi iktidarın zaptı hedefine doğru gelişebilmesinin üçüncü nedeni, ülke çapında devrimci durumun gelişmeye devam etmesiydi. Savaş ağaları arasındaki savaşlar ve emperyalist ülkeler arasındaki çelişkiler bunu mümkün kılıyordu.

4 — Düzenli ve güçlü bir kızıl ordunun varlığı kızıl siyasi iktidarın yaşamasının dördüncü nedenidir.

5 — Beşinci koşul, bolşevik tarzda bir parti örgütlenmesinin varlığı ve doğru bir politikadır.

Mao, 1928 tarihli bir başka makalesinde kızıl üs bölgelerinin doğup yaşayabilmesi için ek olarak başka şartlar da soymaktadır:

«1 — Sağlam bir kitle temeli, 2— Sağlam bir parti örgütü, 3— Oldukça güçlü bir kızıl ordu, 4— Askeri harekât için elverişli arazi ve, 5— Temel ihtiyaçların karşılanması için yeterli iktisadi kaynaklar.» (SE, cilt: 1, s. 83)

1927-37 arasındaki ikinci devrimci iç savaş döneminde parti yönetiminin bazı yanlış politikaları sonucu birçok bağımsız rejim karşı-devrim tarafından yok edilince, 1935'deki ünlü uzun yürüyüş gerçekleşti. Bu karşı-devrimci orduların kuşatmasını etkisiz kılmak için düşünülmüş bir ricat taktiği idi. Uzun yürüyüşün nihayetinde parti yönetiminde değişiklik yapıldı. Mao, ÇKP'nin başkanlığına getirildi.

Bu dönemde (1931-34) Parti'de ortaya çıkan önemli bir sapmada; Li Li-san'ın sol oportünist çizgisiydi. Parti'ye egemen olan bu çizgi, Çin devrimci savaşının

uzun süreli niteliğini reddediyordu. Li Li-San, ülke çapında silâhlı bir ayaklanma ile iktidarın alınması çizgisini savunuyordu.

Mao, bu görüşü reddediyor ve savaşın uzun süreli olacağını savunuyordu:

«Gerici kuvvetler çok güçlü olduklarından, devrimci güçler ancak yavaş yavaş gelişirler ve bu durum savaşımızın uzun süreli niteliğini belirler.»
(SE, cilt: 1, s. 287)

Çin, 18 Eylül 1931'de Japon emperyalizminin saldırısına uğradı. 1935'te ise bu saldırı giderek yoğunlaştı. Böylece 1931'den itibaren Çin'in büyük bir bölümü Japon sömürgesi haline geldi.

«18 Eylül 1931'den bu yana Japon emperyalizminin Çin'i geniş çapta istilası, yarı-sömürge Çin'in büyük bir kısmını bir Japon sömürgesi haline getirdi.»
(SE, cilt: 2, s. 311)

Mao'nun sömürge statüsünde gördüğü bölge Japonya'nın işgali altındaki bölgedir. Guomindang yönetimi altındaki Çin'e ise yarı-sömürge diyor. Böylece daha önceki yüzyıllık dönem boyunca yarı-sömürge olan Çin, Sömürge, yarı-sömürge ve yarı-feodal bir ülke olmuştu.

Japonya'nın, Çin'in tümünü sömürgeleştirmeye çalışması Çin toplumundaki sınıfların ilişkilerinde önemli değişiklikler yaptı. Bunun sonucu olarak, yeni bir taktik, yeni mücadele yöntemleri ve yeni bir sınıflar mevzilenmesi ortaya çıktı.

ÇKP, bu dönemde, iç savaşın bırakılmasını ve anti-japon tüm sınıf ve tabakaları kapsayan bir millî birleşik cephe taktiğinin izlenmesini savundu.

6 — ANTI-JAPON DİRENME SAVAŞI (1937-45):

Bu dönem, sözünü ettiğimiz gelişmelerden ötürü gerek Çin'de gerekse de uluslararası plânda devrimci güçlerle karşı-devrimci güçlerin ilişki ve çelişkilerinde çok yönlü değişikliklerin gündeme geldiği bir dönemdi. Uluslararası plânda koşullar bir ikinci emperyalist dünya savaşına doğru geliyordu.

Mao Zedung, Çelişmeler Üzerine yazısını bu dönemde yazdı. Bu yazılarında ulusal ve uluslararası plânda ortaya çıkan karmaşık ilişkilerin bir tahlilini veriyordu.

Mao «ÇELİŞME ÜZERİNE» başlıklı makalesinde şöyle diyor:

«Emperyalizm yarı-sömürge bir ülkeye karşı bir saldırı savaşı başlattığında, bazı hainler dışında o ülkenin çeşitli sınıfları emperyalizme karşı bir milli savaşta geçici olarak birleşebilirler. Böyle bir durumda, emperyalizm ile sözkonusu ülke arasındaki çelişme baş çelişme haline gelir, buna karşılık o ülkedeki çeşitli sınıflar arasındaki bütün çelişmeler (daha önce baş çelişme olan feodal sistem ile geniş halk kitleleri arasındaki çelişmede dahil) geçici olarak tali ve tabi bir duruma düşerler. Çin'de 1840'daki Afyon savaşında, 1894'teki Çin-Japon Savaşında ve 1900'deki Yi Ho-Tuan Savaşında böyle olmuştu; bugünkü Çin-Japon Savaşında da durum böyledir.»

(SE, cilt: 1, s. 388, abç.)

Bu satırları yine 1937 tarihli bir başka yazısında («Japonya'ya Karşı Direnme Döneminde Çin Komünist Partisi'nin Görevleri»), Çin'in Dış ve İç Çelişmelerinin Bugünkü Gelişme Aşaması konusunda söyledikleriyle birleştirirsek durum daha iyi anlaşılacaktır. Ma-

yıs-1937'de Çin Komünist Partisi'nin milli kongresine rapor olarak sunulan bu yazıda şöyle denilmektedir:

«Çin ile Japonya arasındaki çelişmenin baş çelişme haline gelmesiyle ve Çin'in iç çelişmelerinin ikincil ve tabî duruma düşmesiyle, Çin'in uluslararası ilişkilerinde ve ülke içindeki sınıf ilişkilerinde değişiklikler meydana geldi; bu, mevcut durumda yeni bir gelişme aşamasının başlamasına yol açtı.

Çin, uzun zamandır iki derin ve temel çelişmenin pençesi altındaydı: Çin ile emperyalizm arasındaki çelişme ve feodalizm ile halk kitleleri arasındaki çelişme...»

.....

«Çin ile genel olarak emperyalizm arasındaki çelişme, yerini özellikle belirgin ve keskin olan Çin ile Japon emperyalizmi arasındaki çelişmeye bıraktı. Japon emperyalizmi, Çin'i tamamen işgal etme siyasetini uygulamaktadır. Bu yüzden, Çin ile diğer bazı emperyalist ülkeler arasındaki çelişmeler ikincil bir duruma düşmüş, öte yandan bu ülkeler ile Japonya arasındaki ayrılık daha da artmış durumdadır. Gene bu yüzden, Çin Komünist Partisi ve Çin halkı, Çin'in Japonya'ya karşı milli birleşik cephesini dünya barış cephesiyle birleştirmek göreviyle karşı karşıyadır. Bu nedenle Çin, sadece Çin halkı için daima iyi bir dost olmuş olan Sovyetler Birliği ile birleşmekle kalmamalı, mümkün olduğu kadar bugün için barışı korumak isteyen ve yeni saldırı savaşlarına karşı olan emperyalist ülkelerle birleşerek Japon emperyalizmine birlikte karşı koymak için çalışmalıdır. Birleşik Cephemizin amacı, bütün emperyalist ülkele-

re aynı zamanda karşı koymak değil, Japonya'ya karşı direnmek olmalıdır.»

.....

«Bu, Çin Komünist Partisi'nin ve Çin halkının önüne, Japonya'ya karşı bir milli birleşik cephe kurma görevini getiriyor. Birleşik Cephemiz, burjuvaziye ve ana vatanın savunulmasını kabul eden herkesi kapsamalıdır.»

.....

Çin ile Japonya arasındaki milli çelişmenin gelişmesi, sınıflar arasındaki ve siyasi gruplaşmalar arasındaki iç çelişmeleri, nisbi siyasi önem bakımından ikincil ve tabi bir duruma düşürmüştür. Fakat, bu çelişmeler de hâlâ varlıklarını korumaktadırlar ve hiç bir suretle zayıflamamış ya da ortadan kalkmamışlardır. Aynı şey, Japonya dışındaki diğer emperyalist ülkeler ile Çin arasındaki çelişmeler için de geçerlidir.»

(SE, cilt: 1, s. 311-313)

Görüldüğü gibi bu dönemde «sınıf mücadelesi, milli mücadele biçimini» almıştır. Çin'deki sınıf çelişmeleri (iç çelişmeler) ve Çin ile diğer bazı emperyalist ülkeler arasındaki dış çelişmeler «ikincil ve tabi» bir duruma düşmüşlerdir. Ancak, bu çelişmeler ne zayıflamış ne de ortadan kalkmışlardır, sadece «...NİSBİ SİYASİ ÖNEM BAKIMINDAN İKİNCİL ve TABİ...» bir duruma düşmüşlerdir. Yani bu çelişkiler, Çin ile Japon emperyalizmi arasındaki çelişkiye göre siyasi önemleri bakımından tali plâna düşmüşlerdir. Açıktır ki, baş çelişki kavramı siyasi bir kavramdır. Belirli bir sürecin, belirli bir aşamasında siyasal mücadelenin ağırlıklı olarak kimi ya da kimleri hedef alması gerektiğini açıklar. 1937'den sonra Çin'de baş çelişkinin bir kuthunda

bir avuç hain hariç tüm Çin ulusu, diğer kutbunda ise Japon emperyalizmi ve Çin'deki yerli işbirlikçi klik vardı. Çin'de büyük toprak ağası ve komprador burjuvazinin Japon emperyalizmi ile işbirliği yapan kligi Vang Çing-Vey kligi idi. «Avrupacı ve Amerikancı büyük burjuvazi» ise anti-Japon cephede yer aldı.

Mao, yerli hakim sınıfın «...Avrupacı ve Amerikancı...» kanadı için şunları söylüyor:

•Komprador büyük burjuvazi, emperyalist ülkelerin kapitalistlerine doğrudan hizmet eden ve onlar tarafından beslenen bir sınıftır; sayısız bağlarla köylük bölgelerdeki feodal güçlere sıkı sıkıya bağlıdır. Bu yüzden Çin devriminin hedeflerinden biridir ve devrim tarihinde hiçbir zaman itici bir güç olmamıştır.

Buna rağmen, komprador büyük burjuvazinin farklı kesimleri, farklı emperyalist devletlere bağlıdır. Böylece, emperyalist devletler arasındaki çelişmeleri iyice keskinleştğinde ve devrim esas olarak tek bir emperyalist devleti hedef aldığında, başka emperyalist gruplara hizmet eden komprador sınıfının bazı kesimlerinin, belli ölçülerde ve belli bir dönem için, o günkü anti-emperyalist cepheye katılması mümkün olur. Fakat, efendileri Çin devrimine karşı cephe aldıkları anda, onlar da aynı şekilde davranacaklardır.

Bugünkü savaşta Japon tarafları büyük burjuvazi (teslimiyetçiler) ya teslim olmuşlardır ya da teslim olmaya hazırlanmaktadırlar. Avrupacı ve Amerikancı büyük burjuvazi (iflâh olmazlar), Japon aleyhtarı cephede yer almalarına rağmen, gittikçe daha fazla bocalıyorlar; hem Japonya'ya karşı direnerek hem de Komünist Partisi'ne karşı çıkarak ikili oynuyorlar.»

(SE, cilt: 2, s. 319-320)

Çin devrimci savaşı esas olarak Japonya'yı hedef aldığı için diğer emperyalist ülkelerin işbirlikçisi olan Çan Kay-Şek klığı anti-japon cepheye katılmıştı. Ancak, onlar cephe içerisinde en gerici kanat oldular ve anti-komünist kampanyayı eiden bırakmadılar.

Komünist Partisi de büyük burjuvaziye karşı iki yönlü bir politika güttü: Hem onları birleşik cephede birliğe zorladı, hem de onlara karşı içerde barış ve demokrasi mücadelesini terketmedi. Komünist Partisi, milli burjuvaziyle (milli burjuvazi 1931'den beri Komünist Partisi ile ittifak kurmuştu.) olduğu gibi büyük toprak ağası sınıfının ve komprador burjuvazinin siyasal temsilcisi olan Guomintang'la da, ittifakını, genel programına (asgari) bağlı fakat kabul edilebilir bir özgül programa dayandırıyordu. Bu özgül programda esas olarak Sun Yat-Sen döneminde Guomintang'ın da benimsemiş olduğu üç halk ilkesine dayanıyordu. Ne var ki, Guomintang'la ittifak için bir takım tavizler zorunlu olmuştur. ÇKP'nin emperyalist devletler ve Çin'deki hakim sınıf kanatları arasındaki çelişkilerden yararlanmak ve bazı kesimleri geçici de olsa birleşik cephe de ittifaka zorlayarak; mümkün olan en geniş milli cepheyi kurmak ve saldırı hedeflerini olabildiğince daraltmak için verdiği tavizlerden birkaçı şöyledir:

1 — Kızıl ordunun adı değiştirildi,

2 — Bağımsız rejimlerin adı değiştirildi ve hükümetin yapısında milli burjuvazinin ve büyük burjuvazinin sözünü ettiğimiz kesimlerinden temsilci alınarak değişiklik yapılması benimsendi.

3 — Toprak ağalarının topraklarına el konulması ve Guomintang'ın silâhlı mücadele ile devrilmesi siyaseti, geçici olarak terkedildi, «Toprak işleyenindir»

sloganı yerine kira ve faizin azaltılması siyaseti izlendi.

Ancak, Çin Komünist Partisi bu tavizlere karşılık, Guomindang'dan da bir takım tavizler istedi. Bunların başında birleşik cepheye katılan tüm sınıf ve tabakaların yönetimde temsil edilmesi, siyasal hak ve özgürlüklerin tanınması, iç barışın ve demokrasinin gerçekleştirilmesi geliyordu.

Mao bu karşılıklı taviz politikası hakkında şunları söylüyor:

«Taviz demek, her iki tarafın da taviz vermesi demektir: Guomindang, iç savaş, diktatörlük ve yabancı düşmana karşı direnmeme siyasetini terk ediyor. Komünist Partisi de iki rejim arasındaki düşmanlığı sürdürmek siyasetini terk ediyor. Biz ikincisi ile birincisini değiştokuş ediyoruz ve milli kurtuluş mücadelesi uğruna Guomindang ile işbirliğine başlıyoruz. Bunu, Komünist Partisi'nin teslim olması diye nitelendirmek, Ah Kuculuk yapmaktan ya da çirkin bir iftiradan başka birşey değildir.»

(SE, cilt: 1, s. 318-319)

«Bunlar, karşılığında, bütün milletin ihtiyacı olan şeyleri, yani barışı, demokrasiyi ve silâhlı direnişi elde etmek için verilen ilkeli ve şartlı tavizlerdir.»

(SE, cilt: 1, s. 319)

Çin'deki devrimci savaş uluslararası plânda sürdürülen anti-faşist mücadelenin bir parçasıydı. Başlangıçta, faşist Hitler Almanya'sını, Sovyetler Birliği'ne saldırıya geçtiği oranda destekleyen Amerika ve Avrupa'daki emperyalist ülkeler, Hitler faşizminin saldırı hedefi olmaya başladıklarında Sovyetler Birliği'nin öncülük ettiği ittifakı kabullenmek zorunda

kaldılar. Sonuçta Almanya, İtalya ve Japonya'dan oluşan faşist cephe büyük bir yenilgi aldı. Bu yenilgi de Sovyetler Birliği'nin rolü oldukça büyük olmuştur. Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya savaş ilân etmesi ve ona büyük darbeler vurması Çin'deki Japon yenilgisinde büyük rol oynadı. Çin'deki mücadele uluslararası düzeydeki anti-faşist mücadeleyle böylesine içiçe geçmişti.

1945'de Japon emperyalizmi teslim oldu.

7 — 1946-49 ÜÇÜNCÜ İÇ SAVAŞ DÖNEMİ.

Almanya/İtalya/Japonya'dan oluşan emperyalist-faşist kampın yenilgisi emperyalist kampta ABD'yi ön plâna çıkardı. ABD emperyalizminin saldırgan politikası Japon yenilgisini takiben Çin'de yoğunluk kazandı.

Japon yenilgisi ile birlikte birleşik cephe dağılmış, ABD işbirlikçisi Çan Kay-Şek yönetimi, içerde halk yığınlarına karşı gerici savaşı yeniden başlatmıştı.

Bu Çin devriminde yeni bir aşamanın başlangıcını vurguluyordu. Çin'deki yeni-demokratik devrim süreci henüz sona ermemişti. Süreç, hâlâ burjuva-demokratik karakter taşıyordu. Ancak, sürecin bu yeni aşamasının koşulları öncekinden oldukça farklıydı.

Bu aşamada, baş çelişki, Çin ile Japon emperyalizmi ve Çinli işbirlikçileri arasındaki çelişki olmaktan çıktı. Bu çelişki bir önceki aşamada çözümlenmişti. Şimdi baş çelişki, Çin halkı ile emperyalizm ve yerli gerici iktidarı arasındaki çelişkiydi.

Bu aşamada Çin devriminin hedefini, emperyalizm, feodalizm ve komprador-kapitalizm üçlüsü oluşturuyordu. Başlangıçta Mao, Çin devriminin hedefleri arasında komprador-kapitalizmi ayrıca belirtmiyordu. Fakat, şimdi, emperyalizm ve feodalizmin yanısıra

komprador kapitalizmini de saymaktadır. Fakat, demokratik devrim genel olarak kapitalizmin değil (millî kapitalizmi değil), emperyalizme bağımlı, komprador kapitalizmin hakimiyetini yıkacaktır. Mao şöyle diyor:

«...Bugünkü aşamasında Çin devriminin hedefi, genel olarak kapitalizmi ortadan kaldırmak değildir.»

(SE, cilt: 4, s. 225)

Mao'nun devrimin hedefleri arasında komprador kapitalizmini daha açık olarak vurgulaması, bu kapitalizmin gelişme seyri ile yakından ilgilidir. Mao, bu noktayı şöyle açıklar:

«Dört büyük aile, Çan, Soong, Kung ve Çen, yirmi yıllık iktidarları süresince 15-20 milyar ABD dolarını bulan büyük servetler yaptılar ve bütün ülkenin iktisadi can damarlarını tekellerine aldılar. Bu tekelci sermaye devletle bütünleşince, tekelci devlet kapitalizmi haline geldi. Yabancı emperyalizmle, yerli toprak ağası sınıfı ve eski tipte zengin köylülerle yakından bağlantılı olan bu tekelci kapitalizm komprador, feodal, tekelci devlet kapitalizmi haline geldi. İşte, Çan Kay Şek'in gerici rejiminin iktisadi temeli budur. Bu tekelci devlet kapitalizmi sadece işçileri ve köylüleri ezmekle kalmamakta, aynı zamanda şehir küçük burjuvazisini de ezmekte ve orta burjuvaziye de zarar vermektedir. Direnme savaşı sırasında ve Japonların teslim olmasından sonra gelişmesinin doruğuna varan bu tekelci devlet kapitalizmi, yeni demokratik devrimin maddî şartlarını büyük ölçüde hazırlamıştır. Bu sermaye Çin'de genellikle bürokrat-sermaye olarak bilinmektedir. Bürokrat

kapitalist sınıf olarak bilinen bu kapitalist sınıf, Çin'in büyük burjuvazisidir. Ülkemizde yeni-demokratik devrimin görevi, emperyalizmin Çin'deki özel ayrıcalıklarına son vermenin yanı sıra, toprak ağası sınıfının ve bürokrat-kapitalist sınıfın (büyük burjuvazinin) sömürü ve zulmünü yok etmek, komprador, feodal üretim ilişkilerini değiştirmek ve üretici güçleri özgür kılmaktır.»

(SE, cilt: 4, s. 183-184, abç.)

Açıktır ki, demokratik devrim genel olarak kapitalizmi değil, fakat komprador kapitalizmi de hedeflemektedir.

Çünkü, komprador kapitalizm, varlığı ve gelişmesi emperyalizme bağlı olan kapitalizmdir, emperyalizm ve feodalizmin yanı sıra bu komprador kapitalist ilişkilerde üretici güçlerin özgürce gelişmesi önünde engeldir. Bu engeli ortadan kaldırmadan, üretici güçlerin gelişmesine ayak bağı olan tüm eskimiş üretim ilişkilerini tasfiye etmeden, hiçbir gelişme mümkün değildir. Ancak, bir de milli türde bir kapitalizm vardır. Bu milli kapitalizm yeni-demokratik devrimin hedefi değildir. Onun içindir ki, Mao, «Çin devriminin hedefi, genel olarak kapitalizmi ortadan kaldırmak değildir» demektedir. Komprador kapitalist ilişkilerin tasfiyesi demokratik devrimi proleter-sosyalist bir devrim dönüştürmez. Devrimin niteliğinde bir değişmeye yol açmaz. Mao bu konuda şöyle der:

«Bir devrimin niteliğini belirleyen güçler, esas düşmanlar ile esas devrimcilerdir. Bugün bizim baş düşmanlarımız emperyalizm, feodalizm ve bürokrat kapitalizmdir; buna karşılık, bu düşmanlara karşı mücadeleimizin temel güçleri, ülke nüfusunun yüzde doksanını meydana getiren kol ve

kafa emekçileridir. Devrimimizin bugünkü aşamada nitelik bakımından yeni-demokratik bir devrim, bir demokratik halk devrimi oluşunu ve Ekim devrimi gibi bir sosyalist devrimden farklı oluşunu belirleyen de budur.

Milli burjuvazi içinde emperyalizm, feodalizm ve bürokrat-kapitalizme bağlanan ve demokratik halk devrimine karşı çıkan birkaç sağcı unsurda devrimin düşmanıdır, buna karşılık, milli burjuvazi içinde emekçi halka bağlanan ve gericiilere karşı çıkan sol unsurlar ve feodal sınıftan kopmuş olan birkaç aydınlanmış eşraf devrimcidir. Ama bu sol unsurlar ve aydınlanmış eşraf nasıl devrimcilerin ana gövdesi değilse, aynı şekilde sağ unsurlarda düşmanın ana gövdesi değildir. Bunların hiçbirisi devrimin karekterini belirleyen bir güç değildir. Milli burjuvazi, siyasi bakımdan çok zayıf ve yalpalayan bir sınıftır. Ama bu sınıfın üyelerinin çoğunluğu demokratik halk devrimine katılabilir ya da tarafsız bir tutum takınabilir, çünkü onlarda emperyalizm, feodalizm ve bürokrat kapitalizmin ve zulüm ve baskısı altındadırlar. Bunlar geniş halk yığınlarının bir parçasıdırlar; ama halk yığınlarının ana gövdesi olmadıkları gibi, devrimin karakterini belirleyen bir güç de değildirler.*

(SE, cilt: 4, s. 225-226)

Bu dönemde Çin milli burjuvazisininin tavrı homojen değildi ve olamazdı da. Milli burjuvazininin çoğunluğu ABD ve onun işbirlikçilerine karşı tavrı alıyordu. Sol-kanat milli burjuvazi Komünist Partisi'ni destekliyor, orta-kanat tarafsız ve kararsız kalıyor, sağ-kanat milli burjuvazi ise Cuomindang'ı destekliyordu.

Özellikle vurgulandığı gibi bir başka noktada Mao'nun «Aydınlanmış eşraf» olarak adlandırdığı kesindir. Geçmişte sosyalist aklarıyla aydınlanmış Mao, «feodal sınıftan kopmuş olan birkaç aydınlanmış eşraf» diyor ama, bu «bir kaç» kişi Çin'de birkaç yüzbin kişi anlamına gelir. Nitekim, Mao, biraz ilerde, «sayısı birkaç yüzbini bulan bütün ülkedeki aydınlanmış eşraf»ın kazanılmasından bahsediyor.

Mao'nun «aydınlanmış eşraf» olarak adlandırdığı kesim, «...demokratik eğilimler taşıyan tek tek toprak ağalarından ve zengin köylülerden oluşmaktadır», ve bu kesimin emperyalizm, feodalizm, bir ölçüye kadar da zengin köylülükle çelişkisi vardır. «Aydınlanmış eşraf»ın sahip olduğu topraklar kendi istekleriyle köylülere dağıtılmıştır. Mao, «Aydınlanmış eşraf»ın siyasi ve iktisadi bakımdan önemli bir güç olmadıklarını, ancak, gericiliğin tecrit edilmesi açısından bunların hesaba katılmaları ve birleşik cepheye kazanılmaları gerektiğini vurgular. Aydınlanmış eşraf yalnız bu aşamada değil daha önceki aşamalarda da yer yer devrimci cepheye yer almıştır.

Mao, 1948'de sapmalar konusunda şöyle bir tespit yapıyor: «Partimizin tarihi, sağ sapmaların ortaya çıkma olasılığının Partimizin Guomintang'la birleşip cephe kurduğu dönemlerde, «sol» sapmaların ortaya çıkma olasılığının da Partimizin Guomintang'la bütün ilişkilerini kopardığı dönemlerde daha fazla olduğunu göstermektedir.»

(SE, cilt: 4, s. 237)

Mao, üçüncü devrimci iç savaş döneminde özellikle sol sapmaların ağırlık kazandığını vurguluyor. Bu sol sapmalar salt işçi sınıfını görüyor, diğer sınıf ve tabakalarla ittifakı gözardı ediyordu. Mao, sol sapmanın bu dönemde toprak ağalarıyla zengin köylüler ara-

sında; orta, küçük ve büyük toprak ağaları arasında; zorba olan ve olmayan toprak ağaları arasında hiç ayırım görmediğini, hepsini aynı tepete koyduğunu belirtiyor. Yine bu sapmanın toprak dağıtım sırasında, «eşit dağıtım ilkesi»ne uymayıp, toprak ağalarına geçimlerine yetebilecek ölçüde dahi toprak bırakmadığını; milli burjuvaziye, aydınlanmış eşrafa vb. karşı sekter bir tavır takındıklarını anlatıyor. Mao, bu tür politikaları aceleci ve «...saldırı hedefini daraltmanın taktik önemini küçümsemek» olarak niteliyor.

Sağ sapmaların ise, karşı-devrimin gücünü abartma mücadelenin uzaması karşısında bıkkınlığa ve yılmaya kapılma, ve komünist hareketin ideolojik, siyasi ve örgütsel bağımsızlığına yeterince önem vermeme vb. biçiminde ortaya çıktıklarını belirtiyor.

1949'da Çin devrimi karşı-devrimi kesin bir yeniliğe uğratarak ülkede siyasi iktidarı ele geçirdi. Bu devrim, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapısı itibarıyla devrimini yapmış diğer ülkelere kıyasla nispeten geri olan bir ülkenin devrimi olarak yarı-sömürge ve sömürge ülke devrimcilerinin en çok tartıştıkları zengin bir deney oldu.

Kesin olarak inanıyoruz ki, özellikle Çin halkı ve Çin marksistleri bu deneyi unutmayacaklardır. Zafer yine Çin halkının olacaktır.

8. BÖLÜM

VIETNAM DEVRİMİ ÜZERİNE

Vietnam devrim deneyimini, Çin devrimini özetlerken yaptığımız gibi çeşitli başlıklar altında toparlayacağız. Bu yöntem, sorunun çeşitli boyutlarıyla ve öz olarak kavranılması açısından daha uygundur.

1. VIETNAM'DA SÖMÜRGELEŞME SÜRECİ — ESKİ VE YENİ SÖMÜRGEÇİLİK

Vietnam'ın bağımsızlığını yitirerek sömürgeleşme sürecine girişi yaklaşık olarak 19. yüzyılın ortalarına rastlar. Vietnam ulusal tarihi 1858'de Fransız sömürgeciliğinin başlattığı işgal savaşı ile normal gelişim doğrultusundan saptırıldığında yeni bir durum ortaya çıktı. Fransız sömürgecileri Vietnam'ı ve buradan hareketle tüm Çin Hindisi'ni sömürgeleştirmek istiyorlardı. Buna karşılık, Vietnam toplumunda ülkenin sömürgeleştirilmesine karşı başlıca iki eğilim belirdi: Uzlaşma ve Direnme. Gerici feodal güçlerin temsilcileri olan Kral ve Saray'ın yüksek rütbelileri, Nguyen monarşisi, içerde kendilerine yönelik halk hareketinden kork-

tukları için Fransız sömürgeci işğaline karşı uzlaşma eğilimini benimsediler. Kararlı bir direnme savaşına öncülük etmekten korktular. Uzun ve güçlü bir ulusal bağımsızlık mücadelesi geleneği olan halk ise Vietnamlı aydınların öncülüğünde kararlı bir yurtsever direniş savaşına atıldı. Başta halk olmak üzere aydınların ve bir kısım eşrafın teslimiyeti red ederek direnişe geçmesi Fransız sömürgecilerinin beklemedikleri bir olaydı. Bu sebeple Fransız emperyalizmi uzun ve pahalı bir savaş kabule zorlandı. Ne var ki, monarşi'nin kendisi için bazı ayrıcalıklar karşılığında sömürgecilerin ajanlığını üstlenmesi Fransız sömürge egemenliğinin ülke ölçüsünde yerleşmesini hızlandırdı. Vietnam toplumdaki yurtsever güçlerin örgütsüz ve öndersiz oluşu da sömürgecilerin işğali yaymalarını kolaylaştıran diğer önemli etkeni. Halkın silâhlı ayaklanmasının bu elverişsiz koşullar nedeniyle 19. yüzyılın sonlarında (1896) bastırılmasıyla Vietnam'da sömürge düzeni tamamen yerleşti. Böylece, 1858'de (hatta 1847'de) başlayan sömürgeleşme süreci 1896'da tamamlandı. Ve Vietnam bu süreçte sömürge bir ülke haline geldi. Ancak, Fransız emperyalizmi, Vietnam Ulusal Kurtuluş Hareketindeki direniş ruhunu yokedemedi. Yiğit bir yurtseverin son sözü Vietnam ulusal tarihinin sonraki gelişmesi tarafından tamamen doğrulandı:

«Topraklarımızda çimen yeşerdikçe işğalcilere karşı direnecek insanımız eksik olmayacaktır.» (Vietnam Savaşıyor, s. 10, Kırsal Yayınevi)

Vietnam'da sömürge düzeni (1896-1918) dönemi boyunca klâsik biçimiyle iyice yerleşti.

Fransız emperyalizminin Vietnam'daki uygulamaları klâsik sömürge (eski sömürgecilik) politikasının tüm özelliklerini çarpıcı bir tarzda sergilemektedir.

Bu özellikler şunlardır:

1 — Siyasal İlhâk

Sömürgeci ülke zor kullanarak işgâl ettiği (bazen önce siyasal ilhâk gelmekte, ekonomik ilhâk onu izlemektedir; bazen de siyasal ilhâk ekonomik ilhâkı izlemektedir. Vietnam, başlangıçta siyasal bakımdan ilhâk edilmiş, ekonomik ilhâk onu izlemiştir.) Ülkede doğrudan doğruya kendisine bağlı bir yönetim mekanizması kurar. Bunun için başlıca iki yönteme başvurur:

- × a) Zor kullanarak boyun eğdirme ve,
- × b) O ülkedeki en gerici egemen güçlerle ulusun ezici çoğunluğuna karşı ittifak kurarak.

Fransız emperyalistleri, Vietnam'da güçlü maddî ve askeri potansiyellerine dayanarak en vahşi baskı yollarına başvurdular. İkinci olarak da Fransız sömürge yönetimi, «...kral, mandarenler ve eşraf...» gibi feodal sınıfın en gerici unsurlarıyla gerici bir ittifak içerisinde girdi. Bu kesimler, Fransız yöneticilerinin yarıdımçı unsurları olarak ajanlık görevini üstlendiler.

«Zorbaların ilgilendikleri ilk sorun istikrarlı ve etkin bir siyasal ve idari örgüt kurmak oldu.»

(A, y, s. 22)

«Vietnam, değişik yönetim düzenleri olan değişik üç 'ülkeye' ayrıldı: Tonkin, Annam ve Cochinchina. Bunlar ayrı ayrı, giderek Kamboçya ve Laos'u da içine alan ve bir Fransız Genel Valisinin başında bulunduğu Fransız Çin Hindî'ne ilhâk edildi. Amaç, ki bu oldukça açıktı, daha kolaylıkla boyun eğdirmek amacıyla Vietnam ulusunun birliğini bozmaktı.

Beş Çin Hindî 'ülkesi'nin (Tonkin, Annam, Cochinchina, Kamboçya ve Laos) herbirinin başında bir Fransız başvali ve her eyaletin başında da bir

Fransız vali bulunacaktı. Güvenlik, maliye, kamu işleri, posta, tarım, halk sağlığı, ticaret gibi tüm önemli hizmetler Fransızların elindeydi. Genel Vali, içinde baş valileri ve en önemli hizmetlerin müdürlerini toplayan Çin Hindi Yüksek Konseyi'nin yardımıyla bütün Çin Hindi'ni yönetiyordu. Vietnamlı yöneticiler ya yalnız formalite için tutuluyor ya da kendilerine yalnız aşağılık işler veriliyordu. Vietnamlı bakanların konseyine Fransız başvalisi başkanlık ediyordu ve her bakanın bir Fransız danışmanı bulunuyordu. Başvali aynı zamanda kraliyet ailesi konseyine de başkanlık ediyordu. 1899'da Fransız yönetimi kraliyet yönetiminin elinden vergi toplama ve memurlarına aylık verme hakkını aldı. Tonkin ve Annam'da, eyalet düzeyinde, valiliğin yanısıra varlığını sürdüren, ancak üyeleri birer kukladan başka birşey olmayan bir Vietnam yönetimi bulunuyordu. Toprak sahiplerinden, zengin tüccardan ya da sanayicilerden ve yüksek memurlardan dikkatlice ayıklanmış küçük bir grup, üyeleri sömürge yönetimine süs eşyası olmaktan öte bir hizmette bulunmayan bir 'seçilmiş konsey' başvalilerin yardımcısı sıfatı taşıyordu.*

(A, y, s. 24-25)

Bir ülkeyi daha kolay yönetmek ve ulusa boyun eğdirmek için, bölmek ve parçalamak yöntemi, sömürgeciliğin ayrılmaz bir özelliğidir. Bu salt Fransız sömürge politikasına özgü değildir.

Ülkenin içine sokulduğu bu sömürge ve çok parçalı düzenin sürekliliği Vietnam ve Çin Hindi'nde sürekli olarak işgal birliklerinin varlığını gerektirmiştir. Başka türlü sömürge rejiminin devamı, mümkün olmayan bir-

şeydi. Çünkü, Vietnam ulusal kurtuluş hareketi 1896'daki yenilgiye rağmen sürekliliğini koruyordu. Bu işgal, Fransız kuvvetlerinin yanı sıra diğer sömürgeler halkından devşirilmiş askeri birlikler ve Vietnamlılardan oluşturulmuş 'yerli milis' kuvvetlerinden oluşmaktaydı. Böylece, yukarıda tanımlanan siyasal ve idari düzen sömürge rejimi yıkılana dek yürürlükte kaldı.

Türk sömürgeciliğinin, özellikle de Osmanlı Devleti dönemindeki sömürgeciliğin Kürdistan'da oluşturduğu siyasal ve idari örgüt biçimi, Fransız sömürge yönetiminin Vietnam'da uyguladığı biçimle büyük benzerlik taşır. Buna ilerde değinme fırsatı bulacağız.

2 -- Ekonomik ilhâk:

Bir ülkenin sömürge statüsü içerisinde olması için siyasal ilhâkın yanı sıra ekonomik bakımdan da ilhâk edilmiş olması gerekir. Yani bir sömürge ekonomik ve politik bakımdan ilhâk edilmiş bir ülkedir. Sömürgeci ülke sömürgesinin ekonomisini kendi ekonomisinin çıkarlarına göre şekillendirir. Sömürge ülkenin ulusal ekonomisi bütün alanlarda sömürgeci ülkenin ekonomisine sıkıca bağlanır. Toplumun iç dinamizmi tahribata uğrar. Üretici güçlerin özgür ve bağımsızca gelişmesi engellenir.

Fransız emperyalizmi, Vietnam'da feodal yapıyı, feodal baskı ve sömürüyü olduğu gibi korudu.

•Feodal düzen ortadan kaldırılmadı, üstelik pekiştirildi; toprak sahipleri köylüleri gönlünce sömürmeye devam...» ettiler.

Vietnam, Fransız sömürgecileri için, sermaye yatırım alanı, sanayi ürünleri için bir pazar, ucuz hammadde ve işgücü sağlayan bir sömürgeydi. Fransızlar, Vietnam pazarı üzerinde tam tekellerini kurmak için gereken her şeyi yaptılar. Fransız emtiası gümrük ver-

gilerinden muaf tutulmuştu. Fransız şirketleri Vietnamlılardan alınan ağır vergilerle karşılık çok az vergi veriyorlardı. Ülkenin maden yatakları Fransız şirketleri arasında pay edilmişti. Sermaye yatırımları öncelikle ve ağırlıklı olarak «madencilik ve kauçuk üretimine, yani ülkenin önemli nicelikteki hammadde-rini ihracat için emmeyi amaçlayan girişimlere yapı-lıyordu.» (A, y, s. 45) Bu yatırımlar uzun ömürlü ve ağır sanayiye yönelmiyordu. Sermaye yatırımlarında ülke çıkarları değil azami kâr elde etmek amacı güdü-lüyordu. Ve elde edilen bu yüksek kârlar Vietnam'da yatırılmak yerine Fransa'ya transfer ediliyordu. Bu sebeple ulusal ekonomide ciddi bir büyüme olmadı. Bu-na rağmen özellikle ulaşım şebekesinde büyük geliş-meler oldu. Fakat, burada da amaç daha çok Fransız emperyalizminin Vietnam'daki askeri ve ekonomik çı-karları oluyordu. Fransız emperyalizminin amacı Vi-etnam'da kapitalizmi geliştirmek olamazdı. Bu neden-le feodal yapı sadece korunmakla kalmadı, üstelik güç-lendirildi. Feodal baskı ve sömürü daha da ağırlaştı. Tarım tek tip ürünle (pirinç) bağlı kaldı. Teknik eski düzeyini koruyordu.

Bir yönüyle de «sömürge düzeninin yerleşmesi ge-leneksel toplum yapısını giderek derinden bir değiş-i-me uğratmış. Komprador karakterde kapitalizm esas ol-mak üzere milli kapitalizm de belirli alanlarda ve be-lirli ölçüde bir gelişme kaydetti. Emperyalizmin yara-ttığı olan komprador burjuvazi ve milli burjuvazi için şöyle denilmektedir:

«Öte yandan, Vietnam burjuvazisi bir süre sonra ortaya çıktı; yüzyılın ilk yıllarında ancak çekir-dek halinde birkaç unsur vardı. Geleneksel Viet-nam toplumu, ılımlı da olsa bir tüccar sınıfının o-luşumunu engellemişti. Fransızlar bu durumda,

ticarî işleri için Çinli tacirlerle iş yapmayı yeğlediler. Bununla birlikte, Fransız şirketlerinin bazı ajanları para yapmayı becererek komprador burjuvazinin ilk çekirdeğini biçimlendirdiler. Fakat, birkaç girişimde bulunmayı deneyen Vietnam burjuvazisi ya korkutuldu ya da iflâsa sürüklendi. Henüz doğmuş olan bu Vietnam burjuvazisi de çok geçmeden gerçekte hakettiği durum olan tefeciliğe düşerek ancak 'raşitlik' bir burjuvazi olabilirdi.»

(A, y, s. 34)

•Vietnam burjuvazisi, önceki döneme oranla, 1919'dan 1929'a kadar bazı gelişmelere tanık olmakla birlikte, bir yandan Fransız şirketlerinin tekelleri altında ezilerek ve öte yandan Çin tüccarının rekabetinden zarar görerek daima çarpık (rüşitlik) kaldı. 1924'den 1929'a kadar bazı Vietnam kapitalist firmaları ortaya çıktı, ama bunlar hiç bir zaman Çin ve Hint burjuvalarının girişimleri hacmine ulaşamadı. Vietnam burjuvazisi, bir bakıma, iç ticaret, ulaşım, hafif sanayi ve yapı işlerinde bazı konumlar elde etmeyi başardı, ama dış ticaret, ağır sanayi ve madencilikten uzak tutuldu. Sözü geçen firmalar ise pek seyrek olarak birkaç düzineden çok işçi çalıştırabiliyorlardı.

Ulusal ekonomiyi kalkındırmaya kalkışan burjuvalar, sömürge yönetiminin güçlü muhalefetiyle karsılaştılar; bunlar bağımsızlık akımını besleyen ulusal burjuvalardı. Diğerleri çoğunlukla Fransız mallarının dağıtıcıları ve kamu işleri müteahhitleriydiler, yani komprader burjuvalardı. Fakat, bu iki grup arasında kesin bir çizgi yoktu; aynı burjuva zaman zaman birinden diğerine geçiyordu. Boğulan ve ezilen bu Vietnam burjuvazisi kazan-

cını çoğu zaman, feodal tarzda sömürdüğü tarım işletmelerine yatırıyor. Vietnam'da zaten önemli sayılabilecek bir burjuva sınıfı hiç bir zaman gelişmedi.

(A, y, s. 52-53)

Geleneksel (feodal) Vietnam toplumunun üretim ilişkilerindeki değişiklikler sömürge rejiminin kesin olarak yerleştiği 1897'den itibaren başlamaktadır. Bu tarihte Fransız sömürgeciliği Vietnam'da askerî, politik, idarî, kültürel ve ideolojik bakımdan güçlü bir denetim kurmuştur. Ülkeyi tümüyle kontrolü altına almıştır. Artık ülke sermaye yatırımı ve kolonyal ekonomi sömürünün yoğunlaştırılmasına geçmeye elverişli bir konumdadır. Zaten sözü edilen baskı mekanizmasının amacı ülkeyi ekonomik sömürüye hazırlamaktır. Bundan böyle ve özellikle de 1919- -1929 döneminde Fransız sermayesinin biraz evvel sözünü ettiğimiz «madencilik, maden filizi, kauçuk gibi derhal ihracata dönebilecek sektörlerde» temerküzü artan bir hızla söz konusudur. Pirinç değirmenleri, Tekstil fabrikaları; cimento, kiremit ve tuğla ocakları vb. ülkede kurulan başlıca sanayi, bunlardan ibaretti. Bu sanayiler yerli sermaye ile kurulmuş sanayiler değil, ulusal burjuvazinin payının olmadığı Fransız sermayesinin yönetimindeki sanayilerdir. Vietnam proleteryası bu alanlarda ortaya çıktı ve yoğunlaştı. Bu proleteryaı kendisinin mezar kazıcısı olarak emperyalizm yarattı. Ve bu ancak, 20. yüzyılın başlangıcında mümkün olabildi. Vietnam proleteryasının oluşumu böylece bir Vietnam burjuvazisinin (milli burjuvazi) oluşumundan önceye rastladı. Yani, Vietnam burjuvazisinin ortaya çıkışı proleteryanın ortaya çıkışını izledi. Bu burjuvazi yukarıdaki alıntılarda vurgulandığı gibi 20. yüzyılın başlangıcında hemen hemen yok denecek

gibiydi. Belirli bir gelişmesi, ancak, I. Dünya savaşı-
nın takibeden yıllarda mümkün olabilmıştır. Fakat, bu
burjuvazi bir sömürge burjuvazisi olarak, «Vietnam Sa-
vaşıyor»un yazarlarınca da belirtildiği gibi çarpık bir
karakter taşıyordu ve feodal sömürü biçimiyle sıkıca
bağlantılıydı. Fransız kapitalizminin ağır baskısı altın-
daydı. Çin vb. gibi yarı-sömürge ülkelerin milli bur-
juvazisi ile bile boy ölçüşebilecek düzeyde olamazdı.
Bildığımız gibi yarı-sömürge ülkelerde milli burjuva-
zinin kaçınılmaz bir özelliği, emperyalizmin ve feoda-
lizmin baskısı altında gelişme imkânı bulamaması ve
zayıf kalmasıdır. Bu belirleme sömürge statüsü içeri-
sindeki ülkeler burjuvazi için çok daha geçerli olan
bir belirlemedir. Çünkü, yarı-sömürge ülkelere kıyasla
sömürge ülkelerde emperyalizmin milli baskısı ve feo-
dalizmin sınıf baskısı daha ağır ve dayanılmazdır. Em-
peryalizmin sömürge ve yarı-sömürgelerde geliştirdiği
kapitalizm esas olarak komprador nitelikte bir kapita-
lizmdir. Bu sebeple Vietnam'da da söz konusu kapita-
lizm esasen bu tür bir kapitalizmdir. Fakat, yukarıya
çıkartılan alıntıda vurgulandığı gibi Vietnam'da bu iki
tür kapitalizm ve onlara tekabül eden iki tür burju-
vazi arasında «kesin bir çizgi» yoktur. İkisi arasındaki
nitelik farklılığına rağmen bir içiçelikte de söz konu-
sudur.

Vietnam'ın iktisadi ve toplumsal yapısında sözünü
ettiğimiz gelişmeler, bu özellikleriyle, 1897'den itiba-
ren başlayan süreçte, özellikle de 20. yüzyılın başlan-
gıcı ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu süreç, feodal Vi-
etnam toplumunu yarı-feodal topluma dönüştüren bir
süreç olmuştur. «Vietnam Savaşıyor» kitabının yazar-
ları şöyle demektedirler:

•Vietnam ekonomisi de bu yüzden, kendi coğrafik
ortamından kesilerek gittikçe Fransa'ya bağımlı

kılındı; Paris'te oylanan istikrazlar sömürge yönetiminin kullanımına yeni kredi olanakları açtı, tabii bu borçların faizini halk ödeyecekti. Fransız sanayicileri de Çin Hindî'nin sanayileşmesini engellemek için ellerinden geleni yaptılar. Nitekim, küçük gruplar, özellikle Vietnamlılar tarafından kurulmuş olan şirketler birbiri ardından yok olurlarken, büyük şirketler, önemli zararlarla uğramaksızın krizi atlattılar. 'özerk' ekonomik kalkınma hikâvesi bütünüyle çatırdadı.

(A, y, s. 69)

İşte, kategorik anlamda bağımlılık statüsü ile sömürge statüsü arasındaki ayrım burada yatmaktadır.
X Sömürgelerde ekonomik gelişme düzeyi bağımlı uluslara kıyasla daha geridir. Sömürge ülke ekonomisi yoğunlaşmış bir ekonomik somuru ile bütünüyle, «...kendî coğrafik ortamından kesilerek» sömürgeci ülkenin ekonomisine tâbi kılınmıştır. Sömürge ülkelerde kapitalist gelişme, genellikle emperyalizmin girişi ile birlikte meydana gelmekte, bunun sonucu olarak emperyalizmden bağımsız bir gelişme mümkün olamamaktadır. Milli kapitalizmi ve milli burjuvaziyi yaratan da bu ülkelerde yine emperyalizm olmaktadır. Bu yüzden bu milli kapitalizmi ve milli burjuvazinin yabancı kapitalizm ve burjuvazi ile rekabeti imkânsız olmaktadır. Sömürge sermayesi sömürgeci ülkenin sermayesi ile rekabet edememektedir.

Oysa, bağımlı ülkelerde durum farklıdır. Bağımlı ülke ekonomisi tümüyle «kendî coğrafik ortamından» koparılmış değildir. Bağımlı ülkenin pazarı hakim ulusun pazarından nisbeten bağımsız oluşmakta, kapitalizm bağımlı ülkenin toprağında bir ölçüde bağımsız olarak gelişebilmektedir. Bu yüzden bağımlı ulusun pazarı, hakim ulusun pazarı ile yine bir ölçüde rekabet

sansını bulabilmektedir. Çarlık Rusyası'nda Polonya, Ukranya ve Finlandiya'nın durumu böyleydi, Bağımlı ülkelerde kapitalizm, üretici güçleri sömürgelere kıyasla «çok daha güçlü, çok daha hızlı ve daha bağımsız olarak geliştirmektedir», «...bağımlı ulusların hem kendi sermayeleri vardır, hem de bunlar çok çeşitli koşullarla sermaye edinme olanaklarına sahiptirler. Sömürgelerin kendi sermayeleri, ya da sözü edilecek kendi sermayeleri yoktur. Ve finans-kapital altında, siyasal bağımlılık koşulu dışında, hiç bir sömürge sermaye edinemez.» (UKTH, s. 180) derken Lenin'in anlattığı budur. Bağımlı ülkelerde kapitalizmin üretici güçleri nisbeten hızlı, esaslı ve bağımsız olarak geliştirebilmesi bu ülkelerdeki kapitalizmin niteliği sorunuyla ilgilidir. Bu kapitalizm, hakim ulus kapitalizminin yarattığı olan bir kapitalizm değil, genellikle kendi iç dinamiği sonucu gelişebilmiş milli nitelikte bir kapitalizmdir. Emperyalizm çağına girildiğinde bu milli (yerli) kapitalizm yabancı kapitalizmle rekabet imkânı bulabilmiştir. Bu nedenle bağımlı ülkelerde belirli bir ölçüde üretici güçler bağımsız olarak gelişebilmiştir. Ne var ki, sömürge ülkelerdeki kapitalizm, emperyalizmin girişi ile birlikte ortaya çıktığından ağırlıkla komprador karakterde bir kapitalizmdir ve üretici güçlerin gelişmesi önünde engeldir. Milli kapitalizm ise oldukça zayıftır ve rekabet imkânından yoksundur. Onun için sömürge ulusların kendi milli sermayeleri 'sözü edilecek' kadar değildir.

3 — Sömürgeci ülke sömürge ulusun diline, kültürüne, örf ve adetlerine, sanatına, kısaca tüm ulusal değerlerine karşı yoğun bir baskı uygular. «Ulusal» olan herseyi yasaklar. Bu konuda sadece şiddet kullanmakla, yasak koymakla da yetinmez. Yoğun bir ideolojik saldırı örgütler. Sömürge ulusun aydınları bu şekilde

sömürge yönetiminin ajanları, onun araçları durumuna sokulur. Bu politika sömürge politikasının ayrılmaz bir unsurudur ve her türlü sömürgecilikle görülebilen bir özelliktir. Nitekim, Vietnam'da da sömürgeci ülkeler tarafından en yoğun biçimde yürürlüğe konmuştur.

«Kültür alanında sömürge yönetimi, halkın düzeyini yükseltmekten çok, bir yandan yönetim aygıtına aşağılık ajanlar yaratmaya ve diğer yandan ulusal kültürle hiçbir bağı bulunmayan ve ne de kültür alanında bağımsızlık esprisi taşımayan «denasyonalize» entellektüeller biçimlendirmeye çaba harcadı.»

(Vietnam Savaşıyor, s. 25)

Sömürge yönetimi Vietnam'da ulusal dili ve tarihi eğitim sisteminden çıkardı. Bunun yerine sömürgeci ülkenin dilini, tarihini ve kültürünü, ki onu da ilerici ve devrimci öğelerden ayıklayarak, zorla empoze etmeye çalıştı. Sömürgeci eğitim politikasıyla halkı eğitimden yoksun bırakarak cehaletin karanlığına sürükledi.

«Geleneksel eğitimin yerine konulan sömürgeci eğitim kendisiyle birlikte okul ve öğrenci sayısında öyle bir indirim getirdi ki buna cehalet denirdi. Sömürgecilik süresince Vietnam halkının en baskın gelen isteklerinden biri eğitimin Vietnamlaştırılması ve yaygınlaştırılması oldu.»

(A, y, s. 26)

YENİ SÖMÜRGEÇİLİK

Yeni-sömürgecilik konusunun Giap tarafından yapılmış açık ve özlü bir açıklaması vardır. Giap, bu sorunu şöyle açıklar:

«ABD emperyalizmi tarafından Güney Vietnam'da pratiği yapılan, yeni sömürgecilik, çağımız emperyalizminin ürünüdür. Dünya sosyalist sisteminin artan etkisinden, birçok Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkesinde fırtına gibi esen ulusal kurtuluş hareketlerinden ötürü, emperyalistler sömürgelerini artık eski metotlarla yönetememektedirler. Yerli gerici güçler de korkmuş olup, imtiyazları hususunda telâsa kapılmış bulunmaktadır. Yeni sömürgecilik, sömürgeci yönetimi yeni biçim ve metotlar altında korumak gayesiyle, yabancı emperyalistlerle, komprador burjuva ve gerici toprak ağaları kesimi arasındaki tam bir suç ortaklığı ve uzlaşmadan ibarettir.

Yeni sömürgecilik, karakteri icabı zayıf ve küçük ulusların köleleştirilmesi, pazar ve hammadde-lerin araştırılması, bunlar için mücadele edilmesi ve ulusların halklarının baskı altına alınıp sömürülmesi şeklinde, kapitalizmin temel eğilimini yoğun bir şekilde ifade eder. Ana pratiği, siddete dayanmaktadır. Köleleştirme politikasını ve siddet kullanmayı doğrudan değil, sahte bağımsızlık ve demokrasi kılıfına bürünmüş kukla bir yönetim, kukla bir ordu ve 'yardım', 'ittifak şeklindeki yollardan dolaylı olarak yapması gerçeğinde, eski sömürgecilikten ayrılır. Bu bakımdan en tehlikeli ve hilekâr olanıdır, halkın uyanıklığını kolaylıkla yitirmesine sebep olur. Güneyde Fransız emperyalizminin yenilgisinden sonra, zalim ve kurnaz yöneticileri, generalleri, yüksek yetkilileri ve merhametsiz işgâl birliklerinin, görüntüsüyle ibrikte göçüp giden bu harap cenazeye hayat vermekten âciz olan ve bu yüzden yeni-sömürgeciliğin hilelerine başvurmak zorunda kalan ABD emperya-

lizminin arzusu hilâfına, eski sömürgecilik öldü ve toprağa gömüldü.

Yeni sömürgecilik bu politikasını uygulayabilmek için, işbirlikçi vatan hainlerine dayandı. Gücünü, çoğu faaliyetin merkezine ait olan, ama ekonomik ve siyasi bakımdan, güçlü olsun veya olmasın, gerici güçler tarafından doğrudan doğruya yönetilen geniş ekonomik ve askeri olanaklardan aldı. Halkımızın başarılar kazandığı, emperyalizmin ise başarısızlığa uğradığı bir sırada, Güney Viet-nam'da, ABD'nin vaftiz babalığını yaptığı kukla bir yönetim kuruldu. Bu bakımdan, daha başlangıçta, hayatini yitirmiş olup, bünyesindeki iç iç çelişkilerden, krizlerden ve savaşlardan muzdarip bulunmaktaydı. Sosyal temeli; Fransız yönetimi altındayken fazla güçlü olmayan ve direniş savaşı yıllarında zayıflayıp bölünmüş bulunan, feodalizm, toprak ağalığı ve komprador burjuvazi idi.

Barışın sağlanmasından sonra, amaçların karşılığından ötürü, ABD ile Fransa arasında olmak üzere bir kez daha bölünmüşlerdi.»

(Halk Savaşının Askeri Sanatı, s. 204-205, Yöntem Yayınları)

Açıktır ki, yeni-sömürgecilik emperyalizm çağının bir ürünüdür. Fakat, bu politika özellikle II. Dünya Savaşından sonra ağırlık ve yaygınlık kazandı. Bunun nedeni kimilerinin sandığı gibi yeni-sömürgeci politikanın emperyalizmin çıkarlarına daha uygun düşmesi ve bu nedenle eski sömürgeciliğe tercih edilmesi değildir. Yeni-sömürgeciliği bu şekilde kavrayanlar az değildir. Fakat, onlar sorunu hiçbir şekilde kavramamışlardır. Çünkü, klâsik sömürgecilik emperyalizmin çı-

karlarına daha çok, yeni-sömürgecilik ise daha az uygun düşmektedir. Bu nedenle emperyalizmin eğilimi sürekli bir biçimde ülkeleri ekonomik ve politik bakımdan sömürgeleştirme eğilimidir. Emperyalizmin bu eğilimi birinci ve ikinci emperyalist savaşların pratiğinde açık bir şekilde ifadesini bulmuştur. Lenin, emperyalizmin, siyasi ilhâk olmaksızın da malî sermayesinin gücüne dayanarak geri bıraktırılmış ülkeleri kendisine bağımlı hale getirdiğine, onları emperyalist-kapitalist sistemin sınırları içinde tutabildiğine işaret etmiştir. Fakat, yine Lenin, emperyalizmin eğiliminin ve çıkarlarının hem ekonomik ve hem de politik ilhâk doğrultusunda işlediğini de vurgulamıştır. Çünkü, sömürge statüsü emperyalizmin çıkarlarına daha uygun ve yeni-sömürge statüsü ise yerli gericiğin çıkarlarına daha uygun olanıdır. Bu durum emperyalizm ile işbirlikçileri arasındaki çelişkilerden birisini oluşturur.

O halde emperyalizm, kendi çıkarlarına daha çok uygun düşen eski sömürgecilik politikası yerine, daha az uygun olan yeni-sömürgecilik politikasına neden başvurmaktadır? Bu sorunun cevabı Giap'ın yukardaki satırlarında verilmiştir: Şöyle ki; sosyalist sistemin varlığı, kapitalist-emperyalist ülkelerdeki devrimci işçi sınıfı hareketi ve yükselen ulusal kurtuluş hareketleri karşısında, «...emperyalistler artık, sömürgelerine yönetimlerini benimsetmek için eski metodlara başvuramaz oldular.» Giap, «ABD emperyalistleri, isteseler bile, eski sömürgeciliğin çürüyen cesedini canlandıramazlardı» diyor. Ve «ABD emperyalizminin arzusu hilâfına, eski sömürgecilik öldü ve toprağa gömüldü» diye ilâve etmektedir Giap. Yani emperyalizm kendi arzusu ve iradesi ile yeni-sömürgeciliği tercih etmiş değildir. Emperyalizm, buna mecbur kalmıştır. Çünkü, emperyalizm kimilerinin sandığı gibi kadir-i mutlak

değildir. Emperyalizm çağı aynı zamanda ulusal kurtuluş ve proleterya devrimleri çağıdır. Emperyalizmin iradesine karşı işleyen ve sürekli yeni mevziler kazanarak onun manevra alanını daraltan dünya devriminin gücü karşısında o yeni biçim ve metotlara başvurmak zorunda kalmıştır. Sürekli olarak dünya devrim cephesinden yana gelişen ve değişen güçler dengesi emperyalizmi eski-sömürgecilik politikasının yerine yeni-sömürgeciliği koymaya zorlamıştır. Ne var ki, bu, emperyalizmin eski sömürgecilik politikasını bütünüyle terkettiği anlamına gelmez. O hâlâ yeni sömürgeciliğin yanısıra yer yer eski sömürgecilği de hem bizzat uygulamakta hem de ona arka çıkmaktadır. Çünkü, onun eğilimi yukarda işaret ettiğimiz gibi kendi çıkarlarına daha çok uygun düşen klâsik sömürgecilik doğrultusundadır. Nitekim, Güney Vietnam'da uyguladığı yeni-sömürgeci politikanın çirkin yüzü, saldırgan tabiatı ortaya çıktıkça, ulusal kurtuluş hareketi karşısında bu yöntem işleyemez hale geldikçe, ABD emperyalizmi 'özel savaş', «sınırlandırılmış savaş» dediği savaşı sürdüremez hale gelerek kukla orduların yardımına koştu, kendi ordularını ülkeye daha fazla sayıda sokmak zorunda kaldı. Böylece Fransız emperyalizminin eski sömürgeciliği iflâs ettiği için, onun yerine geçirdiği kendisinin yeni-sömürgecilik politikası da çözümsüzlüğe yol açınca zorunlu olarak eski sömürgeciliği adım adım uygulamaya geçirdi.

Peki, yeni-sömürgecilik nedir? Eski ve yeni-sömürgecilik arasındaki fark nerededir? Bu fark öze mi, biçime mi ilişkindir?

«Yeni sömürgecilik, «...sömürgeci yönetimi, yeni biçim ve metotlar altında korumak gayesiyle, yabancı emperyalistlerle, komprador burjuva ve gerici toprak

ağaları kesimi arasındaki tam bir suç ortaklığı ve uzlaşmadan ibarettir.» diyor Giap.

Biraz evvel sömürgecilerin halkları köleleştirmek için başlıca iki yönteme başvurduklarını belirtmiştik:

1 — Şiddete başvurarak boyun eğdirme ve,

2 — O ülkedeki yerli gerici güçlerle halka karşı ittifak kurma.

Halkları köleleştirmenin bu iki yolu sömürgeciliğin her türlüşünde —eski ve yeni— vardır. Giap, yeni sömürgeciliğin de «Ana pratiği şiddete dayanmaktır» diyor. O halde, eski ve yeni-sömürgeciliği bu bakımdan birbirinden ayırdeden nedir? Yeni sömürgeciliği eskisinden ayıran şudur ki, burada şiddet, dolaysız olarak emperyalist yönetimlerce değil, dolaylı olarak, yani emperyalizmin işbirlikçisi olan yerli kukla yönetim ve kukla ordular tarafından uygulanmaktadır. Bu yerli kukla yönetimlerin sosyal temeli sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde komprador burjuvazi ve toprak ağaları sınıfı ya da bu sınıfların en gerici unsurları ve katlarıdır.

«ABD yeni-sömürgeciliği, Güney Vietnam'da bu saldırı politikasını gerçekleştirmek için uşaklarını esas araç olarak kullanmaktadır. Yeni-sömürgecilik gücünü bir yandan, gelişmiş bir ülkenin iktisadi ve askeri potansiyelinden, diğer yandan da yerli gerici güçlerin sosyal, ekonomik ve siyasi temellerinden alır.»

(Halk Savaşının Askeri Sanatı, s. 249)

«Kukla yönetim ve kukla ordu yıllardır süren varlığını sadece ve sadece ABD yardımına borçludur.»

(A, y, s. 252)

Görüldüğü gibi burada değişen şey, sömürgecilerin kendi hakimiyetlerini bizzat kendi yönetimleri ve

kendi ordularıyla değil, esas olarak yerel işbirlikçileri ve kukla ordular aracılığıyla dolaylı olarak sürdürüyor olmalarıdır. Bu durum yerli işbirlikçilerin arkasındaki esas güçleri gözardı etmeye, sömürgecileri gizlemeye hizmet eder. Bu nedenle 'en tehlikeli ve hilekâr' olanıdır. Sömürge yönetimi ülkede yeni bir görünüm kazandığından sömürge ülke görünüşte siyasal bağımsızlığına sahipmiş gibidir. Fakat, Giap'ın da belirttiği gibi kukla yönetimlerin ve orduların varlığı emperyalizme bağlıdır. Bu nedenle ulusal kurtuluş mücadelesi yerli işbirlikçilere ve arkasındaki emperyalizme yönelmek zorundadır. Baş düşman olarak emperyalizmi ve yerli hainleri tesbit etmek zorundadır. Bir yeni-sömürge ülkede baş çelişkinin kapsamına yerli gericiliğin yanı sıra emperyalizmin alınması zorunluluğu yukarda sözünü ettiğimiz gerçekten kaynaklanır. Yeni sömürgecilik, «...bir yanda yabancı emperyalistler öte yanda da mahalli komprador burjuvazi ve toprak ağaları sınıfı arasındaki suç ortaklığı ve uzlaşmanın bir sonucudur.» derken Giap, bu gerçeği en güzel şekilde ifade etmektedir. Bu nedenle Güney Vietnam'da ulusal kurtuluş savaşı Fransız sömürgeciliğinin yenilgisini takiben «ABD emperyalistleri ve uşaklarının yeni-sömürgeliğine karşı...» yönelmişti.

Açıktır ki, yeni sömürgecilik, sömürgeciliğin tabiatındaki bir değişiklikten kaynaklanmıyor. Sömürgeciliğin tabiatı değişmemiştir. Değişen, sömürgeciliğin yeni uluslararası ve ulusal koşulların sonucu yeni biçim ve metotlar altında devam ettirilmesidir.

ULUSAL HAREKET VE VIETNAM İŞÇİ PARTİSİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Vietnam ulusal hareketi 1858'de ülkenin Fransız emperyalizmi tarafından sömürgeleştirilmek istenme-

sine tepki olarak ortaya çıktı. Bu dönemde Vietnam toplumu kendine yeterli feodal bir toplumdu. İşçi sınıfı ve burjuvazi gibi modern toplumsal sınıflar henüz oluşmuş değildi. Ulusal harekete öncülük edecek tek örgütlü güç feodal sınıfın temsilcisi olan monarşi olabilirdi. Ne var ki, Nguyen monarşisi ulusu sömürgecilere karşı direnişe sokmaktan korktu ve Fransız sömürgecileriyle uzlaşma yoluna gitti. Ulusal hareketin önderliğini aydınlar ve yurtsever manderenler (feodal devlet aygıtının üyeleri) üstlendiler. Fakat, bu yurtsever hareketler ulusal çapta etkili olamadılar ve 1897'de Fransız sömürge yönetiminin iyice yerleşmesi sonucu bastırıldılar. Buna rağmen küçük çapta olsalar bile bu tarihten sonra da ulusal hareketlerin arkası kesilmedi. 20. yüzyılın başlarında, birinci emperyalist savaş sonrasında işçi sınıfı ve burjuvazi gibi modern sınıflar şekillenmeye başladı. Birkaç küçük atılımında bulunan ulusal burjuvazi harekete önderlik edemedi. Geleneksel Vietnam toplumunda Fransız emperyalizminin girişi ve sömürge düzeninin yerleşmesi sonucu meydana gelen yapısal değişiklikler ve başta Etkim devrimi olmak üzere Çin devrimci hareketi vb. gibi uluslararası etkenlerin de etkisi ile işçi sınıfı hareketi ekonomik ve politik cephede gelişti. Vietnam'da devrimci örgütlenmeler yaratıldı. Ho Şi Min önderliğinde Devrimci Gençlik Birliği adlı bir örgüt oluşturuldu. Bu örgüt, marksizm-leninizmi yaygınlaştırmak, kadrolar yaratmak vb. gibi amaçlarla yaratılmış geçici nitelikte bir örgüttü. Fakat, kuruluşunu izleyen yıllarda işçi hareketi ve yurtsever hareketle sıkı bağlar kurarak güçlendi. Ancak, sürekli yükselme kaydeden yığınsal, ulusal harekete önderlik edebilecek nitelikte bir Parti yaratılması kendisini acilen dayattı. Vietnam Devrimci Gençlik Birliği'nin bünyesinden iki ayrı par-

ti çıktı. Hindicini Komünist Partisi, Annamlılar Komünist Partisi. Bunların yanısıra bir başka örgüt, Hindicini Komünist Birliği kuruldu. Hareketin üç başlı oluşu yükselen ulusal ve demokratik mücadelenin taleplerine uygun düşmüyordu. Bir yandan da Fransız sömürge yönetiminin baskıları giderek yoğunluk kazanıyordu. Bu şartların zorlamasıyla birleşik bir önderliğin yaratılması kendisini dayattı. Vietnam devrimci hareketinin önderi ve III. Enternasyonal temsilcisi olarak Ho Şi Minh bu birliğin yaratılmasına öncülük etti. Böylece, bu üç örgüt 1930'da birleşerek, Hindicini Komünist Partisi'ni oluşturdular. Hindicini Komünist Partisi'nin siyasi çizgisi ve programı Ho Şi Minh tarafından hazırlanmıştı. Partinin Merkez Komitesi Ekim-1930'da yapılan toplantıda aşağıdaki temel siyasi tezleri benimsendi:

1 — Ekim devriminden sonra, emperyalizm ve proleterya devrimleri çağında, Vietnam devrimi, dünya proleterya devriminin bir parçasıdır. Bu devrim, işçi sınıfının önderlik edeceği yeni-tipte bir burjuva demokratik devrimdir.

2 — Sömürge ve yarı-feodal bir ülke olan Vietnam'da, devrimin iki, stratejik görevi emperyalizmi kovmak ve feodalizmi yıkmaktır. Ulusal ve demokratik görevler, anti-emperyalist ve anti-feodal mücadele birbirine sıkı sıkıya bağlıdır.

3 — Marksist-Leninist Parti'nin öncülük ettiği işçi sınıfı devrimin önder sınıfıdır. İşçi sınıfı önderliğinde işçi-köylü ittifakı inşa edilmelidir. İktidarı ele geçirmek için devrimci şiddet kullanılmalıdır.

4 — Vietnam devrimi birinci aşamada demokratik devrimin görevlerini yerine getirdikten sonra kapitalist aşamayı atlayarak kesintisiz bir biçimde sosyalizme geçmelidir. Bu devrimin ikinci aşamasıdır.

Bu politik tezler daha sonra ki yıllarda yeni tezlerle birleştirilerek giderek yetkinleşti. Komünist Partisi'nin yaratılması Vietnam demokratik devrim sürecinde bir dönüm noktası oldu. Sürecin niteliği değişmiş olmakla birlikte eski tipte demokratik devrim süreci son buldu ve Komünist Partisi önderliğindeki ve ni-demokratik devrim süreci başladı. Parti'nin önderliği ve Marksizm-Leninizmin Vietnamın somut koşullarına yaratıcı bir tarzda uygulanmasından çıkan doğru bir politik ve askerî çizginin varlığı Vietnam devriminin muzaffer olmasında belirleyici bir etken oldu.

Vietnam devriminin 1930 sonrasındaki evrimini aşamalara ayırarak ana hatlarıyla inceleyelim.

KOMÜNİST PARTİSİ'NİN KURULUŞUNDAN AĞUSTOS DEVRİMİNE KADAR Kİ BİRİNCİ DÖNEM (1930-1945):

Çağımızda bir ülkede devrim tarihi esas olarak, marksist-leninist öncü olan partinin tarihidir. Bu nedenle devrimini yapmış ülkelerin marksistleri kendi deneyimlerini 'Parti Tarihi' adı altında toplarlar. Vietnam'da Komünist Partisi'nin kuruluşu için Le Du-an;

«Vietnam'ın en devrimci sınıfı olan ve köylülükle sıkı bağları bulunan işçi sınıfının sert savaşımları ve tüm halkımızın büyük bir gelişme içinde olan yurtsever hareketi ile zamanımızın en köklü devrimci ideolojisi olan marksizm-leninizmin bileşimi 3 Şubat 1930'da partimizin kurulmasını sağladı. Bu son derece önemli olay, Vietnam devriminin tarihinde temel bir dönüm noktasını belirler.» diyor.

(Vietnam Devrimi, s. 10-11, Bilim ve Sosyalizm Yayınları.)

Parti'nin yaratılması ile birlikte Vietnam halkının kurtuluş hareketine bilimsel sosyalizm kılavuzluk etti. Ulusal hareketin önderliği aydınlardan ve önderliği ele geçirmek için çabalayan reformist, burjuva milliyetçi hareketlerden işçi sınıfına geçti. Bütün amacı sömürge düzenini reforme etmek olan akımlar iflâs etti. 1858'den beri süregelen ve fakat, kalıcı hiçbir başarı elde edemeyen yurtsever hareket marksizm-leninizmle buluştuğu noktada hızlı bir atılım yaptı.

1930-31 arası geniş çaplı işçi grevlerine ve köylü gösterilerine tanık oldu. Sömürge yönetiminin vahşi terörüne rağmen hareket daha bir politize oldu ve açıkça sömürge yönetimini hedefledi. 1 Mayıs günü hareketin boyutları genişledi. Komünist Partisi'nin önderlik ettiği bu hareket işçi ve köylü ittifakının somutlaştığı bir ayaklanmaya doğru gelişti. İlk kurtarılmış bölgeler ortaya çıktı. Köylü birlikleri kurtarılmış alanlarda gerici iktidarı yıkarak demokratik bir halk iktidarı kurdular. Toprak ağalarının toprakları gasp edilerek köylülere dağıtıldı. Hainler cezalandırıldı. Toprak kiralari ye faiz oranları indirildi. Köylülerin borçları iptal edildi. Halk milisleri kuruldu. Ne var ki, Fransız sömürge birliklerinin yoğun saldırısı karşısında hareket 1931'de bastırıldı. Kurtarılmış bölgelerin yaşaması ve gelişmesi için koşullar henüz olgunlaşmış değildi. Ancak, bu hareket, 1930 ekonomik bunalımının yükünü halk yığınlarına yüklemeye çalışarak ekonomik sömürüyü yoğunlaştıran ve terörünü artıran Fransız sömürgecilerine karşı gelecekteki genel ayaklanmanın bir provasını niteliğini taşıdı. Yine bu hareket Komünist Partisi'nin önderliğe yetenekli tek parti olduğunu ispat etti. Ulusal ve demokratik hareketin Komünist Partisi'nin önderliğinde hızla yükselmesi karşısında Fransız sömürgecileri azgın bir terör kampan-

yası açtılar. Çok sayıda parti üyesi ve yurtsever unsur tutuklandı ya da öldürüldü. 1931'deki yenilgivi takiben ulusal demokratik hareket geçici olarak gerileme kaydetti. 1932'de Komünist Partisi günün somut koşullarına uygun mücadele ve örgüt biçimleri tesbit etti. Kitlelerle sıkı bağlarını korumaya, geliştirmeye çalıştı. İlegal örgütlenmeleri güçlendirdi. Legal yollardan da yararlanarak, legal ve illegal mücadeleyi birleştirdi. Bu dönemde Sovyet, Çin ve Fransız komünist partileri Vietnam'daki harekete önemli yardımlarda bulundu.

Ülke içerisindeki bu durumun yanısıra uluslararası durumda hızlı gelişmeler oldu. Almanya, İtalya ve Japonya'da faşizm iktidara geldi. Alman, İtalyan ve Japon faşistleri dünya pazarlarını yeniden pay etmek amacıyla üçlü bir blok oluşturup savaş hazırlıklarına giriştiler. Bunların en önemli hedeflerinden biri de dünya devriminin güçlü kalesi olan tek sosyalist ülkeyi, Sovyetler Birliğini yıkmaktı.

1935'te yeni uluslararası durumun değerlendirmesini yapan Komünist Enternasyonal Yedinci Kongresi bütün ülkelerdeki devrimci işçi sınıfı ve kurtuluş hareketlerinin âcil görevlerinin savaşa ve faşizme karşı barış ve demokrasi mücadelesi için geniş halk cephe-leri oluşturmak olduğuna işaret etti.

1936'da Fransa'da, Fransız Komünist Partisi önderliğindeki halk cephesi seçimleri kazanarak iktidar oldu. Bir halk cephesi hükümeti oluşturuldu. Fransa'daki yeni siyasi durum Fransız sömürgesi olan Vietnam'da yansdı.

1936-1939 dönemi için Le Duan, şunları söyler:

•Legal ve yarı-legal eylemlerin gizli ve illegal eylemlerle kaynaştığı 1936-39 dönemi bir sömürge ülkede pek az görülebilir. Fransa'da Halk Cephesi

iktidara gelince, partimiz devrimi bir adım daha ileri götürmek için bu olayı uygun bir fırsat olarak değerlendirdi. Partimizin bu fırsattan en iyi biçimde yararlanabilmesinin nedeni, 1930'dan itibaren sağlam ve kilit savaş mevzileri kazanmış olmasıdır. Lenin'in, 'somut politik görevler somut koşullarla belirlenmelidir' önerisinden hareket eden partimiz, 1936-39 döneminde bir yandan demokratik özgürlükler, iyi bir yaşam düzeyi ve barış isterken, bir yandan da gerici sömürgecilere (henüz sömürgeci yönetim tümüyle yıkılmadan) faşizme ve savaşa karşı savaşımı güncel görevler olarak ortaya koydu. Parti, bu istemlerin asla nihai amaçlar olmadığını, reform yoluyla toplum düzeninin temelden değiştirilemeyeceğinin tam bilincindeydi. Devrimci amaç ancak devrimci zor yoluyla emperyalist ve feodal yönetimi ergeç ezecek ve halkı iktidara getirerek gerçekleştirilecekti. Ama, Lenin'in kendisi de, 1917 Şubat Devriminin getirdiği demokratik özgürlükler olmasaydı Ekim devrimine götüren büyük ölçüde yığın savaşımını başlatmanın zor olacağını söylemişti. 1936-39 demokratik hareketinin daha sonraki Ağustos devriminin zaferine etkisi de benzer biçimde olmuştu. Bu dönem sırasındaki şiddetli yığın ajitasyonu Fransız yönetimi altında benzeri olmayan bir hareketti. 'Halk Temsilcileri Meclisleri'nden ve Fransız sömürgecilerinin kurduğu 'Sömürge Konseyleri'nden yararlanan parti, örgüt ve eylemlerin esnek biçim çeşitliliklerini kullanarak, başta işçiler ve köylüler olmak üzere, halkın milyonlarcasını seferber etti ve onları politik eğitimden geçirdi. Politik savaşımın kentleri ve kırları baştanbaşa sardı; fabrikalardan, çiftliklerden, maden

lerden kasabalara, köylere yayıldı ve yığınları 1940-45 döneminin şiddetli savaşlarına götüren koşulları hazırladı.»

(Vietnam Devrimi, s. 41-43)

Fransa'da içinde Komünist Partisi'nin de yer aldığı Halk Cephesi Hükümeti işbaşına gelmekle beraber Vietnam'daki sömürge boyunduruğu son bulmadı. Fakat, Le Duan'ın anlattığı gibi bu dönem siyasal hak ve özgürlüklerin belirli ölçüde kullanılabildiği özgül bir dönemdi. Parti legalite imkânlarından yararlanarak yoğun bir ajitasyon, propaganda ve örgütlenme kampanyasını yürütebildi. Uzun bir sömürge geçmişi olan Vietnam'da 1936-39 dönemine benzer bir dönem bu tarihe kadar görülmüş değildi. Vietnam devriminin bu döneme ilişkin pratiğinden öğrenilecek çok şey vardır. Oldukça sınırlı ve geçici de olsa bir sömürgeci politik özgürlüklerin varolabileceği ve onlardan devrim için yararlanmanın zorunlu olduğu gibi. Sömürgeciler tarafından kurulmuş bazı kurumlardan, 'bunlar sömürgeci kurumlardır' deyip sirke gibi keskin lâflar etmek yerine onlardan yararlanmak gerektiği gibi.

Komünist Enternasyonal'in Yedinci Kongresi kararları doğrultusunda Hıncını Komünist Partisi 1936'da birinci kongresini topladı. Bu kongrede yeni ulusal ve uluslararası durumun analizi yapılarak içinde bulunulan aşamada Hıncını devriminin görevi savaşa ve faşizme karşı barış ve demokrasi için dünya birleşik cephesine katılmak olarak saptandı.

«Kongre geçici bir süre için, 'FRANSIZ EMPERYALİZMİNİ YIKALIM, 'TOPRAK SAHİPLERİNİN TOPRAKLARINA EL KOYARAK TOPRAKLARI İŞLEYENE DAĞITALIM' sloganlarını bir kenara bırakarak Hıncını Anti-emperyalist Halk Cephesi'-

ni örgütlenme kararını aldı. Fakat, bu tür bir örgüt, Hindîçin'deki Fransız saflarını dağıtma, saldırgan Fransız faşistlerini ve gerici sömürgecileri tecrit edemezdi. Bu nedenle Hindîçini Anti-Emperyalist Halk Cephesinin adı daha sonra, bütün demokratik ve ilerici güçleri harekete geçiren, Fransız faşistleri ve Fransız gerici sömürgecileri olan başlıca düşmana karşı demokratik özgürlükler, yaşama şartlarının düzeltilmesi için ve faşizme karşı dünya barışının korunması için mücadele eden Hindîçini Demokratik Cephesi olarak değiştirdi.»

(Vietnam İşçi Partisi Tarihi. s. 22, Yöntem Yayınları)

Fransa'da anti-faşist Halk Cephesi'nin iktidarda oluşu, Vietnam devrimi açısından özgül bir durum ortaya çıkarıyordu. Uluslararası, plânda baş tehlike Alman, İtalyan ve Japon faşist kampıydı. Ulusal plândaki mücadeleler bu kampın çökertilmesini hedeflemeliydi. Aksi taktirde ulusal plândaki mücadele uluslararası devrimin çıkarlarıyla çelişecekti. Oysa, parça bütünü'nün çıkarlarına tabi kılınmalı ve güncel hedefini buradan hareketle tesbit etmeliydi. Bu özgül durumun değerlendirilmesi sonucu Vietnam devriminin güncel görevleri şöyle tesbit edildi:

1 — «Fransız Halk Cephesi Hükümetinden demokratik reformlar ve kitleler için daha iyi yaşama şartları talep edildi.» (VİPT, s. 24)

2 — «FRANSIZ EMPERYALİZMİNİ YIKALIM», «TOPRAK SAHİPLERİNİN TOPRAKLARINA EL KOYARAK TOPRAKLARI İŞLEYENE DAĞITALIM» sloganları yeni koşullarda en geniş demokratik cepheyi inşa edebilmek için geçici bir süre terkedildi. Başlıca

düşman, «Fransız faşistleri ve Fransız gerici sömürgecileri» olarak tespit edildi. Amaç, «Fransız saflarını dağıtma», Fransız faşistlerini ve gerici sömürgecilerini tecrit etmektir. Çünkü Fransız safları bir bütün değildi, Fransız gericiliği ve faşizmi ile faşizme karşı çıkan kamplara bölünmüştü. Hindîçin'deki Fransız safları ancak bu şekilde dağıtılabiliirdi, faşizme karşı çıkan kesimler cepheye kazanılabiliirdi. Bu düşman kamptaki çelişkilerden yararlanma politikasıydı.

Aynı dönemde Çin'de biraz daha farklı bir durum sözkonusuydu. Çin'in büyük bir bölümü Japon faşistlerinin sömürgesiydi. Bu nedenle Çin'de anti-japon birleşik cephe gündeme geldi. Ulusal plânda baş düşman olan Japon emperyalizmi uluslararası plânda da düşman güçlerden biriydi. Ulusal ve uluslararası hedeflerde bir çakışma sözkonusu olduğundan durum daha anlaşılır oluyordu. Oysa, Vietnam'da yukarda sözünü ettiğimiz durum daha karmaşıktı. Fransız emperyalizmi ulusal plânda baş düşmandı, ancak uluslararası plânda güncel durumda faşist kampa karşı bir ittifak unsuruydu. İşte, Vietnamlı devrimcilerin «FRANSIZ EMPERYALİZMİNİ YIKALIM» sloganını bir süre için bırakmalarındaki sebep budur. Bu durum oldukça özgül ve öğreticidir. Bir ülke devriminin kendisini dünya devriminin çıkarlarına uyarlamasına bundan daha iyi örnek bulunamaz. Komünist Enternasyonal'in uluslararası çizgisi Vietnam devriminin güncel pratiğinde işte böyle somutlaştı.

Bu dönemde «sağ» ve «sol» oportünist eğilimler ortaya çıktı. Sol oportünizm, «...legal ve yarı-legal biçimleri kullanmamak» şeklinde belirliyordu. Sağ oportünist sapma ise legalizm biçiminde, illegaliteyi inkâr ederek ve «...toprak sahiplerinden gereğinden fazla medet ummak, bu ara işçilerin ve köylülerin devrimci

gücünü ve işçi-köylü ittifakı meselesini ciddiye almak» biçiminde ortaya çıkıyordu.

Sözünü ettiğimiz 1936-39 döneminde Parti ve Hind-icini Demokratik Cephesinin yayınları legal olarak ya-
yınlanabildi. Legal imkânlardan, politik mücadelede
sol sekte tavrılar reddedilerek sonuna kadar yarar-
lanılması partiyi ve demokratik cepheyi güçlendirdi.
Partinin çizgisi açıktı: Bağımsızlık ve demokrasi ancak
devrimci şiddet ve illegalite esas alınarak kazanılabil-
irdi. İktidara legal yoldan varılamazdı. Bu nedenle
parti legalizmle sürekli mücadele etti. Ama legal ey-
lem olanaklarını illegal eylemle birleştirmeyi ve illegal
eylem ve örgüt biçimlerini pekiştirmeyi ihmal etme-
di.

Eylül-1939'da İkinci Dünya Savaşı patlak verdi. Sa-
vaşın patlak vermesiyle birlikte Fransız sömürgecile-
ri Komünist Partisi önderliğindeki devrimci harekete
karşı şiddetli bir saldırıya geçti. Bunun üzerine parti
legal ve yarı-legal faaliyetleri terkederek tümüyle ille-
galiteye geçti. Çünkü, legal imkanlar artık tükenmişti.
Bir sömürge ülkede legal ve yarı-legal eylem olanakla-
rının sınırlı ve geçici olacağı açıktı. Yeni durum lega-
lizm hayallerine de büyük bir darbe vurdu.

İkinci emperyalist savaş başladıktan sonra yeni
durumun değerlendirmesini yapmak üzere Aralık-1939'
da Parti Merkez Komitesi toplanarak izlenmesi gere-
ken siyaseti saptadı. Buna göre:

«Fransız sömürgecilerine ve emperyalist savaşa
karşı brileşik bir cephe kurmak ve bir ayaklanma ha-
zırlamak. Toprak ağaları sınıfını Birleşik Ulusal Cep-
he'ye çekmek için «toprak ağalarının toprağına el koy-
mak ve çiftçilere dağıtmak» sloganından vazgeçmek
«(Ho Şi Minh, Seçme Yazılar, s. 54, Aşama Yay.) ge-
rekiyordu. Çünkü ulusal kurtuluş önde gelen görev-

di. Bu görevin yerine getirilmesi geniş bir ulusal cephenin teşkiline bağlıydı. Toprak devrimini sürdürme siyaseti bu nedenle geçici olarak, toprak kiralalarını ve faiz oranlarını düşürmek, sömürgecilerin ve onlarla işbirliği yapan hainlerin elindeki topraklara, köylülere dağıtmak üzere elkoymak şeklindeki geçici ve sınırlı siyasete dönüştü.

Fakat, somut durumda süratli değişiklikler oluyordu. Fransa, faşist Hitler orduları tarafından işgal edildi ve faşist Almanya'ya teslim oldu. Bunun üzerine Çin Hindî'ndeki durumda değişti. Çin Hindî'de Fransız sömürge yönetimi Japon faşistlerinin eline geçti. Japon faşistleri Fransız sömürgecilerini kendi amaçları için kullandılar.

Vietnam halkı Fransız sömürgecileri ve Japon faşist sömürgecilerine karşı Bac Son, Nam Ky ve Do Lo-ung'da üç ayaklanma başlattı. 1940-41 yıllarındaki bu isyanlar giderek boyutlandı.

1941'de Hindîçini Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekizinci Toplantısını yaparak yeni duruma ilişkin politikaları belirledi. Vietnam devriminin bir ulusal kurtuluş devrimi olduğu tesbitine uygun olarak kısaca adı Viet Minh (Vietnam Kurtuluş Birliği) olan, çeşitli sınıf ve tabakaları içeren bir Cephe kurma kararı alındı. Bu cepheye çeşitli sınıf ve tabakalardan oluşan örgütler dahildi; Ulusal Kurtuluş İscilerinin Birliği, Kadınlar Birliği, İntiharlar Birliği, Ordu Mensupları Birliği, Rahipler Birliği vb. gibi.

Daha önce tüm sorunlar Çin Hindî (Vietnam, Laos, Kamboçya) çerçevesinde ele alınıyordu. 1930 Programı ve tesbit edilen siyasi strateji tüm Çin Hindî ülkelerini kapsıyordu. Parti'nin sekizinci oturumu bu noktada bir değişiklik yaptı. Ulusal Kurtuluş sorununu, «...her Hindîçini ülkesi çerçevesinde ele almaya...» ka-

rar verdi. Bu saptamanın ışığında eskiden «Hindiçini Anti-Emperyalist Ulusal Birleşik Cephesi» ya da «Hindiçini Demokratik Cephesi» adları ile kurulan cephe örgütleri ilk kez Vietnam düzeyinde oluşturuldular. Cephenin adı «Vietnam Bağımsızlık Birliği», kısaca Viet-Minh olarak tesbit edildi. Cephenin on maddelik özgül programı saptandı.

Sekizinci Oturum içinde bulunulan aşamada Temel Sloganı, «BÜTÜN HALKI BİRLEŞTİRMEK, JAPONLARA ve FRANSIZLARA KARŞI KOYMAK ve BAĞIMSIZLIĞI YENİDEN SÖKÜP ALMAK; TOPRAK DEVRİMİNİ ERTELEMEK» şeklinde özetledi.

Merkez Komitesi Sekizinci Oturumunun kararları arasında, devrimci üs bölgeleri ile, silâhlı kuvvetlerin teşkili ve iktidarın alınması amacıyla mahalli ayaklanmalardan genel ayaklanmaya geçiş için gerekli hazırlıkların yapılması gibi önemli kararlarda yer alıyordu. Bu kararların ışığında 22 Aralık 1944'de Giap'ın kumandasında Vietnam Kurtuluş Ordusu Propaganda Birliği kuruldu. 1945'de tüm silâhlı kuvvetler Vietnam Kurtuluş Ordusu'nda birleştirildi.

Vietnam'da Japon ve Fransız sömürgecileri arasında ciddi çelişkiler ve rekabet vardı. Bu çelişkiler uluslararası plânda Sovyetler Birliği ve Müttefik ülkelerin kazandığı zaferlere paralel olarak şiddetlendi. Parti bu çelişkileri değerlendirerek bunların birbirlerine gireceklerini önceden gördü. Nitekim, Fransa ile Japonya arasında savaş patlak verdi ve 9 Mart 1945'te Japonlar Fransız sömürge yönetimini bir darbe ile alaşağı ederek Cin Hindi'nde iktidarı ellerine aldılar. Sonuç durumdaki bu değişikliklere karşılık Parti, «FRANSIZLARI ve JAPONLARI ÜLKEMİZDEN ATALIM», «FRANSIZLARA KARŞI SAVAŞ, JAPONLARI SÜR» şeklindeki sloganı «JAPON FAŞİSTLERİNİ ÜLKEMİZ-

DEN ATALIM» sloganı ile değişti. Ho şi Minh şöyle diyor:

«Asıl karar anti-japon hareketi hızlandırmak ve genel ayaklanmayı hazırlamaktı. O sırada Fransız sömürgecilerinin iktidarı zaten faşist Japonların eline geçmiş bulunuyordu.»

(Ho şi Minh, Seçme Yazılar, s. 55)

Tesbit edilen slogan doğrultusunda kitleler eyleme geçti. Silâhlı mücadele ile siyasi mücadeleler birleşti. Şartların uygun olduğu yerlerde gerilla savaşı, diğer bölgelerdeki şiddetli bir politik savaşıla bütünleşiyordu. Bu arada yığınları eyleme daha geniş ve hızla çekmek amacıyla ekonomik nitelikte sloganlarda atıldı. Korkunç bir kıtlığın ve açlığın hüküm sürdüğu bu dönemde atılan, «PİRİNÇ STOKLARINI ELE GEÇİR VE AÇLIĞA SON VER» şeklindeki kitlelerin âcil ihtiyaçlarına uygun düşen slogan harekete büyük bir hız kazandırdı.

Le Duan, somut koşullara uygun sloganların önemi, harekete geçirici gücünü şöyle anlatır:

«Yığınlar bir kez savaşıa girince, politik bilinçleri yükselecek, deneyimleri onlara gerçeği gösterecek ve hangi yolda eylem yapacaklarını öğretecektir.

Sloganlar bu bakımdan olağanüstü önem taşır. Savaşıımı yönetirken devrime stratejik ve taktik yol gösterme sanatı, duruma uygun düşecek çarpıcı sloganlarla en belirgin anlatımını bulur.

Yalnızca politik sloganların devrimci olduğu, ekonomik sloganlarınsa reformist olduğu gibi çok basite indirgenmiş bir görüőe kapılmamak gerekir. Reformist nitelikte politik sloganlar olabileceği gibi, devrimci içerik taşıyan ekonomik slo-

ganlar da olabilir. Sorun, belli bir sloganın ne zaman, neyle ilgili olarak ve ne amaçla ortaya konulduğudur. Devrimin nihai amacına kendisini kararlılıkla adanmış gerçek bir devrimci parti, henüz hiçbir devrimci eylem olanağı tanımayan bir durumda yığınları toparlamak için, zorunlu olan asgari politik niteliktekiler de içinde olmak üzere, bütün sloganlara ve örgütlenme ve savaşım biçimlerine, şu ya da bu yolla, devrimin damgasını vurabilir.

Bütün dönemler boyunca ve özellikle 1945 Ağustos Devrimi öncesi dönemde Parti, güncel hedefleri nihai amaçlarla bağıntılandırmak için eylem ve propaganda sloganlarını ustaca birleştirmiştir. Somut duruma uygun düşen bir slogan tüm bir hareketin doğmasına olanak verebilir. Ağustos Devriminin hazırlık döneminde partimizin ortaya attığı «Pirinç stoklarını ele geçir ve açlığa son ver» sloganı bunun çarpıcı bir örneğidir.

.....

Yığınların kesin savaşımlara çok erken ya da çok geç olarak katılmasını önlemek bakımından propaganda ve eylem sloganları arasında bir ayrım yapılmalıdır. Her iki tür sloganın da savaşımın evrimine uyması için sürekli değiştirilmesi gerekir. Günlük uğraşım ile yakından ilgili eylem sloganları özellikle son derece esnek olmalı, saati saatine değiştirilmelidir. Durum geliştikçe, eylem sloganlarının düzeyi giderek yükseltilmeli, zamanı gelince de daha önceki propaganda sloganları doğrudan ve kararlı eylem sloganlarına dönüştürülmelidir. Yığınları kesin savaşımlara çok erken ya da çok geç yöneltmek devrim için tehlikelidir. Bütün koşullar altında, ge-

nel çözümlenmelerde olsun her eylem kararında olsun, hatalara karşı en sağlam ve temel güvence, somut gerçeğin iyice kavranmasıdır. Devrim döneminde olaylar çok hızlı ve karmaşık bir biçimde gelişir. Lenin şunu belirtmişti: 'somutun yerine soyutu koymak devrimdeki en büyük ve en tehlikeli hatalardan biridir. Tarihın dönüm noktalarında kendilerini yeni duruma uyduramayan, dün doğru olduğu halde bugün anlamsız hale gelen eski sloganlara sarılanları Lenin sert biçimde kınamıştı.'

(Le Duan, Vietnam Devrimi, s. 48-49)

Mayıs-1945'de faşist Almanya teslim oldu. 8 Ağustos 1945'de Sovyetler Birliği Japonya'ya karşı savaşı başlattı. Sovyet Kızıl Ordusu birkaç gün gibi kısa bir sürede Japon ordularını ezdi. 15 Ağustos 1945'te Japonya teslim oldu. Sovyetler Birliği ve Müttefikler zaferi kazandılar.

Parti ikinci ulusal kongresini yaptı. Bu tarihi nitelikteki kongre devrimin hemen öncesinde yapılmıştı. Kongre mevcut durumu değerlendirdi ve şu siyaseti ortaya attı:

•Bu tarihi kongrede, partimiz en doğru siyaseti ileri sürdü. Müttefik kuvvetler Hindicini'ye ayak basmadan önce iktidarı ele geçirmek için halkı genel bir ayaklanma için seferber etmek, Japon birliklerini silâhsız bırakmak, Japonlardan iktidarı almak ve Japon kuklalarını ülkeden kovmak, sonra da gücümüz oranında ülkemizin efendileri olarak, Müttefik kuvvetlerinin topraklarımıza girmesine izin vermemek.

(Vietnam İşçi Partisi Tarihi, s. 35)

Ulusal Kongre somut duruma uygun olarak şu sloganları atmayı kararlaştırdı:

- 1 — «Yabancı Saldırıya Son»
- 2 — «Ulusal Bağımsızlığın Kazanılması»
- 3 — «Halk İktidarının Kurulması»

Parti Japon yenilgisini takiben Çin Hindî'nde olabilecekleri önceden görüyordu. Çan Kay Şek birlikleri, İngilizler, Fransızlar ve Amerikalılardan oluşan «müttefik kuvvetler»in her biri Japonlardan boşalması beklenen yeri doldurma çabasıındaydı. Bu nedenle Kongre onlardan önce davranarak Japonların işini bitirme ve sömürgecileri ülkeye sokmama kararı almıştı. Ho Şi Minh başkanlığında geçici hükümet yetkisi taşıyan «Ulusal Kurtuluş Komitesi» kurulmuştu.

Komite'nin ulusa yaptığı isyan çağrısı şöyle bitiyordu:

**«İLERİ! VIET-MINH BAYRAĞININ ALTINDA
CESARETLE, İLERİ MARŞ!»**

Vietnam halkı bu çağrıya cevaben derhal ayağa kalktı. Başta en büyük kentler olmak üzere tüm ülke ayaklandı. Tüm ülkede (Güney, Orta, Kuzey) zafer kazanıldı. 1858'den beri süregelen sömürge egemenliği parça parça oldu. Tarih: Ağustos-1945. 2 Eylül'de Ho Şi Minh, Geçici Hükümet adına Kurtuluş beyannamesini okudu. Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşu böylece ilân edildi. Bu Vietnam Ulusal Tarihinde bir dönüm noktasıydı.

**AĞUSTOS DEVRİMİNDEN DIEN BIEN PHU ZAFERİ-
NE KADAR Kİ İKİNCİ DÖNEM (1945-1954):**

1945 Ağustos Devrimi Güneydoğu Asya'da ilk devrimdi. Bu devrim dünya devrimi ile kopmaz bir biçimde bağıntılıydı. Devrimin zaferi doğru bir devrimci siyasi ve askeri çizginin izlenmesi sonucu gerçekleşti.

Devrim için ulusal koşulların yanısıra bölgesel (Çin Hindi düzeyinde) ve uluslararası durum da oldukça elverişli idi. Kamboç ve Laos halkları Vietnam halkının öncülük ettiği ulusal-edmokratik devrimle organik bağlar kurmuş ve çeşitli düzeylerde dayanışma içine girmişlerdi. Uluslararası plânda ise Sovyetler Birliği'nin Japon faşistlerini kayıtsız şartsız teslim aldığı bir sırada, bu fırsat zamanında kullanılmış ve genel ayaklanma gerçekleşmişti. Yine aynı dönemde Japon faşistleri Çin devriminin darbeleri altında ezilmişti. Baş düşman olan Japon sömürgecileri bu çok yönlü ve adeta bir tek dalga haline dönüşen ortak devrimci saldırılar karşısında son dayanak noktasında da tutunamadı ve çöktü. Sovyet Devrimi, 1949'da muzafer olan Çin devrimi ve Doğu Avrupa'daki diğer bir dizi devrim gibi, Vietnam'daki Ağustos Devrimi de dünyada olduğu gibi Hindicini'de de emperyalist ülkelerin birbirleriyle savaş içinde oldukları uygun dış koşulların mevcut olduğu bir durumda gerçekleşiyordu. Ağustos devriminin başarısı belirleyici önem taşıyan içsel (ulusal) koşulların yanısıra uygun dış koşulların varlığı sonucu mümkün olabildi. Devrimin onbeş yıl gibi nisbeten kısa sayılan bir süredeki başarısı üzerinde ise dış koşullar belirleyici rol oynadı. Büyük devrimci önder Ho Şi Minh şöyle diyordu:

•Kendi hesabımıza biz, başarıımızın, faşist Japonya'yı bozguna uğratmış Sovyet Kızıl Ordusu'nun büyük zaferinden uluslararası dostça yardım dayanışmasından, bütün halkımızın sıkı birliğinden ve bizden önceki devrimcilerin kahramanca fedakârlıklarından dolayı olduğunu hatırla tutmalıyız.»

(Seçme Yazılar, s. 56)

Yine Uzun Süreli Savaş Stratejisi ile Ağustos Devrimi arasındaki ilişkiyi General Giap şöyle açıklar:

«Halkımızın geçmiş dönemlerdeki mücadelesine dönüp baktığımızda, kural olarak daima uzun süreli mücadele stratejisine başvurduğumuzu, bu stratejinin önceki kutsal direniş savaşını zafere ulaştırdığını görebiliriz. Bu, bazı somut tarihi şartlarda siyasi üstünlüğün bizden yana olduğu bir zamanda veya başka bir sebeple güçler dengesinin hızla lehimize işlediği bir sırada, halkın devrimci mücadelesine hız vermek imkânından ve tayin edici zaferi bir an evvel kazanmaktan geri kalmırız demek değildir. 1945 Ağustos'unun şanlı günlerinde işte böyle oldu.»

(Halk Savaşının Askeri Sanatı, s. 184, Yöntem Yayınları)

Ağustos devrimi ile birlikte iktidar proleterya ve başta köylülük olmak üzere ulusal kurtuluş devriminin temel güçlerinin eline geçmişti. Bu proleterya önderliğindeki bir halk iktidarıydı. Devrimci iktidarın ana dayanağı işçi sınıfı ve köylülüktü. Ne var ki, bir devrimin temel sorunu iktidar sorunu olmakla birlikte, bir defa iktidar alındıktan sonra temel sorun onu korumakta ve pekiştirmekte yatar. Vietnam devrimi iktidarını pekiştirmeye vakit bulamadan çok yönlü saldırılarla yüzyüze geldi. Esas saldırılar içerden değil, dışarıdan geliyordu. Ülkenin Kuzey kesimi ABD işbirlikçisi Çan Kay-Şek birlikleri tarafından, Güneyi ise Fransızlarla işbirliği içerisinde olan İngiliz sömürgeci-leri tarafından işgal edildi. ABD emperyalizmi ikinci dünya savaşı sonrasında emperyalist kampta lider konumuna yükselmişti. Çin Hindî'ne yönelik planları içinde Çan Kay-Şek birliklerini Vietnam'a soktu. Kendisi

şimdilik perde arkasında kalmayı yeğliyordu. Biraz sonra yeni biçim ve metotlarla onu Güney'de göreceğiz. Çan Kay-Şek Vietnam'ı işgal ederken Vietnam Milliyetçi Partisi'nin artıklarına dayanıyordu. Bu unsurlarla ittifak halinde Çan Kay-Şek birlikleri Çin-Vietnam sınırındaki bazı eyaletlerde devrimci iktidarı kaldırarak kukla yönetimleri işbaşına getirdiler. Daha da ileri giderek Ho Şi Minh'in başkanlıktan çekilmesini ve iktidarın gerici milliyetçilere verilmesini isteyen bir ültümatom verdler. Geçici hükümetten mecliste 80 sandalye ve birçok bakanlık talebinde bulundular. Birçok suikast ve sabotaj düzenlediler. Bir taraftan da Fransız sömürgecileri Güney Vietnam'a saldırıya geçtiler. Böylece iktidarda olan Vietnam devrimi Güney'den ve Kuzey'den sıkıştırıldı. Devrime, ülkenin acil sorunlarını, demokratik devrimin meselelerini çözmek için vakit bırakmıyorlardı.

Fakat, devrim Vietnam halkının tam desteğine sahipti. Ülkedeki genel seçimlerin sonucu bunun somut göstergesi oldu. İçerde halkın desteğini güçlendirmek maksadıyla 1946'da daha önce çeşitli nedenlerle cepheye katılmayan başka bazı örgütleri de cepheye kazanmak için «Vietnam Ulusal Birliği Derneği» (Lien Viet) kuruldu. Viet-Minh daha da sağlamlaştırıldı. Fransız sömürgecilerine ve ulusal hainlere ait topraklar köylülere dağıtıldı. Toprak kiralalarında büyük indirim yapıldı. Ancak, ulusal görevler hâlâ öncelik taşıdığı için köklü bir toprak devrimine geçilemedi. Buna rağmen daha bir dizi görev yerine getirilebildi.

Fransız sömürgecilerine karşı Güney'de güçlü bir direniş savaşı başladı. Kuzey'de ise Çan Kay-Şek birliklerinin devrimci iktidarı yıkmaya yönelik saldırıları devam ediyordu. Parti, düşman kamptaki çelişkilerden devrimin çıkarları doğrultusunda yararlanma o-

litikasından hareketle şu tesbiti yaptı: İki saldırgandan daha tehlikeli olan Fransız emperyalizmidir. Çan Kay-Şek birlikleri de tehlikeli olmakla beraber Fransız sömürgecileri kadar büyük bir tehlike değillerdir. Çünkü, Çan Kay-Şek yönetimi Çin'de devrimin tehdidi altındadır. Bu nedenle uzun ve pahalı bir savaşı göze alamaz. Buradan hareketle Çan Kay-Şek'in işbirlikçilerine bazı tavizler verildi.

Ne var ki, ABD emperyalizminin plânları doğrultusunda hareket eden Çan Kay-Şek bir süre sonra Kuzey'de kendi işgâli altındaki bölgeleri de Fransız birliklerine devretmeyi öngören bir anlaşma imzaladı. Amaç ülkenin bütününü yeniden Fransız sömürge yönetimine geçmesiydi. Bu durumda iki düşmanla aynı zamanda savaşmamak için, Parti, bunlar arasında bölünme yaratacak bir siyaset izledi. Buna göre Fransızlarla bir anlaşma imzalayarak onlar etkisiz kılınmalı ve Çan Kay-Şek birlikleri kovulmalıydı. İki düşmanla aynı zamanda değil, tek tek hesaplaşmak gerekiyordu. Bunun ışığında Fransız sömürgecileriyle 14 Eylül 1946'da bir anlaşma imzalanabildi. Bu sayede ABD emperyalizmi tarafından yönetilen Çan Kay-Şek birlikleri saf dışı edildi ve Fransız sömürgecilerine karşı uzun süreli bir direnişe geçmek için gerekli hazırlıkların yapıldığı bir zamanda kazandırmıştı. Ho Şi Minh Fransızlarla yapılan bu antlaşma üzerine, «Lenin, devrime yararlı ise haydutlarla dahi bir uzlaşma yapılabileceğini söyler» diyordu. Öngörülen süre daha dolmadan (hemen hemen bir yıl sonra) Fransız sömürgecileri topyekün savaşı başlattılar. Bunun üzerine Fransızlara karşı Uzun Süreli Direniş Savaşı başladı. Parti'nin ve hükümetin sloganı «Uzun Dönemli Direniş Savaşı» sloganıydı. Ho Şi Minh:

«Direniş savaşı uzun sürmelidir, çünkü bizim nü-

fusumuz azdır, toprağımız küçüktür ve ülkemiz yoksuldur. Bunun için bütün ulusumuz tarafından uzun ve iyi hazırlıklar yapmamız gerekir. Biz Fransız istilâcılarının bize nazaran pek güçlü olduklarını, ayrıca, onlara İngilizler ve Amerikalılar tarafından yardım edildiğini her zaman hatırd tutmalıyız.

Onlar «KALIN KABUKLU BİR MANDALİN»dirler. Bizim «tırnaklarımızı keskinleştirmek için zamana gereksinmemiz vardır» diyordu.

(Seçme Yazılar, s. 63)

Fransız sömürgecilerine karşı yürütülen direniş savaşı 1954'de Dien Bien Phu savaş alanında zaferle noktalandı. Kırkbeş gün kırkbeş gece süren bu tarihi önemdeki savaşın sonunda Fransız sömürgecilerinin yıkılmaz kale olarak gördükleri son dayanak noktaları da ezildi. Bu tayin edici çarpışmada kazanılan askeri zafer Cenevre konferansındaki diplomatik zaferi doğurdu. Fransız hükümeti birliklerini geri çekmeyi ve Vietnam'ın bağımsızlığını ve birliğini tanımayı kabul etti.

DIEN BIEN PHU ZAFERİNDEN TAM ZAFERE KADAR Kİ ÜÇÜNCÜ DÖNEM (1954—...)

Vietnam halkının dokuz yıl süren ulusal kurtuluş savaşı 20 Temmuz 1954'deki Dien Bien Phu zaferi ile sonuçlanmış ve bu zafer Cenevre konferansındaki diplomatik zaferle pekişmişti. Ancak, tam ve kesin zafer henüz kazanılmış değildi. Kuzey Vietnam kurtarılmış, fakat, Güney Vietnam henüz kurtarılamamıştı. Güney'de Fransız sömürgeciliğinin yerini ABD yeni-sömürgeciliği almıştı. Güney Vietnam yeni-tip bir ABD sömürgesi olmuştu. ABD emperyalizmi iyice deşifre

olmuş ve çirkin yüzü açığa çıkmış olan eski tip Fransız sömürgeciliğini uygulama alanına sokamazdı. Bu nedenle Güney Vietnam'da görünüşte «bağımsız» ve «demokratik» olan kukla bir rejim oluşturdu. Bu kukla rejimi ayakta tutmak için de kendisinin eğittiği ve teçhiz ettiği bir kukla ordu yarattı. Bu kukla rejim ve kukla ordu Güney'de ABD emperyalizmin çıkarlarına bekçilik etmekle görevliydi. Güneyli halkın mücadelesi karşısında âciz kalan bu rejim esas gücünü dışarda ABD'nin maddi ve askeri varlığından alıyordu. İçerde ise bu rejimin sosyal temeli ABD yanlısı komprador burjuvazi ve toprak ağaları sınıfıydı. Bu nedenle Güney Vietnam Kurtuluş Savaşı, ABD emperyalizmini ve onun uşağı olan Diem yönetimini hedefliyordu. Yani, baş çelişki Vietnam ulusu ile ABD emperyalizmi ve onun işbirlikçisi bir avuç yerli hain arasındaki çelişkiydi. Eskiden baş düşman olan Fransız sömürgecilerinin yerini şimdi aynı zamanda dünya halklarının da baş düşmanı olan ABD sömürgecileri almıştı.

ABD emperyalizmi Güney'i pasifleştirmek için her türlü yola başvurdu. Pasifikasyonu gerçekleştirmek için «stratejik köycükler» adını verdiği toplama kamp-ları inşa etti. Amaç halkın gerilla müfrezeleri ile bağlantılarını kesmektir. Onbinlerce «Stratejik Köycük» oluşturmalarına rağmen başarılı olamadılar. Özel savaş dedikleri yeni-tipteki saldırgan savaş Güneyli halkın direnişi ve Kuzeyli halkın desteği ile başarısızlığa uğrayınca ülkeye giderek daha çok sayıda ABD birlikleri gönderdiler. Kukla rejimi adamakıllı askerileştirdiler. Güney'de faşist bir diktatörlük kuruldu. Bu gelişmeler ABD emperyalizminin yeni-tip sömürgeciliğinin çirkin yüzünü açığa çıkardı. Yeni-sömürgeci yöntemlerle halkın ulusal direnişini bastıramayacağını anlayan ABD emperyalizmi tedricen eski tip sömürgecili-

ğın yöntemlerine başvurdu. ABD emperyalizmi bir yandan da Kuzey'e karşı saldırılarını başlattı. Çünkü, Kuzey, Güney'deki kurtuluş savaşına güçlü bir cephe gerisi hizmeti görüyordu. Bu dönemde, Vietnam'ın Güney'indeki devrimin niteliği ile Kuzey'deki devrimin niteliği farklıydı. Farklı stratejik görevler sözkonusuydu. Güney'deki devrim hâlâ Ulusal Demokratik Halk Devrimi'ydi. Kuzeyde ise ulusal demokratik devrim tamamlanmış ve sosyalizmin inşasına geçilmişti. Görev, ulusal demokratik devrimi ülke ölçüsünde tamamlamak ve Kuzeyde sosyalist inşâ'yı güçlendirmektir. Emperyalistler böl ve yönet şeklindeki politikalarını Vietnam'da çarpıcı bir biçimde sergilediler. Daha 19. yüzyılın ortalarında Vietnam'ı işgal eden Fransız sömürgecileri ülkeyi sun'i olarak üç parçaya bölmüşler ve üç ayrı «ülke» olarak değişik statüler içerisinde sokmuşlardı. Ağustos devriminin zaferinden sonra ise ülkenin Güney ve Kuzey bölgeleri iki ayrı «ülke» durumuna sokulmaya çalışıldı. Vietnam devrimcileri buna karşılık Vietnam'ın bir ve bölünmez bir ülke olduğu gerçeğinden hareketle, «YAŞASIN BAĞIMSIZ VE BİRLEŞMİŞ VIETNAM», «BİRLEŞİK, BAĞIMSIZ ve DEMOKRATİK VIETNAM» şiarını yükselttiler. Devrimin stratejik görevlerinden birisi de ülkenin bölünmüşlüğüne sürekli kılmaya çalışan emperyalistlere karşı ülkenin yeniden birleşmesini sağlamaktır. «BİRLEŞİK VIETNAM» şiarı ülkenin her iki bölgesinde yaşayan Vietnamlıların istemlerini dile getiriyordu. Bu slogan, soyut değil somut gerçeğin bir ifadesi oluyordu.

Güney Vietnam devriminin hızla ilerleme kaydettiği bir dönemde, kurtuluş savaşının önderliğini Güney'in özel koşullarından hareketle «Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi» üstlendi. Cephe, yarı-sömürge ve yarı-feodal nitelikteki Güney Vietnam toplumu-

nun gerçeklerine dayalı doğru bir siyasi çizgi izliyordu. Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi 1960'da değişik sınıfların, partilerin, dini grupların ve milliyetlerin temsilcilerinin katıldığı bir kongre de kurulmuştu. Cephenin plâformu, ABD emperyalizminin ve Ngo Dinh Dien rejiminin karşı-devrimci şiddetine karşı, devrimci şiddet'i temel olarak halkı ayaklandırmak ve bağımsız, demokratik, barışçı, tarafsız, bir Güney Vietnam toplumu kurarak ülkenin yeniden birleşmesine temel hazırlamaktı.

Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesinin önderliğindeki güçlü direniş savaşı ile Kuzeyli halkın sosyalizmin üssünü koruma savaşı ABD emperyalizmine karşı zafer kazandı. ABD emperyalizmi yenilgiyi kabul etmek zorunda kalarak Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi ile görüşmelere girdi. Ocak 1969'da Paris'te dört parti konferansı yapıldı. Vietnam halkının askeri ve siyasi cephedeki zaferi diplomatik zaferi hazırladı. Bir süre sonra da ülkenin birleştirilmesi talebi gerçeğe dönüştü.

Güney Vietnam devrimi Ağustos devriminden daha özgül ulusal ve uluslararası koşullarda gerçekleşti. Bu konuyla ilgili olarak Le Duan şöyle diyor:

•Bu devrim, dünya savaşı olmaksızında, üstelik dünya barışı savunulurken, bir devrimin kopabileceğini ve zafer kazanabileceğini kanıtlamaktadır. Gerçekte anti-emperyalist devrimin şiddetlenmesi, hiçbir biçimde barışı savunmakla çelişmez, pratikte, emperyalizme saldırmak dünya barışını etkin olarak savunmanın temel yoludur. Aynı biçimde, dünya savaşını önleme ve barışı savunmada, emperyalizme saldırmanın ve bütün ülkelerde devrimin ilerleyişine daha uygun nesnel koşullar yaratmanın temel yoludur.

Güney Vietnam devrimi, aynı zamanda, faşist diktatörlüğün bir devrimin patlamasını önleyemeyeceğini kanıtlamaktadır. Güney'deki kukla yönetim halka karşı en barbarca faşist önlemlere başvurduğunda, bu onların politik alanda en tehlikeli yenilginin acısıyla kıvrandıklarını gösteriyordu. Bir patlamaya doğru giden bu gelişme kuşkusuz bir devrimle sonuçlanacaktı; nitekim öyle de oldu.

Bir devrim durumunun varlığı iktidarı ele geçirme sorununun yakın olduğunu gösterir. İktidarı ele geçirme yolu her ülkenin kendi özgül koşullarına bağlıdır. Ancak, bütün durumlarda, iktidara giden yol reformdan değil, devrimden geçer.»

(Vietnam Devrimi, s. 51)

Vietnam devrim deneyi kırk yılı aşkın bir süreyi kapsayan, uzun süreli ve oldukça kapsamlı bir deneydir. Sömürge ve yarı-feodal bir ülkenin devrimi olması açısından Kürdistan devrimine ışık tutan derslerle doludur. Kendi ülkemizin özgül niteliklerini biran bile unutmadan bu zengin deneyden çıkaracağımız dersler birçok önemli sorunu çözmemize yardımcı olacaktır. Marksizm-Leninizmi kendi ülkemizin somut koşullarına yaratıcı bir biçimde uygulayabilmemiz, benzer koşullara nasıl uygulandığı konusundaki bilgimize de bağlıdır. Bu deneyi incelerken amaçladığımız hedef budur. Bu deneyi özetlerken birçok önemli teorik sorunlara değinme fırsatını bulmuştuk. Bunun yanı sıra hem değinemediğimiz bazı konulara değinmek ve hem de bu devrimin de doğruladığı bazı evrensel ilkeleri toparlamakta yarar var.

Sömürge ve yarı-feodal karakterde bir toplum o-

lan Vietnam toplumu iki temel çelişki taşıyordu: Ulus ile emperyalizm arasındaki çelişki ve halk yığınları ile feodalizm arasındaki çelişki.

«Ülkemizde başlıca iki çelişki egemendi: Ülkemiz ile Fransız emperyalizmi arasındaki çelişki ve halkımızla, özellikle köylülükle feodal toprak sahipleri sınıfı arasındaki çelişki.»

(VİPT, s. 8)

Bu iki temel çelişki Vietnam devriminin somut hedeflerini ve görevlerini belirliyordu. Vietnam toplumunun kurtuluşu ve gelişmesi bu iki temel çelişkinin devrimci tarzda çözümlenmesi ile mümkün olabilirdi. Yani emperyalist ve feodal boyunduruğu yıkmak ulusal bağımsızlığı kazanmak ve köylüleri toprak sahibi yapmakla. Bu nedenle Vietnam devriminin görevleri iki stratejik sloganla vurgulanıyordu: «Ulusal bağımsızlık» ve «Toprak işleyenin» sloganlarıyla. Bu temel görevleri yerine getirmekle yükümlü olan devrim burjuva-demokratik nitelikte bir devrimdi. Parti'nin 1951 yılındaki İkinci Ulusal Kongresi'nde sömürge ve yarı-feodal bir ülke olan Vietnam'da burjuva-demokratik devrimin ulusal demokratik bir halk devrimi olduğu tesbiti yapıldı:

«Böylece Partimiz ilk defa olarak bizim ki gibi bir ülkede, burjuva-demokratik devriminin ulusal demokratik halk devrimi olacağını savundu.»

(VİPT, s. 58)

Her devrimin birbirini izleyen, birbiriyle bağıntılı farklı aşamalardan geçeceği bir gerçektir. Vietnam devrimi de kendi içinde başlıca üç aşamadan geçecekti. Bu aşamalar şunlardı:

«...Birinci aşamada, baş görev ulusal kurtuluşu

tamamlamaktır; ikinci aşamada, baştan beri varolan görevin, feodal ve yarı-feodal asalakların temizlenmesinin, «toprak işleyene» sloganının tam olarak uygulanmasının, sanayiın geliştirilmesinin ve rejimin halkın demokratik bir rejimi haline getirilmesinin üstesinden gelinecektir, üçüncü aşamada ise, ana hedef, sosyalizmin temellerini atmak ve sosyalizmin gerçekleştirilmesi doğrultusunda ilerlemek olacaktır.

Bu üç aşama ayrı ayrı ve birbirinden kopuk değil ve fakat birbiriyle içiçe ve bağıntılıdır. Ancak, her aşamanın bir baş görevi vardır ve bu görevin tam olarak kavranmasını ve bütün çabanın onun yerine getirilmesinde yoğunlaştırılması zorunludur.»

(VİPT, s. 156)

Açıktır ki, her aşamada baş çelişki, başka bir deyişle baş görev farklıdır. Vietnam devriminin birinci aşaması, yeni demokratik devrim sürecinden itibaren ele alırsak 1930'da başlar ve 1954'e kadar sürer. Bu birinci aşama boyunca baş çelişki ulus ile emperyalizm arasındaki çelişki idi. Baş düşman bu aşama boyunca değişti. 1945'e kadar baş düşman Fransız emperyalizmi idi. 1945'te, Ağustos devriminin hemen öncesinde baş düşman Japon emperyalizmi idi. 1945 Ağustos devriminden itibaren 1954'e kadar ki 9 yıl boyunca baş düşman yine Fransız emperyalizmi idi. Bu dönemde baş düşmanlar arasında ABD müdahalecileri de sayılmaktadır. Parti'nin ikinci kongresi'nde (1951) kabul edilen politik programda; «Şu anda baş düşman saldırgan emperyalizm veya daha kesin bir deyişle, Fransız emperyalizmi ve ABD müdahalecileridir.» denilmektedir. (VİPT, s. 154) Sözünü ettiğimiz devrimin bi-

şinci aşaması boyunca diğler düşman için «İkincil öneme sahip diğler düşman ise, feodaller, içinde bulunulan durumda (1951, Tekoşin) esas olarak karşı-devrimci feodallerdir.» (VİPT, s. 154) denilmektedir.

1954'te Dien Bien Phu zaferi ile kuzeyin tamamen kurtarılması üzerine Vietnam devrimi Kuzeyde yeni bir aşamaya girdi. Devrimin ikinci aşamasına ait demokratik görevler bu tarihe kadar zaman zaman ele alınmakla beraber tamamlanmış değillerdi. Tâyin edici önemdeki toprak devrimi daha önceki dönemlerde ulusal kurtuluş görevine bağımlı olarak oldukça sınırlı bir ölçüde, sömürgecilere ve karşı-devrimci toprak ağalarına ait topraklarla sınırlı kalmıştı. Ancak, 1954 sonrasında birkaç yıl gibi kısa bir sürede bu görev diğler demokratik görevlerle birlikte tamamlandı ve sosyalizmin inşası dönemine yani üçüncü aşamaya girildi. Ancak, bu aşamada da ulusal görevler, ulusal bağımsızlığı korumak ve savunmak biçiminde Güneydeki zafere kadar hâlâ gündemdeydi.

1954'den sonraki dönemde Güney Vietnam devrimi ise henüz birinci aşamasındaydı. Ulusal kurtuluş görevi hâlâ baş görevdi. Ancak, bu kez baş düşman Fransız sömürgecileri değil yeni-tipte bir sömürgeci olan ABD emperyalizmi idi. Baş düşman olarak ABD uşağı Ngo Dinh Diem kliğininide saymak gerekir' Güney Vietnam devrimi ikinci aşamasına ulusal kurtuluşun gerçekleştiği tarihten itibaren girdi. Bunu üçüncü aşama izledi.

Vietnam ulusal kurtuluş devriminin temel güçlerini, işçi sınıfı, köylülük, küçük-burjuvazi, ulusal burjuvazi ve hattâ toprak ağaları sınıfının yurtsever üyeleri oluşturmuştur.

Le Duan Vietnam ulusal demokratik halk devriminin zaferini şu ilkelerin uygulanmasına bağlar;

1 — Devrime marksist-leninist bir partinin önderlik etmesi,

2 — Devrimin iki temel ve stratejik görevi olan anti-emperyalist ve anti-feodal görevlerin birbirleriyle sıkı bir birlik içerisinde ele alınması,

3 — İşçi sınıfı önderliğinde sağlam bir işçi-köylü ittifakının gerçekleştirilmesi,

4 — İşçi-köylü ittifakı temeli üzerinde ortak ulusal düşmana karşı tüm yurtsever ve ilerici güçleri kapsayan geniş bir 'Ulusal Birleşik Cephe'nin kurulması,

5 — Düşman saflarını bölmek, kazanılması mümkün bütün güçleri kazanmak veya tarafsızlaştırmak ve 'en tehlikeli düşmanı onun iç çelişkilerinden yararlanarak yıltlamak.',

6 — Devrimci silâhlı kuvvetleri inşa etmek,

7 — Her aşamanın özgül koşullarını dikkate alarak tüm mücadele ve örgüt biçimlerinden yararlanmak, politik ve askeri mücadeleyi birleştirmek,

8 — Ve son olarak «Marksizm-leninizm ve proleter enternasyonalizmin temeli üzerinde enternasyonal dayanışmayı güçlendirmek» (Vietnam Devrimi, s. 137).

Vietnam devrimi Çin devrimi gibi toprak ve nüfus bakımından oldukça büyük bir ülkenin devrimi değil, her iki bakımdan küçük sayılabilecek bir ülkenin devrimidir. Çin devrim ile kıyasladığımızda bu bir bakıma dezavantaj olarak kabul edilebilir.

Vietnam ulusal kurtuluş savaşı da Çin devrimci savaşı gibi uzun süreli bir halk savaşıdır. Fakat, uzun süreli halk savaşının bu iki pratiği arasında önemli farkları da görmek gerekir. Vietnam kurtuluş savaşında Çin'de olduğu gibi kurtarılmış üç bölgeleri yaratılmış olmakla birlikte, Çin'de olmayan bir özgüllüğü de görmekteyiz. Şöyle ki, Vietnam halk savaşının izlediği çizgi, «...kısmi ayaklanmadan genel ayaklan-

maya doğru» gelişen bir çizgidir. Bu da Vietnam devriminin ayırdedici bir özelliğidir. Le Duan Vietnam devriminin bu özelliğini, «Bu, gerçekten, 'adım adım zaffer kazanma' yönteminin bizim devrimimizin özgül koşullarına bir uygulamasıdır» (Vietnam Devrimi, s. 44) şeklinde açıklıyor. Ağustos-1945 ayaklanması bunun çarpıcı bir örneğidir.

Son olarak, Vietnam devriminin pratiğinin, oldukça can alıcı bir sorun olan, devrimci şiddet sorununun önemini bir kez daha ispat ettiğine işaret etmek gerekir. Vurgulanması gereken bir diğer nokta da Vietnam devriminin önderlerinin devrimci şiddet konusuna getirdikleri kapsamlı açıklamadır. Şiddetin biçimleri ve bu biçimler arasındaki diyalektik ilişki sorununa ilişkin olarak söylenenler bu konudaki en öğretici yazılar arasındadır. Vo Nguyen Giap'ın yazıları bu açıdan özellikle incelenmelidir.

«BİR ... İKİ ... ÜÇ DAHA FAZLA VİETNAM
YARATMAK (CHE) İÇİN İLERİ!»

İRAN VE DOĞU KÜRDİSTAN

Faşist şah yönetiminin yıkılması ile birlikte İran devrimi yeni bir aşamaya girdi. İran halklarının kurtuluş mücadelesi sürüyor. Faşist diktatörlüğün yıkılmasını izleyen sürecin günümüze kadar ki evresi özgül bir evreydi. Burjuva diktatörlüğünün ciddi yaralar aldığı, yeni yönetimin henüz toparlanamadığı ve dolayısıyla bazı politik hakların kullanılabildiği bir evre. Bu evre de uzun sürmedi. Ergeç böyle olacağı belliydi. Doğu Kürdistan'da yükselen ulusal hareket bu süreci hızlandıran bir faktör oldu. Önce İran KDP'si, sonra Fars solundaki örgütler ve partiler kapatıldı. Homeyni iktidarı içinde bulunduğumuz günlerde nisbi si-

yasal özgürlük ortamına son verdi. Legalite imkânları tükendi. Şah dönemini anımsatan «Tek parti, Tek lider, Tok doktrin» markalı bir rejim kuruluyor.

İran'da toplumsal muhalefetin odağı sömürge Kürdistania kaymış durumdadır. Bu durumun ne kadar süreceğini kestirmek güç. Her halükârda Doğu Kürdistan gericiliğe ve sömürgeciliğe karşı giderek yükselecek olan direnmelerin en önemli odağı durumunda olacaktır. İran hâkim sınıfları burjuva önderliğin başlıca talebi olan «otonomi»yi kabule yanaşmayacaktır. Yaşanan olaylar bunun en açık göstergesidir. Irak sömürgecileri gibi İran sömürgecileri de halkımızı sahte vaadlerle oyalamaya ve zaman kazanmaya çalıştılar.

Irak'ta olduğu gibi İran'da da önderliğin niteliği değişmedikçe, kurtuluş hareketinin önderliğini proletarya ele geçirmediği sonucun farklı olacağı söylenebilir. Şüphesiz ki Kürt ulusal hareketinin uluslararası destekten yoksun olması da önemli bir faktördür. Kürdistan'daki kurtuluş hareketi İran'daki devrimci hareketin desteğinden de yoksun durumdadır. Kaldı ki İran'daki sosyalist hareket henüz ileri boyutlar kazanabilmiş değildir. Doğu Kürdistan'daki hareketin daha ileri düzeyde olduğu açıktır. Arap ve Türk solunda olduğu gibi Fars solunda da sosyal-şovenizm egemen durumdadır. Kürt halkının meşru, haklı ve ilerici mücadelesi Azeri, Arap, Beluci halklarının dayanışmasından da yoksundur. «Böl, parçala ve yönet» politikası, İran burjuvazisinin ve emperyalizmin ustalıkla uyguladığı bir politika olmuştur. Ezilen halklar eşgüdüm-lü bir direnme geliştirememektedirler. İran halklarının direnmesi birbirinden kopuk gelişmektedir. Direnmenin biri bastırılıyor, diğeri onu izliyor.

Doğu Kürdistan'daki direnmenin önderliği, sömür-

geci devletler arasındaki çelişkilerden, direnişin çıkarlarını gözeterek yararlanma politikası yerine, bu çelişkilere bel bağlama politikası izlemektedir. Irak'a dayanarak İran'da, İran'a dayanarak Irak'ta geliştirilecek bir hareketin başarı şansı yoktur. Sömürgecilerden birine dayanılarak diğerine karşı mücadele edilemez. 75 yenilgisi bunun en son ve en çarpıcı örneğidir. Öyle anlaşıyor ki özellikle Kuzistan sorunu üzerinde Irak ile İran arasında ortaya çıkan çelişki geleneksel önderliği cesaretlendiren bir faktör olmuştur. Ancak bugün için İran ile Irak arasındaki çelişkiler Kürdistan'daki kurtuluş hareketi karşısında birleşmelerini engelleyebilecek ölçüde güçlü değildir.

Sözünü ettiğimiz birçok olumsuz nedenlerden ötürü Kürt ulusal hareketinin kısa vadede başarı şansı azdır. Ama uzun vadeli gelişme yönü açısından bakıldığında zafer halkımızın ve tüm İran halklarınınındır.

Doğu Kürdistan'daki ulusal hareketin uluslararası destek alamamasında SBKP'nin revizyonist çizgisi önemli bir yer tutar. Bu çizgi Kürt halkının kurtuluş mücadelesinin engeli haline gelmiştir. SBKP kuyrukçuluğu İran ve Doğu Kürdistan olaylarında bir kez daha mahkûm edilmiştir. TUDEH'in kuyrukçu ve oportünist politikasını bütün halklar somut olarak görmüştür. SBKP ve SBKP kuyrukçularının Kürdistan devrimi karşısındaki konumları yeterince açığa çıkmıştır. ÇKP ve ÇKP kuyrukçularının tutumu ise zaten açıktır. Onlar açıktan açığa sömürgecilerin yanındadır.

Doğu Kürdistan'daki direnme karşısında Türkiye Solu'da tam bir suskunluk içerisinde. Bu durum sosyal-şovenizmin ne ölçüde yaygın olduğunun kanıtıdır. Türk solu öteden beri Kürt halkının kurtuluş mücadelesine şüphe ile bakmıştır. Onda emperyalistlerin ve gericilerin parmağını aramaya koyulmuştur. Hareketin

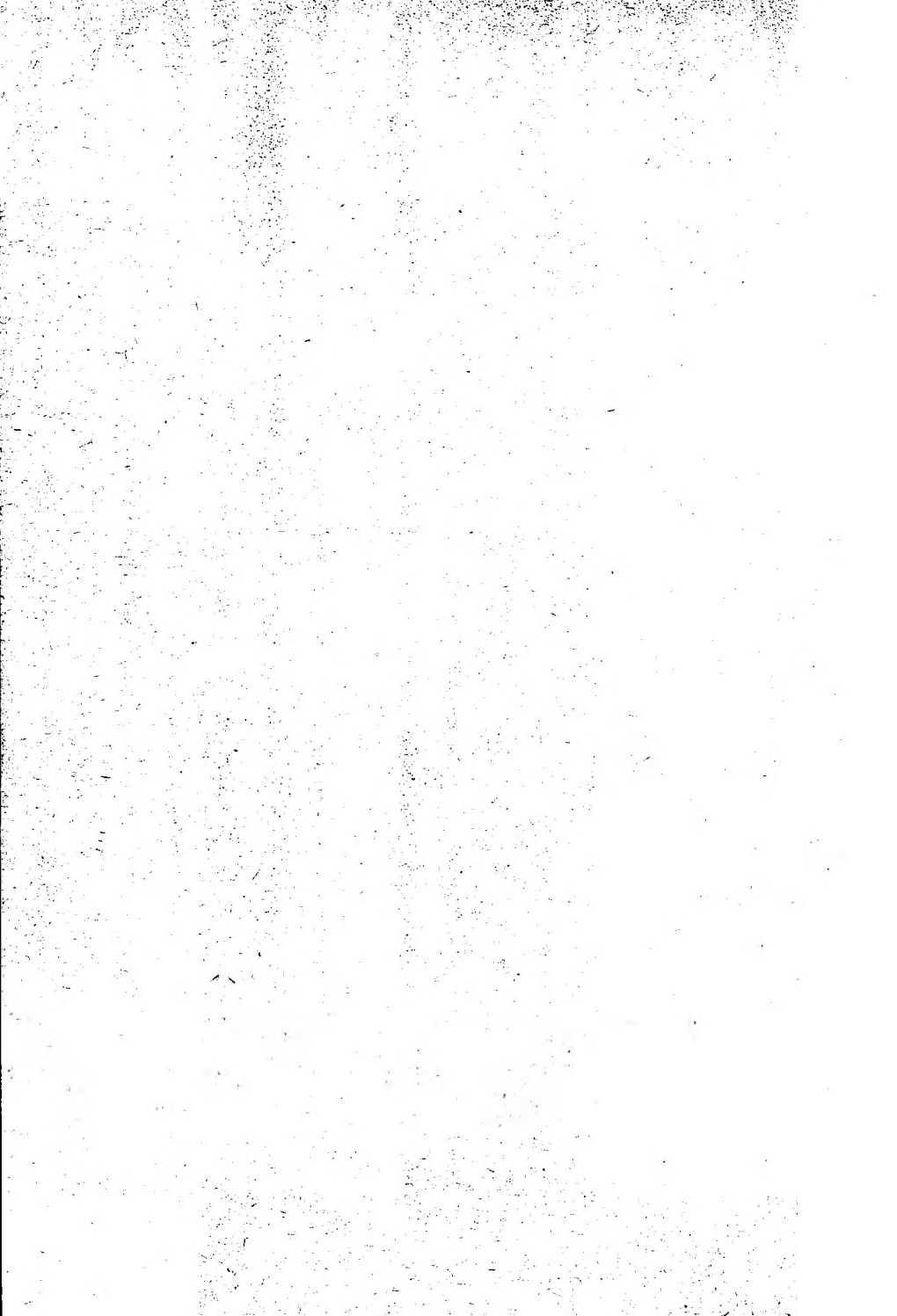
önderleri arasında toprak ağası, aşiret reisi, şeyh vb. gibi unsurları görünce «gerici» damgasını basmıştır. Sosyal-şovenler bir hareketin haklı, ilerici ve meşru bir hareket olup-olmadığını daima önderliğin niteliğine bakarak değerlendirmişlerdir. Onlar leninizmi kavramamışlardır.

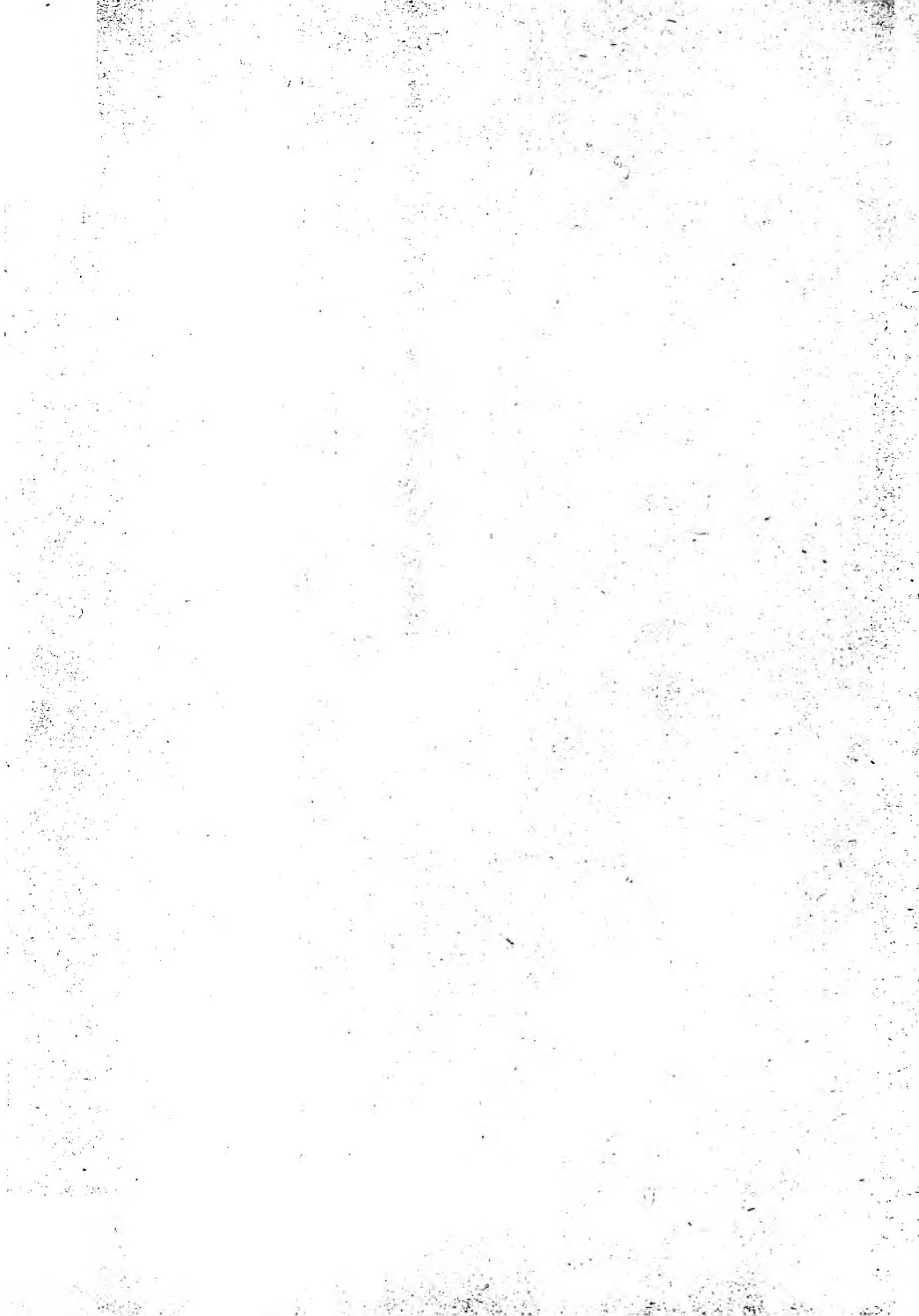
Diğer egemen ulus solları gibi Türk solu da Kürdistan'da kendisine rağmen gelişen kurtuluş hareketlerini görmek ve anlamak istememiştir. Öncülük payesini kendisine ayırmıştır. Sosyist ideoloji ve politikayı, sosyalist siyasal örgütlenmeyi kendi imtiyazı olarak kabul etmiştir. Sömürgeci burjuvazi de ister devlet düzeyinde olsun, ister parti vs. düzeyinde olsun Kürdistan'da her türlü ulusal siyasal örgütlenmenin azgın düşmanı olmuştur. Bunu anlamak kolaydır. Ama egemen ulusun bazı imtiyazlarına egemen ulusun sosyalistlerinin de sahip çıkma çabası az görülmüştür. Türk solu Kürdistan'daki marksist örgütlenmeleri bile kendilerinden bağımsız olarak varoldukları için milliyetçilikle itham etmektedir. Onlar Kürdistanlı sosyalistlerin kendilerine, kendi oportünizmlerine gözü kapalı ve kayıtsız-şartsız kuyrukçuluk yapmalarını öğütlemektedirler. Kürdistan'da marksizme yasak, oportünizme ve sosyal-şovenizme özgürlük talep etmektedirler. Bütün bunlar elbet aşılacaktır.

DOĞU KÜRDİSTAN SÖMÜRGEÇİLERE MEZAR OLACAKTIR!

KAHROLSUN SOSYAL-ŞOVENİZM!

YAŞASIN KÜRT, FARS AZERİ BELUCİ ve ARAP HALKLARININ KURTULUŞ MÜCADELESİ VE KARDEŞLİĞİ!

İÇİNDEKİLER

- ÇAĞRI
- Toplum Biçimleri Üzerine Genel
- Yapi Tahlili'nde GÜdülen amaç ve Toplumsal sınıflar Üzerine
- Kürdistan'da Sosyo-Ekonomik Yapi ve Toplumsal Sınıflar Üzerine
- Kuzey Kürdistan'da Kapitalist Gelişimin Kısa Bir Tarihi
- Kürdistan Devrimi Üzerine
- Bir Eleştiri: Rizgari - Ala Rizgari ve Rizgari' - 5 Üzerine
- Apocu İhanet Akımı Üzerine Bir Bildiri
- Çin ve Vietnam Devrim Deneyleri
- Doğu Kürdistan Sömürge Ordularına Mozar Olacaktır.